

PEZENHOFFER ANTAL

A KATOLIKUS HIT IGAZSÁGA II.

Pezenhoffer Antal
A KATOLIKUS HIT IGAZSÁGA
(Hitvédelem)
II. kötet

PEZENHOFFER ANTAL

A KATOLIKUS HIT IGAZSÁGA

(Hitvédelem)

Apologetika

II. kötet

Krisztus

„Béke és Igazság Pilisszentléleki Modell” Alapítvány
Út, Igazság, Élet Kiadója, Pilisszentlélek
2009

© Copyright Bibliotéka, Esztergom, 1960.
Minden jog fenntartva

A bibliai idézetek az 1973-as, Szent István Társulat által kiadott bibliafordításból vannak átvéve

A címlapon Raffaello Santi: Disputa az Oltáriszentségről c. képe

ISBN 978-963-8283-18-4 ö
ISBN 978-963-8283-20-7 (II. kötet)

Lektorálta: Flandera Mihály

Kiadja: „Béke és Igazság Pilisszentléleki Modell” Alapítvány
Út, Igazság, Élet Kiadója, Pilisszentlélek
2521 Csolnok, Templom tér 3.
Tel./fax: 33/478-373
e-mail: szeifert@printer-net.hu
Felelős kiadó: dr. Szeifert Ferenc,
az Alapítvány kuratóriumának elnöke

Nyomdai előkészítés: Palásthy Bt., Balatonfűzfő • www.PalasthyBt.hu
Nyomás: OOK-Press Nyomda, Veszprém
Felelős vezető: Szathmáry Attila

**Jézus istenségének bizonyítása
a szent könyvek hitelességéből**

A kinyilatkoztatás mibenléte és bizonyításának módja

Befejeztük azt, amit az egyszerűen csak „hit”-nek nevezett vallásból tudni lehet, s elérkeztünk a tulajdonképpeni hit világához. A kereszténység ugyanis azt állítja, hogy az az Isten, akinek létét tisztán a józan eszből is a legvilágosabban meg lehet állapítani, azzal az emberrel, akit magához hasonlóan eszes lénynek teremtett, közvetlenül is érintkezésbe lépett. Nem hagyta magára, nem elégedett meg azzal, hogy csak annyit tudjon, amennyit az eszével meg tud állapítani róla, hanem külön is kinyilatkoztatta magát neki, sőt szeretete végtelenségét azzal bizonyította be, hogy azt az embert, aki eszét és akaratát rosszra használta s imádás helyett szembeszegült teremtőjével, úgy váltotta meg, hogy maga is emberré lett, olyanná, mint ő, s vállalta nem csak az ember legnagyobb rémét, a halált, hanem egyenesen az embertársaitól okozott erőszakos halált.

Hogy ez tényleg így volt s valóban megtörtént, természetesen már nem lehet tudni. Ezt már csak hinni lehet. Ez történelmi esemény ugyanis, arról pedig, ami századokkal, sőt ezredekkel ezelőtt történt, nem lehet ma már érzékeinkkel meggyőződést, tehát szoros értelemben vett tudást szerezni. Ezt, mint minden más történelmi eseményt, ma már csak hinni lehet. Elhinni a régi írásoknak, a történelmi kútfőknek.

Ez nem azt jelenti, mintha a kinyilatkoztatás mellett semmi bizonyíték nem lenne, még azt se, hogy kevés, vagy nem elegendő a bizonyíték, hanem csak azt, hogy ezt nem az eszem látja be, mint az egyszerűet, vagy mint az Isten vagy a lélek létét, Isten tulajdonságait és a lélek halhatatlanságát nem a szemem látja, mint a természetben lévő bámulatos célszerűségeket, vagy mint a tűzhányót, mely bizonyítja, hogy a Föld belseje még most is izzó, hanem a régi írásoknak, a történelmi kútfőknek hiszek. Ezeknek azonban épp úgy hinnem kell, mint a szemeknek, mert ezek is adhatnak az igazságról oly kétségtelen bizonyosságot, mint a szemeim. Nem csak az, hogy Petőfi vagy hogy Napóleon valóban élt, hanem még az is, hogy Szent István vagy Augustus római császár is élt, épp oly bizonyos, mintha szemünkkel láttuk volna őket. Ez történelmi tudás, és hogy nem is hitnek nevezzük, hanem tudásnak, noha tulajdonképpen csak hit, nem tudás, ez is csak azt bizonyítja, hogy mennyire bizonyos és mennyire egyenrangú a tudással.

Világos azonban, hogy ha még Isten és a lélek létéről se hagyja magát meggyőzni minden ember, mert arra senkit se lehet rákényszeríteni, hogy az eszét használja is és akkor is használja, ha Isten létének elismerése jön ki belőle, mert ő inkább azt hiszi el, hogy ha ősnemződés nincs is, mégis csak van, és ha órakerék nem is keletkezhet véletlenül, szem, fül, gyomor és tej azért mégis keletkezhet, akkor még kevésbé lehet valakit meggyőzni arról, hogy Isten nemcsak van, hanem emberi alakban el is jött a földre. Ha az ember még azt is meg tudja tenni, hogy történelmi kútfőknek s kivált ilyen régieknek, ne higgyen?

Azonban azt a szilárd és megingathatatlan meggyőződést, melyet fentebb az Isten és a lélek léte és a lélek halhatatlansága tekintetében minden józan, tárgyilagos és következetes ember lelkében el tudtuk érni, el tudjuk érni a kinyilatkoztatással kapcsolatban is. Azt ugyanis, hogy elfogadása a józan eszből, tárgyilagosságból és igazságszeretetből következik s esztelenségről, nevetséges következtelenségről, rosszakaratról, elfogultságról, félszagségről, egyoldalúságról és fanatizmusról tesz tanúságot, aki dacol, vagyis hogy nevetséges és szegény dacolni, itt is éppen eléggé ki tudjuk mutatni. Mivel pedig az emberek többsége józan eszű is, ítélőképességgel is bír, sőt bizonyos nemeslelkűség és igazságszeretet is van benne, s ha elfogult, dacos vagy fanatikus is, de mindez nem megy a végletekbe s az igazság ereje előtt bizonyos idő múlva mégiscsak megtörik, az emberek nagy többségének nem hiába adjuk elő ezeket az újabb igazságokat se. Hisz a meg nem győzhető, a megátalkodottak és fanatikusok

csak azért maradhatnak azok, mert nagy részük meg se hallgatja, el se olvassa az érveinket, vagy ha megkezdi is, már az elején abbahagyja, mert hiszen a főbűne az, hogy kényelmes, lusta és sokkal önzőbb annál, semhogy az érdeknélküli, sőt rá nézve nemkívánatos következményekkel járó igazság kedvéért erőfeszítéseket tegyen és idejét áldozza. Akik kíváncsiak az olyan igazságra is, mely nem jár azonnal megfogható anyagi haszonnal s kíváncsiságukban hosszabb időn át ki is tartanak, mert nem sajnálják a vele járó munkát és időt, azok már nem tartoznak ezek közé az értéktelen emberek közé, tehát nem is tudják magukat kivonni az igazság ereje alól.

Nemegyszer tapasztaltam évtizedek múlva, hogy még azoknak is használt a felvilágosítás és még azok se tudták magukat kivonni az igazság kényszerítő ereje alól, akik akkor, mikor hallották, megmaradtak megátalkodottságukban s azt mondták, hogy nem használt nekik, nem láttak be semmit. Ilyen a tanítványaim közt nem volt több, mint csak vagy 5%, de az idő azt mutatta, hogy még ezek több mint felének is használt az igazság feltárása, sokszor még alaposabban és tartósabban, mint azoknak, akik mindjárt meghódoltak előtte.

Az ilyen dacoló emberekkel csak akkor lehet elérni azt az eredményt, ha valaki (például az iskola kötelező hitoktatása) kényszerítette őket az igazság hosszabb időn át való hallgatására. Ha ez a kényszerítés nincs meg, az eredmény szükségképpen elmarad, mert az ilyen emberek nem hallgatják és nem is olvassák a nekik ellenszenves igazságot, ha nem kényszerítik őket rá. Láthatjuk belőle, mennyire sátáni (ha még oly tetszetős érvekkel harcol is) az a vélemény, hogy a hitet nem kell, sőt nem is szabad kényszeríteni. Világos, hogy nem kell, sőt nem is lehet, de igenis kell és lehet az embert kényszeríteni a jóra, például arra, hogy a hit érveit meghallgassa. Akik ellenkezően beszélnek, nem is sejtik, milyen gyarló teremtmény az ember. Később, mikor megjön az eszük, ők maguk köszönik meg legjobban, hogy kényszerítették őket.

S az embereket, még ezeket a leggonoszabbaknak látszókat is, érdemes is kényszeríteni, mert ezek se olyan rosszak, mint amilyennek látszanak, s éppen ezeket a legérdemesebb kényszeríteni, mert többnyire a tehetségesebb ember a dacos és ilyen ember meggyőzése jelent maradandóbb és nagyobb értéket. Az ilyenek, ha már kénytelenek az egyházat meghallgatni, éppen azért, mert intelligensek, oda is vigyáznak (igaz, eleinte csak daczból, hogy megcáfolhassák és ellenvetéseket tehessenek). A tucatembereket viszont azért kell kényszeríteni, mert könnyelműek, s maguktól nincs akaratum. Ezek kényszerítésének azonban nincs olyan nagy haszna, mert éppen szimpléxégük miatt nem köti le őket eléggé a dolog. Hallgatják, hallgatják, de az eszük nincs ott, mert lusták gondolkodni, vagy sokszor talán szellemi képességüket is felülmúlja a dolog. Ez az oka annak is, hogy ellenvetéseket ugyan nem tesznek, azt se mondják, hogy nem látták be, 5-10 év múlva mégis már a nyoma se látszik rajtuk, hogy valamikor meggyőződtek.

Sajnos, ezeken nem segíthetünk, mert nemcsak az Oltáriszentségre, a kenyér színben lévő Istenre vonatkozik Szent Ágoston mondása: *Cibus sum grandium. Cresce et maducabis me: A nagyok eledele vagyok. Nőj meg előbb és akkor majd élvezni tudsz, hanem magára az ígére, azaz Krisztus tanítására általában is. A kereszténység nem a tucatemberek vallása, mert intelligencia és lelki nagyság kell hozzá. Világos, hogy nem tudja megszerezni s élvezni az, akinek kapacitása nincs hozzá. De az emberiséget és az ezek sorsát nem is tucatemberek irányítják, hanem azok, akiket érdekel az igazság és akiket éppen ezért meg is lehet győzni.*

*

Ha Isten nem adott volna kinyilatkoztatást, vallás akkor is lenne, mert hiszen, mint látjuk, az ember a maga erejéből is meg tudja állapítani, hogy Isten van, sőt láttuk, hogy még azt is, hogy csak egy lehet, és hogy csak szellem lehet. A legfontosabb erkölcsi törvényeket

is ismerné akkor is, hiszen a tízparancs majdnem teljes egészében (a hetedik napi munkaszünet parancsát kivéve) természettörvény, azaz velünk születik s így mindenki tudja.

Nem igaz az a divatos megállapítás, hogy nincs az a bűn, mely valaha és a föld valamely népe között erényszámba nem ment volna és nincs az az erény, amelyet valamikor és valaha bűnnek ne tartottak volna. Csak annyi igaz, hogy a természettörvény az emberi rosszaság miatt bizonyos meghamisításoknak, elhajlásoknak van kitéve. Voltak például népek, melyek a jogos szülői hatalmat eltúlozva azt tartották, hogy az apának gyermekét még megölnie is szabad, tehát az apai hatalmat annyira eltúlozták, hogy még a „ne ölj!” törvényének is elébe helyezték. A vérbosszú megengedésének kilengésére pedig a rokon szeretet túlhatása és a bectelenség túlságos megvetése, tehát alapjában véve nemes indítókok adtak okot.

A háborúk tekintetében az emberek lelkiismeretének eltompulása onnan eredt, hogy mivel védekezni szabad és jogos, ezt átvitték a támadó, illetve a támadást támadással megelőző háborúra is. Mivel ennek is a törzs, a faj, a nemzet szeretete az oka, itt is a nemes indítók idézte elő az emberek lelkiismeretének elferdülését. A párbajok tekintetében a bátorság magában véve tiszteletreméltó tulajdonsága okozta a lelkiismeret tévedését, no meg az igazságkeresés joga is, hiszen régen igen lassú és igen kétséges volt a igazságszolgáltatás és ilyen esetben több-kevesebb joggal valóban bír az önbíráskodás.

Egyes néger törzsek azon szokására, hogy az öreg asszonyokat megölték, annak az igazságnak szívtelen gyakorlása adott okot, hogy aki nem dolgozik, ne is egyék. Nagy tévedés azonban azt gondolni, hogy volt valaha olyan néger törzs, melyben minden öregasszonyt meggyilkoltak s annál kevésbé olyan, ahol meg is kellett gyilkolni. Jószívűek, s nem önzők régen is és a négerkörében is voltak, s bizonyára ott is egyenesen a többség volt ilyen. Az igazság mindössze csak annyi, hogy az önzők akkor ezt minden büntetés vagy a közvélemény nagyobb felháborodása nélkül megtehették, de ez nem jelenti azt, hogy mindenki meg is tette. A rabszolgaság miatt azért nem bántotta az embereket régen a lelkiismeret, mert hiszen rabszolgáikat munkájukért etették és ruházták, de aki rabszolgáit éhezettette vagy kegyetlenkedett velük, azt régen is és a világ bármely részében is elítélték és megszólták. Akárhányan voltak a régi időkben is, akik rabszolgáikkal egészen baráti viszonyban voltak, bizalmasaikká tették s fel is szabadították őket.

Szó sem lehet tehát arról, hogy nincs az a bűn, melyet valaha erénynek ne tartottak volna s megfordítva, és hogy a bűn és erény egészen relatív dolog, ha megannyi „tudományos” könyvben olvashatjuk is. Hozzáértő ember az ilyen „tudományos” megállapításokon csak mosolyog, de szánakozik is, mert az ilyen megállapítások erkölcsrombolók, s tulajdonképpen a lelkiismeret megölését jelentik, ha meggondolatlan hirdetőik erre nem is gondolnak.

Azt a vallást, melyre az ember a maga eszével jött volna rá, amely tehát kinyilatkoztatás nélkül is lenne, természetes vallásnak nevezzük, a kinyilatkoztatottat pedig természetfelettinak.

Természetes vallás tulajdonképpen nincs és nem is volt, mert hiszen Isten már Ádámmal és Évával érintkezésbe lépett, sőt már nekik is megígérte a Megváltót is. Ezen ígélet nyomai az őshagyományban is megmaradtak, s ez az oka, hogy mind a paradicsomról, mind a vízözönről minden nép mondái tudnak. A kereszténységen és a zsidóságon kívül azonban minden más vallás lényegében természetes vallás, mert a vallásalapító emberek fejéből származott, kivéve a Krisztus után keletkezett vallásokat, például az iszlámot, melynek alapítója mind a zsidó vallást, mind a kereszténységet ismerte, tehát fel is használta.

Látjuk, hogy az iszlámon kívül (melynek ez szintén nem saját érdeme) egy sincs, amely csak az egyistenhithöz is eljutott volna. De még abban az iszlámban is, mely pedig már tanulhatott volna a kereszténységtől, rabszolgaság és többnejuság törvényesítve van, s ezzel aztán már be is bizonyítottuk azoknak, akik olyan hihetetlennek tartják, hogy Isten az emberekkel érintkezésbe lépjen, hogy a kinyilatkoztatás, tehát ez az emberekkel való érintkezésbe lépés,

mennyire szükséges volt. Látjuk, hogy az ember az Istent és annak szellemi és egyedüli voltát csak meg tudta volna ismerni és csak meg kellett volna ismernie az eszével, de valójában Istent teljesen antropomorfizálta, sőt saját emberi gyarlóságaival ruházta fel még akkor is, ha olyan művelt volt egyébként, mint a rómaiak és a görögök. Az Istentől lelkébe oltott erkölcsi törvényt pedig sokszor szenvedélyeinek megfelelően többé-kevésbé megrontotta. Ha egyes nagyobb szellemek meg is találták a tiszta igazságot és meg is írták könyveikben, azok elméleti könyvigazságok maradtak, de a tömegek szimplaxessége és gyarlósága miatt nem válhattak közkinccsé. Magas volt nekik.

Látva, hogy az emberiség a kinyilatkoztatásra mennyire rászorult, és tudva, hogy Isten szeretete teremtményei, legfőképpen pedig a maga képére teremtett ember iránt milyen végtelen, egyáltalán nem tarthatjuk nehezen elhíhetőnek azt az állítást, hogy Isten nemcsak megteremtette az embert, hanem érintkezésbe is lépett vele, kinyilatkoztatta magát neki, s tudtára adta, mit kíván tőle, hogy járhat kedvében. Ez tehát nemcsak lehetséges, hanem nagyon is valószínű. Nincs fontosabb és szentebb kötelessége tehát az embernek, mint érdeklődni, kutatni az után, hogy csakugyan megtörtént-e ez a valószínűség, és ha igen, mit közölt Isten az emberekkel erre vonatkozóan és hol található ez meg.

Ez a könyv ezzel a kérdéssel foglalkozik, megkövetelheti tehát, hogy mindenkit érdekeljen, aki ennek a kinyilatkoztatásnak a tartalmát még nem ismeri, illetve még nem tudta elhinni, hogy Isten közlései csakugyan megtörténtek. Aki ebben hanyag és kényelmes, akinek ennél bármi is fontosabb, aki az ezzel való foglalkozást húzza-halasztja, mert sohase ér rá, az a képzelhető legnagyobb bűnt követi el Isten ellen. De önmaga ellen is, mert hiszen ha Isten szükségesnek tartotta, hogy egyet-mást vele közöljön, akkor egész bizonyos, hogy neki is érdeke tudni, mi az, amit közölt. Kutatnia kell, mi az Isten akarata övele, mit kíván Isten tőle. Csak az mentheti meg majd magát azzal, hogy nem tudta, hogy Isten kinyilatkoztatást is adott és hogy az mit tartalmazott, aki erről sohase hallott, de nem egy Európában élő ember, aki ráadásul még olvasni is tud s műveltsége is van. Mentheti-e majd magát az, akit érdekeltek az x-sugarak, érdekelt az atomrombolás mikéntje, érdekelte Ady költészete, de az már nem, hogy van-e Isten, és ha van, mit akar tőle?

A kinyilatkoztatás, mint tudjuk, Krisztus előtt fokozatosan és évszázadokon át több ízben történt s ezt a Krisztus előtti kinyilatkoztatást hívjuk közös néven Ószövetségnek. A kinyilatkoztatás lényege azonban Krisztus által történt, akinek személyében maga az Isten járt a földön és halt meg értünk. Az általa kapott kinyilatkoztatás az Újszövetség. Azt kell tehát elsősorban bizonyítanunk, hogy ez, ti. hogy maga az Isten járt Krisztus személyében a földön, nem mese, nem is legenda, hanem történeti tény. Az Ószövetség külön bizonyítását elhagyhatjuk, mert ma már kevésbé jelentős, részint mert az Újszövetség az Ószövetséget Isten kinyilatkoztatásának mondja, az Újszövetség bebizonyításával tehát közvetve az Ószövetséget is bebizonyítjuk egyúttal.

A bizonyítás első pillanatra nehéznek, sőt majdnem lehetetlennek látszik, mert hiszen még Árpád idejéből is alig van kétségtelen s megbízható történeti bizonyítékunk, pedig ő csak ezer éve élt, hogy lehetnének hát kétezer évvel ezelőtről, Krisztus idejéből olyan erős történeti bizonyítékok, amelyek alapján nemcsak azt hogy élt, hanem csodáit is, melyeket a mai kor művelt embere csak akkor hihet el, ha elhívésükre a szó szoros értelmében rá van kényszerítve, el kell hinnünk? Jézus csodáinak egészen kétségtelen bebizonyítása nélkül pedig Krisztus istenségének elhívéséről szó sem lehet. Még jobban megnehezíti a bizonyítást, hogy Krisztus korában nem az idők viharait kiálló pergamenre írtak, mint később a középkorban, s nem is a még nála is tartósabb cserepekre égették a betűket, mint egyes keleti népek már Krisztus előtt ezer évvel, hanem a papiruszcserje törékeny levelére, tehát emiatt ebből a

korból eredeti iratokkal egyáltalán nem is rendelkezhetünk. Sajátságos, hogy (látni fogjuk) ez a bizonyítás mégis sikerül.

Krisztus Urunknak négy életrajza maradt ránk. Ezek az Evangéliumok. Görög szó ez, s annyit tesz: jó hír. Vannak nem hiteles (apokrif) evangéliumok is, a négy tehát csak a hiteles, az egyház által Istentől sugalmazottaknak tartott evangéliumok száma. A négy evangéliumon kívül még 21 apostoli levél is maradt ránk, melyek közül 14-et (és egyúttal a leghosszabbakat) Szent Pál, hármat Szent János, kettőt Szent Péter, egyet-egyét Szent Jakab és Szent Júdás Tádé írt. A négy evangélium szerzője: Szent Máté, Szent Márk, Szent Lukács és Szent János. A négy közül csak Szent Máté és Szent János volt apostol, Szent Márk és Szent Lukács csak apostoli tanítvány. Ezeken kívül még Szent János apostol a Jelenések Könyve című könyvet is írta, melyben látomásait írja le, Szent Lukács pedig az Apostolok Cselekedetei címen az apostolok, elsősorban Szent Pál életét a Krisztus halála után következő években is megírta. Az összes újszövetségi szent iratok száma tehát 27. (Az ószövetségié 45, melyekből azonban hatot a protestánsok nem fogadnak el) (a zsidók se) s ezért az ő bibliájukból hiányoznak.

Krisztus Urunk életéről és a kinyilatkoztatás megtörténtéről tehát e 27 könyvből, elsősorban pedig a négy Evangéliumból értesülünk. Az tehát, hogy csakugyan eljött-e Isten a földre, attól függ, hogy az evangéliumok (és a hozzájuk csatlakozó többi 23 irat) történelmet tartalmaznak-e vagy pedig csak legendákat. Ha egy részük valóság, a másik legenda, akkor se számít már semmit az egész, mert világos, hogy akkor a csodás része a legenda. Márpedig éppen ez a rész az, melynek a kinyilatkoztatást bizonyítani kellene.

Az Újszövetség könyveiről kell tehát bebizonyítanunk, hogy hitelreméltók, azaz történelmet tartalmaznak, nem legendákat, ha arról akarjuk meggyőzni az embereket, hogy csakugyan történt kinyilatkoztatás és a kereszténység magának a földre jött Istennek a tanítása. Elismerjük, hogy ilyesmit sokkal nehezebb elhinni, mint például azt, hogy Mátyás király meghódította Bécset, vagy hogy Nagy Lajos Endre nevű öccsét Nápolyban meggyilkolták. Tehát különösen erős bizonyítékokat kell felhozunk, ha azt akarjuk, hogy az emberek higgyék.

Bizonyításunk négy részből fog állni.

Legendák keletkezéséhez mindig idő kell. Ezért legendás elbeszélések, csodák csak olyan eseményekről keringenek, melyek igen régen történtek, igen régen még azok számára is, akik ezeket legelőször leírták. Ezért találunk például csodákat Hunor és Magor történetében, viszont Szent Istvántól kezdve azért nincs semmi csodás a magyar nemzet történetében, mert minden eseményről egykorú iratok vannak, tehát olyanok is leírták őket, akik ugyanakkor éltek, sőt szemtanúi, szereplői voltak az eseményeknek. Világos, hogy ezek leírásában nem szerepelnek csodák. Ha tehát az evangéliumokat illetően azt kívánjuk, hogy noha csodák szerepelnek bennük, mégis elhiggyük róluk, hogy megtörténtek, legelőször azt kell bebizonyítanunk, hogy nem évszázadokkal Krisztus után keletkeztek, hanem egykorúak azokkal az eseményekkel, melyeket tárgyalnak. Még jobb, ha az író maga is szerepelt bennük s szem- és fültanúja volt annak, amit leír. Ez lesz a bizonyítás első pontja.

Következnie kell azonban még egy másodiknak is, mert hiszen ha valaki szemtanú, még abból nem következik, hogy igaz is minden, amit mond. Még akkor se, ha nem csodákat regél. Hát még ha azokat! Hiszen Hány János is szemtanú volt a napóleoni háborúknak, mégis mi mindent összehazudott róluk! A bizonyítás második része tehát az lesz, hogy az evangéliumok írói nem Hány Jánosok, nem hazugok, nem szélhámosok, hanem becsületes, jóhiszemű emberek, akik maguk is szentül meg voltak győződve annak igazságáról, amit Jézus életéről leírtak. Az evangélisták becsületesége, jóhiszeműsége lesz tehát a bizonyítás második része.

E kettő se elég azonban, hanem szükség van még egy harmadik kellékre is. Hiába szemtanú ugyanis valaki, hiába becsületes is még hozzá, még akkor se bizonyos, hogy minden igaz, amit mond.

Az első világháború után, mikor Érsekújvár rövid időre a magyar Vörös Hadsereg és a csehek arcvonalába került, találkoztam érsekújvári menekülőkkel. Azt beszéltek, hogy az öregtemplom összedőlt s már egy ép ház sincs a városban. Szemtanúk voltak, hisz onnan jöttek, világos, hogy becsapni se akartak. Mégse volt egy szó se igaz a beszédükből, mert én akkor még elhittem ugyan nekik mindent, de később megtudtam, hogy nemcsak az öregtemplom nem dőlt össze, hanem talán még egy ház se rongálódott meg az egész városban.

Egyszer meg, mikor Pesten estefelé a Király utcában a 10-es villamoson utaztam, összeütközött a villamosom az egyik mellékutcából beforduló lovaskocsival. Mi, a villamos utasai, nem is nagyon tudtuk, mi történt, csak a kocsiban ülve vártuk, mikor mehetünk tovább. Akik leszálltak megnézni, mi történt, s visszajöttek, mind mást mondtak. Az egyik, hogy a kocsis leesett a bakról s meghalt, a másik, hogy csak a lovak pusztultak el, a harmadik, hogy azoknak se lett semmi bajuk. Ma sem tudom, melyik volt az igaz, csak annyit tudok, hogy egyszerre mindegyiknek nem lehetett igaza. Pedig szemtanúk voltak, nem évszázadok múlva beszéltek el az eseményt, hanem inkább túlságosan is hamar és egész bizonyos, hogy nem azért mondtak valótlan, mintha be akartak volna bennünket csapni.

A harmadik bizonyítás tehát az evangéliumoknál is annak megállapítása lesz, hogy szerzőik nemcsak szemtanúk és nem hazudozók, hanem nem is tévednek abban, amit elbeszélnek, tehát a jóhiszemű tévedéstől (melyet a rossz tájékozódás, könnyen hívés, meggondolatlanság, túlzásra való hajlam stb. okoz) is mentesek.

Ha valaki szemtanú is, becsületes is, alapos is, sőt bizonyítható, hogy nem téved, annak a szavának már csakugyan lehet, sőt kell is hinni. Mégis befejezésül még egy negyedik bizonyítást is hozzá kell fűznünk az eddigi háromhoz, s ez az, hogy az evangéliumok szövegét nem hamisította meg senki, hogy nem tettek hozzá, nem hagytak el belőle semmit, hanem úgy van ma, kétezer év múlva is a kezünkben, ahogyan a nem hazudó és nem tévedő szemtanúk annak idején megírták.

Ha ez a négyszeres bizonyítás sikerül, elmondhatjuk, hogy minden kételynek elejét vettük és a kinyilatkoztatás csakugyan be van bizonyítva. Látjuk majd, hogy ugyancsak be is van bizonyítva. Hogy mégis vannak, akik nem hiszik, mégpedig sokan vannak, annak egyedül az az oka, hogy ők azon az állásponton vannak, hogy csoda nincs, nem is lehet, művelt ember nem hiheti el őket, szégyen is lenne rá nézve, ha elhinné, ezért nem is kíváncsi rá. Amely könyv tehát csodákat emleget, az tudománytalan és komolyan nem vehető. Ezért a mi érveinket, mint szükségképpen téveseket, sokan még meghallgatni se hajlandók. Világos, hogy ezzel arról a rosszakaratú elfogultságról tesznek tanúságot, melyet Isten és a lélek létével kapcsolatban már tapasztaltunk. (Az ősnemződéshez is azért ragaszkodtak mindenáron, noha a tudomány tanításával ellenkezik, mert ha ősnemződés nincs, akkor az első élőlényt Isten teremtette, az pedig csoda, csoda pedig nincs, tehát inkább van ősnemződés még akkor is, ha az sincs, mert az mégiscsak jobban lehet, mint a csoda. Pedig hát az ősnemződés csak az a csoda, amely igazán lehetetlen.)

Világos, hogy ilyen álláspont ellen nincs orvosság, de az is világos, hogy nem okos, hogy nem logikus álláspont. Hiszen éppen azt kell eldönteni, hogy történt-e kinyilatkoztatás, tehát megtörténtek-e az azt bizonyító csodák. Csodák nélkül ugyanis csakugyan logikátlan lenne elhinni, hogy itt Isten beszél. De azt, hogy történtek-e csodák, nem lehet azzal eldönteni, hogy nem vagyok hajlandó megvizsgálni, mert az nem történhet. Hiszen éppen most kellene eldönteni, hogy történhet-e.

Láttuk, hogy nemcsak történhet, hanem nagyon valószínű is, hogy történt. Ha ugyanis Isten van – pedig láttuk, hogy mennyire van –, akkor világos, hogy tehet csodát is. Ha pedig az Isten végtelen jó, akkor pedig nemcsak lehet, hanem nagyon valószínű is, hogy velünk érintkezésbe lépett, azt pedig, hogy csakugyan ő az, aki velünk beszél, csak a csoda bizonyíthatja

be, semmi más. Enélkül semmi értelme se lenne velünk beszélnie, mert úgyse hinné el senki, hogy ezt az Isten mondja, és megokoltan tenné mindenki, ha nem hinné. Lám, sokan még így se hiszik el! Hogy lehetne hát azt kívánni, hogy mások viszont csoda nélkül is elhiggyék! Ez már nem hit, hanem hiszékenység lenne, ami a legveszedelmesebb tévedésekbe viszi az embert. Tehát Isten léte elfogadásából már tulajdonképpen a csoda lehetőségének, sőt valószínűségének elfogadása is következik.

Mielőtt az evangéliumok történeti hitelességének bizonyításába kezdenénk, előbb az el-
lenvetésekből adunk egy kis ízelítőt.

Renan: „Jézus élete” és más ellenvetések

G. B. Shaw „The Adventure of the black Girl in her Search for God” című kis művében – ugyanabban, melyből a könyvünk élére írt két jelige egyikét vettük – a józan ész és műveltség fölénye hangján a legnagyobb lekicsinyléssel szól a Bibliáról és a kereszténységről s bizonyára nagyon sok embert téveszthetett és rendíthetett meg vele hitében. Shaw ma már alig talál más érdemeset a Bibliában, mint „az angol fordítás nem mindennapi művészi értékét” s a fordítás „varázserejét”.

„A tízparancsolatot tartalmazó két törvénytáblát” illetően kijelenti, hogy „azok a parancsolatok még a pusztában bolyongó törzseket sem elégítették ki”. Ami pedig „a Biblia tudományos részét illeti”, „sajnos, reménytelenül evolúcióellenes. Az élet és az erkölcs eredetéről való felfogása nyilvánvalóan tündérmese, csillagászata geocentrikus, elképzelése a csillagos égről gyerekes, történelme epika és legenda. Szóval akit a Biblia nevel ezekre az ismeretekre, annyira képtelenül járatlan marad ezekben a dolgokban, hogy teljességgel alkalmatlan a közhivatalokra, a családi felelősségek vállalására, a politikai jogok gyakorlására”.

„Ma a Biblián nevelt embert illetjük a tudatlanság jelzőjével. Ha nem hiszed, próbáld meg: valamely gyakorlati pályára képesítő vizsgán adj bibliai feleleteket a hozzád intézett kérdésekre. Örülhetsz, ha egyszerűen elkergetnek és nem küldenek a bolondok házába. A tudományok egész területén, ahol a Biblia előbb, mint csalhatatlan tekintély szerepelt, ma reménytelenül túlhaladott, egyetlen kivétellel. Ez a kivétel a teológia tudománya.”

„Nézzük a dolgot kissé részletesebben, amint a Biblián keresztül kifejlik szemünk előtt. Noé Istene nem ugyanaz az Isten, mint a Jóbé. Ott van előbb a haragos istenség, aki gonzságuk feletti vad elkeseredésében vízbe fojt minden élőlényt itt a földön s csak egy-egy családot hagy életben mindegyik fajtából, azután pedig megengedi Noénak, hogy egy halom hús „kedves illatával” engesztelje ki. Hát azonos ez azzal a türelmes, akadémikus, vitatkozó, kedves modorú, filozofikus gondolkodóval, aki bizalmasan elbeszélget az ördöggel és fogad vele, hogy nem képes rávenni Jóbot, hogy kétségbe vonja az isteni jóakaratot? Aki nem látja a kettejük közötti különbséget, az nem állja meg a legegység értelmesség próbáját, mert nem tud különbséget tenni hasonló és különbözők között.”

„Térjünk át Mikeásra. Neki nem kell sem Noé Istene, sem Jóbé az ő hat ökrével és hat kecskéjével. Isten eszméjét az elképzelhető legmagasabbra emeli, midőn könyörtelenül elítéli a véráldozatot és azt mondja: »Megjelentette néked, ó, ember mi légyen a jó és mit kíván az Úr tőled. Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot és hogy alázatosan járj a te Isteneddel.« (Mik 6,8) Itt az emberi szellem legyőzi a kezdetleges babonát és ez előtt a győzelem előtt Noé és Jób Istene egyszerre semmivé válik. És gyermekeinket mégis arra tanítják, hogy ne örvendezzenek az emberi belátás győzelmének az ördög nyers állati terrorja felett, hanem higgyék, hogy Noé, Jób, Mikeás Istene egy és ugyanaz az Isten és hogy minden jó gyermek éppen úgy szeresse az igazságot, a könyörületet, az alázatosságot szellemét, mint az égett hús és az emberáldozat mohó étvágyát. És ezt a válogatás nélküli, képtelen tiszteletet nevezik vallásnak.”

„Később aztán Jézus következik. Szerinte az istenség olyasvalami, ami az emberben ölt testet, például őbenne, Jézusban... Jézus felfogása a maga tisztaságában egy lépés előre Mikeás teológiája után. De ezt is elrontja a piszkos víz: Már Szent Pál úgy állítja Krisztust az efezusiak elé, mint „Istennek ajánlott kedves illatú áldozatot” (Ef 5,2) s ezzel a kereszténységet visszasüllyeszti Noé nivójára. Az apostolok közül egyik sem emelkedett e nivó fölé s mi lett az eredmény? Az, hogy Mikeás és Jézus lépése előre semmivé lett, a történelmi kereszténység Jehova áldozati oltárán épült és az áldozati bárány maga Jézus. Mit szólna ő, mit

szólna Mikeás, ha felébredve látnák, hogy nevük és tekintélyük holmi bálványimádáshoz fűződik? Ezt csak az tudja elképzelni, aki megérti és szereti őket.”

„Jézusnak szemére vethetnék, hogy rosszul választotta meg tanítványait, ha ugyan hihe-tő, hogy válogathatott közöttük. Néha szinte azt mondaná az ember, hogy egyetlen keresztény sincs közöttük, és hogy Júdás volt az egyetlen, akiben a józan ész némi nyoma látszik.”

„Sajnálatos módon Jézus halála elterjesztette hírét, de elhomályosította tanításait... Megkínózták, megölték és a kereszt és a kínzószerszámok 300 évvel később, amikor törvényesen megalakult az ő nevével a kereszténység, a vallás szimbólumává lettek és maradtak mindmá-ig. Így lett a keresztre feszítés az egyházak számára ugyanaz, ami a Borzalmak Terme a vi-aszfigurás múzeumokban: az ellenállhatatlan vonzerő gyermekek és egészen műveletlen felnőttek számára. Krisztus életének tiszta vízét primitív elődjei pogányságának poshadt mo-csárville kiforgatta igazi mivoltából.”

Mindezek eredményeképp Shaw arra a megállapításra jut, hogy „a Népszövetség szelle-mi együttműködésének bizottsága valószínűleg helyesen tenné, ha a római katolikus egyház példáját követve megtiltaná, hogy válogatás nélkül mindenki elolvashassa a Bibliát mindad-dig, míg a természetfeletti mivoltát és feltétlen tekintélyét hirdető felfogás meg nem szűnt”.

Megbotránkoztató a protestánsnak született Shaw cinizmusa, a tiszteletnek, kegyeletnek vagy önfékezésnek még a nyomát is nélkülöző hangja és a kereszténység gyűlöletének szinte a paroxizmusig [örjögésig] hajtott túlzása. (Az apostolok közül Júdás volt az egyetlen, aki-ben a józan ész „némi nyoma” látszik stb.) Ha azonban látjuk, hogy ilyen ember volt az, aki a könyvünk élén jellegként közölt kijelentést teszi azokról, akik a vallási kérdésekkel foglal-kozni lusták, ugyancsak növekszik e kijelentés súlya és ereje.

Shaw műveltsége és tudása biztosságából eredő fölényességével van legnagyobb hatással az olvasóra. Olyan lóhátról és olyan fölényrel beszél a Biblia ellen s a maga álláspontját annyira a műveltséggel, sőt a józan ésszel, a Bibliát pedig az elmaradottsággal és naivsággal, gyerekességgel és logikátlansággal azonosítja, hogy az olvasó számára szinte lehetetlenség-nek látszik még mindig kitartani az ósdi Biblia s az ostoba és Jézus buta tanítványaitól eltor-zított kereszténység mellett.

Pedig hát – mint műve idézett helyeiből is jól látható – Shaw lelki világa annyira távol áll a kereszténységtől, a keresztény szellemet, az igazi kereszténységet ő annyira nem ismeri, hogy részéről ebben a kérdésben az ítéletalkotás és tanácsosztogatás éppen olyan, mintha va-laki azon a címen adna tanácsokat és ejtene bíráló szavakat az atomrobbantás ipari célokra való helyes felhasználása tárgyában, mert hát ő igen jó méhész. S mivel az a Shaw beszél a kereszténység értelméről, aki olyan messze van tőle, mint Makó Jeruzsálemtől s mivel ráadá-sul még nem is beszél, hanem fölényeskedik, nagy hangon oktatásokat ad, lenéz és gúnyol, nekünk bizony éppen vele kapcsolatban jutott eszünkbe az a bolondokháza, melyet ő a hí-vőkkel kapcsolatban emleget.

Fő ostobasága abban áll, amit mi az eddigiek folyamán már annyit hangsúlyoztunk, hogy ő még mindig azt hiszi, hogy a Biblia azért van, hogy abból tanuljunk földrajzot, csillagásza-tot, fizikát és geológiát. Igazán nevetnünk kell, mikor nagy fölényrel, mint az ő okos felfede-zését, tudunkra adja, hogy a Biblia csak egy területen illetékes, a hittudomány területén. Ő ezzel újságot akar mondani, mikor mi ugyancsak világosan kimutattuk, hogy Isten nem lett volna bölcs, ha a vallással össze nem függő tudományok terén is adott volna kinyilatkozta-tást, azaz ha a Biblia nem egyedül csak a hittudomány területén lenne illetékes. A logikus hí-vő tehát a Bibliában sohase kereshetett természettudományi felvilágosítást.

Abban az egyben van igaza Shaw-nak, hogy a protestantizmus szinte Biblia-imádását, a Bibliából szinte bálvány csinálását elítéli. A protestáns bibliaimádás helytelenségét még nö-veli az, hogy a Krisztus fellépésével nagyrészt elévült Ószövetséget szinte elébe helyezte az

Újszövetségnek s jobban és többet olvastatta, mint azt. Aki bálványt csinál a Bibliából s még csillagászatot és geológiát is abból akar tanulni, aki nemcsak hitbéli, hanem természettudományos ismereteit is abból akarja meríteni, az természetes, hogy megérdemli Shaw lekicsinylését. De, sajnos, a katolikus olvasó, aki az ilyen naiv protestáns lelkiületet nem is ismeri, érveiből nem a szektások lekicsinylését olvassa ki, hanem a Szentírást. De maga Shaw is így van, mert ő is a Biblia ellen ír és a kereszténységet nézi le, nem pedig csak a protestáns biblia-babonát.

Shaw nemcsak a Biblia természettudományt, hanem az ott található teológiát is lenézi, meghaladottnak, sőt még a régebbi korokhoz mérten is alsórendűnek, visszafejlődöttnak mondja. Persze ebben a tekintetben se ő képviseli a művelt, a helyes álláspontot. Tévedésének az az oka, hogy nem tárgyilagosan nyúlt hozzá a kérdéshez, hanem a kereszténység iránti ellenszenv vezette s ezért csak az érem egyik oldalát nézte.

Fel lehet fogni a kérdést úgy is, mint ő, hogy Noé Istene alsóbbrendű Isten, mint Jóbé, s ezé ismét csak alsóbbrendű, mint Mikeásé. De már azt, hogy Jézus az istenséget „olyasvalaminek” fogta fel, ami az emberben ölt testet, például „őbenne”, semmiképpen se lehet a Szentírásból kimagyarázni, mert Jézusnak esze ágában se volt ilyen bolondokat tanítani. Krisztus Urunk szerint az istenség nem az emberben általában ölt testet, tehát nem például „őbenne”, hanem csakis és egyedül őbenne. Ő ezt egyedülálló dologként tanította, mely kivüle még sohase történt és nem is fog történni. Hiszen Ő az Isten egyszülött fiának mondta magát s ezt a megtestesülést nem mint közönséges és más emberrel is előforduló dolgot tanította, hanem mint Isten szeretetének eddig hallatlan és természetesen soha meg nem ismétlődő bizonyítékát tárta fel előttünk (jól láthatjuk belőle, Shaw mennyire nem is sejti, mi az a kereszténység, ami ellen könyvet ír).

Isten emberré levése olyan nagy dolog, hogy megisméltődéséről vagy párjáról szó se lehet. Jézusban nem azért lakozott az Istenség, mert Ő a sok közül egy ember volt, hanem mert Isten öröktől fogva levő, egyszülött fia volt, aki testet öltött az időben. Még kevésbé mondhatjuk régi korok meghaladott, alantas istenfogalmába való visszasüllyedésének azt a tant, hogy maga Jézus is feláldozta magát értünk atyjának kellemes áldozatul. Ezt mindjárt látjuk.

De Jób Istene se más Isten, mint Noéé s természetesen Mikeásé se. Anélkül hogy önmagunkkal ellentmondásba kerülnénk, ugyanannak a dolognak lehet egyszer az egyik oldalát kidomborítani, másszor a másikat, még akkor is, ha véges, földi dolgokról, például emberről van szó. Mennyire áll tehát ez Istenre, aki maga a végtelen tökéletesség. A vízözönnel kapcsolatban a Szentírás Isten igazságosságát, Istent, mint büntetőbíró állítja elénk. (Mert ne feledje el még Shaw se, hogy Isten bíró is és nemcsak szeret, hanem büntet is. Ha nem tenné, nem volna tökéletes, annál kevésbé a világ ura.) Jób könyvében viszont Istent, mint szerető atyát látjuk. A kettő nagyon is ugyanaz az Isten. A kettő közti különbség igazán érthető, hiszen a bűnbe merült, vízözön előtti emberiségnek kemény büntetőbíróra volt szüksége, de a jámbor és alázatos Jóbbal szemben csak a rosszakarat csodálkozhat, ha nem haragvó, hanem szerető Istent talál.

„Nem állja meg a legegység értelmesség próbáját” – írja Shaw, aki e két Isten közötti különbséget nem látja. Sajnos, „a legegység értelmesség próbájának hiányát” csak Shawban lehet megállapítanunk. Teljesen letért ugyanis az értelem útjáról az, aki a gonosz, vízözön előtti emberiség iránt ugyanúgy viselkedő Istent vár, mint a jámbor, alázatos Jób iránt, s aki nem veszi észre, hogy nem az Isten más az egyik és más a másik esetben, hanem az emberek, illetve az ő viselkedésük más. A nem az igazságot, hanem az újdonságot és a cinizmust kereső, elfogult Shaw-t az tévesztette meg, hogy a vízözön előbb volt, mint Jób s ezért azt hitte, hogy az Isten csak azért jobb Jóbbhoz, mint Noé kortársaihoz, mert Noéék sokkal régebben éltek s az akkori bibliaírók istenfogalma még kezdetlegesebb volt, mint a Jób korabe-

lieké. Pedig hogy mennyire nem volt ez az igazi ok, már csak abból is megállapíthatta volna, hogy szerinte még a Jónánál is sokkal később élt Jézus tanait is ismét a Noé alantas színvonalára süllyesztették ostoba tanítványai, tehát a legújabb megint csak ott tart, ahol Noé tartott.

Ha Shaw nemcsak olcsó szellemeskedésekre pályázott volna, hanem alapos tanulmányokat végezve a kérdés mélyére hatolni iparkodott volna, akkor ugyanattól a Mózesztől, aki a Genézisben, ahol Noé haragos, az égő hús illatában gyönyörködő és Shaw előtt annyira ellenszenves Istene szerepel, talált volna olyan részeket is, ahol ez az Isten is ugyanolyan, mint Jóbé és Mikeásé volt. Hiszen rá is mutattunk már, hogy a képzelhető legtökéletesebb istenfogalom, hogy Isten maga a lét, szintén már Mózes öt könyve egyikében megtalálható („Én vagyok, aki vagyok” (Kiv 3,14) stb.), pedig az istenfogalomban ennél magasabbra emelkedni már nem is lehet.

Az is nagy tévedés, hogy Mikeás könyörtelenül elítéli a véráldozatot. Nem ezt ítéli el, hanem azt a tévhitet, mintha Isten a gépies külsőséggel is megelégedne a szív és lélek belső és külsőleg a jócselekedetekben megnyilvánuló istentisztelete nélkül.

Az ember hajlamos arra, hogy a dolognak mindig a könnyebb végét fogja. Imádkozni könnyebb, mint önmagunkat megtagadni, ökröt, kecskét áldozni, tehát vagyont Istennek odaadni is könnyebb, mint önmagunkat odaadni, gőgünket megtörni s megfeszíteni testünket minden gépies, áldozatokat bemutató, de bensejében bűnös emberiségnek, hangsúlyozta Mikeás, amint ma is hangsúlyozza nem egy pap és nem egyszer, hogy (akkor) elsősorban nem az állatáldozatok, (ma) nemcsak gépies imádság, megszokott bűjt, misére és búcsúra járás kell Istennek, hanem a lelki megújulás, az igazság és a szeretet gyakorlása meg az aláztatosság. De ez nem azt jelenti, hogy Mikeás, a próféta, a törvényben előírt áldozatok ellen, a mai pap pedig az imádság, a bűjt vagy a misére járás ellen beszél. Csak nem gondolja Shaw, hogy Mikeás a törvényben akkor szigorúan előírt áldozatok ellen mennydörgött? Hisz, ha így lett volna, meg is kövezték volna érte. De hát akkor miért mondja, hogy egész más Istent hirdetett, mint amilyen még Noé Istene volt?

Mikor a Szentírás képletesen azt mondja, hogy Isten gyönyörködik a neki feláldozott állatokban s ezt úgy fejezi ki, hogy az oltáron elégetett hús illata kedves neki, akkor Shaw-nak, az írónak, aki még a Biblia angol fordítását is annyira művészinek találja, gyönyörködni kellene a Szentírás szemléletes, művészi, sokszor naivan bájos stílusában és kifejezőmódjában, nem pedig kannibalizmusra gondolnia s mindjárt lelki öklendezésbe is kezdenie az erkölcsi undortól.

Isten legtökéletesebb fogalmából, hogy ő maga a lét, akitől minden származik, s akitől kapta és kapja minden és mindenki, amije van, következik az áldozatok fogalma és egyúttal kötelezettsége. Mivel minden az Istené, az is, ami a miénk, Isten imádságának, tehát a vallás gyakorlásának lényege abban áll, hogy ezt elismerjük. Azzal ismerjük el, hogy időnként odaadjuk Istennek, ami az Ővé, noha a miénk. Ez ennek a nagy igazságnak az elismerésén kívül még nagy erkölcsi nevelőerővel is bír, mert hiszen önzetlenség kell hozzá, forrása pedig a szeretet, mégpedig olyan szeretet, mely nemcsak beszél, hanem tesz is.

Nem az égett hús fizikai illata tetszett és tetszik tehát Istennek, hanem az a lelkiület, az a szeretet és önzetlenség, mely azt az oltáron elégette. Azért volt ez a feláldozott dolog az emberiség őskorában hús, mert hiszen egyetlen vagyonuk az állatok, az ökrök, tevék, kecskék voltak. Nem az Isten változott tehát meg azért, mert ma már nem állathús-áldozatokat kíván tőlünk, hanem a mi viszonyaink változtak meg. De nem is lehet e húsillat kedvelését szóról szóra érteni, mint Shaw teszi, hogy aztán gúnyolódhasson felette, hiszen Istennek nincs orra, mellyel ezt a szagot élvezhetné (és a Szentírás első könyvéből is világosan megtudhatjuk, hogy ezt a Biblia írója is nagyon jól tudja).

Persze nemcsak a vagyonunk, tehát az állataink, hanem mi magunk is Istenéi vagyunk. Az emberéletet is fel kell tehát Istennek áldozni s ennek „illata” még kedvesebb Isten előtt, mint az állatáldozatoké. Ebből az igazságból, de egyúttal abból az önzésből is, hogy az áldozat-bemutató nem önmagát, hanem egy másik embernek az életét áldozta fel, keletkeztek egyes pogány vallásokban az emberáldozatok. Ez azonban a Bibliában sohase fordul elő még a „legkezdetlegesebb” állapotok között, tehát Noé idejében se. Sőt tudjuk, hogy Isten ezt Ábrahámnak egyenesen megtiltotta.

Az az áldozatos lelkület, mely még egyetlen fiát is képes lenne Isten oltárán feláldozni, természetesen tetszik Istennek, de a tényleges végrehajtás nem, mert ez már ellenkezik a felebaráti (Ábrahám esetében a szülői) szeretettel s ez is Isten parancsa, hiszen Ő oltotta belénk. A vallás (tudniillik az igaz vallás) mindig ugyanaz s azért a jó keresztény szülőnek még ma is fel kell áldoznia egyetlen gyermekét is az Úr oltárán, de nem véresen, nem úgy, hogy lemészárolja (ezt sohase kellett, sőt nem is volt szabad tennie), hanem úgy, hogy inkább halva akarja látni, mint bünt elkövetve, vagy hogy beleegyezik abba, hogy megváljon tőle, ha az Úr szolgálatára vagy az Üdvözítő jegyesei közé hívja.

Teljesen tudatlan tehát Shaw, mikor annyira undorító és alantas neki az ökrök és kecskék húsának az oltárról felszálló illata, mert hiszen ez a hús az oltáron csak addig szerepelt, míg a nomád emberiség egyetlen vagyona az ökrökben és kecskében állott. A kor és műveltség haladásával mindez nemrég megváltozott, de természetesen nem Isten, még csak nem is maga az áldozat fogalma és fontossága változott meg. Nem Jézus tanainak eltorzítása volt tehát ostoba tanítványai részéről, hogy keresztalálát annyira kihangsúlyozták, a kereszténység középpontjává tették, jelvényeit, kiegészítőit pedig a kereszténység jelvényeivé és szimbólumaivá, hanem a vallásnak a képzelhető legnagyobb megtökéletesedése. Nem is az ostoba tanítványok (s különösen nem 300 év múlva) állították ezt az egész kereszténység középpontjába, hanem maga Jézus Krisztus, aki semmit se hangsúlyozott annyira, mint ezt, s aki nem annyira azért jött a földre, hogy bennünket tanítson, hanem hogy értünk meghaljon s Istennek ezt a képzelhető legnagyobb és végtelen önzetlenségre nekünk példát adjon.

Ha Shaw-nak ellenszenves a kecskék és ökrök húsában gyönyörködő Isten, éppen Jézus keresztáldozatából láthatta volna legjobban, hogy a Bibliában ez a neki annyira ellenszenves Istene mennyire rokonszenves, mennyire igazán végtelenül tökéletes. A Bibliában – Shaw utálkozására – nem győzi eléggé hangsúlyozni, mennyire kedves neki, ha mi annyira önzetlenségűek vagyunk s őt annyira szeretjük, hogy egy-egy kecskénket, vagy ha gazdagok vagyunk, ökrünket feláldozzuk neki, de később – ugyanebben a Bibliában – ugyancsak megmutatta, hogy ami tetszik neki bennünk, azt – csak nem egy-egy kecske vagy ökör erejéig – ugyancsak gyakorolja irántunk maga is. Nemcsak kér, hanem ad is. Tőlünk csak a kecskénket vagy ökrünket kéri, maga pedig önmagát adja és áldozza fel értünk. Mert nagyobb szeretete senki-nek sincsen, mint aki az életet adja barátaiért. Isten ezt is odaadta, mégpedig nem is a barátai-ért, hanem a rabszolgáiért, a teremtményeiért, azokért, akiknek egyébként is minden ő adott, tehát viszonzatszolgáltatást nincs miért várjanak tőle. De hát mivel maga a van, maga a végtelen, a szeretete is mindig csak van, abban se lehet hiány. Az is végtelen.

G. B. Shaw azonban ebben a vallás eltorzítását látja s azt hiszi, hogy lesüllyedést jelent, visszatérést a legkezdetlegesebb színvonalra. Neki undorító a kereszt (hiszen akasztófa, s aki – mert elvakítja a gyűlölet – nem látja meg, ami mögötte van, annak az akasztófa valóban undorító). Undorodik a kínzóeszközöktől is, de az agyonkínzott ember holttestétől is, mert csak az anyagot nézi, de az okát, a szellemet, az Isten végtelen szeretetét nem látja. Ezért mondtam, hogy Shaw olyan messze van a vallástól és a kereszténységtől, mint Makó Jeruzsálemtől.

Nem is sejti, hogy milyen főséges istenfogalom az olyan, melyet ember magától még kitalálni se tudott volna, ha valakitől olyan Isten követel áldozatot, aki követelhet, sőt köve-

telnie is kell, hiszen mindent ő adott és minden az övé, de aki arra hivatkozhat, mikor önmegtagadást, áldozatot követel tőlünk, hogy ő már példát adott ebben is: Ő már hozott értünk áldozatot, mégpedig nem akkorát, amekkorát tőlünk követel. Nemszak valamit abból, ami a mienk (s mikor tulajdonképpen nem is a mienk), hanem mindent, életet, önmagát, mégpedig véresen, s hogy mindezt megtehesse, emberré is lett a kedvünkért.

Azt se tudja elképzelni Shaw, hogy milyen erőt, milyen bizalmat, milyen lelki felemelkedést ad a benne hívőnek, a hozzá imádkozónak s hogy milyen kincstől fosztották volna meg az emberiséget az apostolok, ha nem lettek volna olyan „ostobák”, ha nem „torzították” volna el mesterük tanait, ha nem állították volna a kereszténység középpontjába Krisztus kereszthalálát, hanem olyan okosak és felvilágosultak lettek volna, mint G. B. Shaw, a világhírű író, aki undorodik az égett hús szagától s gyűlöli még azt az Istent is, aki nem undorodik tőle: akinek ellenszenves a feszület, rajta a megkínzott Istenemberrel, mert csak a pusztulás utálatosságát látja rajta, de nem a szeretet végtelenségét, amely azt a pusztulást önként magára vállalta. Ő – úgy látszik –, ha a kiütéses tífuszból meggyógyulna, még annak az ápolónőnek a holttestét is utálná, aki az ő élete megmentése miatt jutott erre az „utálatos” sorsra. Legalábbis Jézussal és a kereszténységgel így tesz.

Ezek után már Shaw azon állításán se csodálkozhatunk, hogy a tízparancs még az akkori, a pusztában bolyongó törzseket sem elégítette ki. Az igazság az, hogy kielégíti még a XX. század művelt emberét is, és egyenesen bámulatos, hogy 3000 évvel ezelőtt, a rabszolgaság, a vérbosszú, a törvényes prostitúció korában sincs benne még egy szó se, mely mai erkölcsiségünket sértené.

Azt is láttuk már, hogy a Genézis elbeszélése a világ, az élet és az ember keletkezéséről mennyire nem „tündérmese”, hanem sokszor egyenesen megdöbben tisztánlátásával.

Ami pedig az ószövetségi Bibliában elbeszélte történelmet illeti, honnan tudja Shaw, hogy költészet és legenda csupán? Állítása bizonyítására semmit se tud felhozni, hiszen abból a korból és azokról az eseményekről, melyeket a Biblia elbeszél, nincsen semmi más történelmi adatunk. Ellenben az Ószövetség utolsó két könyvéről (a Makkabeusok könyvei), mely tisztán történelem és amelyben elbeszélte dolgokról már más forrásból is értesülünk, egyenesen bizonyítani tudjuk, hogy a legtisztább történelem, olyan hű és megbízható, amilyen abból a korból nem is létezik más.

*

Shaw után, aki elsősorban az Ószövetséget bírálta, lássunk most egy, az Újszövetséget illető bírálatot, mely nem olyan híres embertől származik, mint Shaw, ezért nem is olyan fölényes hangú s épp ezért, bár téves, nem is szégyenül meg olyan bosszantóan, mint a híres Shaw. Őt csak megcáfoljuk, de nem megszegényíthetjük, mint Shaw-t.

Egy marxista világnézeti előadáson a zsidó orvos-előadó (még a Horthy-korban) ilyen érvekkel volt nagy hatással egyik tanonc tanítványomra:

Az apostolok egytől egyig tanulatlan halászok voltak. Egy egyszerű falusi ember még ma se tud vagy mer egy kérvényt se megírni, sőt még egy levél megírása is nagy teljesítmény tőle. Hogy lehet tehát elhinni, hogy ezelőtt 2000 évvel az arab sivatagok szélén lakó, egyszerű ázsiai, írni-olvasni nem tudó halászok egyenesen könyv megírására vállalkozzanak s ráadásul görögül (mert Szent Máté evangéliumát kivéve minden evangéliumot már eredetileg is görögül s nem héberül írtak).

Ugyanolyan képtelenség ez, mintha egy bakonyi kanász könyvet írna az életéről franciául. Világos tehát, hogy komoly és gondolkodó ember ezt nem hiheti el. Aztán az evangéliumokat még a papok szerint is Krisztus halála után legalább 20-30 évvel írták. Hogy emlékezhettek az apostolok még akkor is Jézus egész sereg kijelentésére, mondására szóról szóra, mint

ahogyan az evangéliumokban írják? Világos tehát, hogy az evangéliumokat a papok írták; azok, akik abból élnek, nem pedig az apostolok.

Válaszunk az, hogy az ellenvetésben állítottak általában igazak, csak az a baj, hogy nem az evangéliumok hitelessége ellen, hanem éppen mellette bizonyítanak. Nem cáfolják, hanem egyenesen megerősítik mindazt, amit „a papok” az evangéliumokra vonatkozóan állítanak.

Azt mondja az ellenvető, hogy az apostolok egyszerű, tanulatlan, sőt írástudatlan emberek voltak, akik a héberben, illetve annak akkoriban Palesztinában használt tájszólásán, az arámi nyelven kívül más nyelven nem beszéltek. Ez igaz. De látjuk is, hogy ennek megfelelően is viselkednek. Csakugyan nem mernek írásra vállalkozni. Említettük, hogy a 21 apostoli levél közül 14-et, tehát kétharmadát Szent Pál, tehát olyan „apostol” írta, aki tulajdonképpen nem volt apostol, nem volt Jézus tanítványa s Őt soha nem is látta. Az igazi apostolok csak 7 levelet írtak s ezek oly rövidek, hogy együtt is alig tesznek ki annyit, mint Szent Pál egy levele. Láthatjuk tehát, hogy ők csakugyan nagyon nehezen írtak még levelet is, és ha igen, akkor se vállalkoztak hosszú levélre. Akinek pedig még ez is megmagyarázhatatlan, ha egyszer írni nem is tudtak, azt figyelmeztetjük arra, hogy levelet diktálni is lehet, sőt még Szent Pál is, ki pedig tudott írni, nem maga írta, hanem úgy diktálta a leveleit s a rómaiakhoz írt levelében (16,22) még a neve is (Terciusz) megtalálható annak, aki helyette a levelet írta.

A tizenegy apostol közül (mert Júdást itt nem számíthatjuk) mindössze csak öten írtak valamit és megemlíthető terjedelműt is csak kettő: Szent Máté és Szent János. Ámde Szent Mátéről tudjuk, hogy ő nem tanulatlan halász volt, hanem vámos, pénzváltó, tehát műveltebb, eszével dolgozó ember, Szent János intelligenciájáról pedig műveinek sokasága (művei tejdelemben vetekednek Szent Pál összes leveleivel) és magas értelmi színvonala tanúskodik. Egyébként ő élt az apostolok közül legtovább s műveit 90-100 éves korában írta. Tehát addig ugyancsak volt ideje kiművelődni.

Aztán hogy lehet lehetetlenségnek tartani azt, hogy a héber halászok 20-30 évvel halászságuk megszűnése után görögül írjanak. Hiszen ha valaki halász és analfabéta, az még nem jelenti azt, hogy annyira buta is, hogy egy nyelvet nem tud megtanulni még évtizedek múlva se és még akkor se, mikor állandóan azt hallja? Ne feledjük ugyanis, hogy az apostolok Krisztus halála után állandóan külföldön éltek, ahol legfeljebb csak zsidó honfitársaikkal beszélhettek anyanyelvükön. A bakonyi kanász is írhat franciául, ha már évtizedek óta Párizsban él. Annál kevésbé lehet itt azon csodálkozni, hogy az apostolok görögül írják, mivel a tizenegy apostol közül még így is csak alig néhánytól maradt ránk görög írás, de az is olyan, hogy – mint majd látni fogjuk – csak úgy ordít belőle az író héber nyelve.

Hogy ezek a hajdani egyszerű halászok valóban mennyire nem szerettek görögül írni (pedig így kellett írniuk, ha nemcsak a zsidókhoz akartak szólni) s általában milyen nehezen szánták rá magukat a könyvírás mesterségére, mutatja, hogy a mindössze négy evangélium közül kettőt (Szent Márkét és Szent Lukácsét) nem apostol, hanem csak az apostolok tanítványa írta. Szent Márk evangéliuma például Szent Péter tanítását tartalmazza, de a fogalmazását és papírra vetését, könyvvé való szerkesztését már nem maga Szent Péter, hanem nála műveltebb tanítványa, Szent Márk végezte. Tehát csakugyan olyanformán volt a dolog, mint a szakszervezetben előadást tartó orvos elképzelte.

Hogy az evangélisták olyan jól emlékeznek az eseményekre, sőt Krisztus Urunk nem egy kijelentésére és mondására még szóról szóra is, ezen nincs mit csodálkoznunk. Az apostolok írásából világosan látható, hogy ők nagyon jól tudták, hogy világtörténelmi események középpontjába kerültek, hogy az a mester, akinek tanítványai lettek, az egész emberiség tanítója s kijelentései még a késő évezredek embereinek is szólnak. Aztán tizenegyen voltak, a Krisztus halálát követő hónapokban már csak a zsidóktól való félelmük miatt is állandóan együtt voltak, világos tehát, hogy elsősorban róla beszéltek, elelevenítették vele kapcsolatos élmé-

nyeiket, egymás emlékezetét segítették, mert amire az egyik már nem emlékezett, emlékezett a másik. Utána pedig egész életükben ezt prédikálták, tehát még ha akarták volna, se feledhették volna el.

Azt hiszem, mindenki könnyen el tudja képzelni, amire gondolok.

Mikor a walesi herceg Pesten járt, bizonyára nem volt olyan nagy személyiség a pestiek, mint Krisztus az apostolok szemében. S mégis nem tudja-e elmondani az a lány, aki valamelyik üzletben kiszolgált, hogy mit mondott neki s nem tudja-e a szavait szóról szóra és nekem fogja-e így tudni még 100 éves korában is? Hiszen alig hogy a herceg kilépett az üzletből, már oda rohantak hozzá társnői s ismételnie kellett nekik mindent. Hazamenet talán még a villamosban se tudta megállni, hogy útitársainak el ne dicsekedjék vele, hogy kit szolgált, ki és mit mondott neki. Hazaérve rögtön elmondta anyjának, az utána következő napon a szomszédoknak, barátnőinek, ismerőseinek, de már másnap az újságban is benne volt minden, mert alig hogy a herceg kilépett az üzletből, már belépett az újságíró és az is kikérdezett tőle mindent.

Az apostolok ugyanígy voltak Krisztus Urunkkal. Egész életükben azt prédikálták, amit hallottak és láttak Tőle. Azok pedig, akik hittek Jézusban, magánbeszélgetésen is állandóan kérdezték őket erről is, arról is. Teljesen érthető hát, ha például Szent János, aki csak 100 éves korában írta meg evangéliumát, ugyancsak tudhatott még akkor is mindent és emlékezhetett mindenre. (Arról nem is szólnék, hogy a kereszténység az evangéliumokat Istentől sugalmazottaknak mondja, így pedig egészen tárgyitalan a kérdés, hogyan emlékezhetek a szerzők olyan jól Jézus szavaira.)

*

Azokat, akik nem hisznek csodát, s így kinyilatkoztatást, racionalistáknak hívjuk. A Szentírással foglalkozó racionalisták között leghíresebb Strauss, Renan és Harnack, de ezek között is a legismertebb a francia Renan. Hírhedt művéből, a „Jézus élete” c. munkájából két év alatt 200.000 példány kelt el (100 évvel ezelőtt!). Szinte a világ minden nyelvére lefordították. Magyarra is, nem is egyszer. Legutoljára Haraszi Zoltán és ekkor Kuncz Aladár írt hozzá előszót. Ez a Révai-kiadás 1921-ben jelent meg, tehát mindjárt az első kommunizmus bukása után, amikor még javában verték nálunk a zsidókat és valósággal dühöngött a „keresztény kurzus”. Ez is mutatja, hogy mennyire nem volt valójában keresztény ez a „kurzus”.

Renan sikerének és népszerűségének a tömegek előtt annyira kedves tárgyán, a Szentírás megcáfolásán kívül, melyet oly szívesen lát a legtöbb ember, nagy írásművészete a titka s az, hogy ugyanakkor, mikor Jézus istenségét megcáfolja, álnokul, meg a maga lelkiismerete megnyugtatóására is, a legnagyobb tisztelettel, sőt rajongással viseltetik Krisztus, az ember iránt. Kegyetlen, kíméletlen, sőt sokszor cinikus művét például így fejezi be: „A századok mindenha hirdetni fogják, hogy az emberek fiai közt nem született nagyobb Jézusnál.”

Neki is elmondhatta volna Krisztus Urunk: Renan, te csókkal árulod el az Emberfiát?

Nekem is volt olyan tanítványom, aki érettségije után néhány évre Renan „Jézus élete” c. művének elolvasása miatt vesztette el a hitét, de persze csak azért, mert akarta is elveszteni, mert a könyv miatt lelkében felmerült kételyek eloszlatására a kisujját se mozdította meg. Csak barátainak mondta el, akiknek nem lett volna szabad elmondania, mert nem tudhatta, nem ingatja-e meg vele a hitüket. Nekem azonban nem szólt róla. Nem kérdezte meg, mit szölok hozzá s meg tudnám-e cáfolni. (Húsz év múlva, mikor lehiggadt, ő is újra visszanyerte a hitét, vagyis még rajta is bebizonyosodott, hogy az evangéliumok mellett diákkorában hallott érvek mégiscsak erősebbek, mert igazabbak voltak, mint a sátán incselkedései.) Ebben a Haraszi-Kuncz-Révai-féle Renan kiadásban, mely miatt az ő bukása is megtörtént, vigasztaló, hogy nem katolikusok, hanem protestánsok adták népünk kezébe. Jellemző azonban,

hogy mikor Jézus istenségét tagadják meg, még akkor is annyira felekezetieskedők és ódonok, hogy még mindig „keresztyéneznék” keresztény helyett.

Renan stílusa vonz: „szerető, szinte hívó renani hitetlensége” megnyer; magabiztos, fölényes hangja és fitogtató nagy tudománya pedig meggyőző és imponál. Ilyen pontosnak és alaposnak látszik például:

„Jézus – írja – hat nappal az ünnep előtt (szombaton, nisan hónap nyolcadik napján, március 28-án) végre Betániába érkezett, másnap (vasárnap) nisan 9-én (március 29-én) Jeruzsálembe ment.” (315. o.)

Aki így tud mindent, annak csak lehet hinni?! Pedig Renan nemcsak ilyen ártatlan pontos időszámítási dolgokban ragyogtatja fényes tudományát, hanem ott is, ahol ugyancsak a kereszténység húsába-vérébe vág. Például már Jézus születésénél.

Napnál világosabb – mondja –, hogy Jézus Názáretben született. Hiszen Szűz Mária is, Szent József is odavalók voltak. A próféták azonban, sajnos, azt jövendölték a megváltóról, hogy Betlehemben fog születni. Világos tehát, hogy Jézusnak is ott kellett születnie, hiszen Názáretben nem is laktak igazi zsidók s kinek kellett igazi zsidónak lennie, ha még a zsidók várva várt megváltójának sem? Követői tehát úgy segítettek a dolgon, hogy kitalálták Augustus császár népszámlálása meséjét, melyről azt mondja az evangélium, hogy Palesztinában Szíria római kormányzója, Quirinus, hajtotta végre. Mindenkinek ott kellett magát összeírtnia, ahonnan családja származott. Ezért kellett Máriának és Józsefnek Betlehembe utaznia s áldott állapotban lévő feleségének ezért született véletlenül ott, a messze távolban a gyermeke. Ezzel egy csapásra két legyet is ütöttek: Jézus így is kitént, hogy igaz, törzsköcs zsidó is volt, hiszen Betlehem már Júdeában van, sőt Jeruzsálem közelében, tehát a legtörzsköcsőbb Palesztinában, Dávid ivadékainak lakóhelyén.

Világos, mondta Renan és más racionalisták is, hogy mindebből egy szó se igaz. Népszámlálás nem is volt akkor. Még magából a Szentírásból is bizonyítani lehet, hogy a Quirinustól végrehajtott népszámlálás Jézus születésénél jóval később volt (ApCsel 5,37). Ugyanezt a Szentírásról kívül Josephus Flaviusból is lehet bizonyítani. S egyébként is ki látott olyan népszámlálást, mely nem lakóhelyükön, hanem őseik hajdani lakóhelyén írja össze az embereket?

Ennyi és ilyen fölényes bizonyítás láttára ki nem inogna meg hitében? Pedig hát mégiscsak a Szentírásnak s nem Renannak van igaza, mert a zsidókat nem lakóhelyük szerint, hanem valóban törzsenként tartották számon. Sőt Krisztus születését leírva olyan gondos az evangélista (Szent Lukács), hogy még azt is külön megemlíti, hogy Jézus betlehemi születése Quirinus szíriai „praeses” első népszámlálása idején volt. Tehát az evangélista még azt is tudja, hogy ugyanaz a Quirinus két népszámlálást is lefolytatott Palesztinában: az első Krisztus születésekor volt, a második tíz évre rá. Ez az utóbbi adózás szempontjából történt, mert akkor olvasztották be Júdeát a Római Birodalomba s emiatt történt ekkor egy zsidó lázadás, melyről az Apostolok Cselekedetei is említést tesz.

Már csak azért se lehet gondolni, hogy az evangélistát itt rajta lehet kapni a csaláson vagy tévedésen, mert hiszen ugyanaz a Lukács írja ezt az evangéliumában, aki az Apostolok Cselekedeteiben azt írja, hogy Quirinus népszámlálása alkalmával volt a galileai Júdás lázadása, ami pedig Krisztus születésekor volt. Ha tehát Renannak igaza volna, akkor Lukács maga cáfolná meg az Apostolok Cselekedeteiben azt, amit evangéliumában ír. De látjuk, hogy ő nagyon is tudja mit ír s világosan megmondja, hogy Jézus születésekor Quirinus első népszámlálása volt, s ezzel jelzi, hogy volt második népszámlálása is. A fölényes Renan tehát a tudatlan, nem pedig az evangélista.

Hogy mennyire nem szabad mindjárt ráfogni a Szentírásra, hogy nem mond igazat, ha az első pillantásra úgy látszik is, láthatjuk Szent Lukács evangéliumának egy másik ide vonatkozó és hasonlóan valótlansággal vádolt állításából is. Mikor ugyanis részletes időhatározást

ad arról, hogy mikor kezdett el Keresztelő Szent János (tehát Jézus is) tanítani, többek között azt írja, hogy Lysanias volt akkor Abilina negyedes fejedelme (tetrarchája), mégpedig vagy 60 évvel Jézus fellépése előtt, tehát az evangéliumban a hely is téves, meg az idő is, állapította meg a racionalista Strauss diadallal. Azóta azonban már a racionalisták is elismerik, mert megállapították más forrásokból is, hogy volt egy másik Lysanias is és ez csakugyan Abilinában és Jézus fellépése idején volt tetrarcha.

Már sokkal jobban látszik a rosszakarat Renan azon tudományfitogtatásában, mikor Krisztus kereszthalálának részleteit igazítja helyre s ezzel kapcsolatban gúnyos megjegyzéseket tesz az evangélistára. A Szentírás tudvalevőleg azt írja, hogy a kegyetlen katonák a kereszten szomjazó Jézust ecettel-epével itatták. (Mt 27,34; Mt 27,48; Mk 15,36; Lk 23,36; Jn 19,29) Renan idézi Plutarchost s megállapítja, hogy a kereszten függő áldozatoknak kábítószerral kevert bort szoktak felnyújtani, de nem kínzásul és kegyetlenségből, hanem éppen ellenkezőleg: hogy kínjaikat enyhítsék. Mivel azonban a próféták azt írták, hogy a Megváltót ecettel és epével fogják itatni, azért csinált az evangélista még a jóakarattól is rosszat, s emlegeti ő is az ecetet és az epét.

Világos, hogy itt Renan állítása cáfolására nem mutathatunk fel egykori pogány iratot, mely bizonyítja, hogy igenis úgy történt, ahogy az evangélista írja. Azt se várhatjuk, hogy valaha majd előkerül ilyen irat is, mert hiszen Jézus halálának részletei akkor mást nem érdekelték, mint csak követőit, mert mások akkor még nem tartották olyan nagy személyiségnek. De hát a jelen esetben nincs is szükség ilyen felfedezésre, mert hiszen magában a kifogásban is látnia kell még a vaknak is a rosszakaratot.

Plutarchos se nem zsidó, se nem római. És ha a görögöknél úgy volt, mint Plutarchos írja, abból igazán nem következik, hogy a rómaiaknál és Palesztinában is úgy volt. De még ha ott is úgy lett volna, akkor is honnan tudhatja ezt Renan hogy éppen Jézus kivégzésekor is úgy csináltak, ahogyan Plutarchos írja és ahogyan egyébként szokás volt csinálni? Ma már kissé nagyobb rend van az állam körül, mint akkoriban volt s kissé jobban kidolgozott perrendtartások szerint járnak el, mint akkor, de mindenki nagyon jól tudja, mennyire tévedne az, aki biztosra venné, hogy valakivel börtönében és kivégzésekor éppen és szakasztottan úgy bánnak, mint az a törvény betűjében elő van írva.

Pedig az, amit Plutarchos ír, akkor a törvény betűjében sem volt előírva. Akkor még a törvény nem volt olyan alapos és mindenre kiterjedő, hogy még ilyesmivel is törődött volna. Nem is voltak akkor még átlag olyan irgalmasok a halálraítélttel, mint manapság s nem arra törekedtek, hogy ne szenvedjen, hanem éppen ellenkezőleg, hogy minél többet szenvedjen. Ha nem így gondolkodtak volna, akkor nem éppen a keresztre feszítést, ezt a legkínosabb, lassú halálnemet választották volna. Csak Plutarchos alapján tehát Renannak vagy bárkinek még csak kételkedni sincs joga az evangéliumban elbeszéltek igazságáról, sőt éppen ellenkezőleg volt, sőt Jézus halála körülményeit csak azért találták ki, hogy a próféták szava beiga-zolódjék rajta.

Hogy Renannak csak stílusa volt, de nem tudománya és hogy ezt már életében is megállapították róla a szakértők, láthatjuk onnan, hogy mikor Renan a francia akadémiában a valóságos Pasteurrel vitába keveredett, a szellemes francia tudósok úgy fejezték ki magukat, hogy összeütközött a vaspohár meg a metszett üvegpohár s azt is hozzátették, hogy gondolhatjuk, melyik törött el. Világos, hogy nem Pasteurt értették a csillogó, csak látszatra értékes üvegpoháron s bizonyára nem a vaspohárról állapították meg, hogy eltört.

De az a tanítványom, akit egy időre hitetlenné vagy kételkedővé tett Renan, magából Renanból is megállapíthatta volna, hogy amit olvas, csak szépirodalmi, nem pedig tudományos mű. Hogy csak szórakoztatásra alkalmas, nem művelődésre és tanulásra, s hogy Renannak közel se olyan nagy a tudománya, mint fölényes hangjából következtetné az avatatlan. Ezt

ugyanis még maga az említett magyar Renan-kiadás bevezetése is megállapítja. De – sajnos – az emberek Renanból csak a regényt szokták olvasni, a bevezetését már nem. „Renannal szemben – olvashatta volna itt – dogmatikus hit és dogmatikus hitetlenség, nyelvtudományi pontosság és történetírói tárgyilagosság a maga vétőjét egyaránt felveti.”

A Szentírásról vagy a történelmi ismeretek, vagy pedig a nyelvtudományi műveltség (a Szentírás nyelvezetének tanulmányozása) alapján lehet megállapítani, hogy hitelreméltó-e vagy nem. Látjuk tehát, hogy ma már még azok is azt állapítják meg Renanról, hogy nyelvtudományban nem alapos, történelmi szempontból pedig nem tárgyilagos, akik műveit kiadják, akiknek tehát, mint a saját piacra vitt borukat, szükségképpen magasztalniuk kellene, hiszen nekik érdekük, hogy minél több fogyjon belőle.

Aztán: „Bourget óta „a nagy dilettáns” sokszor hangoztatott szöveg róla”.

Ebből még azt tudjuk meg, hogy Bourget Pál, a híres francia író nagy kontárnak nevezte Renant, s hogy ma is általában így nevezik. Renan képében tehát egy kontár foglalkozik az evangéliumokkal, olyan kontár, aki csak írói művészetével tudta egy ideig feledtetni tudományos képzettsége s a tudományos tárgyilagosság hiányát.

Továbbá: „Brunetiére róla írt tanulmányának első felében bebizonyítja, hogy nála nagyobb stilisztá alig van s ugyanezen tanulmány másik felében tudományának felkészültségét kétségbe vonja.”

Tehát a másik világhírű francia írónak ugyanolyan lesújtó a véleménye Renanról, mint Bourgetnek. De Kuncz Aladárnak, aki a bevezetést írta, szintén ugyanez a véleménye: „Ha végletek közt kell választania, inkább a cinizmust, mint a vakbuzgóságot választja” – mondja ő is róla. Mivel pedig „vakbuzgóságon” természetesen az isteni kinyilatkoztatás elismerését érti, ezzel tulajdonképpen azt állapítja meg, hogy Renan, ha más érvet nem tud felhozni az evangéliumok ellen, akkor cinizmussal védekezik ellenük, azaz francia szellemességgel helyettesíti a tudományt és az érvet.

Íme néhány szemelvény Renanból, hogy lássuk kegyetlenségét (keverve sokszor – hogy túl nagy botrány ne legyen – az álnok kegyelettel), logikátlanságát, frivolságát és cinizmusát.

„Okfejtése (Jézusé) az arisztotelészi logika szabályai szerint megítélve nagyon is gyönge.” (296. o.)

Mikor Jézus elkeseredésében felkiált a kereszten: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem,” a gyalázatos Renan találgatja, hogy vajon mi miatt keseredhetett el? Mire gondolhatott ott a kereszten a haldokló Jézus? Eközben még ilyesmiket is megenged magának: „Vagy a fiatal lányokra (gondolt) talán, akiknek szerelmét elnyerhette volna? Átkozta keserű sorsát, mely megtagadta tőle azokat az örömeket, melyeket mindenki másnak nyújtott? Nem tudjuk.”

Renan tehát azt a szerelmet, mely a regényeket érdekessé szokta tenni, még Jézus életébe, sőt haláltusájába is belekeveri.

Kereszténytelen, élvvagyó lelkületére jellemző, hogy még csak elképzelni sem tudja, még Jézusban se (akiről pedig azt mondja, hogy „az ember fiai között nem született nagyobb nála”), hogy valaki a földi örömeiről, például a szerelemről önként is lemondhasson. Ő azt hiszi, hogy az élet ez örömeit még Jézustól is csak „sorsa” „tagadta meg”, s még halála órájában is „átkozta érte”, amiért megtagadta. Renan szemében még az emberek fiai között a legnagyobb is csak ilyen!

Ezek után igazán érthető, ha azt látjuk, hogy a katolikus Renan egész „Jézus élete” c. művén végigvonul a protestánsok és a zsidók iránti feltűnő rokonszenv. „Senki sem később nálam sokra becsülni e páratlan népet”, írja a 375. oldalon a zsidókról. Perszer Pilátus is rokonszenves neki: „A spanyol király, aki hogy a vakbuzgó papságnak kedvéhez járjon, még száz meg száz alattvalóját hurcoltatta máglyára, inkább kárhóztatható, mint Pilátus” – írja. (343. o.)

Itt természetesen a katolikus Renan a katolikus spanyol királyt rágalmazza (egy zsidó vagy egy protestáns nem a maga felenyája kárára hozott volna fel példát, s ha már rágalmazott, ő akkor inkább a „kathólikust” rágalmazta volna). Rágalmazás ugyanis az az állítás, mert az eretnekek százait egy spanyol király se hurcoltatta máglyára. De ha hurcoltatta volna is, akkor se jelentett volna részéről olyan nagy gonoszságot, mint Renan felháborodása mutatja, azt láthatjuk onnan, hogy a mi erdélyi fejedelmek legnagyobbika, Báthory István vagy hatvan magyar főurat akasztott föl és fejeztetett le csak azért, mert nem őt, hanem Bekes Gáspárt akarták erdélyi fejedelemnek s a kerelőszentpáli csatában Bekes István oldalán harcoltak.

Legnemesebb jellemű szabadsághősünk, Rákóczi Ferenc pedig, egy nap 250-300 német katonát mérszároltatott le, akik a várat olyan feltétel alatt adták fel, hogy a legrövidebb úton kikísérik őket az országból. Egyedüli bűnük az volt, hogy más német katonák állítólag Nagyszombatban néhány kuruc sebesültet megöltek, no meg az, mert „nyugalankodtak”. A nyugtalankodásra azonban ugyancsak joguk volt, mert a kuruc vezérek leveleiből is megállapítható, hogy a kurucok szavuk megsértésével készakarva húzták-halasztották az illetőknek a határra való kísérését és ide-oda sétáltatták őket az országban, tehát ebben is megszegték a szavukat.

Ki tud azonban Báthory István vagy Rákóczi Ferenc e vérlázító tömeggyilkosságairól, s ki nem tudja (és ki nem hiszi el még katolikus létére is) a spanyol király százakra menő eretnekegetéseit?

Az se igaz, hogy azt az időnkénti néhány (az egész nagy Spanyolországban 300 év alatt 4.000) eretnekegetést a spanyol király csak azért tette, hogy a vakbuzgó papoknak kedvükben járjon. Nagyobb úr volt ő annál, semhogy a papoknak kellett volna kedvükben járnia. Egyébként volt ő maga is olyan „vakbuzgó”, azaz volt olyan szilárd meggyőződése, mint a „papoknak”. De az elvtelen Renan ezt persze el se tudja képzelni. Az igazság az, hogy a spanyol király az eretnekegetéssel az igazságot és országa egységét védte s ez bizonyára tiszteltreméltóbb cél, mint Báthory István fejedelmi trónja vagy Rákóczi Ferenc bosszúállása az ártatlanokon. (Egyébként később majd szemügyre vesszük azt az inkvizíciót s meglátjuk, mennyire volt kegyetlen.)

Mikor Renan látja, hogy elfogultsága és cinizmusa már kissé sok volt a jóból, akkor jónak lát egy-egy kis kegyeletet is megereszteni. Például Jézus halálakor:

„Nyugodj most már dicsőségedben, nemes alapító, műved befejeztetett, istenséged meg van alapozva.” (354. o.)

„A derék és gyöngéd Marcus Aurelius, az alázatos és szelíd Spinoza (persze Spinoza is zsidó volt), minthogy nem hittek a csodákban, mentesek voltak egyes tévedésektől, melyekben Jézus benne leledzett.”

Aztán: „Nem valószínű, hogy görögül tudott volna... Még több ok szól amellett, hogy nem ismerte egyáltalán a görög műveltséget... Leghitelesebb beszédeinek minden sorából kitetszik, mennyire nem ismerte a világ általános helyzetét... Fogalma se volt (!) a római hatalomról.”

„Jézus e tekintetben semmiben sem különbözött honfitársaitól. Hitt az ördögben, melyet mintegy a rossz szellemének tekintett s az egész világgal együtt azt képzelte, hogy az idegbajok az ördög rontásai, melyek meglepik és rázzák a beteget. (Később látni fogjuk, milyen naiv itt nem Jézus, hanem Renan). A csodaszerű nem volt számára kivételes, ez volt a rendes. (Hát akkor miért hivatkozott olyan önérzettel a csodáira, ha azok neki egész rendes dolgok voltak?) A természetfeletti fogalma, a maga képtelenségeivel, csak azon a napon kezdődik, amelyen a kísérleti természettudomány megszületik. Akinek semmi fizikai ismerete nincs, aki azt hiszi, hogy az imádság megváltoztathatja a felhők járását, megállíthatja a betegséget,

sőt magát a halált is, az nem talál a csodában semmi rendkívülit. Ez volt Jézus szellemi állapota is mindig.”

Mi a csodát nagyon is rendkívülinek találjuk. Jézus is annak találta. Másképp nem hangsúlyozta volna annyira a csodatetteit. Aki Istent hisz (pedig állítólag Renan is hitt), az – Renannal ellentétben – nem találja és nem találhatja a csodát lehetetlennek, de ez még nem jelenti azt, hogy rendkívülinek se találja.

Renan Szent János evangélista iránt különös ellenszenvvel viseltetik. „Ugyanez a versengés üt ki – írja – János evangéliumából is, hol az elbeszélő folyton hangoztatja, hogy ő volt „a kedvenc tanítvány”, kire a Mester haldokolva rábízta anyját s mindenáron igyekszik magát Simon Péter mellé, sőt néha fölé helyezni.”

Persze valójában ennek nyoma sincs Szent János evangéliumában. Jézus szelíd szavának közléséből: „Íme, a te anyád”, még erőszakkal se lehet dicsekvést kimagyarázni s Szent János maga nem is mondja meg nyíltan, hogy ő volt az a tanítvány, „akit szeretett Jézus”.

Bámulatos rosszakaratot és cinizmust mutat Renan akkor, mikor Jézus testvéreiről beszél:

„A nép sorából származott. Atyja József és anyja Mária közepes sorú emberek voltak... A család, mely egy vagy több házasságból származott (ez még cinizmusnak is sok!) meglehetősen népes volt. Jézusnak voltak fivérei és nővérei, akik között, úgy látszik, ő volt a legidősebb. Valamennyien ismeretlenek maradtak, mert az a négy személy, akit testvéreinek tekintenek, alighanem unokatestvére volt. Máriának valóban volt még egy nővére, akit szintén Máriának hívtak és aki bizonyos Alpheushoz vagy Kleofáshoz ment feleségül és anyjává lett több fiúnak, akik jelentékeny szerepet játszottak Jézus első tanítványai között. Ezek az unokatestvérek, akik ragaszkodtak az ifjú mesterhez, míg igazi testvérei ellene fordultak, felvették „az Úr testvérei” nevét. Jézus igazi testvére, épp úgy, mint anyja is, csak halála után emelkedtek jelentőségre. De úgy látszik, még akkor se álltak oly tekintélyben, mint unokatestvérei, kiknek megtérése önkéntesebb volt s kiknek jelleme eredetibb lehetett. Nevük ismeretlen maradt annyira, hogy mikor az evangélista názáretiek szájába adja az édestestvérek elősorolását, először Kleofás fiainak nevei jutnak eszébe. Nővérei Názáretben mentek férjhez s ő is itt töltötte első ifjúsága éveit.”

Látjuk tehát, hogy Renan is tudja, hogy Jézus állítólagos testvérei, Szűz Mária testvéreinek, a másik Máriának (ekkor nem volt ritka, hogy testvérek ugyanazt a nevet viselték) gyermekei, tehát tulajdonképpen unokatestvérei voltak. Bámulatos azonban az a cinizmus és rosszakarat, hogy mégis úgy tesz, mintha az unokatestvérein kívül azért még „édestestvérei” is lettek volna. Ezeknek nyoma sincs egy evangéliumban se, Renan azonban ezt úgy fejezi ki, hogy „nevük ismeretlen maradt”. Nem igaz, hogy mikor az evangélista názáretiek szájába adja az édestestvérek elősorolását, először Kleofás fiainak (tehát unokatestvéreinek) nevei jutnak eszébe. Az igazság az, hogy ezek nem először jutnak eszébe, hanem más egyáltalán nem is jut eszébe a Kleofásnak e négy fián: Júdáson, Józsefen, Jakabon és Simonon kívül mást nem is nevez meg Jézus testvéreiként. Szó sincs tehát ott „édestestvérekről”!

Az is légből kapott, vakmerő állítás, hogy ezek az „édestestvérek” csak Jézus halála után jutnak szerephez, mert szó sincs róluk Jézus halála után se. Sőt, lehetett-e Szűz Máriának Jézuson kívül egyáltalán még más gyermeke, mikor a kereszten az idegenre, Szent Jánosra érve mondja neki Jézus, a fia: „Íme, a te fiad!”, s mikor a Szentírás világosan megmondja, hogy a Szűzanyát attól kezdve Szent János vette magához? Nem látható-e ebből világosan, hogy Jézus halálával Szűz Máriának már nem volt senkije?

Jellemző Renan szélhámoságára, hogy Jézus nővéreiről is beszél, sőt még azt is tudja róluk, hogy többen voltak és hogy Názáretben mentek férjhez, mikor a Szentírás Jézus „nővéreit” csak akkor (Mk 6,3) és úgy mondja nővéreinek, mikor és ahogyan említett négy unokatestvérét „fivéreinek” nevezi. Mi címen lehetnek a lányok „édestestvérek”, mikor a fiúkról

magunk is elismerjük, hogy csak unokatestvérek voltak? Az se igaz, hogy ezek „az Úr testvérei” nevet vettek fel, mert ezek egyike, aki nem más, mint Szent Júdás Tádé apostol levele elején, Jakab, nem pedig Jézus testvérének mondja magát szerényen. Ellenben azt mondja, hogy ő „Jézus Krisztus szolgája”.

Jézus feltámadását Renan úgy „cáfolja” meg, hogy egyszerűen kijelenti, hogy ezzel a kérdéssel nem is foglalkozik, mert hiszen intelligens emberek között erről még csak szó se lehet.

„Jézus élete a történetíró számára – írja főlényel – véget ér utolsó leheletével. Ellopták a testét, vagy pedig a mindig hiszékeny rajongás adott több létet azoknak az elbeszéléseknek, melyekkel a feltámadás hitét akarták megalapítani. Ez az, amit az ellentmondó források folytán sohase fogunk megtudni. Annyit azonban mondhatunk, hogy Mária Magdaléna erős képzelődése döntő szerepet játszott a dologban.”

Aztán, hogy a hívők se haragudjanak nagyon, lelkesülten felkiált: „Szeretet isteni hatalma! Szent pillanatok, mikor egy megszállott nő szenvedélye feltámadt Istent ad a világnak!”

Arra nem gondol, hogy ha csakugyan úgy történt volna, mint ő elképzeli, akkor kár lenne azért rajongania, mert hiszen a világ félrevezetéséről és becsapásáról volna itt szó, s ha ezt készakarva tették, akik tették, akkor meg kell vetnünk érte őket, ha pedig „erős képzelődés” volt csak az ok, akkor legalábbis lesajnálunk kell ezeket a bolond „erős képzelődőket”, de semmiképpen se tisztelettel néznünk rájuk, mint Renan teszi, de bizonyára ő se őszintén.

De még így is szüksége volt Renannak hazudozásra is. Azt mondja, hogy „utóbb” keletkezett a feltámadás legendája. Valóban a legendák „utóbb” szoktak keletkezni, mert keletkezésükhöz idő kell. Legendák azonnal, tehát a valóságot még ismerők életében nem keletkezhetnek. Jézus feltámadása azonban nem „utóbb” keletkezett, hanem benne van már az első három evangéliumban is, melyek még a racionalisták szerint is 50-60 körül, tehát Jézus halála után csak 20-30 évvel keletkeztek. Itt tehát „utóbb”-ról beszélni egyszerűen a tények megamisítása.

Aztán mi címen emleget még Renan „ellentmondó forrásokat” is? Melyik az a forrás, mely azt mondja, hogy Jézus nem támadt fel? Az csak nem ellentmondás, ha a feltámadás után az üres sírban az egyik tanú egy, a másik két angyalt lát, mert ez olyan mellékkörülmény, mely a tény valóságát alig érinti. Egyébként hol van az megírva, hogy nem jelenhetett meg az egyiknek egy, a másiknak két angyal, vagy hogy a kettő közül némelyik csak az egyiket vette észre?

Egész nyilvánvaló Renan rosszakarata, de ostobasága is, ahogyan Lázár feltámasztását akarja elintézni. Mivel azt ő is elismeri, hogy ezt az evangélista olyan aprólékosan és élményszerűen beszéli el, hogy semmiképpen se lehet századok múlva keletkezett legendának minősíteni, egyszerűen tudatos csalásnak teszi meg a dolgot.

„El kell ismernünk – írja (307. o.) –, hogy János elbeszélésének formája teljesen elüt a népképzletből sarjadt csodatörténetekétől, melyekkel a szinoptikusok tele vannak. Valószínű tehát, hogy a szóban forgó csoda nem tartozik az egészen legendaszerűek közé, amelyekért senki sem felelős. Más szóval, azt hiszem, hogy csakugyan történt Betániában valami, amit feltámadásnak tartottak.”

„A hír már tulajdonított Jézusnak két-három hasonló tettet. A betániai családot szinte a legcsekélyebb kétely nélkül bele lehetett vonni (!) a nagyjelentőségű cselekedetbe, melyet az emberek kívántak. Úgy látszik, Lázár éppen beteg volt és Jézus éppen megriadt nővérei üzenetére hagyta el Pereát. A megérkezése felett való öröm adhatta vissza Lázárt az életnek. Talán a forró vágy, hogy befogják a száját azoknak, akik barátjuk isteni küldetését oly meggyalázóan tagadták (hát még az is meggyalázó valakire, ha nem hisszük el, hogy Isten?) s ragadta túl minden korláton ezeket a szenvedélyes embereket. (Honnan tudja, hogy szenvedélyesek voltak?) Talán Lázár, ki betegségétől még halovány volt, csavargatta magára a szíjakat, mint a halottakra szokás és záratta magát a családi sírboltba? (!)

Márta és Mária Jézus elébe mentek, s anélkül, hogy Betániába engedték volna, a barlanghoz vezették. Jézus még egyszer látni akarta, akit annyira szeretett és amikor aztán a követ félretolták, Lázár szíjaival, feje a szemfödéllel letakarva kilépett a sírból. A tüneményt természetesen mindenki feltámadásnak tekintette. A hitnek nincs más törvénye, mint annak az érdeke, amit igaznak tart. Minthogy célja előtte mindenek följött szent, ügye érdekében minden aggály nélkül folyamodik rossz eszközökhöz is, ha a jók nem vezetnek eredményre. Ha ez a bizonyíték nem elegendő, van helyette annyi más. Lázár és a két nővére bensőleg meg lévén győződve Jézus csodatevő képességéről, segíthettek egyik csodája kivitelében, mint jámbor emberek, akik áthatva vallásuk igazságától, az emberek makacsságán igyekeztek olyan eszközökkel is erőt venni, melyek gyarlóságát maguk is jól látták.”

Ez a magyarázat annyira kezdetleges, együgyű és logikátlan, hogy cáfolatához talán elég lenne maga a közlése. Lázár az örömtől, hogy Jézus jön, meggyógyul (!) s mindjárt, még úgy halványan bebújik a sírba, mintha halott lenne, hogy csalással bizonyítsa barátja csodatevő erejét, melynek valódiságáról pedig úgy meg van győződve, hogy éppen ezért tartja megengedettnek az emberek becsapását, mert azok kétkedése végtelenül felháborítja.

Renan e magyarázata szerint azonban Jézus nem tudhatta, hogy Lázár elevenen bújott a sírba. Hogy mert akkor hát mégis olyan magabiztosan bekiáltani: „Lázár, jöjj ki!” Kivált, mikor magától értetődő, hogy csodát nem tudott tenni? Tehát hogyha Lázár valóban halott lett volna, hiába kiáltotta volna be neki, hogy jöjjön ki.

Az is épületes, hogy Renan milyen magától értetődőnek tartja a hívőkben a csalást. Úgy látszik, ha ő lett volna hívő, ebben a csalásban semmi különöset nem látott volna.

Ha végül Lázár és nővérei annyira erősen hittek Jézus csodatevő erejében, hogy felháborította őket a hitetlen emberek makacssága, akkor miért nem tetettek csodatevő erejünek gondolt barátjukkal valóságos csodát? Csalással álcapsdát ugyanis csak olyan ember érdekében kell csinálni, akinél, éppen ellenkezőleg, arról vagyunk meggyőződve, hogy ő maga igazi csodát nem tud tenni.

Láttuk, hogy Renan elhiszi, amit Szent János Lázár feltámasztásával kapcsolatban ír, hiszen éppen emiatt nem tudja legendának minősíteni az evangélium elbeszélését.

Az evangélium azonban, melynek ez esetben Renan is indokoltnak tartja, hogy higgyen, azt is mondja ugyanitt, hogy Jézus már előre tudta, hogy Lázár meghalt s arra is már előre világosan célzott, hogy fel fogja támasztani. A csalást csak úgy lehetne hát megmagyarázni, ha Jézus maga is előre be volt avatva a csalásba.

Az evangélista azonkívül azt is mondja, hogy Lázárt már négy napja eltemették, sőt azt is, hogy a jelenlétük határozottan érezték már a halott-szagot is. Hogy lehet mindezt összeegyeztetni Renan kedélyes magyarázatával? Aztán, ha valaki csak úgy bebújik a kriptába, annak nem volt temetése. Miért tartotta tehát mégis olyan természetesnek az egész falu, hogy Lázár már a sírban van? Vajon kelthetett-e volna Lázár feltámasztása olyan feltűnést és nyerhetett volna-e ismerősei körében olyan nagy hitelt, ha nem látták volna a koporsóban is, és ha nem ők maguk kísérték volna ki a temetőbe? Ha azonban halála is észrevétlenül történt, temetése se volt, mégis a sírból jön ki, lehet-e képzelni olyan hülye falut, amely mégis rögtön elhiszi, hogy halottfeltámasztás történt? S különösen mikor ugyanez a falu közvetlen azelőtt még olyan makacsul nem hitt, hogy Lázárt és nővéreit hitetlenségük egyenesen felháborította?

Az is érdekes, hogy az a Jézus, akinél nagyobb nem született az emberek fiai között, még Renan szerint is maga nem csal ugyan, de mikor látja, hogy Lázárék csaltak az érdekében, örömmel fogadja a „szenvédélyes” szeretet e megnyilvánulását, s ahelyett, hogy az embereket felvilágosítaná az igazságról, ő is úgy tesz, mintha csakugyan halottat támasztott volna fel. Nem sok tisztességes emberrel lehetett Renannak dolga s benne se nagyon dühönghetett

a becsületérzés, ha semmi furcsát nem talál abban, hogy még az emberek legnagyobbika is csak ilyen.

Lázár Betániában lakott, mely Jeruzsálem közelében levő helység és a csoda közvetlenül Jézus halála előtt történt. Olyan híre volt a nagy csodának és olyan lázba hozta az egész környéket, hogy ennek hatása alatt fogadta az utána Jeruzsálembé bevonuló Jézust a tömeg oly nagy lelkesedéssel, hogy a papi fejedelmek egyenesen megrémültek tőle s ennek hatása alatt határozta el magukat a Jézus ellen való azonnali fellépésre. Ha ezt mind meggondoljuk, még nevetségesebbé válik előttünk Renan együgyű magyarázata a még halvány Lázárnak a sírboltba való önkéntes bevonultatásáról és onnan Jézus által való diadalmas kihívásáról. Vagy Renan maga a nagyon ostoba, vagy a népek lehettek egészen hihetetlenül ostobák, nem is szólva Lázár és nővérei szélhámosságáról és „az emberek legnagyobbjának” e szélhámosságot magáévá tevő, felháborító emberi gyöngeségről.

Érdekes, hogy ahogyan az a Laplace, aki oly fölényesen mondta Napóleonnak, hogy elméletében Istenre nem volt szüksége, halála közeledtekor a maga számára szükségesnek tartotta ugyanezzel az Istennel kibékülni, épp úgy a „Jézus élete” c. művében annyira fölényeskedő, sőt cinikus, de katolikusnak született Renan se volt bensőleg közel se oly biztos a hitetlenségében, mint könyve és fölényes fecsegései után gondolnánk. Ő nem tért ugyan meg a halálos ágyán, mint Laplace (ő ennél sokkal bűnösebb volt), de jó lenne, ha olvasói – akikre éppen fölényeskedése és a dolgában való látszólagos teljes biztonsága van a legnagyobb megtévesztő hatással – tudnák, hogy a fölény mennyire csak látszat volt. Renan közel se volt annyira bizonyos annak igazságában, amit írt s a látszólagos fölény csak azokat a nagy viharokat lepette, melyek lelkében dúltak.

Aki katolikusnak született, s ráadásul még katolikus nevelésben is részesült, mint Renan, annak nem olyan könnyű magáról leráznia keresztény hitet, mint a kutyanak a vizet. Ezért hitetlensége miatt nemegyszer igen nagy viharok dúltak Renan lelkében:

„Rettenetes hontalanságot éreztem – írja Emlékezéseiben. – A katolicizmus bűvös gyűrűjével az életet oly teljesen átkarolja, hogy nélküle minden unalmasnak és szomorúnak látszik. A világ olyan volt számomra, mint valami sivatag. Ha a kereszténység már többé nem volt igazság, minden más közömbösnek, üresnek, értéktelennek tűnt fel.”

Világhírű volt Renan és népszerű. Ha Párizsban megjelent a színházban, a színház egész közönsége őt éljenezte, őt ünnepelte. Ő azonban annyira nem volt biztos magában, hogy lelke belsejében még ez is szégyellte. Tisztában volt vele, hogy azért oly kedves ő a tömegnek, mert felszabadította a bűnre, s míg a papok lemondást és önmegtagadást hirdetnek neki, amit természetesen nem szívesen hallgat, addig ő azt mutatta ki neki, hogy az a Jézus, aki állítólag ezt tőlük kívánja, csak olyan ember volt, mint más, világos tehát, hogy a többi embertől nem kívánhat semmit. Renan nagyon is tisztában volt vele, hogy kiknek és miért tetszik ő annyira.

„Úgy éreztem magamat – írja –, mintha törpék hangyabolyába kerültem volna.”

Még talán meg is tért volna, de hát ez kiábrándulást, népszerűsége elvesztését és a tömeg szemében szégyent jelentett volna. Ekkora áldozatot pedig még Renantól sokkal nagyobb emberektől se lehetett volna várni. No meg – írja a magyar kiadás bevezetése – „nagy lelki küzdelmében megerősítette a dac (is), amelyet ellenfeleinek kicsinyessége, alantas mesterkedései keltettek fel benne”.

Mi, keresztények, azonban nem kicsinyességnek, nem mesterkedésnek, s annál kevésbé alantasnak tartjuk azt a nagyon is jogos kritikát, melyben keresztény részről Renan felháborító cinizmusát, elbizakodottságát, Krisztus szent személyére szórt kegyetlenkedéseit és tudománytalanságát részesítették. Vajon lehetett-e nem kemény hangon bírálni azt a Renant, aki még a kereszténen függő Megváltóval kapcsolatban is azokat a fiatal lányokat emlegeti, akiknek szerelmét elnyerhette volna és aki cinizmusát egyébként tudományával se tudta enyhíteni.

„Képzletét tudományos kutatások ösztökélték, de az izmos szárnyakat rá a breton költői képzelet forrasztotta. Ezért tudományos szempontból minden renani művel szemben fel lehet vetni a kérdést: ez is nem csupán a képzelet műve-e mint a másik, melynek fő hibáját maga Renan a valóságtól való eltérésben látta?”

A breton halászköveknek – folytatja egy szép hasonlattal bevezetését Kuncz Aladár – van egy mondájuk, mely egy tengerparti sziklán fekvő Is nevű városról beszél, melyet a hullámok hajdan besodortak a tengerbe. De nem semmisült meg, hanem ma is tovább éli életét lakóival együtt a tenger fenekén s a halászkövek időnként, mikor igen nagy viharban küszködnek a tenger hullámaival, még ma is hallják Is város templomtornya harangjainak vészes kongását. Ilyen volt Renan lelkében is a katolicizmus. Elsodorták a hitetlenség, kétkedés és rosszaság szennyes hullámai (mert a legjobb akarattal se mondhatjuk, hogy az igazságé, vagy a haladásé), de megsemmisíteni nem tudták. Eltűnt, de észrevétlenül és akarata ellenére is tovább élt a lelke fenekén.

Ha aztán időnként valamely esemény felkavarta lelke hullámain, ő is annyira hallotta az eltemetett templomtorony harangjainak vészes kongását, hogy majdnem beleőrült. Csak a dac, az „azért se”, csak a papok elleni bosszú tartotta benne a lelket s akadályozta meg abban, hogy újra a hit szavára hallgasson s újra betérjen az elhagyott templomba. Amit azonban Renanban a gög megakadályozott, azt végrehajtotta az unokája, aki végigharcolta az első világháborút s utána papnak ment. Annak a Krisztusnak szentelte életét, akinek istentelenségét még a nagyapja megdönteni szerette volna, sőt időnként azt is hitte, mintha csakugyan meg is döntette volna.

Voltak azonban Renannak helyes megfigyelései is. A 354. oldalon például azt írja, hogy Jézus halálának oka „szívszélhűdés lehetett, mert halála előtt még pár perccel erős volt a hangja”. Tudvalevő, hogy az evangélista azt írja, hogy „nagy hangon” kiáltott fel. Valóban, agyongyötört, elvérzett embernek nincs és nem is lehet erős hangja. A keresztre feszítésben nem is igen lehetett egyhamar meghalni, hiszen mivel kínhalálnak szánták, a hóhérok gondoskodtak róla, hogy fontosabb ütőereket ne sértsenek meg, s így azonnal el ne vérezzenek az áldozatok. A kéz és lábfej átszögelésétől azonban nem lehet elvérezni. Ezért éltek még a latrok még este is és ezért kellett összetörni a testüket s a kegyelemdőfést így végre megadni nekik. Jézus azonban akkor már rég nem élt, s hogy ez nem rendes állapot volt, láthatjuk abból is, hogy a Szentírás szerint Pilátus, mikor jelentették neki, hogy már Jézust halva találták, „rettenetesen csodálkozott” a dolgon. Nem szoktak tehát a keresztre feszítettek olyan hamar meghalni, mint amilyen hamar Jézus meghalt.

Azóta Dr. Hynek „Krisztus kereszthalála az orvosi tudomány világánál” című művében más forrásból is megállapította, hogy Krisztus halálát a kereszten nem ugyan a szívszélhűdés, hanem tetanuszgörcs, tehát valóban rendkívüli s hirtelen fellépő ok okozta. Dr. Hynek ezt a turini lepel vizsgálata alapján állapította meg.

Én azelőtt annyira nem vettem komolyan ezt a szent leplet, hogy mikor életemben legelőször értesültem róla (nem valami hamar, lehettem már vagy 40 éves) az angol Univers vezércikke alapján, bosszankodtam, hogy miért ír a lap ilyen ostobaságokról s el se olvastam a dolgot. Ma azonban már meglehetősen bizonyosra veszem, hogy ez a lepel valóban azonos azzal a szent lepellel, melybe a keresztről levett Krisztus holttestét tanítványai takarták. A véres test (egy hatalmas, majdnem 2 méteres, szakállas férfi holtteste) körvonalai ottmaradtak a leplen, mégpedig négyszeresen, először, amint az egyik, azután amint a másik oldalára fordították, de a lepel olyan nagy, hogy nemcsak széltében, hanem hosszában is kétszeresen láthatók rajta egy emberi test körvonalai.

Az is megállapítható, hogy a leplen egy keresztfeszített ember testének körvonalai vannak, mert erősebb vérfoltok nyomai vannak a keze fején és a lábfején, ahol a szeget átszúrták.

Látható az oldalseb is, ahová a lándzsát döfték és a fején a töviskorona okozta vérzés nyomai, sőt az egyik arcán még ütés okozta zúzódás nyomai is felfedezhetők. A prágai Dr. Hynek, aki e szent ereklye hatása alatt hitetlenből hívővé vált, még azt is megállapította, hogy a halál a lepelbe burkolt egyén tüdejét a belégzés állapotában érte, tehát a halála fulladás folytán következett be. A rekeszizmok tetanusz görcsöt kaphattak, megmerevedtek s emiatt a beszívott levegőt már nem tudta kilélegezni s emiatt fulladás folytán állt be a halál egész hirtelenül. Dr. Hynek a vérfoltokból még azt is megállapította, hogy a két kezén nem a tenyerén verték át a szöveget, hanem a csuklóján a csontok között, mert erősebb vérfoltok ott s nem a tenyerén láthatók.

Hogy ez a szent lepel csakugyan azonos azzal a lepellel, melybe Krisztus Urunk szent testét takarták, nagyon könnyű elhinni, viszont, hogy hamisítvány, azt egyenesen lehetetlen ráfogni. Ez esetben a hamisítónak kellett volna mesterségesen rámozgatni a lepelre a test körvonalait, de ezt igazán bajos elképzelni. Ma már ugyanis azóta megállapították, hogy a testnek a vászonba beivódott körvonala nem festékből, hanem emberi vér, halálveríték és aloé (illatszer, mellyel akkoriban a holttesteket bekenték) keverékéből állnak, tehát valóságos emberi testet takartak a lepelbe. Egyébként is a négy körvonal közül egy az erősebb és kivehetőbb, a másik három mindig halványabb, jelezve a testtel való érintkezés egymásutánját s egyik negatívja a másiknak, pedig a negatív képeket csak a reneszánsz kor óta ismerjük. Ha tehát hamisításról lenne szó, csak a reneszánsz kor óta keletkezhetett volna, pedig hogy a szent lepel ennél sokkal régebbi, arról kétségtelen bizonyítékaink vannak. Az is valódiságát bizonyítja, hogy a szegek helye nem az áldozat keze-fején, hanem a csuklóján van. Ezeket a vérfoltokat a hamisító nem ide hamisította volna, hanem a tenyereire, mert hiszen minden más ábrázoláson így van s a keresztény művészet így képzelte el a dolgot. Dr. Hynek azonban kimutatja, hogy a valóságban csakis ott történhetett az átszegezés, ahol a szent lepel mutatja, mert a tenyér nem bírta volna meg a test súlyát, a tenyérseb végigszakadt volna s a test lezuhant volna.

Hogy ez a szent lepel 2000 év viharai között megmaradhatott (elég megviselt állapotban maradt meg, mert több helyen ki is van égve), azt is nagyon könnyű elhinni. A Szentírás hangsúlyozza, hogy mikor Szent János és Szent Péter a feltámadás hírére a sírhoz rohantak, azt üresen találták, de a sír fenekére dobva ott találták a leplet, melybe a szent testet takarták. Azt hiszem mindenki magától értetődőnek tartja, hogy ezt a szent emléket az illető apostolok nem hagyták ott, hanem elvitték magukkal s mint a szemük világára, úgy vigyáztak rá, ha ezt külön a Szentírás nem is mondja. Hogy az utána következő századok keresztényei ugyanígy vigyáztak rá, még érthetőbb.

Tudjuk aztán, hogy a Pulcheria kelet-római császárné, aki 399-453-ig élt (tehát ugyanabban az évben halt meg, mint Attila) Konstantinápolyban a Santa Maria di Blancherna templomban őriztette a szent leplet, s hogy ő Eudoxia császárnétól kapta. A VII. században Szent Braulo püspök említi, hogy a szent lepel Konstantinápolyban van. Mikor 1204-ben a keresztetek elfoglalták a várost, De la Roche Ottó birtokába került a szent ereklye, akinek apja Amadeo besanconi püspök gondjaira bízta. Besanconban többször ki is tették nyilvános tiszteletre. 1452 májusában került a Savoyai-házból való I. Lajos feleségének birtokába (aki a ciprusi király lánya volt) s napjainkig ennek az egész Olaszország trónjára került dinasztíának kincse volt, melyet hajdani székhelyén, Turinban őriztetett.

Az újszövetségi szent könyvek autentikussága

Most megkezdjük a kinyilatkoztatás megtörténtét állító keresztény szent könyvek történeti hitelének ígért bizonyítását a már említett négy pont alapján, melyek elseje, hogy ezek a szent könyvek egykorúak az eseménnyel, melyet tárgyalnak, sőt nagy részben egyenesen szemtanúk művei.

Igen egyszerűnek látszik ez a bizonyítás, hiszen láttuk, hogy az Újszövetség szent könyvei többnyire az apostolok leveleiből állnak, s a négy evangélium közül is kettőt: Szent Mátét és Szent Jánosét apostol, kettőt pedig: Szent Márkét és Szent Lukácsét apostolok tanítványa írt. Apostol azonban annyit jelent itt, mint szemtanú, sőt egészen különlegesen beavatott szemtanú, mert hiszen az apostolok Jézus legbizalmasabb tanítványai voltak, akik őt személyesen ismerték, vele voltak három éven át úgyszólván éjjel-nappal, állandóan hallgatták tanításait, látták csodáit, látták feltámadása után és látták mennybemenetelét. Tehát ugyancsak szemtanúk.

Igen ám, de erre a hitetlen azt mondja, hogy ezt ő nem hiszi el. Ha ennek alapján azt kívánja tőlünk, hogy előbb bizonyítsuk be neki, nem is kíván lehetetlent vagy nem illőt, mert világos, hogy itt nekünk kell bizonyítanunk, akik azt állítjuk, hogy kinyilatkoztatás történt, nem pedig azoknak, akik azt állítják, hogy nem történt. Aki nem mond semmit és nem kíván az emberektől semmit, világos, hogy annak nem is kell nekik bizonyítani semmit. Az azonban, akinek mi azt állítjuk, hogy az Isten földre jött és állítólagos tanítása alapján ráadásul még nagy áldozatokat és önmegtagadást is kívánunk tőle, joggal kívánhatja tőlünk, hogy bizonyítsuk is be neki, hogy csakugyan az Isten az, aki ezt kívánja tőle.

Nekünk tehát be kell bizonyítanunk, hogy az újszövetségi szent könyveket csakugyan azok írták, akiknek tulajdonítjuk őket, vagyis hogy ezek a könyvek autentikusak. Egy iratot autentikusnak akkor mondunk, ha valóban az írta, akinek tulajdonítják. Ha nem, akkor apokrif. Petőfi apokrif levelének hívjuk Petőfi hamisított levelét és autentikus levelének azt, amit valóban ő írt. Mivel mi a keresztény szent könyveket az apostoloknak tulajdonítjuk, világos, hogy ha autentikusságukat bebizonyítjuk, azt bizonyítottuk be, hogy beavatott szemtanúk, azaz olyan emberek írták, akik Jézus személyesen ismerték, s azokat a csodákat, melyeket leírnak, ők maguk látták is.

Az autentikusság bizonyítékai kétfélek: külső és belső erők. A belsők, mint a nevük is mutatja, magából a kérdések könyvből állapíthatók meg, a külsők máshonnan. Lássuk először a külső és azután a belső bizonyítékokat.

Az autentikusság külső bizonyítékai

A régi Népszava egyik számának szerkesztői üzenetéből arról értesültünk, hogy valaki a szerkesztőségtől azt kérdezte, mit kell tartani a evangéliumokról tudományos szempontból. Meg kell hagynunk, hogy ugyancsak jó helyre fordult kérdésével a kérdező. Meg is kapta válaszul, hogy az evangéliumok Krisztus után a IV. században keletkezhetett legendák gyűjteményei.

Hogy az evangéliumok mikor keletkeztek – de ezt természetesen már mi mondjuk, nem a Népszava –, azt részint magukból az evangéliumokból, például a nyelvezetükből, írásmódjukból, egyes állításaikból lehet megállapítani. Például ha dohányzásról, krumpliról vagy kukoricáról beszélnének, akkor csakis Amerika felfedezése után keletkezhetek volna. Ha olyan egyént emlegetnek, akiről tudjuk, hogy a második században élt, akkor se keletkezhetek az

első században, hanem ha úgy emlegetik az illetőt, mint élő, akkor a második századból, ha mint már rég megholtat, akkor még ennél is jóval későbbi időből kell származniuk, mivel ez belső bizonyíték alapján való eldöntése a kérdésnek. De el lehet dönteni a kérdést úgy is – mégpedig sokkal bizonyosabban – ha olyan más munkákra tudunk hivatkozni, melyekről tudjuk, hogy például a második század közepéről (150 körül) származnak, s mégis emlegetik az evangéliumokat vagy idéznek belőlük. Világos, hogy akkor az evangéliumoknak még 150 előtt kellett keletkezniük, mert hiszen nem lehet idézni azt, amit még meg se írtak. Ez a bizonyíték nem is a valószínűség, hanem a tökéletes bizonyosság erejével bír, feltéve, hogy az illető mű, mely említi vagy idézi őket, bizonyosan abból a korból származik, mint állítottuk.

Egész sereg olyan őskeresztény művel rendelkezünk, melyekről bizonyosan tudjuk, hogy a 200. év előtti időből valók és mégis beszélnek az evangéliumokról. Tertullianus Afrikában élt, 190-220 között ír és művei tele vannak az evangéliumokból vett idézetekkel. Hangsúlyozza, hogy négy evangélium van, se több, se kevesebb. Megnevezi azt a négyet, melyet mi ismerünk. Azt is mondja róluk, hogy az apostolok idejéből származnak.

„Mindenekelőtt azt tartjuk – írja Adv. Marcion című művében (IV. II.) –, hogy az evangéliumi mű szerzői az apostolok, akikre az Úr az evangélium terjesztésének kötelességét bízta, vagy ha ezek a szerzők az apostolok tanítványai, akkor nem írhatták azokat egyedül, hanem az apostolokkal együtt és utánuk indulva. Valóban a tanítványok prédikálását dicsőségvágygal lehetett volna gyanúsítani, ha ezt nem kísérte volna mestereik tekintélye. Végeredményben az apostolok közül János és Máté adják nekünk a hitet, a tanítványok közül pedig Márk és Lukács újítják meg számunkra.”

A „De Monogamia” című művéből pedig (C. XI.) arról értesülünk, hogy az ő idejében már régóta általánosan használatos e szent könyvek latin fordítása.

Mit tudhatunk meg mindebből? Nemcsak azt, hogy 200 körül az újszövetségi szent könyvek már megvoltak, hanem azt is, hogy akkor már régen megvoltak, sőt már latin fordításuk is volt s ez a fordítás is már akkor régen megvolt s megtudjuk azt is, hogy már 200 körül is azt tartották az evangéliumokról, hogy azok az apostoloktól származnak, azok tekintélyével bírnak, azaz, hogy az evangéliumokat részint olyan emberek írták, akik Jézust személyesen és alaposan ismerték, részint olyanok, akik ilyen emberektől hallották mindazt, amit leírtak és az ő ellenőrzésükkel fektették írásba. Ez pedig igen nagy bizonyíték, mert 200-ban még éltek olyan emberek, akik ismertek olyan embereket, akik az apostolokat még látták s velük beszélhettek.

Most 1960-at írunk. Az én nagyapám, Szabó János, 1820-ban született, tehát 140 évvel ezelőtt, és én még őt ismertem s beszélgettem vele. Igaz, hogy én csak 10 éves voltam, mikor meghalt, s így túl sokat nem kérdezősködhettem tőle, azonban édesanyám, az ő lánya igen, sőt ő még nagyapám szüleitől és nagyszüleitől is hallhatott és hallott is tőle, s viszont anyámnak ezt is bőséges alkalma volt nekem elbeszélni, mert hiszen 56 éves voltam már, mikor meghalt. Ha Tertullianus korából, 200-ból 140 évet megyünk vissza az apostolok felé, Krisztus után 60 évet kapunk eredményül. Ekkor azonban még majdnem az összes apostol élt. Tertullianus és kortársai tehát még szemtanúk útján tudtak viszonyulni az apostolok korába. Ha Tertullianus már Szentírásnak és az apostolok műveinek tartotta az evangéliumokat, ez azt jelenti, hogy olyan ember tartotta azoknak, aki beszélhetett még olyanokkal, akik az apostolokat még látták és ismerték.

A Tertullianus adta bizonyosság még ellentmondást nem tűrőbb bizonyossággá válik azért, hogy nemcsak Tertullianus egymaga az, aki ebből a korból minket értesít, hanem az ekkori írók egész serege, mégpedig az akkori kereszténység legkülönbözőbb vidékeiről. Ő, mint említettük, Afrikából (Tunisz) ír, a még Tertullianusnál is régebbi, Krisztus után 185 körüli

időből származó Muratori-féle töredék viszont Rómából, vagy legalábbis Itáliából származik, s innen bizonyítja azt, amit Tertullianus Afrikából bizonyított.

Ez a kútfő egyenesen az összes újszövetségi szent könyvet felsorolja úgy, ahogyan most hisszük őket Szentírásnak, s igaz, hogy csak Szent Lukáccsal kezdődik, mert az eleje hiányzik, de viszont róla azt mondja, hogy ő a „harmadik”. „A harmadik a Lukács-féle evangélium – írja. – Ez a Lukács, orvos – folytatja –, s Krisztus mennybemenetele után Pálnak lett társa utazásaiban. A maga nevében írt, mégpedig rendszeresen, de testben ő maga nem látta az Urat... Elbeszélését János születésével kezdte. A negyedik, János evangéliuma, aki a tanítványok közül való. Ez, mikor tanítványtársai és a püspökök buzdították (az írásra), ezt mondta nekik: Bőjtöljetek velem ma és ebben a három napban és ami kinyilatkoztatást mindegyikünk kap, mindegyikünk közli majd a maga részéről. Ugyanazon éjszaka András, az apostolok egyike, kinyilatkoztatást kapott, hogy mindenről János tesz közlést a maga nevében, amelyet aztán majd mindegyik jóváhagy.”

A Muratori-töredékből még azt is megtudjuk, hogy az ő idejében, tehát a II. század folyamán, már az evangéliumok olvasása az istentisztelet alkotórésze volt. El lehet-e azt képzelni, hogy nem maguk az apostolok írták őket? Viszont akkor még igazán lehetett tudni, ki vagy kik írták őket, hiszen még éltek olyan emberek, akik még személyesen is ismerték az apostolokat.

Alexandriai Szent Kelemen viszont Egyiptomban írja meg 190 és 203 között Stromates és Hypotyposes című művét, melyekben idézi a négy evangéliumot. A Stromatesben (III. XIII.) egy gnosztikusnak, aki egy apokrif evangéliumból idéz, azt mondja: „Ez az íge nincs benne abban a négy evangéliumban, melyet (az apostoli) hagyományban kaptunk, hanem az egyiptomiakéban.”

A Hypotyposeonban viszont (lib. VII.) azt mondja, hogy ez a négy evangélium az apostolok vagy az apostolok közvetlen tanítványainak műve, s idézi, hogy mit mondtak erre vonatkozóan neki az alexandriai iskolában elődei:

„Az öreg azt mondta, hogy a megírás sorrendjében az első evangéliumok azok, melyek genealógiákat tartalmaznak. (Szent Máté és Szent Lukács evangéliuma tartalmaz ilyeneket). Íme – folytatja –, hogyan keletkezett Márké. Mikor Péter nyilvánosan hirdette az ígét Rómában és a Lélek sugalmazására közzétette az evangéliumot, hallgatói közül sokan buzdították Márkot, aki régóta kísérte már őt és már betéve tudta, amit az apostol mondott, hogy foglalja írásba, amit hallott. Márk megszerkesztette hát evangéliumát és átadta azoknak, akik ezt kérték tőle. Mikor ezt Péter megtudta, egyáltalán nem ellenezte tanítványa szándékát, de nem is biztatta rá. Ami Jánost, valamennyi között az utolsót illeti, mikor látta, hogy a többi evangélista megismertette Krisztus testi történetét, azok kérésére, akik vele éltek és a Szent Lélek sugalmazására megírta a lelki evangéliumot.”

A kis-ázsiai származású, de lyoni püspökké lett Szent Iréneus viszont Franciaországban ír egyszerre két nagy vidéknek: Kis-Ázsiának és Franciaországnak az evangéliumokban való hitét bizonyítja tehát 177 és 189 között megírt nagy művében: „Traktatus az eretnkségek ellen.”

Annyira tele van ez a mű a négy evangélium mindegyikéből vett idézetekkel, hogy majdnem teljesen össze lehetne belőlük állítani az egészet, ha az eredeti evangéliumok elvesztek volna. Micsoda hitelét és elterjedését bizonyítja ez az evangéliumoknak már száz évvel az apostolok halála után! Meg lehetne-e ezt magyarázni, ha nem maguknak az apostoloknak, tehát a szemtanúknak a tekintélyén alapulnának ezek az iratok? Ő is hangsúlyozza, hogy nincs „és nem is lehet más, mint a négy evangélium, se több, se kevesebb” és „négyformájú evangéliumnak” nevezi, „melyet egy lélek ural” s melyet jelképez a négy szél, mely a földkerekségen fúj, a világ négy része és Ezekiel próféta állatainak négyes alakja.” (Contra Haeres. III. XI. 7-9.)

Mivel köztudomású, hogy sok apokrif evangélium is volt, ennek a négynek hangsúlyozása azt jelenti, hogy ezek egész mások, mint a többiek. De hát mi másban különböztek a többiektől, ha nem abban, hogy ezek az apostoloktól származtak, míg a többiek nem. Ezt pedig Szent Irén 180 körül még egész jól tudhatta.

Azt is írja Szent Irén a *Contra Haeresesben*, hogy a négy evangélium és ezek apostoli eredetében való hit az apostoli hagyomány négy lábaszára, melyen az egész kereszténység teste nyugszik.

„A zsidók között – írja – Máté írta meg az evangéliumot a maga nyelvén, míg Péter és Pál Rómában tanítottak és alapították meg az egyházat. Az ő távozásuk után Márk, Péter tanítványa és tolmácsa, szintén írásba fektette Péter prédikációját. Lukács, Pál kísérője, a maga részéről is kiadott egy evangélium-könyvet, mely ennek tanítását tartalmazza. Végre János, az Úr tanítványa az, aki a keblén nyugodott, szintén kiadta a maga Evangéliumát, mikor Efezusban, Ázsiában székelt.” (*Contra Haeres. III. I. o.*)

Végül a Szíriában lakó Tatián 175 körül az edessai keresztények részére szerkeszt Diatessaron néven szír nyelven a négy evangéliumból egyet. Ekkor (sőt ennél már régebben) már szír fordításban is közkézen forogtak az evangéliumok. Ilyen második századi szír fordítás a Pesitto, a Curetonianus, melyet 1858-ban fedezett fel Cureton és az 1892-ben felfedezett „Sinai”-nak nevezett szír fordítás. Szíria volt Palesztina legközelebbi szomszédja, itt terjedt hát el Palesztina után legelőször a kereszténység. Mivel a szírek voltak földrajzilag legközelebb az evangélium forrásához, köztük az evangéliumok nagy kultusza és elterjedtsége különösen nagy érv apostoli eredetük mellett.

Majdnem lehetetlen tehát a kételkedés ezek után abban, hogy a mi négy evangéliumunk valóban apostoli eredetű, szemtanúk feljegyzése, melynek tartalmát megváltoztatni, eltúlozni a legendákkal keverni már csak azért se lehetett, mert hiszen maguk Jézus tanítványai fektették írásba, amit láttak, ezeket az írásokat az istentiszteleteken nyilvánosan és rendszeresen olvasták, tehát széles körökben ismerték, világos tehát, hogy amik ezekben nem voltak benne, nem találtak és nem is találhattak a keresztények között hitelre s így a mondák és legendák keletkezésének ezzel eleje volt vágva. Amit arra vonatkozóan mondtam, hogy 200-ban író ember még személyes érintkezés által nyúlhatott vissza az apostoli időkbe, bizonyítja Szent Irén, aki csakugyan hivatkozik Szent Polikárra, mint akit ő még ismert s aki viszont Szent János apostolnak és evangélistának volt tanítványa, tehát személyes ismerőse.

Vannak azonban a 170-200-ból származóknál régibb bizonyítékok is. Világos, hogy ezek a még régebbi bizonyítékok már nem olyan világosak, és nem olyan alaposak, hiszen akkor, mikor még maguk az apostolok is éltek, műveik még nem terjedhettek el annyira, hogy teljesen közismertekké válhattak volna. Nem is volt nagyon írásra szükség akkor, mikor eleven tanúkhöz is lehetett fordulni. Így érthető, ha a még régebbi művek, amelyek száma egyébként is gyér, rövidek és alkalmi tartalmúak, nem foglalkoznak még annyira nyíltan az evangéliumokkal s nem idézik őket oly biztosan megállapíthatóan. De azért mégis minden, az első századból vagy a második elejéről származó keresztény tárgyú iratot fel lehet hozni az evangéliumok autentikussága bizonyítására.

A palesztinai származású, kereszténnyé Kis-Ázsiában lett és Rómában lakó Szent Jusztin 150-160 körül írja a *Dialogus cum Tryphone* című művét, melyet a római császárnak, és 150-152 között *Apológiáját*, melyet a római szenátusnak ajánl. Ez utóbbiban „az apostolok emlékiratairól” beszél, de előfordul az is, hogy egyszerűen „evangéliumok”-nak mondja őket. (*I. Apol. XXXIII., LXVI., LXVII., c.*) Az *I. Apol. LXVII*-ben azt is mondja, hogy ezek a könyvek oly nagy tekintélyben állnak a keresztények előtt, hogy vasárnap a gyülekezetekben épp úgy olvassák őket, mint a próféták iratait. Szinte lehengerlő erejű bizonyíték ez a 150 körüli időből, tehát az evangéliumok keletkezése után mindössze 70-80 évre, mert hiszen akik ek-

kor éltek, azok még az apostolok tanítványai voltak, azok az iratok tehát, melyeket még ők is oly sokra becsültek, mint a próféták könyveit, csak maguktól az apostoloktól származhattak. Viszont ki tudhatta azt, hogy kiktől származnak, ha még ezek az apostol-tanítványok sem?

Rá is fogták a racionalisták, hogy azok az „evangéliumok”, melyeket Szent Jusztin emleget, nem a mi evangéliumaink, hanem olyan, ma már nem létező evangéliumok lehettek, melyeket a mostani evangéliumok szerzői használtak fel könyvük megírására. Ámde milyen bizonyíték van erre az állításra, azon a rosszakaraton kívül, hogy a racionalisták az evangéliumok hitelességét semmiképpen se fogadhatják el, tehát kifogást mindenképpen kell keresniük? Ha pedig meggondoljuk, hogy még a racionalisták (például Harnack) is elismerik, hogy Szent Lukács evangéliuma 60 körül keletkezett, Szent Máté és Szent Márk pedig talán még előbb, Szent Jánosét pedig ugyancsak Harnack, sőt a túlzóan hitetlen Loisy is 80-110 közé teszi, hogy olvastak a gyülekezeteken, mint szent könyveket, nem ezekkel azonosok?

De abból is, amit Szent Jusztin ír, jól lehet látni, hogy a mai evangéliumainkat érti. Beszél például Mária szüzenságáról, a három királyokról, az Egyiptomba való menekülésről, Jézusnak a pusztában való megkísértéséről, Jézusnak Jeruzsálembé való ünnepélyes bevonulásáról, aztán, hogy sírja mellé őrséget állítottak. Ezek az adatok mind Szent Máté evangéliumában találhatóak. Amit az angyali üdvözletről, Keresztelő Szent János születéséről, Augusztus császár népszámlálásának Quirinustól való végrehajtásáról, Jézus körülmetéléséről ír, aztán, hogy tanítani 30 éves korában kezdett Tibérius császár uralkodása és Poncius Pilátus helytartósága alatt, hogy megalapította az Oltáriszentséget, amit a Getszemáni-kertben való jelenetről, Jézusnak Heródes előtt való megjelenéséről, utolsó szavairól a kereszten mond, az Szent Lukács evangéliumából való. Csak Szent Márkéból vehette, hogy Jézus ácsmesterséget folytatott, hogy Szent Péternek és Zebedeus fiainak melléknevet adott, továbbá azokat a részleteket, melyeket azzal a számmal kapcsolatban mond, melyen Jézus Jeruzsálembé bevonult. Végül mind Apológiájában, mind Dialógusában sűrűn használ olyan kifejezéseket, melyek egész bizonyossá teszik hogy a negyedik evangéliumot, Szent Jánosét is ismerte. Szent Jusztin tehát nem mondja ugyan ki határozottan, hogy négy evangélium van, mint a nála 50 évvel később élő írók, de műveiből mégis meg lehet állapítani, hogy ő is ismerte mind a négyet.

A másik bizonyítékunk ugyanebből a korból Papias Hierapolisi püspök, aki még valamivel Szent Jusztin előtt, 135-150 között írt „Az Úr beszédeinek exegézise” címen. Ez nem maradt ugyan ránk, de a IV. században író Eusebius idézi s így fenntartott belőle egyes részleteket. Ezek Szent Márk és Szent Máté evangéliumára utalnak. Az öreg – írja – még ezt is mondta (ez az „öreg” minden valószínűség szerint Szent János apostol volt. A szó természetesen nem olyan értelemmel bír, mint most használjuk magyarul, hanem valami tekintélyest, megtisztelőt jelent): „Márk, mivel Péter tolmácsává lett, gonddal megírt mindent, amire emlékezett, mindazonáltal nem rendben írt meg mindent, amit Krisztus mondott vagy tett, mert ő nem hallotta az Urat és nem volt kísérője, azonban később, mint mondtam, Péter kísérője lett, aki a szükség szerint tanított, de nem rendszerben adta elő Jézus tanításait. Ezért Márk nem követett el semmi hibát azzal, hogy úgy írt meg egyes dolgokat, ahogyan éppen visszaemlékezett rájuk, más gondja ugyanis nem volt, mint csak az, hogy ki ne hagyjon semmit se, amit hallott, és hogy bele ne vigyen semmi tévelyt.”

Szent Mátéról Papiasból csak ennyit idéz Eusebius: „Máté héber nyelven írta meg az Úr beszédeit és mindenki úgy értelmezte őket, ahogy tudta.”

Valószínű, hogy Papias ezt is úgy írja, mint amit attól a bizonyos „öreg”-től hallott, de ezt nem lehet tisztán megállapítani Eusebiusból. Hogy Papias „öreg”-je Szent János apostol lehetett, azt onnan következtethetjük, hogy mindketten kis-ázsiaiak s Szent Jánosnál kisebb tekintélyű ember alig merte volna rendszerezés szempontjából ilyen kritikában részesíteni

Szent Márk evangéliumát. De Szent Jánosnak erre külön oka is volt, mert a tőle írt evangélium ugyancsak eltér Szent Márkétól (természetesen ez nem azt jelenti, hogy ellenkezik vele) s bizonyára ezt az eltérést akarta vele megokolni. Egyébként Eusebiusból azt is megtudjuk, hogy Papias Szent János első levelét is idézi. Hogy evangéliumát is ismerte, azt meg amiatt kell bizonyosra vennünk, mert Jézus korával kapcsolatban ő is emlegeti az „ötven évet”, amit csak Szent János evangéliumából vehetett (ott mondják Jézusnak a zsidók, hogy „még ötven éves sem vagy”) és azt is, hogy „atyám házában sok hajlék van”, ami szintén csak Szent Jánosban fordul elő.

Marcion, az eretnek, szintén 144-154 körül írta a maga evangéliumát, mely nem lévén más, mint Szent Lukács evangéliumának egy megcsonkított példánya, szintén bizonyíték az evangélium autentikussága és tekintélye mellett. Ugyanezen időben (156-157) keletkezhetett Frígiában a montanista eretnecség, mely viszont Szent János evangéliumára hivatkozott érvel, s így ennek az evangéliumnak ősi, apostoli eredetére szolgáltat újabb bizonyítékot, mert nem érvelhetek volna vele, ha nem lett volna már akkor meg, s ha nem lett volna már akkor tekintély a keresztények előtt. Tekintélye pedig már 150 körül csak akkor lehetett, ha csakugyan Szent János apostoltól származott. Apostolokat csak ismerni, csak az ő tanítványuknak lenni, akkor ugyanis még nem jelentett tekintélyt, hiszen ilyen ember akkor még akárhány volt.

Valentin, a gnosztikus eretnek, aki 135-160 körül ír Rómában eretnecsége mellett, szintén Szent János evangéliuma bevezetésére támaszkodik.

A II. század legelejéről, sőt még az I. század végéről is nem egy bizonyítékunk van az evangéliumok autentikussága mellett, mert minden keresztény irat bizonyítékot szolgáltat, ami csak ebből a korból maradt. A felhozott okok miatt világos, hogy ezek a bizonyítékok már nem olyan világosak és határozottak, mint a későbbiek. Szent Péter apokrif evangéliuma, mely 110-130 körül keletkezett, világos bizonyítékait mutatja annak, hogy a szerző felhasználta Szent János evangéliumát.

Hermasnak Pastor című műve a 115-150 körüli időből Szent Máté, Szent Márk és Szent János evangéliumának ismeretére vall.

Még világosabb bizonyítékot szolgáltat a még régibb, a 100-130 körüli időből származó Barnabás-féle levél, mely mint „az írást” idézi, hogy sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak. Ez a mondás Szent Máté evangéliumában található. Amit Krisztus Urunk kínszenvedéséről ír, az is nyilvánvalóan ugyanezen evangéliumból való. De a negyedik evangéliumot is ismernie kellett, mert a pusztában Mózesből felállított érc kígyót, mint a keresztre feszített Jézus jelképét magyarázza, amit csak Szent János evangéliumából vehetett s olyan kifejezéseket is használ, melyek csak ott fordulnak elő, például „testben eljönni”, „testben megjelenni”, „örökké élni”.

A Didaché, azaz „a tizenkét apostol tanítása” című mű, mely a 80-130 közötti évekből való, több idézetet közöl Szent Máté evangéliumából, például a VIII., IX. és a XV. oldalon, s ha nem ilyen világosan is, de arra is vannak jelek, hogy Szent János evangéliumát is ismerte az ismeretlen szerző.

Szent Polikárp, akiről említettük, hogy Szent János apostol tanítványa volt, 108-118 körül, mint „az Úr szavait” idéz olyan mondatokat, melyek majdnem szóról szóra egyeznek Szent Máté, illetve Szent Lukács evangéliumával s több olyan kijelentést tesz, melyek nyilvánvalóan Szent János első leveléből valók.

Római Szent Kelemennek, Szent Péter után a harmadik pápának, a korintusiakhoz intézett és körülbelül 95-ből származó levelében szintén idézve vannak olyan mondások, melyek Szent Mátéból vagy Szent Lukácsból valók, pedig Szent Kelemen még személyesen ismerte Szent Pétert.

Szent Ignác, aki a második század legelején, de már százéves korában (ami arra vall, hogy alig volt fiatalabb Krisztus Urunknál) szenvedett vértanúhalált, a 107-117 körüli évekből származó, még a racionalistáktól is kivétel nélkül autentikusoknak elismert hét levelében oly világos nyomait mutatja mind az első három, mind Szent János evangéliuma ismeretének, hogy még a racionalisták közt is a leghitlenebbek közé tartozó Loisy is ezt írja (Le quatr. Evang. 6-7. o.): Nyilvánvalónak látszik, noha sokan tagadják, hogy Antióchiai Ignác Christológiájában Szent János evangéliumának hatása alatt áll”, sőt azt mondja, hogy „leveleinek megírása előtt már régen ismernie kellett, hogy oly mélyen behatolhasson tanításába és szellemébe, mint leveleiből láthatjuk. A szinoptikus hagyományt (a három első evangéliumot) összeegyezteti a jánosi teológiával, úgyhogy azt kell mondanunk, hogy az előbbiekből veszi Jézus történetét, az utóbbiból azt az eszmét, amely szerint Jézust és művét érteni kell”.

Mivel Szent János evangéliumának megírását is a 100 körüli időre szoktuk tenni, ebből az következnék, hogy ezt az evangéliumot is előbbre, úgy a 80 körüli évekre kell tennünk, másképp Szent Ignác bajosan használhatta volna már 110 körül „már régebb idő óta”. Láttuk, hogy a negyedik evangéliumnak, Jézus apostolatától, Szent Jánostól való származását Renan is elfogadta, hisz láttuk, hogy ellenszenvesnek találja azt a dicsekvést, hogy ő Jézus kedves tanítványa volt, s láttuk, hogy Lázár feltámasztását is, melyet Szent János ír le oly részletesen, szintén még részleteiben is elfogadja Renan, mint szemtanúét és ezért, hogy ne kelljen elhinnie, inkább egészen ostoba módon csalással magyarázza.

Strauss, aki az első volt az evangéliumok isteni voltát cáfolók között, még a második századra tette az evangéliumok keletkezése idejét. Nem is tehetett másképpen, ha a csodákat mindenáron legendákra akarta magyarázni. Hiszen szemtanúk nem írhatnak legendákat. Ma már a racionalisták is mind elismerik, hogy az evangéliumok valóban azoktól származnak, akiknek tulajdonítjuk, s hogy az első három evangélium, a szinoptikusok, a Krisztus után 50-70 közötti időből, Szent János evangéliuma pedig 80-100 közötti időből való. De persze azért azt, amit mondanak ezek az evangéliumok, mégse hiszik el, mert hogy csodát nem szabad elhinni, az náluk dogma. Hogy az evangéliumok autentikusságát és az első századból való származását mégis elismerik ma már ők is, annál nagyobb bizonyító erővel bír.

Az autentikusság belső bizonyítékai

Nemcsak az ókeresztény irodalomból, hanem maguknak az evangéliumoknak, illetve az újszövetségi szent könyvek szövegéből, tartalmából is sokszorosan meg lehet állapítani, hogy szemtanúk művei. Annyira agyonvizsgálták ugyanis már minden betűjüket, mint soha még más könyvét, s már azt maga, hogy semmi olyat nem találtak bennük, ami megcáfolná az első századból való származásukat, már elegendő bizonyíték lenne az autentikusság bizonyítására. Tekintve ugyanis azt a sok aprólékos adatot, melyet az evangéliumok Jézus életével kapcsolatban az akkori palesztinai állapotokról közölnek, szinte lehetetlenség, hogy egy például a második században, tehát száz évvel később élő szerző egyetlen olyan kijelentést ne tett volna, mellyel elárulja, hogy ő nem az első, hanem a második században él. Szinte lehetetlen, hogy az első századbeli Palesztina történelmi, politikai és társadalmi viszonyait csakugyan mindenben úgy tudta volna vázolni, mintha akkor élt volna, nem pedig száz évvel később.

Krisztus Urunk idejében Palesztinában a legbonyolultabb politikai viszonyok voltak. Központját, Júdeát, ahol a főváros is volt először (Krisztus előtt négytől Krisztus után hatig), Archelaus (Nagy Heródes fia) kormányozta; utána egy római helytartó, aki a szomszédos Szíriában székelő császári legátus alatt állt; az északi részt, Galileát, viszont Heródes Antipas, aki szintén Rómától függő tetrarcha volt. Júdeában a római helytartó mellett a zsidóknak is

volt bizonyos autonómiájuk. A papság igen nagy tekintélyben állt a nép előtt, a belőlük álló tanácsnak, a szanhedrinnek megmaradt a törvénykező hatalma.

A zsidó nép kétféle műveltség hatása alatt állt, a még mindig nagy hatalmat képviselő vallásos zsidó szellem és a külföldről jövő és a haladást jelentő pogány görög műveltség hatása alatt. A zsidó vezető körökben élesen szembenálló pártok viaskodtak egymással: a farizeusok, akik a régi vallásos zsidó szellemet képviselték, amiért igen nagy becsületük volt a tömegek előtt; a szadduceusok, akik nem hittek az örök életben s az írástudók, akik a Szentírás tudós értelmezői voltak, s így nagyjából egyet jelentettek a farizeusokkal.

Ámde ezek az állapotok csak 70-ig, tehát Jézus halála után alig néhány évtizedig tartottak. 70-ben ugyanis Jeruzsálem elfoglalásával és elpusztulásával a zsidó államiság is megszűnt, s megszűntek örökre azok az állapotok és intézmények is, melyek Krisztus idejében érvényben voltak. Ha olyan egyén írta volna az evangéliumokat, aki csak 60 körül született, még ha Palesztinában is született volna, már semmiképpen se tudta volna magát beleélni azokba a viszonyokba, melyek az ő kisgyerekkorában már megszűntek. Az ilyen szerző vagy nem tudott és ezért nem is akart volna adni korrajzot, vagy pedig egész mást adott volna, mint amilyen a valóságos volt és a racionalista szentíráskutatók hada, mely az evangéliumok minden betűjét mérlegre tette és teszi, seregestől mutatná ki, hogy a szerző teljesen tájékozatlan és a második század állapotait vetíti át Krisztus korába.

A valóságban azonban ennek éppen az ellenkezőjét találjuk. Heródes, Pilátus, zsidó főpap és szanhedrin, farizeusok. Szadduceusok, írástudók és a nép vénei szerepelnek szemük előtt. Jézus Heródes alattvalója lett volna, mert hiszen galileai volt, de mivel Jeruzsálemben, azaz Júdeában fogták el, Pilátus elé tartozik, de viszont azért a papi tanács, a szanhedrin ítéletet felelte. A halálos ítélet azonban mégis Pilátustól függ. Pilátus, a helytartó, rossz viszonyban van a szomszédos Galilea uralkodójával, Heródessele s hogy Jézustól szabaduljon, az ő nyakéba akarja sózni az ügyét, mert, mint zsidó, épp akkor ő is éppen Jeruzsálemben tartózkodott az ünnepekre. Heródes megtiszteltetőnek tartja magára a dolgot s így megszűnik köztük a rossz viszony. Ilyen tájékozottan nem írhatott, az annyira bonyolult viszonyokat nem ismerhette volna ilyen alaposan még olyan ember se, aki Jézusnál csak 60-70 évvel fiatalabb lett volna s így a zsidók szétszóródása idején született volna.

Látjuk, hogy római pénz volt használatban, mert a császár képe volt rajta. Az igazhítőségre büszke zsidók nem mennek be Pilátus házába, „hogy meg ne fertőztesse nek” pogánysága miatt, tehát még a helytartót is lenézték és maguknál kevesebbnek tartották. De viszont gyűlöletükben még nemzeti érzelmeiket is megtagadva úgy hízelegtek neki, hogy „nincs királyunk, csak császáruk” azok, akik az evangéliumokat írták, a 70-ben teljesen elpusztult templomot úgy ismerik, mint a tenyerüket, megmondják az egyes kapujuk nevét, és hogy a templom melyik részében történt az, amit elbeszélnek.

Az evangéliumok görögül vannak írva, de ez a görög csak úgy hemzseg a hebraizmusoktól, azaz a héber nyelvcsajátságoktól, s szinte ordítja, hogy azok, akik ezeket írták, héber anyanyelvűek, zsidók voltak: görögül írtak, de héberül gondolkodtak. De azt, hogy a keresztyének szent könyveit zsidók írták, csakúgy lehet megérteni, hogy maga Jézus vagy apostolai voltak azok, akik írták, mert az apostolok tanítványai közt már igen nagy kisebbségben voltak zsidók, a második században pedig már lámpával is alig lehetett vezető keresztyének között zsidót találni, sőt a 70-ben bekövetkezett nemzeti szerencsétlenségük és szétszórásuk óta ők maguk se nagyon voltak már héber anyanyelvűek. Hiszen az Apostolok Cselekedeteiből láthatjuk, hogy a külföldi zsidók már Krisztus Urunk idejében is nemcsak héber anyanyelvűek nem voltak, hanem meg se értették a hébert. Hiszen mikor a Szentlélek eljövetele után Szent Péter kiállt elibük prédikálni, azon csodálkoztak legjobban, hogy mindnyájan értették.

Ilyen, az evangéliumokban hemzsegó hebraizmusok egyike például, hogy ehelyett, mentsd meg az életedet, azt mondják, mentsd meg a lelkedet (az S.O.S. angol vészjel is ilyen hebraizmus és a régi angolok szorgalmas bibliázásának bizonyítéka), hogy „minden” helyett azt mondják: „sok” („mely éretettek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára”), aztán, hogy a melléknévnek csak alapfoka van. Például Krisztus Urunk nem azt mondja az evangéliumban, hogy jobb neked (karral üdvözülöd, mit két karral elkárhoznod (Mt 5,30)), hanem „jó neked”. Pedig a görögben van „jobb” is, csak a héberben nincs. A felsőfokot pedig körülírással fejezik ki. Például Szűz Máriának nem azt mondja az angyal, hogy te vagy a legáldottabb asszony, hanem azt, hogy áldott vagy az asszonyok között. Pedig görögül lehetett volna azt is mondani, hogy legáldottabb, mert ott van felsőfoka is a melléknévnek. De hát aki írta, héberül gondolkodott, nem görögül, még akkor is, mikor görögül írt. Aztán az is hebraizmus, hogy Jézus rokonait nem rokonainak, hanem testvéreinek mondják az evangéliumok.

Feltűnő az is, hogy mind a három szinoptikus megemlíti Jézus jövődölését Jeruzsálem pusztulásáról, de egyikük se árul el a legkisebbet se abból, mintha tudnának róla, hogy ez a jövődölés be is teljesedett és Jeruzsálem valóban el is pusztult, mégpedig – mint Jézus jövődölte – még annak a nemzedéknek idejében, mely akkor élt. Jeruzsálem pusztulása, s vele a nép szétszóródása olyan nagy esemény volt a zsidó nép életében, hogy még gondolatnak is képtelenség, hogy egy zsidó egy szót se szóljon róla még akkor se, mikor ezzel a tárggyal foglalkozik. S az evangélisták csak úgy írják meg ezt, mint Jézus jövődölését, de egy szót se szólnak arról, hogy be is következett. Ezt mással nem lehet magyarázni, mint csak azzal, hogy ezt a három első evangéliumot még 70 előtt írták, tehát akkor, mikor a jövődölés s vele a zsidó nép országának vége még nem következett be.

Még nagyobb erejű érv, hogy Szent Lukács az „Apostolok Cselekedeteit” hirtelen megszakítja azzal, hogy Szent Pál Rómába érkezik (ami 62-ben történt) s csak annyit tesz hozzá, hogy az apostol római fogsága két évig tartott, de egy szót se szól Szent Pál második római fogságáról, sem dicső vértanúhaláláról. Mivel olyan életrajz el se képzelhető, mely hőse haláláról nem beszél, kivált mikor ez dicső vértanúhalál volt, a dolgot másképpen nem lehet érteni, mint csak úgy, hogy a szerző ezt a könyvet akkor írta, mikor még Szent Pál halála nem következett be, tehát még 67 előtt. Mivel pedig Szent Lukács ezenkívül még evangéliumot is írt s világos, hogy nem előbb írta meg az apostolok s csak azután Jézus cselekedeteit, hanem megfordítva, de egyébként az Apostolok Cselekedetei bevezető soraiban világosan meg is mondja, hogy evangéliumát előbb írta, mint ezt, világos, hogy a harmadik evangélium még a 62-63-ban keletkezett Apostolok Cselekedeteinél is régebbi keletű, tehát legkésőbb az 50-es évekből való. Ezt az érvelést még Harnack is elfogadja.

Az evangéliumok annyira tele vannak a legaprólékosabb leírásokkal, hogy maga a szöveg is szinte kényszerítően követeli annak tudomásul vételét, hogy aki írja, át is élte azt, amit írt, maga is jelen volt ott, ahol történt, a szereplőket személyesen ismerte vagy pedig közvetlenül olyanoktól hallotta azt, amit írt, akik a dolgot a közvetlen élmény élénkségével adták elő neki. Ha nem így lenne, akkor legfőljebb azzal lehetne elintézni a dolgot, hogy tudatosan hamisítók, szélhámosok a szerzők, akik külön azért találtak ki olyan sok aprólékos részletet, hogy az olvasót megtéveszthessék és elhitessék velük, hogy maguk az apostolok a szerzők. Ámde eltekintve attól, hogy ilyen szédületes arányú csalás lélektanilag is lehetetlenség s teljesen ellentétben áll azzal a magas erkölcsiséggel, melyet az evangéliumok lehelnek, látni fogjuk, hogy a mód is, ahogyan ezeket a részleteket közlik, kizárja azt a lehetőséget, hogy ez aprólékoságokkal csak jól értesültségüket akarnák fitogtatni.

Sokan (és joggal) furcsának, túlzottnak találják Krisztus Urunk azon kijelentését, hogy könnyebb átmenni a tevének a tű fokán, mint a gazdagnak a mennyország kapuján, hiszen a tű fokán nem egy tevé, de még egy légy se tud semmiképpen se átmenni. Ma már tudjuk,

hogy ez a „tű foka” a jeruzsálemi templom egyik kapuja volt, melyet keskenysége miatt hívtak így, s melyen a tevék át tudtak ugyan menni, de csak nehezen, púpjuk riszálásával. A jeruzsálemi templomot látogató zsidók e jeleneteknek naponta tanúi voltak s ezért vette Krisztus Urunk innen a hasonlatát. Megemlékezéséből láthatjuk, hogy annak, aki az evangéliumot írta, valóban sokszor kellett lennie a jeruzsálemi templomban s valóban magától Jézustól kellett hallania ezt a kifejezést, mert másképp bajosan juthatott volna eszébe. De viszont a jól értesültségével annyira nem dicsekszik, s a dolgot annyira természetesnek tartja s annyira fölöslegesnek tart hozzá minden magyarázatot, hogy szerénysége miatt éppen az ellenkező hatást érte el, a mai olvasók fennakadnak rajta, nem pedig jól értesültségét bámulják miatta.

Régen azt se értettük, miért hívja Krisztus Urunk a poklot a gyehenna tűzének. Most már ezt is tudjuk, de ismét csak látjuk belőle, mennyire szemtanúnak kellett lennie annak, aki így nevezeti Jézussal a pokol tüzét és ismét csak csodálkozunk kell, mennyire nem dicsekszik a szemtanúságával, hanem a lehető legtermészetesebbnek tartja.

Jeruzsálem városa több dombon épült s természetesen a köztük lévő völgyek is mind be voltak építve házakkal. Egyik azonban, a Gé-Hinnon, a Hinnon völgye, meredek, szakadékszerű volt s így üresen, beépítetlenül állott. A környékbeli lakók arra használták, hogy oda szórták bele a szemetüket úgy, hogy időnként egészen megtelt. Időnként tehát fel szokták az ott összehalmozott szemetet gyűjtani s ilyenkor napokon át nagy lángokkal égett s természetesen bámulták az utcagyerekek. Ez a jeruzsálemiek előtt közismert dolog volt s ezért hasonlította Krisztus Urunk a pokol tüzét ezekhez a gé-hinnoni, gyehennai lángokhoz. Aki azonban 70 után élt, mikor már Titusz az elpusztult Jeruzsálemnek még a helyét is felszántotta, hogy emléke se maradjon, már nem tudhatott sem a Gé-Hinnonról, sem az ottani szemétről, sem annak lángjairól, s ha 70-ben nem volt már legalábbis serdülőkorban, még ha a legkörülmönfontabb szélhámos lett volna, akkor se juthatott volna eszébe az evangélistának, hogy Krisztus Urunk ezzel érzékeltette hallgatóinak a pokol tüzét. Ez csak annak juthatott eszébe, aki ott is élt még ebben a Gé-Hinnonos Jeruzsálemben s valóban hallgatta Jézus tanításait.

Szent János, mikor a csodás halfogást (Jn 21,6-11) leírja, még azt is megmondja, hány nagy hal (153) volt a hálóban, mikor a gazdag zsákmánytól majdnem kiszakadt. Ez kissé már soknak is látszik a jóból s a rosszakarat egyenesen azt mondhatná, hogy ezt még az igazi szemtanú se igen tudhatná, mert ilyesmit nem szokás megolvasni. Miért ne – feleljük –, kivált mikor látjuk, hogy Szent János ezt valóban tudja. Bizonyára volt a halászok között olyan, aki – mivel egész rendkívüli volt a szerencse – el akart vele dicsekedni az ismerősöknek is és azért indítványozta, hogy olvassuk meg. Én olyan idős parasztembert is ismertem, aki még azt is tudta, mert megolvasta, hogy hány szem búza fér bele egy literbe.

Hát az meg kinek jutott volna eszébe, ha nem lett volna szemtanú, s nem azt írta volna le, aminél maga is jelen volt, hogy mikor a főpap udvarában a katonaság és cselédség közé vegyült Péterben a főpap szolgálai megismerték Jézus tanítványát, ő azonban tagadta, a szolgáló végül azzal bizonyította rá, hogy hiszen a beszédéről is észre lehet venni. Mindez ugyanis Jeruzsálemben történt, Péter és általában az apostolok pedig (és maga Jézus is) nemcsak nem voltak odavalók, hanem még egyenesen más tartományból, abból a Galileából jöttek oda, melyet Júdeától még Szamaria is elválaszt. Valószínű tehát, hogy egész más lehetett Péter kijutása, mint a jeruzsálemieké s ez ott az udvarban vele beszélőknek feltűnhetett. De kinek jutott volna ez eszébe, ha nem maga hallotta volna a szolgáló megjegyzését s hogy jutott volna eszébe különösen olyannak, aki csak Jeruzsálem pusztulása és a zsidók szétszórátása után születik s így nem élt az akkori állapotok közepette?

A görög író evangélisták még azzal is bizonyítják szemtanú voltukat, hogy görög szövegekbe héber szavakat is beszönek, mégpedig nem is hébereket, hanem az arámnak, vagyis annak a héber tájszólásnak a szavait, melyet Krisztus idejében a zsidók Palesztinában beszél-

tek, például Corban, Raca, Effata, Talita kum, Eloi, Eloi lamma sabactani, Haceldama, Golgota, Emmánuel stb. Ha az evangéliumok a második vagy harmadik században keletkeztek volna, a szerző nem is tudott volna arámul.

Mikor a hírre, hogy a sír üres, Szent Péter és Szent János odafutottak megnézni, Szent János nemcsak azt írja, hogy az üres sírban a lepedő, melybe a szent test takarva volt, ott volt üresen a sír fenekére dobva, hanem azt is, hogy az arkendő ezzel szemben össze volt hajtogatva s úgy volt külön letéve a sír párkányára. Ilyen aprólékos megjegyzés se jutott volna eszébe annak, aki nem maga látta a dolgot. Láttuk, hogy Lázár feltámasztása is olyan aprólékosan van leírva, hogy miatta még Renan se merte mesének minősíteni az egészet, hanem a dolgot, mint megtörténtet, elfogadja, hanem kényszerűségében inkább azt írja, hogy megtörtént minden, csak Lázárék folyamodtak csaláshoz, hogy a „makacs” nép jobban higgyen.

Egészen érdekes Szent János evangéliumának 14. fejezete 22. verse, ahol az utolsó vacsora leírása közben az evangélista azt mondja, hogy Júdás egyszer csak belekiáltott az Úr beszédébe: „Uram, honnan van az, hogy nekünk ki akarod magadat nyilatkoztatni, de a világnak nem?” Jézus azonban a kérdésre nem szólt semmit, hanem mintha a közbeszólás meg se történt volna, folytatta tovább beszédjét. Ilyen körülmények között vajon megemlíttette volna-e ezt a közbeszólást olyan valaki, aki nem volt ott? Ilyen színesen, ilyen intim részletekkel még egy regényíró is alig tud párbeszédet közölni. Külön érdekes és feltűnő aztán még az is, hogy az evangélista, mikor ezt a nem valami épületes és keresztényi lelkületre valló közbeszólást megemlíti, még külön azt is hangsúlyozza, hogy a közbeszóló Júdás „nem az Iskarióti” volt, hanem a jó Júdás, pedig mindenki az áruló Júdásra gondolna, hiszen akkor még ő is ott volt a hallgatóság soraiban.

Az is érdekes, hogy Nikodémusról az összes evangélium közül a legkésőbb keletkezett Szent Jánosé tesz említést. Fel is használták ezt a racionalisták azon kételyük kifejezésére, hogy nem az öreg, már régmúlt eseményekre nem nagyon emlékező Szent János képzeletének szüleménye-e ez a személy. Ma azonban már tudjuk, hogy a Talmud is említi Nikodémust, mint Jézus tanítványát a zsidók közül s a Talmud még Nikodémus zsidó nevét is közli, ami az evangéliumban nincsen benne: Buni. Nikodémus ugyanis görög név, s ez a kettős név megint bizonyítja az akkori viszonyok alapos ismeretét az evangélista részéről. Említettük ugyanis, hogy az akkori zsidóság már erősen a görög kultúra hatása alatt is állt s a műveltebb zsidók zsidó nevük mellett görög nevet is használtak. Sőt úgy látszik, még az egyszerűbbek is, mert Fülöpnek és Andrásnak egyszerű halász létükre is görög nevük van, bár azért egyszerű proletárok ők se voltak, mert mint halászoknak, egy helyütt az evangélium „a munkásait” is emlegeti, tehát jobb módú, munkásokat is foglalkoztató halászgazdák voltak. Kuláknak számítottak volna a „népi demokrácia” idején. (Ez a „kulák” szó egyébként annak szemléltetésére is alkalmas, hogyan lehet nyelvészeti érvek alapján kimutatni, hogy egy mű nem autentikus. Amely magyar mű például „kulák”-ot emleget, az nem származhat az 1944 előtti időből, mert akkor még nálunk ezt a szót senki se ismerte, annál kevésbé emlegette.)

Talán minden eddig említettnél meggyőzőbb bizonyíték a következő kis részlet arra vonatkozóan, hogy az evangélista szemtanúja volt annak, amit leír vagy számtalanszor hallotta beszélni a szemtanútól.

Szent Márk szerint, amikor Krisztus nagy kínjai és elhagyatottsága közepette keservesen felkiáltott a kereszten: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem!” (Mk 15,34), az őt körülvevő tömegből valaki azt a megjegyzést tette: „Már Illést hívja!” (Mk 15,35)

Ez tévedés volt a megjegyzést tevő részéről, mert Illésről szó se volt. Krisztus Urunk Istenhez fohászkodott, nem Illéshez. A tévedést meg se lehet érteni, ha görögül vagy latinul beszélünk, mert se ezt: „Theosz, Theosz”, se ezt: „Deus meus, Deus meus!” senki se értheti Illésre, de igenis az arámot: Éli, Éli, vagy „Eloi, Eloi!”

De ha az, aki ezt elbeszélte, nem volt jelen a keresztre feszítéskor, honnan tudhatott a körülállók megjegyzéseiről? De ha ezeket jó képzelőereje és elbeszélő tehetsége lévén ő maga találta ki, az már csak igazán nem jutott volna eszébe, hogy még olyan megjegyzést is kitaláljon, amely félreértésen alapult és amelyet csak azon a nyelven lehet megérteni, amelyet az elbeszélte esemény szereplői használtak, de amelyet nem használtak, sőt nem is értettek az evangélium olvasói, sőt még a szerzője se, ha nem apostol vagy apostoltanítvány lett volna az illető.

De igen sok szent könyvben magában is benne van, hogy a szerző szemtanú. Szent Pál minden levele így kezdődik: „Én, Pál, Jézus apostola”. Igaz, hogy Szent Pál leveleinek autentikussága a legbizonyosabb és legelismertebb is minden újszövetségi szentkönyv között.

Láttuk, hogy előfordul, hogy még az íródeák is megnevezi magát, akinek az apostol a levelet diktálta. Sőt ilyen kifejezés is: „Ez a sajátkezű üdvözetem”. (1Kor 16,21) Azaz ekkor kivette a tollat Szent Pál az íródeák kezéből, s ezt a pár szót saját kezűleg írta. Aztán, különösen a Rómaiakhoz írt levelében olyan szinte végeláthatatlan sora van felsorolva azoknak, akiknek az apostol üdvözetét küldi, hogy a hamisító egészen bizonyosan sokkal kevesebbel is megelégedett volna. Szent Péter, Szent Tádé és Szent Jakab apostol levelei szintén az író nevének megnevezésével kezdődnek.

Szent Jánoséi nem, de viszont ezeknek meg a stílusuk, kifejezéseik és érvelésmódjuk egyezik annyira a negyedik evangéliummal, hogy a vak is látja, hogy ugyanazon szerzőtől származnak.

Szent Lukács, a harmadik evangélium és az Apostolok Cselekedetei című könyv szerzője, evangéliumát azzal kezdi, hogy azok elbeszélése alapján ír, akik „kezdettől fogva tanúi voltak az isteni szónak”. Látjuk tehát, hogy noha Szent Pál kísérelte, mégis hangsúlyozza, hogy nemcsak tőle tudja azt, amit leír, hanem többektől, mégpedig olyanoktól, akik nemcsak szemtanúk, hanem elejétől végig szemtanúi voltak az evangéliumokban leírt eseményeknek.

Szent János is hangsúlyozza levelében, hogy „amit hallottunk, amit a szemünkkel láttunk, amit szemléltünk és amit a kezünkkel tapintottunk: az élet Igéjét hirdetjük nektek”. (1Jn 1,1-2) Szent Pál pedig azt írja, hogy azok közül, akiknek Krisztus Urunk feltámadása után megjelent, „a legtöbben még élnek, néhányan azonban már meghaltak”. (1Kor 15,6) Jól lehet látni belőle, hogy a levél akkor íródott, mikor még éltek a szemtanúk.

A legvilágosabban azonban a negyedik evangéliumban van benne, hogy szemtanú írta, mely a legkésőbbi eredetű, s így hitelessége ellen a legtöbb gyanú lehetne. Így fejeződik be (Jn 21,24): „Ez az a tanítvány” (ti. az, akit „szeret Jézus” és akiről a 20. versben szó volt), „aki ezekről tanúságot tett és megírta ezeket. Tudjuk, hogy igaz a tanúsága.”

Mivel többszámban beszélnek azok, akik tudják, hogy az evangélista tanúsága igaz, szinte bizonyosnak kellene tartanunk, hogy itt már nem maga az író beszél, hanem mások. Mivel pedig a másoknak a beszéde belekerült az evangéliumba és mindig is benne volt, mert nyoma sincs annak, hogy később tették volna hozzá, a (legeslegrégibbi kéziratokban, fordításokban és idézetekben is benne van), másra nem gondolhatunk, mint arra, hogy ezt rögtön írták hozzá azok, akiknek az apostol az evangéliumát átadta. Régebben magam is ezen a véleményen voltam, s természetesen még így is az evangélium autentikussága nagy bizonyítékának tartottam.

Szakemberek még azt is állították, hogy nemcsak ez az egy idézett vers, hanem az egész 21. fejezet hozzátoldás, tehát nem az apostoltól, hanem azoktól származik, akiknek evangéliumát átadta, mert már a 20. fejezet végén is vannak befejező sorok. Azonban ez az állítás nem tartható, mert szövegkritikailag egész kétségtelenül bebizonyítható, hogy ez az utolsó, 21. fejezet ugyanazon szerzőtől származik, akitől a többi hús.

Először is tárgyi összefüggés van a könyv többi fejezete és ez utolsó között. Ez is említi Natanaelt, akit pedig egyedül csak Szent János evangéliuma említi; itt is „Didimusz” mellék-

névvel szerepel Szent Tamás, mellyel egyedül Szent János nevezi (Jn 21,2); Natanael mellé hozzáteszi, hogy „a galileai Kánából”. Kánát pedig szintén csak Szent János említi, más evangélium nem; Szent Péterről itt is azt mondja, hogy „Simon, Joanou” (az eredeti görögben), pedig így csak Szent János nevezi Pétert. (1,42) Szent Máté „Simonnak, Jónás fiának” mondja (16,17) Ezenkívül még egész sereg olyan szó és kifejezés található e fejezetben, melyek máshol nem fordulnak elő, csak a negyedik evangéliumban. Világos tehát, hogy ezt is ugyanaz írta, aki a többi fejezetet.

De lélektanilag is elfogadhatatlan ez a felvetés, mert egy egész fejezetet hozzátenni egy műhöz, de úgy, hogy mégis a mű szerzőjétől származónak lássék, csalás. Aztán ha azok, akik hozzátették, azt akarták, hogy az olvasók az apostol művének tartsák ezt a fejezetet is, akkor miért beszélnek a végén mégis többes első személyben („és mi tudjuk, hogy az ő tanúsága igaz”), tehát miért árulják el mégis magukat? Ha azonban nem is akarták titkolni, hogy ez az utolsó fejezet az ő művük, nem az apostolé, akkor miért csatolták az ő művéhez, mintha azé volna?

Az igazság az, hogy nemcsak az utolsó fejezet, hanem a vége is, mely bizonyítja, hogy az apostol műve, Szent Jánostól magától származik. Hiszen azt mondja benne, hogy tudja, hogy igazat írt. Ezt azonban csak az tudhatja, aki írta, mert mások, akik ráadásul nem is voltak Jézus tanítványai (nem is lehettek, hiszen Szent János 100 körül írta meg evangéliumát, s Kis-Ázsiában, tehát nem ott, ahol Jézus élt), honnan tudhatták volna, hogy igaz, amit az apostol írt? Legfeljebb azt írhatták volna, hogy elhiszük, feltesszük, de semmiképpen se azt, hogy „tudjuk”.

De a többes szám első személy („és mi tudjuk”) se okoz semmi nehézséget annak, aki tudja, hogy Szent János írásában elég gyakori dolog, hogy az egyes első személyt váltogatja a többes szám első személlyel, mely szintén őt jelenti. Láthatjuk ezt első levelében is, harmadik levele pedig különösen jó példa rá. Az a kifejezés tehát: „És mi tudjuk”, azt jelenti, hogy „És én tudom, hogy igaz az én tanúságom”. Nem is állapíthatta ezt meg más, mint maga Szent János, mert lelkiismeretének bírója csak ő lehetett.

Nem lehet ez a mondat mások betoldása azért se, mert utána következik még a könyv legutolsó verse, melyben azt mondja a szerző, hogy ezenkívül még sokat tanított és cselekedett az Úr, melyek nincsenek megírva ebben a könyvben, hiszen ha azt mind megírnám, az egész világ se tudná befogadni a könyveket. Világos, hogy ez a mondat csak magától a szerzőtől származhat, és érdekes, hogy ebben már megint egyes szám első személyben beszél.

De nemcsak a befejező részben jelenti ki a negyedik evangélium, hogy szemtanúnak, annak a tanítványnak műve, „akit szeret Jézus”, hanem másutt is, úgymint még ha ezt a befejező bizonyítékot el kellene ejteni, akkor is lenne másik is. A 19. fejezet 35. verse is, mikor megírja, hogy a kereszten függő Jézus oldalát a katona lándzsájával átszúrta, ezt teszi hozzá: „Aki látta, az tett róla tanúságot és igaz a tanúsága. Tudja, hogy igazat mond, hogy ti is higgyetek.” Előbb a 26. versben pedig azt mondja, hogy a tanítvány, akit szeretett Jézus, ott állt a kereszttől nem messze. Tehát világosan tudunkra adja, ki volt az, aki mindazt látta, amit leír.

Azt se lehet mondani, hogy ez a mondat is idegen kéztől eredő későbbi közbeszúrás, mert még e rövid mondat stílusa is többszörösen magán viseli Szent János stílusának jellegzetességeit, például evangéliumának 6,29, 13,19, 20,31 részeivel és első levelével is (1,3-4; 2,1; 5,13) feltűnő hasonlóságot mutat. De az utána következő 36. vers kezdete is bizonyítja, hogy az előtte levő 35. vers az eredeti szöveghez tartozik, mert ha ez az eredetiben nem lett volna benne, akkor a 36. verset nem kellene így kezdeni: „Mert ezek a dolgok azért történtek” (Jn 19,36). Viszont mivel a szerző itt is arra hivatkozik, hogy „tudatja, hogy igazat” mond, kétségtelen, hogy a mű végén is a szerző az, aki „mindazt látta”. Láttuk, hogy mindez természetes is, hiszen csak a szerző tudhatja, hogy ő igazat írt-e vagy sem.

De érdekes bizonyítékokat találunk még Szent Márk evangéliuma szerzőjének beavatottságára sőt szemtanúságára is, pedig ő nem volt apostol. Feltűnő ugyanis az ő evangéliumában egy közlés, mely semmi más evangéliumban nem található és amelyet annak elbeszélése közben említ meg, hogy mikor Jézust elfogták, tanítványai mind elszaladtak. (Mk 14,51-52): „Egy fiú mégis követte, meztelen testét csak egy gyolcslepel fedte. Amikor meg akarták fogni, otthagya a gyolcsleplet és meztelenül elfutott.”

Ez az ifjú csak maga a szerző, Szent Márk lehetett. A kora is ennek megfelelő ugyanis, és csak ő említi ezt a jelenetet, más senki. Hogy nevet nem mond, szerénységére és szemérmességére vall. Ezenkívül annak bizonyítékául, hogy Szent Márk jeruzsálemi fiú volt, s hogy ismerhette és személyesen ismerte is Jézus történetének szereplőit, érdemes megemlíteni, hogy mikor az Apostolok Cselekedetei Szent Péternek börtönéből való csodás kiszabadulásáról beszél, azt mondja, hogy János Márk anyjának házában jöttek össze akkor Jeruzsálemben a hívők. Hogy ez a „János Márk” csakugyan Szent Márk evangélistával azonos, még a következő érdekes körülményből is következtethetjük:

Mikor Szent Márk leírja, hogy Jézus összerogyott a kereszttel, mert már semmiképpen se tudta tovább vinni, és hogy a katonák – nehogy nekik kelljen helyette cipelniük – egy arra menő embert kényszerítettek arra, hogy vigye helyettük, ennek az embernek a nevét is megmondja: Cirenei Simon. De nemcsak ennyit mond, hanem még azt is, hogy ez a Simon volt „Alexandernek és Rufusznak” azaz a Sándornak meg a Vörösnek az apja. Ezt a megjegyzést csak úgy lehet megérteni – másképp nincs is semmi értelme – ha az evangélium olvasói ismerték ezt a Sándort meg ezt a Vöröset, de világos, hogy maga az evangélista még jobban is ismerte. Mindez azonban csak akkor lehetséges, ha az író is és olvasói közül is sokan jeruzsálemiek voltak és ha a könyv hamarosan Krisztus halála után íródott, akkor, mikor a szemtanúk még éltek. Állításunkra újabb megerősítés, hogy a Rómaiakhoz írt levelében Szent Pál (ez a levél 56 körül íródott) az említett sok üdvözlés közül ezt is írja: „Üdvözljétek Rufust, a választottat az Úrban és anyját, aki az én anyám is”. (Róm 16,13) Mikor Szent Pál ezt a levelet a rómaiaknak írta, még sose volt Rómában. Mivel pedig ezt a Vöröset és anyját mégis ismerte, ez csak úgy lehetséges, hogy mint ő, azok is jeruzsálemiek voltak és Krisztus halála után vándoroltak Rómába. Mint a jeruzsálemi fiú, ezért ismerte ezt a Rufust Szent Márk evangélista is, s ezért ír róla és társairól úgy, mint akik olvasói az első század keresztényei előtt is ismertek voltak. A második evangélium szerzője tehát az apostolok kortársa volt, Jézust is látta (hiszen ott volt elfogásakor) és sokban ő maga is szemtanú volt mindabban, amit elbeszél. Autentikusnak is tartja Szent Márk evangéliumát még Renan és Harnack is.

„Máté – írja még Renan is (Vie de Jesus, 13. kiadás, LXXXI. o.) – kétségtelenül soron kívüli bizalmat érdemel a beszédek (Jézus hosszan közölt beszédei) miatt. Ezek a Logia, azok a feljegyzések, melyek Jézus tanításának tiszta és a visszaemlékezés élénkséggel bíró emlékei.” A „Les Évangiles” című művében pedig (212. o.) ezt írja: „ami a Máténak tulajdonított mű értékét teszi, azok Jézus beszédei, melyek a legteljesebb megbízhatósággal őriztettek meg és valószínűleg abban a viszonylagos rendben, melyben eredetileg feljegyezték őket”.

Márkról ez a véleménye Renannak (Les Évangiles, 2. kiadás, 114. o.): „Péter alig tudott görögül, Márk volt a tolmácsa. Százszor volt az a csatorna amelyen átvonult ez a csodás történelem”. A mű, melyet ő írt, „bizonyos tekintetben Péter műve volt. Ilyen módon szokta Péter elbeszélni Jézus életét”. „Márk – írja a szintén túlzó racionalista Loisy – (Les Évangiles synoptiques, I. kötet, 82. o.) – valószínűleg visszamegy a 70 körüli évre.” Lukács tekintélye – írja ugyanő ugyanitt (I. kötet, 164. o.) – mint az evangéliumi történet forrása, körülbelül ugyanaz, mint Mátéé.”

Renan pedig (Vie de Jesus, LXXXVII. oldal) ezt írja: „Lukács olyan eredeti forrásokkal rendelkezett, melyekkel mi nem rendelkezünk. Ő nem annyira evangélista, mint inkább Jézus

életrajzírója, egy isteni művész, aki függetlenül azoktól az értesülésektől, melyeket a legrégebb forrásokból merített, az alapító jellemét mutatja be nekünk a vonások természetességével és az egész ihletettségével. Ilyen domborművet a másik két szinoptikus nem tár elénk.”

A negyedik evangélista csak Krisztus után száz körül ír és a Palesztinától messze eső Efezusban, műve mégis csak úgy duzzad az olyan adatoktól, melyek világosan mutatják, hogy ez a szerző is szemtanú volt, nagyon is Jeruzsálemben és aggastyan létére is nagyon jól emlékszik mindenre.

Ő az egyetlen az evangélisták között, aki Pilátus ítélszékét is említi s megmondja, hogy magasabb fekvésű volt (Gabbatha) és padozata mozaikkal volt kirakva (Lithostropos) (Jn 22,13) Megmondja, hogy a Sátoros ünnepek alkalmával a templom Gasophylacium (kincstár) nevű termében beszélt Jézus (8,10), a dedikáció ünnepén pedig, mivel rossz volt az időjárás, Salamon előcsarnokának árkádjai alatt (in porticu Salamonis) sétált (10,22-23).

Megmondja, hogy Lázár Betániában lakott, Jeruzsálem közelében (ma is megvan Betánia), de arról is tud, hogy Keresztelő Szent János is Betániában keresztelt, de nem ebben a Betániában, hanem a Jordánon túl. Tehát még azt is tudja, hogy Pereában is volt egy Betánia nevű helység. Kánához is hozzáteszi, hogy a „galileai Kána”. Tehát még azt is tudja, hogy más tartományokban is voltak Kána nevű helyek. De az is világosan látható evangéliumából, hogy ő valóban járt is ebben a Kánában, mert onnan Kafarnaumba menet nem egyszerűen menést, hanem „leszállást” emleget s Kána valóban magasabban fekszik Kafarnaumnál s így csakugyan le kell szállni onnan odamenet. (A Szentföldön járó-kelő ember, ha alaposan ismeri az evangéliumokat s ilyen kis részleteket is megfigyel bennük, szinte kézzel tapinthatja, hogy szemtanú a szerző. S ez annál feltűnőbb, mert egész bizonyos, hogy ezek a szemtanúk már régen nem laktak a Szentföldön, mikor az evangéliumot írták.)

Az is megkap közvetlen élményszerűségével, hogy ő (az evangélisták közül egyedül csak ő) Jeruzsálemben nem a templomba menést, hanem a templomba való „fölménést” említi. A jeruzsálemi templom valóban magaslaton feküdt s úgy kellett felmenni oda.

A Genezáreti tavat alaposan ismeri, megmondja, mekkora (6,19), említi a partján levő helységeket: Kafarnaumot és Tiberiadist és az északkeleti partján levő hegyet. Mikor a samáriai asszonnyal Jákob kútjánál beszélget, megmondja, hogy a kút nem messze volt Sychar-tól, s annak ellenére, hogy a nevének nem mondja a Garazim hegynek, melynek lábánál van a kút, említi, hogy az asszony kezével rámutatott a hegyre. Mindezek láttára még Renan is kénytelen megállapítani: „Csak egy olyan palesztinai zsidó tudta ezt így leírni, aki gyakran járt a sichemi völgy bejáratánál.”

Az Apostolok Cselekedeteiben Szent Lukács több helyen többes szám első személyt használ, vagyis világosan kimutatja, hogy szemtanú: abban, amit megír, személyesen is részt vett. A 13. fejezet 7. versében Sergius Paullust, mint Ciprus prokonzulát (anthyphatos) emlegeti. Ciprus Krisztus előtt 27-ben császári provincia volt. Krisztus után 22-ben szenátusi provinciává lett, s mint ilyenek volt a feje prokonzul (anthyphatos). Hadrián császár idejében, aki 117-138-ig uralkodott, megint császári provinciává lett, 198-ban pedig újra szenátusi provinciává. Ebből láthatjuk, mennyire szinte lehetetlenség számba ment egy nem szemtanú, hanem később író szerzőnek téves állítást nem tenni. 1912-ben azonban még egy egykorú felirat is előkerült Sergius Paullus nevével. Még a „Paullus” is épp úgy két „ll”-lel van rajta írva, mit az Apostolok Cselekedetében.

Ugyanitt a 17. fejezet 6. versében Szent Lukács Thessalonike főembereit görögül politarcheseknek mondja. Evvel a címmel sehol másutt nem találkozunk az akkori irodalomban. Újabban azonban már találtak Thessalonikében ilyen elnevezést tartalmazó régi feliratokat, sőt az egyik, mely 46-ból Krisztus után való, két politarchesnek még a nevét is említi. Szent Pál majdnem ugyanekkor (51-ben) járt ott.

A 18. fejezet 4. verse a zsidók korintusi zsinagógáját említi. Ma már meg is találták Korintusban a zsinagóga romjait s megtalálták a feliratát is: Synagoge Hebraion.

A 18. fejezet 12-17. verseiben azt beszéli el Szent Lukács, hogy a zsidók Szent Pált Gallio achájai prokonzul ítélőszéke elé hurcolták. A delphoi jóshely romjai között 1913-ban olyan feliratot találtak, melyen nemcsak Gallio neve szerepel, hanem még azt is meg lehet állapítani róla, hogy 51-52-ben volt prokonzul, tehát akkor, mikor Szent Pál ott járt.

A 19. fejezet 24. verse azt mondja, hogy Efezusban Demetrius ezüstműves Artemis istennő templomának kicsinyített másait szokta árusítani. A pompeji ásatások révén feltárt egyik falfestményen ilyen kis templomokat kezükben tartó, körmenetben felvonuló embereket lehet látni. Kézzelfoghatóan láthatjuk hát belőle, hogy ez akkoriban valóban szokásban volt.

Ugyanezen fejezet 13. verse szerint a zsidó ördögűzők Jézus nevével próbálták az ördögöt az emberekből kiűzni. Azóta találtak már ilyen ördögűző szöveget: „Horkidzo se katat u theu Hebraion Jessü.” A 19. vers szerint Efezusban igen el volt terjedve a varázslat. Ezt is megerősíti az egykorú görög irodalom, sőt a varázsszövegeket egyszerűen „Efezia grammatának” hívják.

Látjuk tehát, hogy azt, hogy az evangéliumok és általában az újszövetségi szentkönyvek, melyekből Krisztus kinyilatkoztatását, az Isten emberré levését, tanítását, csodáit és feltámadását megtudhatjuk, szemtanúktól származnak, tudni ugyan nem lehet, csak hinni, de ez a hit annyira tudományos, sőt annyira kényszerítő erejű, hogy majdnem akkora megátalkodottság, következtelenség, rosszakarát, elfogultság és logikátlanság kell a tagadásához, mint amilyen az Isten és a lélek tagadásának lehetőségéhez szükséges. Lehet tagadni, még inkább lehet nem törődni vele, de nem lehet okosan, tárgyilagosan s önmagunknak való ellentmondás nélkül tagadni.

A szent írók jóhiszeműsége

Ez az evangéliumok hitelreméltósága bizonyításának második pontja, s abban áll, hogy megvizsgáljuk, hogy azok a szerzők, akikről kimutattuk, hogy egykorúak azokkal az eseményekkel, melyeket leírnak, sőt többnyire szemtanúk, jellemileg is megbízhatók. Nem azért írnak, hogy bennünket félrevezessenek, becsapjanak. Ez lesz a legkönnyebb és a legrövidebb bizonyítás, mert ezt néhány egészen alantas és teljesen műveletlen emberen kívül soha nem is állította senki, annál kevésbé állítja ma. Igaz, hogy – mint láttuk – Lázár feltámasztását Renan is csalással magyarázza, de Renan már régen élt és a csalást ő se a szent írókra, hanem csak Lázárra és nővéreire fogja rá. Láttuk, hogy még ezzel is mennyire felsült és milyen el-lentmondásokba és következtelenségekbe keveredett miatta.

Hazudni, csalni mindenkinek kellemetlen, nemcsak a maga lelkiismerete és becsületérzése, hanem a dolog következményei miatt is. A hazugot ugyanis hamarabb utoléri, mint a sánta ebet. Ezért még a becsstelen ember is csak akkor folyamodik csaláshoz, ha van értelme, ha érdemesnek látja viselni a kockázatot. Mi hasznuk volt azonban az apostoloknak abból, ha az emberekkel elhittették volna azt, amit maguk nem hittek, hogy ti. Jézus Istennek mondta magát és csodákat is tett, fel is támadt s így amit mondott, be is bizonyította? Nekik éppen az ellenkező lett volna hasznos, ha ti. a Megváltó, úgy mint a zsidók és eleinte az apostolok is hitték (mint Júdás Tádénak idézett, de a Megváltótól még válaszra se méltatott közbeszólásából csak az imént is láttuk), ahelyett, hogy Istennek mondta magát, csodát tett, feltámadt, de viszont hagyta magát megölni és követőit is üldözni, kínozni és végül szintén megölni, inkább nem tett volna csodát, csak földi király lett volna és ilyen alakban alapította volna meg „ígért” „országát”. Hogy ilyen irányban hazudjanak, annak lett volna értelme az apostolok részéről, de mesterüket olyan Istenné tenni, akinek országa nem e világból való s ezért követe-tése itt a földön nem is jár semmi haszonnal, sőt csak kellemetlenséggel, igazán semmi értel-me se lett volna.

Ha az apostolok olyan értelemben hazudtak volna, hogy letagadták volna, hogy Jézust valaha is látták, mint ezt egy időben Szent Péter meg is tette ijedtében, ennek lett volna értel-me. A bolsevik uralom alatt se úgy hazudoztak nálunk az emberek az újságban vagy rádió-ban, hogy „a dicsőséges szovjet hadsereg” hős tagjaira mindenféle kitalált rablásokat, gyilkosságokat és becsstelenítéseket fogtak rá ártatlanul, hanem úgy, hogy mindezeket leta-gadták és olyan, akár megtörtént, akár költött eseteket hoztak minduntalan elő és teregettek ki a nyilvánosság elé, melyek ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják.

Márpedig Krisztus Urunkkal keresztre feszítése után az apostolok ugyanígy voltak. Tud-juk, hogy meg is korbácsolták őket és úgy hagyták meg nekik, hogy Jézus feltámasztását ne merjék hirdetni. Ha tehát letagadták volna az egészet, az érthető lett volna, de az, hogy nem is volt igaz, ők maguk se hitték s mégis minduntalan ezt írták és hirdették, csak hogy üssék, verjék, korbácsolják, gyilkolják őket, az már teljesen érthetetlen.

„Hiszek azoknak a tanúknak, akik engedik magukat megfojtani”, mondta az apostolokra célozva Rousseau. Csakugyan, ha van könyv a világon, melynek szerzőjéről tudni lehet, hogy nem hazudik, hanem legalább ő maga hiszi azt, amit ír, akkor az evangéliumok azok. Mutassanak nekünk még olyan könyvet, melynek írója meghalt azért, hogy igazat írt. Az evangéliumok ilyen könyvek. Mind a négy írója vértanúhalált halt azért, mert meg volt róla győződve, hogy igazat írt: Szent Máté is, Szent Márk is, Szent Lukács is, Szent János is. Ez utóbbi természetes halált halt ugyan, de csak azért, mert még a forró olaj se ártott neki. A vértanú szenvedését tehát ő is kiállotta s például a Jelenések könyvét is akkor írta, mikor Patmosz szigetén számkivetésben volt. Tehát ekkor is szenvedett azért, amit vallott és hirde-

tett. Senki se szokott azért hazudni, hogy Patmosz szigetére kergethessék otthonából és szerettei köréből, hanem igenis azért, hogy oda ne kergethessék. Ha Szent János nem lett volna a Megfeszített tanítványa, vagy ha az volt, de megtagadta, vagy legalább hallgatott volna róla, akkor nyugodtan otthon maradhatott volna.

De aki az evangéliumokat olvasta, annak számára nem is kell bizonyítani azt, hogy akik ezt írták, azok nem hazugok és nem csalók és hogy legalább ők szentül hiszik azt, amiről írnak. Nemcsak a csalást és a hazugságot zárja itt ki a szerzők magas erkölcsi színvonala és az a fennkölt szellem, mely e könyveket átjárja, hanem még az irányzatosság, a minden áron való meggyőzni akarás legkisebb nyomát is hiába keressük ezekben az iratokban.

Én meg akarom győzni az olvasót a katolikus egyház igazáról és Krisztus istenségéről, mert azért írtam könyvemet. Az evangélisták nem ezért írták az evangéliumokat. Ők nem meggyőzni akarnak, hanem csak tudósítani. Nem érvelnek, nem bizonyítanak, hanem csak elbeszélnek. Nem is próbálják például megmagyarázni, hogy lehet az, hogy Jézust meg lehetett ölni. Miért tűrte ezt el és miért hagyta, hogy az ellenségei áldozatául essék? Pedig e magyarázatra ugyancsak szükség lett volna, hiszen azok alapján, amit elbeszélnek, nyilvánvaló, hogy nem ember volt Jézus, vagy ha az is volt, akkor is természetfeletti erővel felruházott és Isten különös oltalma alatt álló ember. Hogy lehet tehát, hogy mindent szóltanul tűrt az, aki másoknak még az életét is vissza tudta adni?

Az evangélisták még akkor se tesznek semmi magyarázó megjegyzést, mikor leírják, hogyan csúfolták a zsidók a már kereszten függő Megváltót. Leírják, hogy odakiabálták neki: „Ha Isten fia vagy, szállj le a keresztről!” (Mt 27,40) S noha nem szállt le, tehát szégyen érte s mindenki kénytelen volt azt látni, hogy ellenségeinek van igazuk, mégse mondják egy szóval se, hogy le tudott volna ám szállni, ha akart volna, de ő azért jött a földre, hogy értünk meghaljon s így bennünket megváltson s azért nem szállt le.

„Másokat megmentett, magát nem tudja megmenteni” (Mk 15,31) – mondták neki gúnyosan s az evangélista egy szót se szól mentségére. Nem adja tudunkra, hogy meg tudta volna ám magát menteni, csak nem akarta. Még azt is mondták neki, hogy ha leszáll a keresztről, hisznek benne s az evangélistának egy magyarázó szava sincs arra, hogy miért nem szállt le hát mégse. (Azért – magyarázzuk meg elkésve legalább mi, mert mint mondtuk, mi valóban bizonyítani akarunk –, mert azt nem mi szabhatjuk meg Teremtőknek, milyen feltétellel hiszünk benne, hanem nekünk kell – mégpedig alázattal – kutatnunk, szól-e hozzánk, mikor és hogyan.)

Mikor félreértésből azt hitték, hogy már Illést hívja, akkor is fölényes gúnyjal jegyezték meg ellenségei: No lássuk, jön-e Illés és segít-e rajta. És bizony Illés csak nem jött és nem segített rajta (igaz, hogy nem is hívta). De az evangélista megint csak nem szól egy szót se, hogy miért nem jött.

Azt lehetne mondani, hogy igaz, hogy az apostoloknak csak káruk volt Jézus csodáinak hirdetéséből, mert hiszen üldözték érte őket, de viszont mégiscsak érdekük volt, hogy hirdessék, hiszen a mester dicsősége a tanítványaik is dicsősége, s kétségtelen, hogy Jézus által az egyszerű és igénytelen apostolok világhírű emberekké váltak, akiknek nevétől ma is hangos a világ, és akiknek tiszteletére a világ legnagyobb épületeit emelték. (Szent Péter-templom Rómában, Szent Pál-templom Londonban stb.)

Ámde száz ember közül hányat találunk, aki túri, hogy verjék és megöljék, sőt még hazudik is, hogy üldözzék és megöljék csak azért, mert tudja, hogy évezredek múlva, majd ha ő már nem lesz, annál jobban dicsérik és dicsőítik majd érte? Aztán meg honnan tudhatták mindezt már akkor az apostolok? Erre legfeljebb akkor gondolhattak volna, ha meg lettek volna győződve Jézus isteni küldetéséről, de viszont akkor meg semmi szükség se volt arra, hogy hazudjanak. Ez esetben ők nem hazudtak, hanem csak tévedtek. Ez esetben nem a ha-

zugság, a család, hanem éppen ellenkezőleg, a túl nagy meggyőződés, a fanatizmus lett volna a hibájuk. Most azonban nem erről van szó.

Aztán az evangéliumok nemcsak Jézust nem magasztalják mesterségesen, hanem csak az események higgadt, tárgyilagos, hogy ne mondjam: hideg elbeszélésével, de magukat az apostolokat sem. Az apostolok az evangéliumokban nem olyan embereknek s nem olyan jellemeknek vannak lefestve, mint akik világhírré és dicsőségre pályáznak. Nemcsak azt írják meg, hogy egyikük a mester árulója lett, mégpedig pénzért, hanem azt is, hogy azok is, akik kitartottak mellette, tele voltak szégyenletes emberi gyarlóságokkal. Mikor Jézust elfogják, gyáván megszaladnak, s még az is, aki a legbátrabb volt köztük, mert legalább kardot rántott, később egy szolgáló szavára megtagadja, sőt káromkodni kezd és hamisan megesküszik, hogy soha életében nem is látta „azt az embert”. (Mt 26,69-74; Mk 14,66-71; Lk 22,55-60; Jn 18,16-26)

Leírják, hogy veszekedtek egymás közt és irigykedtek egymásra, hogy a megváltást mint a többi zsidó, ők is anyagias szempontokból fogták fel, földi országot vártak s mindjárt gondjuk volt arra, hogy előnyeiket is élvezzék s ők ne az utolsók legyenek benne. Tudják, hogy a Zebedeusok (Jakab és János) anyja két fiának a mennyek országában elérendő minél nagyobb rangja és jobb állás érdekében mindjárt közben is járt Jézusnál. Még azt is leírják, hogy mikor emiatt vetélkedtek egymás közt, hogy a Megváltótól alapítandó országban melyik lesz közöttük nagyobb (akkor, mikor ugyanez a Megváltó olyan országot akart alapítani nekik s minden igaz követőjének, mely nekik is épp úgy csak szenvedést és megalázást hoz, mint ahogy neki azt hozott), megszegyenítésül egy kisgyereket állított közibük s figyelmeztette őket, hogy ha nem válnak olyanokká, mint ez a kisdéd, nem mennek be a mennyek országába, tehát még tagok se lehetnek majd a mennyek országában, nem miniszterek.

Lehet-e egyéni érdekre, dicsőségvágyra gondolni azok részéről, akik saját írásukban, melyben jövődő hírnevük és dicsőségük alapjait megvethetnék, ennyire ne felemelő képet festenek magukról? Pedig Szent Péter gyalázatos hamis esküje abban a második evangéliumban van talán a legjobban kiszínezve, mely Szent Péter prédikációi alapján íródott, az pedig, hogy az a Lévi, aki a megvetett vámos mesterséget folytatta és akit Jézus egyenesen a nyereszkes asztaltól hívott meg szolgálatára, azonos Szent Máté apostollal, egyedül csak annak a Szent Máténak evangéliumában van benne, akinek éppen legjobban érdeke lett volna, hogy múltja feledésbe menjen.

De felesleges a bizonyítás e pontjára több szót vesztegetnünk, hiszen azt, hogy Jézusból csalással lett Isten és hogy csalók tették kereszténnyé Európát, nem is mondja tulajdonképpen senki. Aki mondja, le már nem írja, mert vagy olyan műveletlen ember, hogy írni se tud, vagy van annyira okos, hogy ne tartsa magára előnyösnek írásba fektetni effajta gondolatait. A lényeg az, hogy a kereszténység első hirdetői és szent könyveinek szerzői olyan becsületesebb emberek voltak, hogy egyenesen meghaltak meggyőződésükért s az evangéliumok olyan szerzők művei, akik életükkel és vérével bizonyították be, hogy nem hazugok és nem csalók. (Más vallásalapítók nem voltak vértanúk. Nem volt az se Buddha, se Cerularius Mihály, se Luther, se Kálvin, se Mohamed.)

A kereszténység igazsága nem is ezen a második ponton fordul meg, vagyis nem azon, hogy az apostolok és az evangélisták nem voltak csalók vagy hazugok, hanem a harmadikon, azon, hogy nem tévedtek-e jóhiszeműen. Nem a túl nagy meggyőződés, nem a fanatizmus, nem a túl forró fej vitte-e őket tévedésbe? Erről már nem lehet és kell beszélni s van is ezzel kapcsolatban annyi mondanivalónk, hogy miatta a sorrend felcserélését is szükségesnek tartjuk s előbb a negyedik pontot tárgyaljuk le, azaz, hogy a szent könyvek szövege nincs-e meghamisítva és csak azután vesszük elő azt a kérdést, hogy nem tévedtek-e az evangélisták, azaz, hogy valóban igaz-e minden, amit elbeszélnek, még a csodák is, még Jézus feltámadása is. Erre vonatkozó mondanivalónk annyira hosszú lesz, hogy mire befejeznénk, az olvasó már egészen elfelejtené, hogy bizonyításunk utolsó pontja, a szövegepség bizonyítása, még hátra van. Azért előbb ezzel végzünk.

A szövegépség

Hogy az evangéliumok, azaz a Krisztus tanítványaitól, tehát szemtanúktól írt Krisztus-életrajzok szövege a keletkezésük óta eltelt majdnem 2000 év alatt nem ment át se rosszakaratú meghamisításon, se akaratlan változáson, hanem mai szövegük azonos azzal, mely szemtanú szerzőik kezéből 1900 évvel ezelőtt kikerült, olyan kézzelfoghatóan nem bizonyítható, hogy a mai ember kezébe adhatnánk az eredeti példányt, s azzal ellenőrizhetnénk, tehát kezünkkel tapinthatnánk a dolgot. Abból a korból, melyben az evangéliumok keletkeztek, alig maradt fenn írás s így az evangéliumok eredeti példányai se maradtak meg. Említettük, hogy akkor a papirusz-növény levelére írtak, annál törekenyebb és hamarabb elhasználódó dolgot pedig még elképzelni se lehet. Krisztus Urunk korában igen sok világhírű író élt, hiszen a leghíresebb római és görög klasszikusok nagyjából kortársai voltak. Ezek műveiből sincsenek eredeti, sőt még csak a korhoz közel eső példányok se s a műveket tartalmazó kéziratok nem nyúlnak vissza a IX. századnál régebbre, tehát majdnem ezer évvel fiatalabbak, mint szerzőjük.

Ahogy előbb azt mondtuk, hogy egy műről se lehet úgy bebizonyítani, hogy szerzőjük nem hazudik, mint az evangéliumokról, úgy most is elmondhatjuk, hogy egyetlen Krisztus korából származó műről se lehet annyira bebizonyítani, hogy a szövegét nem hamisították meg, mint a kereszténység szent könyveiről. (Igaz, hogy ezekre vonatkozóan nagyobb bizonyítékokat is kívánunk, mert más könyvek nem beszélnek csodákról, vagy ha igen, beszélnek, ma már senki se kívánja tőlünk, hogy el is higgyük őket, ellenben az evangéliumok ilyen igényekkel lépnek elélnk.)

Először is egy Krisztus korából származó műből sincsenek olyan régi példányaink, mint a Szentírásból. És olyan sok se. Körülbelül 4000 ősrégi Szentírás kéziratunk van s a legrégebbiek visszanyúlnak egész a IV. századig, tehát a 300-as évek végéig.

Szent János evangéliumából töredékek már egy a II. század elejéről származó papiruszon is vannak (a Rylands-gyűjteményben található), az 1947-ben talált és méltán világhírű hirbetqumrani barlangban Palesztinában (s később más szomszédos barlangokban is) talált teker-csek, melyek elsősorban Izaiás próféta könyvéből tartalmaznak részleteket s valószínűleg a Krisztus előtti I. századból valók, azonban ezek a mi szempontunkból nem jelentékenyek, mert az első csak jelentéktelen töredékeket tartalmaz, azokat is csak egy evangéliumból, az utóbbiak pedig csak az Ószövetségből valók.

A legrégebbi szentírás-kéziratok a következők:

A Codex Sinaiticus. Jelvénye Alef, a héber ábécé első betűje. A IV. századból származik, találta Tischendorf a Sinai-hegyen. Az orosz cár tulajdona volt Szentpétervárott, a kommunisták azonban 20.000 fontért eladták a londoni British Múzeumnak.

A Codex Vaticanus. Jelvénye: B. Szintén a IV. századból származik. A Vatikán tulajdona.

A Codex Alexandrinus. Jelvénye: A. Az V. századból való és a British Múzeumé.

A Codex Ephraemi rescriptus. Jelvénye: C. Az V. századból való és Párizsban van.

A Codex Bezae. Jelvénye: D. A VI. századból. A Cambridge-i egyetemé.

Ez a görögül, azaz az újszövetségi szent könyvek eredeti nyelvén írt legrégebbi öt kódex. 1600 éves szentírásaink tehát vannak, bizonyításunk tehát csak arra vonatkozhat, hogy az I-IV. századig eltelt 300 évben nem történt-e hamisítás, vagy véletlen változás. Ezt is jobban be lehet bizonyítani a Szentírásról, mint bármely más könyvről.

Az első négy érv, ami miatt azt kell mondanunk, hogy a szövegváltozás minden más könyvvel inkább megtörténhetett, mint a Szentírással, az, hogy minél több példány van egy könyvből, annál kevésbé lehetséges szövegének megváltozása, illetve ha ez megtörtént, annál

inkább le lehet leplezni, mert annál könnyebb megállapítani. Amiből csak egy példány van, ott a változtatás legkönnyebben volna lehetséges, bár még itt is észre lehet venni az idegen kezét a törlés nyomaiból, a más tintából, vagy más kézírásból. Világos azonban, hogy olyan könyv esetében, mint a Szentírás, mely a II. században már minden egyházközség tulajdonában megvolt, mert hiszen már akkor liturgikus könyvként szerepelt, amelyet már a II. században latinra is, szírre is lefordítottak s nem is egyszer, amely tehát még idegen nyelveken is el volt terjedve már a II. században is, amelyet Szent Irén már 200 körül annyit idéz műveiben, hogy még innen is össze lehetne állítani az egészet s melyről még az I. századból származó iratokban is találunk már idézeteket, szó se lehet se meghamisításról, se akaratlan elváltozásról, illetve, ha megtörtént, könnyen meg lehet állapítani.

A Szentírást tehát legfeljebb csak akkor lehetett volna észrevétlenül meghamisítani s valami túlbuzgó Krisztus-rajongónak csodákat és feltámadást beléjük hamisítania, vagy olyan nyilatkozatokat Krisztus szájába adnia, mintha ő maga is Istennek tartotta volna magát, mikor még csak egy példány volt belőle, vagyis azonnal a megírása után. Ámde lélektani képtelenség, hogy a keresztények első dolga az apostolok iratainak kézhez kapása után az lett volna, hogy meghamisítsák. A meghamisítás csak jóval később, tehát csak akkor lett volna lehetséges, mikor már ezernyi példány is volt belőle, de viszont ekkor meg már csak a hamisító példányára terjedhetett volna ki a hamisítás. Ez azonban már nem a Szentírás meghamisítása, hanem csak egy példányáé, amelynek semmi jelentősebb következménye nem lehetett volna.

Vajon meg lehetne-e hamisítani ma Petőfi „Szeptember végén”-jét, vagy „Sári néni”-jét, vagy „Kutyakaparó”-ját?

Tegyük fel, hogy lett volna valaki, aki igen nagy rajongója lett volna Petőfinek, de viszont igen fanatikus katolikus is lett volna s ezért szerette volna kimutatni, hogy Petőfi nem volt ellenséges érzülettel a katolikus hit iránt, illetve, hogy ezt a felfogást élete végén megváltoztatta. Célját másképpen nem érthette volna el, mint csak úgy, hogy 1849-ben néhány tőle hamisított olyan Petőfi-költeményt küldött volna be egy szépirodalmi lapunk szerkesztőségébe, mely az egyházat magasztalja s melléje azt állította volna, hogy a segesvári csatatéren ő temette el Petőfi holttestét s ruhája zsebében találta e verseket.

Világos, hogy Petőfi akkor már közismert egyházellenes felfogásának meghamisítása csakis ilyenformán lett volna lehetséges. Épp oly világos azonban az is, hogy még így is teljes képtelenség a dolog. Mivel ugyanis a vers elütött volna mind Petőfi szellemétől, mind írásmódjától és stílusától, a szerkesztőség szóba se állt volna a hamisítóval. (Attól természetesen eltekintünk, hogy olyan nagy katolikus, aki az egyház érdekében ilyen eszközöket használna, csak elmebeteg lehetne.) Ha a beküldött versek jók lettek volna, lehet, hogy közölték volna őket, de nem mint Petőfi verseit. Erősködésére az illetőt felszólították volna, hogy küldje be az eredeti Petőfi-kéziratokat, hogy megállapítsák, valóban Petőfitől valók-e. Világos, hogy az ismeretlen erre elhallgatott volna, ha pedig be is küldte volna a kéziratot, a szerkesztőségben a legnagyobb könnyúséggel megállapították volna, hogy nem Petőfi írása. Más módon vagy könnyebben az evangéliumok meghamisítását se lehet elképzelni, mert a meghamisított szöveget a hivatalos kereszténységgel még nehezebben lehetett volna elfogadtatni, mint egy apokrif Petőfi-verset egy magyar lap szerkesztőségével.

Olyan sok régi kézirat van a Szentírásról, annyi fordítása maradt fenn már a II. századból, és olyan sok író idézi, szintén már a II., sőt az I. századból, hogy se meghamisítás, se véletlen változás nem lehetséges. Ha történt volna ilyesmi, annak nyoma feltétlenül megmaradt volna az egyes kódexek közti eltérések alakjában. Maradt is nyoma az ilyesminek, mint látni fogjuk, de nem hamisításnak, hanem akaratlan elváltozásnak. De tudunk is róluk, s ha már tudjuk, akkor már nem veszélyes, mert a Szentírás megfelelő szövegét eszerint értékeljük, s mint kétes szövegre, nem építünk reá.

Látjuk tehát, hogy noha a IV. századnál régibb szentírás-kéziratunk nincsen, mégse csak eddig visszamenőleg tudjuk megállapítani a szöveg épségét. Szent Jeromos, aki a Szentírás híres latin fordítását, a Vulgatát készítette, ugyanabban az időben élt, melyből a Szentírás két legrégebb kódexe származik. De Szent Jeromos idejében már régen megvolt ez a Vulgata-fordítás is, hiszen ezt Szent Jeromos tulajdonképpen nem maga csinálta, hanem csak felülvizsgálta. Már ő sok kéziratot (melyek természetesen ma már nincsenek meg) átvizsgálta és összehasonlított s ezek alapján állapította meg azt a szöveget, melyet most a Vulgatában bírnak. Ezt a Szent Jeromos megállapította Vulgata-szöveget tartalmazó sok igen régi kéziratot is bírnak, melyek közül például a fuldai a VI. századból való.

A Szent Jeromos előtti s már a II. századból származó, Itáliának nevezett ősi latin fordítást tartalmazó kéziratok is maradtak fenn, melyeket a görög nyelvűekkel ellentétben, melyeknek nagy latin-betűk a jelei, kis latin-betűkkel jelölünk s köztük a Codex Vercellensis (jele: a) a IV. századból, a Codex Corbiensis (jele: f) szintén a IV. századból és végül a Codex Palatinus (jele: e) az V. századból származik, tehát ezek között még több régi van, mint a görög kéziratok között.

De megmaradt a szintén a II. századból származó három szír fordítás (a Pesitto, Curetoniensis és Sinaiticus) szövege is. Megvan aztán a III. századból származó egyiptomi és kopt fordítás, úgyszintén az Itala mellett még az ugyancsak a II. századból származó afrikai latin fordítás szövege is. Ha most ezekhez hozzávesszük Tertulliant, Tatiánt, Alexandriai Szent Kelemt és Szent Irént, akik a II. század végén éltek s műveik tele vannak a szentírási idézetek ezreivel, aztán a még náluk is régibb Szent Jusztint, Szent Polikárpot, a Didachét, a Pastort, szintén megannyi szentírási tartalommal, sőt idézettel, akkor ismét csak azt kell mondanunk, hogy ha van régi könyv, melynek eredeti szövegét ellenőrizni lehet, akkor a Szentírás az. Arra gyanakodni tehát, hogy vajon eredeti szöveg-e az, ami a kezünkben van, megint csak épp olyan észellenes és csak mesterséges rosszakarattal tartható mint az Isten léte, vagy a lélek halhatatlansága elleni, már ismertetett és méltán kigúnyolható „érvek”.

Aztán egy régi szöveg annál könnyebben megváltoztatható, minél kevesebben ismerik s annál bajosabban, minél többen. Hisz annál többen szólalnak fel ellene, mert annál többen veszik észre a szöveg megváltoztatását. Világos tehát, hogy százszorta könnyebben meg lehetett volna változtatni Homérosz, Horatius költeményeit vagy Cicero beszédeit, mint a Szentírást. Hányan ismerték ugyanis ezeket és hányan az evangéliumokat! Az emberek az ősidőkben sokkal vallásosabbak s így vallási kérdésekben sokkal járatosabbak voltak, mint most. Igaz, hogy könyveik sokkal kevésbé voltak, mint nekünk, de viszont éppen azért, mert kevés könyvük volt, ami volt, azt annál többet olvasták. Eddig ami volt, az a Szentírás volt. Rá is értek olvasni, nem volt olyan hajszolt az életük, mint nekünk. Otthon is sokkal többet voltak, mint mi, akikre nézve a vonat, autóbusz, s kivált a saját autó nagy csábítás az állandó útonlétre. A mai ember ritkán van otthon, a régi ember mindig otthon volt, mert az utazás sokba került, fáradtságos, sőt életveszélyes volt. Viszont Szentírással már akkor minden község rendelkezett, hisz láttuk a második századi keresztény írók műveiből, hogy az evangéliumok olvasása már akkor a vasárnapi istentisztelet alkotórésze volt, tehát már csak emiatt is minden egyházközségnek bírnia kellett Szentírással. Mivel pedig ezenkívül más könyvük nem is igen lehetett, mert a könyv igen nagy értéket jelentett, bizonyosra vehetjük, hogy a legtöbb pap az egészet betéve tudta. Olyan könyvet nem lehet meghamisítani, de véletlenül se változhat meg, amelynek tartalmát úgyszólván minden illetékes szóról szóra tudja. Lehete például ma nálunk szó a Talpra magyar vagy a Szózat megváltoztatásáról, akár hamisítás alakjában akár önkéntelenül?

Végül az eddigi érvek mellé hozzátehetjük még harmadiknak, hogy semmiféle könyvnek a szövegét nem tisztelték, tehát változtathatatlanságához nem ragaszkodtak úgy az emberek,

mint a Szentírásához, tehát a meghamisítás emiatt is sehol se oly lehetetlen, mint itt. A kereszténység ellenségei nem hamisíthatták meg az evangéliumokat, mert nem az ő kezükben voltak. Ők legfeljebb csak az ő példányaikat másíthatták volna meg, de ezzel semmit se nyerhettek volna. De egyébként is látjuk, hogy ők nem hamisították meg, mert az evangéliumokban benne vannak Jézus csodái, feltámadása és a magát Istennek valló kijelentései, ők pedig ezeket hamisították volna ki belőlük.

Csak arról lehet tehát szó, hogy talán a keresztény rajongás toldott bele utólag olyan részeket, vagy legalább szavakat, melyek többet jelentenek és mondanak, mint amennyit a szemtanú szerző mondani akart és mondott. De hogy lehet elképzelni, hogy ilyen rajongó keresztények mertek volna belevinni abba a szövegbe (melyet ők Szentírásnak és Istentől sugalmazottnak tartottak) a maguk elmeszüleményeit s ráadásul úgy, mintha az is Szentírás volna s azt is Isten sugalmazta volna? Ilyesmire csak hitetlen vagy ellenség – olyan ember, aki a kereszténység isteni eredetét nem hitte – volt képes, de nem igazi keresztény. Vagy ha akadt is volna ilyen lelkiismeretlenné vált, egzaltált egyén, teljes lehetetlenség, hogy ezt a józan többség s a hivatalos egyház eltúrta volna.

Sok adatunk van arra, sőt napjainkban is tapasztalhatjuk, hogy a Szentírás iránti tisztelet és az írás betűjéhez való ragaszkodás olyan erős a hívekben, hogy a szent szövegben még olyan változtatást is ellenszenvvel fogadtak és fogadnak, ami helyes és megokolt. Például minden új fordítás ellenszenves a hívőknek és még a nyelv fejlődésével együtt járó modernebb kifejezéseket se szeretik a Szentírásban. Minden nyelvben egész más a Szentírás nyelve, mint az élő nyelv. Sokkal ódonabb, régibb, nyilvánvalóan azért, mert a hívők nem szeretik az újat. Hogy túrték volna hát el a tárgyi újítást, az értelem megváltoztatását?

Régen nem is merték másképpen lefordítani a Szentírást, mint csak szolgálilag. A napkeleti bölcséket azért hívjuk magyarul még ma is három „királyok”-nak, mert a görögben, a latinban a három után többes szám van, s mivel „a Szentírásban” úgy van, nem merték másképpen mondani a magyarban se. Pedig nem a Szentírásban van úgy, hanem a görögben, vagy a latinban. Az öregek még az én gyermekkoromban is így mondták a Miatyánkot: „kenyerünket, mindennapit, add meg nekünk ma”. Mivel ugyanis a latinban előbb van a kenyér s csak utána következik a jelzője, s az megegyezik a főnévvel nemben, számban és esetben, ezt kötelességük így mondani akkor is, mikor magyarul beszélnek. Ezért mondják az angolok a vészjelen még ma is: „Mentsétek meg lelkünket!” „mentsétek meg életünket” helyett.

Jónás próféta könyve többek között azt is elbeszéli (Jón 4,5-11), hogy mikor egyszer Jónás a szabad ég alatt hált és feje mellé a földre letúzta a kardját, egy futónövény kelt ki a kard mellett a földből s azon egy éjszaka alatt egészen körülfonta a kard markolatát. Nem lehet pontosan megállapítani, mi volt az a futónövény s ezért – még az ősidőkben – az egyik újabb kiadásba a megszokott kifejezés helyett „komló” került.

A hívek úgy felháborodtak e „hamisításon”, hogy nem voltak hajlandók megtúrni s vissza kellett állítani a régi szöveget. Nem volt igazuk, de viszont az eset világosan mutatja a Szentírás szövege iránti végtelen tiszteletet és a minden legkisebb változás iránti ellenszenvet.

Mikor diákkoromban a Káldy-szentírást életemben legelőször olvastam, egyenesen meg voltam hatva, mikor az egyik evangélium végén az „amen” mellett jegyzetet találtam s a jegyzetben azt a közlést: „Ez az „amen” szó több kódexből hiányzik”. Meghatott az egyház gondossága és lelkiismeretessége, melynek még arra is gondja volt, hogy közölje az olvasóval, hogy nem bizonyos, hogy maga az evangélium írója is oda tette-e a végére az „amen”-t vagy azt csak később ragasztották hozzá. Nagyon megnövelte ez az eset bizalmamat a szöveg hitelessége és megbízhatósága iránt.

Ugyanezt juttatta eszembe az is, mikor az Ószövetségben azt találtam, hogy „kétéves férfiu volt Saul, mikor uralkodni kezdett” (1Sám 13,1), mert a mondat nyilvánvaló képtelenség.

Ha kétéves volt, akkor nem volt férfiú, ha férfiú volt, akkor nem volt kétéves, s a szöveg előzményéből jól látható, hogy csakugyan felnőtt volt már akkor, tehát nem lehetett kétéves. Mindezt bizonyára a régi másolók és egyháziak is észrevették. Nekik is látniuk kellett, hogy ez valamelyik másoló elnézése folytán megromlott szöveg. Ha a kettést kijavították volna 22-re, vagy 32-re, a szöveg értelmessé vált volna (mert most értelmetlen) s az eredeti szöveghez és az igazsághoz is kétségtelenül közelebb jártak volna vele, mint a mai szöveg. Azt se mondhatnánk, hogy ezzel magát a Szentírást javították volna ki, mert egész bizonyos, hogy ez az értelmetlenség nem lehetett a Szentírás eredeti szövege. Azonban ez mégse jutott eszébe senkinek, s ha eszébe jutott volna, az egyház állt volna útjába. Ezért a szöveg ma is ilyen értelmetlen és marad mindvégig (hacsak valami újonnan felfedezendő ősi kéziratban meg nem találnák a megoldását), mert mi így kaptuk a szöveget őseinktől, így származtatjuk át utódainknak is. Változtatgatnunk, „javítgatnunk” azonban nekünk nem szabad rajta.

Egész sereg olyan helyet találunk a Szentírásban, amelyeket kihagytak vagy kijavítottak volna, tehát ma már nem lennének benne, ha az apostolok tanítványai és az utánuk következő nemzedékek gyártották volna, vagy akár csak nagyították, vagy megtoldották volna az evangéliumban szereplő csodákat. Ezek például nem nézték volna el, hogy Jézus azt mondja Szent Péternek, az egyház fejének, az első pápának: „Távozz tőlem, sátán” (Mt 16,23; Mk 8,33). Pedig elnézték, mert a Szentírásban bizony ma is mondja. Milyen bántó a Mária-tiszteelő hívőre ugyancsak Krisztus szava anyjához: „Mit akarsz tőlem, asszony?!” (Jn 2,4), de azért mégis benne maradt a Szentírásban, sőt a keménynek látszó kifejezést se enyhítették. Aztán annyira ellenkezni látszik Jézus istenségével, hogy mikor kérdik őtőle, mikor lesz vége a világnak (Mt 24,3), azt mondja, hogy ezt ő nem tudja: ezt csak az Atya tudja (Mt 24,36-44). Sőt másutt Jézus még azt se hagyja szó nélkül, hogy jónak mondják: „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak az Isten.” (Mk 10,18; Lk 18,19). (Ezekre a dogmatikai nehézségekre majd később megfellelünk.)

Mindezek nagyon is bizonyítják, hogy a Szentírás a „jámbor” hívők fésülésén se ment át, hanem csakugyan úgy jutott el hozzánk 2000 éven át, ahogyan az apostolok megírták. Jézus „testvéreinek” emlegetése is milyen bántó lehetett a Szűzanya tisztelői szemében, nem is lett volna hamisítás, ha „atyjafiai” tettek volna helyébe, az azonban senkinek se jutott eszébe, hogy az eredeti görögben is kijavítsa, sőt nemcsak az Italába, hanem még a Vulgátába is így került bele, sőt így szerepel még Káldy magyar fordításában is. Pedig a „testvér”-nek „atyafi” szóval való helyettesítése akkor, mikor a szöveget más nyelvre ültették át, nem hamisítás, hanem a helyes fordítás lett volna.

Látjuk tehát, hogy tudatos hamisítás szinte elképzelhetetlen. Elírás és másolási hiba azonban természetesen akad bőségesen a régi kódexekben. Ezeket hívjuk lectio variansoknak s van belőlük vagy 30.000. Legnagyobb részük egész világosan magán viseli a másolási hiba jellegét s a Szentírás értelmét illetően teljesen jelentőség nélküli. Vannak azonban jelentősebb eltérések is. Ezeket a következőkben ismertetjük:

1. Szent Márk evangéliumnak vége, a 16. fejezet 9-20. verse hiányzik a Sinai-kódexből is, meg a Vatikániból, továbbá a Codex Bobiensisből, a három szír fordítás egyikéből és az arméniai fordításból. Eusebius is azt írja róla, hogy igen sok kéziratból hiányzik. Ezzel szemben autentikussága mellett nagy érv, hogy Szent Jeromos mégis úgy döntött, hogy hiteles része a Szentírásnak s ezért belevette Vulgátájába. Nem is csoda, hiszen az említettekén kívül minden régi kódexben benne van, s látjuk, hogy ez utóbbiak vannak többségben. Bizonyára a már nem létező, de Szent Jeromosnak még rendelkezésére álló kódexek nagyobb részében is benne volt, mert másképp nem a hitelessége mellett döntött volna. A II. századból való szír fordítások hárome közül is kettő tartalmazza s különösen erős érv, hogy Szent Irén is mint

Szentírás idézi már 200 körül, tehát minden mai Szentírás-kéziratnál sokkal régebben. Ugyanakkor Tatián is belevette Diatessaronjába. Bizonyára azért tekintik hitelesnek a mai protestáns bibliák is.

De az evangélium szövege is e rész hitelessége mellett szól, mert ezt elhagyva bizony nincs befejezése az evangéliumnak. (Ezért például a Codex Bezae Cantabrigiae-ben van is helyette egy rövid befejezés.) Mi lehet hát az oka annak, hogy mégis oly sok kódexből hiányzik? (Az világos, hogy tudatos hamisításról szó se lehet.) Mivel az evangélium legvégéről van szó, lehet, hogy valamely másoló valamely hirtelen közbejött akadály miatt nem tudta az egészet befejezni, aztán megfélemedezett a még hiányzó kis részről s éppen erről az így csonkának maradt példányról készült aztán később sok másolat. Ez az oka aztán, hogy egyes kódexekben megvan, másokban nincs meg a kérdéses befejezés.

Az se lehetetlen, hogy maga Szent Márk volt kénytelen valami akadály miatt hirtelen abbahagyni munkáját s a kérdéses befejezést csak később írta meg, mikor már sok helyen a befejezetlen műről is készítettek másolatokat. De világos, hogy azért a később írt befejezés is tőle származik, mert ha nem ő, hanem más írta volna ezt meg, nem került volna bele az evangélium szövegébe. A kérdéses rész hitelessége tehát sokkal valószínűbb, mint idegen eredetűsége, annyi azonban kétségtelen, hogy nem teljesen bizonyos. Az egyház hitelesnek tartja s nyugodtan egyetérthetünk vele tisztán tudományos szempontból is.

2. Lukács 22,43-44. Azt tartalmazza ez a rész, hogy Krisztus Urunk a Getszemáni-kertben vért izzadott és angyal jött megerősítésére. Hiányzik a Codex Vaticanus és Alexandrinusból a három szír fordítás egyikéből, meg egy régi latin nyelvű kódexből. Szent Jeromos azt írja, hogy a görög és latin kódexek többségéből hiányzik. Benne van azonban a Codex Sinaiticusban és Codex Bezae-ban, az említett egyet kivéve az összes Vulgata előtti latin kódexekben és a három közül a két szír fordításban, sőt megtaláljuk a Diatessaronban, Szent Irénben és Szent Jusztinban is. Hogy nem betoldás, a stílusa is bizonyítja, mert több olyan kifejezés van benne, mely Szent Lukács sajátja.

Mindezek alapján a racionalista Loisy azt írja, hogy a bizonyítékok alapján inkább eredetinek, mint betoldásnak kell tartanunk. Láttuk, hogy Szent Jeromos is ez irányban döntött. Hogy több kódexből kihagyták, az lehet az oka, hogy az illetők, úgy látszik attól féltek, hogy a hívek, akik előtt felolvassák, sértőnek találják Jézusra, hogy úgy féljen a kinszenvedéstől, hogy vért izzadjon s angyal megerősítésére szoruljon (pedig a kérdéses hely csak Jézus emberségét és a testiek mellett lelki szenvedéseit emeli ki rendkívül megható módon). Ha valaki ebben a magyarázatban megcáfolását látja annak, hogy az őskereszténység rendkívül tisztelte a Szentírás minden betűjét, azt figyelmeztetjük arra, hogy ezek az ősi kódexek mind az istentiszteleteken való használás céljából készültek. Azok tehát, akik egyes részeket jónak láttak kihagyni belőlük, csak nevelési szempontból tették ezt, nem pedig azt akarták, hogy magából a Szentírásból is végleg kimaradjanak. Csak a tömeg, az avatatlanok, a könnyen megbotránkozók előtt nem akartak egyes szentírási részeket hangsúlyozni.

3. János 8,1-11. A házasságtörő asszonnyal való jelenet leírása, mikor a farizeusok megkérdezték Jézust, hogy agyonkövezzék-e, mint Mózes törvénye előírja, s Jézus azt felelte nekik, hogy igen, de az első követ az dobja rá, aki bűn nélkül való, s erre senki se merte megkezdeni a kövezést, hanem szégyenszemre elvonultak. Jézus pedig az egyedül maradt bűnös asszonynak azt mondta: „Én sem ítélek el. Menj és többet ne vétkezzél!” (Jn 8,11) Ez a rész hiányzik minden ősrégi görög kéziratból (A, B, C) és az ősi latinokból is és a legtöbb szír és kopt fordításból is. Apokrif volta mellett felhozták azt is, hogy a betoldást a tartalom

is bizonyítja, mert hiszen az van benne, hogy a farizeusok zavarukban visszavonultak, viszont az utána következő részben Jézus mégis a farizeusokkal vitatkozik újra.

Ez a legutóbbi megjegyzés nem érv, mert ennek a vitatkozásnak nem kellett szükségképpen mindjárt a leírt jelenet után történnie, sőt még csak aznap se, tehát arra már az előbb visszavonult farizeusok újra ott lehettek. Az se dönti el a kérdést, hogy úgyszólván majdnem minden régi kéziratban hiányzik a kérdéses részlet, mert hiszen láttuk, hogy aránylag ezek a legrégebb kódexek se nagyon régiek s ugyanazon időben, melyből ezek a legrégebb kódexek valók, megtaláljuk a kérdéses részt, mint Szentírást, Szent Ambrus, Szent Ágoston és Szent Jeromos műveiben egyaránt. Szent Jeromos azt is írja, hogy sok görög és latin kéziratban benne találta (ezért vette fel aztán ő is a tőle megállapított hiteles szövegbe). A kérdéses rész stílusa is Szent János szerzőségére vall, az előtte és utána következő részekkel való összefüggése is hitelessége mellett szól, tartalma pedig szinte magán viseli a sugalmazottság jellegét.

Szent Ágoston műveiben az okot is megtaláljuk, miért hiányzik a kódexekből. Azt írja, hogy sok férj olyan gyenge a hitben, hogy Szentírás-példányukból kihagyatják ezt a részt, mert attól félnek, hogy feleségük azt érti ki majd belőle, hogy nem olyan nagy baj az a házasságtörés. Ne feledjük, hogy a régi kódexek úgyszólván mindegyike liturgikus célra készült, hiszen minden egyházközségnek szüksége volt Szentírára a misén való felolvasás miatt. Ámde a kérdéses rész a tárgya miatt se igen való volt a mise közönsége, tehát gyerekek, hajadonok és fiatalok elé, a rosszak pedig a javukra is magyarázhatták az Úr megbocsátó engedékenységét. Így aztán könnyen szabállyá válhatott, hogy az egyházközségek számára dolgozó másoló-műhelyekben a Szentírás-példányok e rész kihagyásával készüljenek. Nem a Szentírást akarták ez eljárással megcsonkítani, hanem csak az istentiszteleteken a helyzethez és a szemérem követelményeihez alkalmazkodni. Ha valaki bizonyos körülmények között nem tartja célszerűnek a Szentírás bizonyos helyeit a hívek általános tudomására hozni, az még nem jelenti azt, hogy az illető szentírási részt nem tiszteli, annál kevésbé, hogy a Szentírást akarja felülbírálni vagy kiigazítani.

A Teremtés könyvében például olyan szemérmetlen részek is vannak, hogy ha valaki serdülő gyerekeknek felolvasná, egyenesen huszonötöt érdemelne érte.

Egész bizonyosra vehetjük tehát, hogy ez a rész a Szentírás hiteles szövegéhez tartozik úgy, ahogyan az Egyház is tartja s melyben a protestantizmus is csatlakozik hozzá. Még Renan is azt írja, hogy olyan tartalmú részt, mint ez, nem hozzá tenni, hanem elhagyni szokás. Százszor könnyebben el lehet tehát hinni, hogy eredetileg benne volt, de egyesek bizonyos okokból szükségesnek tartották mellőzni.

4. Máté 28,19: „Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére.” Ez a kérdés már egészen egyszerű, mert minden vitán felül áll, hogy e mondat a Szentírás hiteles és eredeti szövegéhez tartozik. Benne is van minden kódexben, csak Eusebius hagyja ki egyik idézetéből (Eusebius a IV. században élt) s ebbe kapaszkodtak bele a racionalisták nagy diadallal. Mivel ugyanis az Apostolok Cselekedetében „a Jézus Krisztus”, illetve „az Úr Jézus nevében” keresztelnek (2,38; 8,12; 10,48), ők mindenáron azt akarják megállapítani, hogy a Szentháromság nevében való keresztelés és általában a Szentháromságban való hit nem volt még az apostolok idejében, hanem csak később alakult ki. Pedig hát egészen tudománytalan és meddő ez az igyekezet, mert hiszen ugyanez benne van a Korintusiakhoz írt második levélben (13,13) és Péter első levelében is (1,2) s benne van Római Szent Kelemennek az első századból származó levelében is és az ugyanezen korból származó Didachében, aztán Origenesben, Tertullianban, Szent Cipriánban, sőt – más helyütt – megtalálható magában Eusebiusban is, amiből világosan látható, hogy ott, ahol kihagyja, nem azért hagyja ki,

mintha nem tartozna a Szentírásba tartozónak, hanem csak azért, mert akkor másról lévén szó, nem pedig erről, megrövidítve idézi a Szentírást.

5. Lukács 1,46. Három ősi latin kéziratban az van, hogy a Magnificatot (a „Magasztalja lelkem az Urat” kezdetű himnuszt) nem a Boldogságos Szűz mondta, mikor Erzsébetet meglátogatta, hanem Erzsébet. „Et ait Elisabeth” olvassuk itt. Így idézi Szent Irén is és a IV. században Niceta püspök. Origenes nem, de ő is említi, hogy több kéziratban így található.

Ez az eset is a könnyebben eldönthetők közé tartozik s nyilvánvaló, hogy egyes másolók felületességéből vagy elnézéséből keletkezett, melyet azonban hamar észrevettek és kiküszöböltek. Origenes után például e változatnak már nyomát se találjuk sehol. Magától értetődő is, hogy ezt a himnuszt csak Mária mondhatta, nem pedig Erzsébet, hiszen Erzsébet a legnagyobb alázatosságot tanúsítja itt a Megváltó anyja iránt. Ő mondja neki: „Hogy lehet az, hogy Uramnak anyja látogat el hozzám?” (Lk 1,43) Ő mondja Máriát áldottnak minden asszonyok között. Hogy lehetne tehát elképzelni, hogy ezek után ő kezdené hosszan szavalni Máriának, hogy vele, nem pedig Máriával tett nagy dolgokat a Mindenható? Nem is találjuk meg ezt az elírást az ősi görög kódexek (A, B, C, D) egyikében se (és természetesen a nem ősiekből se), se a szír írókban, sem Tertullianban, sem Szent Irénben, sem a Diatessaronban. Itt tehát szintén semmi kétség se merülhet fel aziránt, hogy melyik a hiteles.

6. János 5,3-4. A beteszdei gyógyulást írja le ez a rész s a 3. vers kétséges végén az van, hogy a betegek ott feküdtek a csarnokban, „várva a víz megmozdulását” (csak ez az idézett pár szó hiányzik), aztán a 4. vers hozzátézi: „Az Úr anyala ugyanis leszállt időnként a tóra, és felkavarta a vizet. Aki felkavarása után lépett a vízbe, az meggyógyult, bármilyen betegségben szenvedett is.” Van néhány kódex, melyből csak a 3. vers előbb idézett része hiányzik, van, amelyből csak a 4. vers, viszont az Alef, a B és C-ből mindkét rész, úgyszintén az egyik szír fordításból is. Szent Jeromos hitelesnek találta s méltán, mert csak másolási hibából származhat a hiányzás. Tudatos kihagyásra semmiképpen se lehet találni okot, hiszen a hiányzó rész mind a hit, mind az erkölcs szempontjából egész közönyös. Viszont később a 7. versben a beteg azt mondja Jézusnak: „Uram, nincs emberem, aki bevinne a tóba, amikor felkavarodik a víz. Így mire odaérek, már más lép be előttem.” Világos tehát, hogy az egyes kódexekből hiányzó részeknek is eredetileg benne kellett lenniük a szövegben, mert akkor ezt a 7. verset meg se lehetne érteni.

Ezek a feltűnőbb és fontosabbnak látszó eltérések a Szentírás szövegében. Látjuk, hogy a hit szempontjából egyik se jelentős, mert nem tartalmaz olyan részeket, melyek Jézus istensége szempontjából vagy dogmatikailag fontosak volnának. Legfeljebb Szent Márk evangéliumának utolsó fejezetét mondhatjuk ilyennek, melyben Jézusnak az egyháztól sokszor idézett mondása szerepel: „Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” s amellyel az egyház és a püspökök tanító hatalmát szoktuk bizonyítani, azonban ugyanez megtalálható szóról szóra így s még szebben Máté 28. fejezete 16-20. versében is, tehát a hit szempontjából az se jelentene semmit, ha Szent Márk evangéliumának az az utolsó fejezete betoldás volna. Láttuk hogy a Szentháromság szintén sok helyen megtalálható a Szentírásban, tehát gyakorlatilag teljesen mellékes az egyetlen kétes esetnek autentikus vagy apokrif volta.

Azon részek, melyek a katolicizmus igazságát a protestantizmussal szemben bizonyítják, például a pápai hatalmat, a pápai tévedhetetlenséget, az egyház parancsoló hatalmát, a gyónást, a házasság felbonthatatlanságát, a szüzesség ajánlását stb. tartalmazzák, egyformán és kivétel nélkül megvannak minden kódexben és minden fordításban. Hitelességük és a Szentírás eredeti szövegébe való tartozásuk felől tehát még csak kétség se merülhet fel. S ez a lé-

nyeg, nem pedig az, hogy csak az gyógyult-e meg a Beteszében, aki először ereszkedett le a vízbe, vagy hogy Mária mondta-e a Magnificatot vagy Erzsébet. A lényegét illetően még kétség se merülhet fel az ellen, hogy a Szentírás szövege valóban eredeti romlatlanságában maradt ránk. Láttuk, hogy még a kétes részeket illetően is szinte a bizonyossággal határos valószínűség forog fenn a hitelesség mellett.

A szent írók nem is tévedtek

Aki tudja, hogy szemtanúk művei az evangéliumok, s ráadásul olyan szemtanúké, akik becsületesek, nem állítanak valótlanul s aki azt is tudja, hogy írásuk változatlanul került át kezünkbe, s mindezek ellenére mégse hiszi el azt, amit állítanak, annak már neki kell megokolnia, hogy miért nem hisz. A racionalisták meg is okolják. Láttuk már, hogy először és elsősorban azzal, hogy az evangéliumok Jézus csodáiról beszélnek, a csoda pedig – mondják ők – lehetetlen s ezért felvilágosult, intelligens ember semmiképpen se hihet bennük.

Erre vonatkozóan már szolgáltunk egyes idézetekkel. Strauss ezt írja: „A mi tanításunk ugyanazon törvényeket érvényesíti a létezők és jelenségek körében.” Ennek megfelelően már a legelején kijelenti, hogy „az olyan tudósítás, mely e törvényeket megsérti, nem történeti”. Vagy még világosabban: „Már egyedül azáltal, hogy természetfölötti tényeket közölnek, világos, hogy nem lehetnek történelmi dokumentumok” (ti. az evangéliumok).

Aztán Renan a „Vie de Jesus”-ban (VI. oldal): „Nem azért vetem el a csodákat, melyekről tudósítanak, mert előtte bebizonyították nekem, hogy az evangéliumok nem érdemelnek abszolút hitelt, hanem azért, mert csodákról beszélnek, mondom: az evangéliumok legendák. Lehet, hogy van bennük történelem is, ámde az egész bizonyosan nem történelem.”

Látjuk tehát, hogy rendkívül furcsa egy bizonyítás ez. Azt kellene kimutatni, hogy miért nem igazak az evangéliumokban elbeszélte csodák, annak ellenére, hogy becsületes szemtanúk beszélnek el őket, s a kereszténység ellenségei ezt azzal mutatják ki, hogy hát csoda nincs. De hiszen éppen azt kellene bebizonyítaniuk, hogy nincs. Aki azzal bizonyítja be, hogy ellenfelének nincs igaza, hogy egyszerűen csak kijelenti, hogy neki nem is lehet igaza, az kétségtelenül akkora elfogultságról tesz tanúságot, amelynél nagyobb el se képzelhető.

Contra factum non valet argumentum: a tények ellen hiábavalók az érvek. Ha hitelreméltő szemtanúk csodáiról tudósítanak, akkor csak azzal, hogy csodák nem lehetségesek, nem intézhetem el a dolgot, hanem ellenkezőleg, azt kell belőle megértenem, hogy tévedtem s így látom, hogy mégis lehetségesek. És miért is ne volnának lehetségesek, ha egyszer Isten van? (Az Istent pedig a racionalisták (s természetesen Renan is) hitték.)

Azért a racionalisták természetesen mást is próbáltak felhozni az evangéliumok csodái ellen, de amúgy is igen sovány érveiket ugyancsak meggyengítik annak előre való kijelentésével, hogy akármennyi és akármily erős bizonyítékokat is hoznak fel mellettük, ők akkor se hiszik őket. Láttuk, hogy Renannak, hogy Lázár feltámasztásának történelmi igazságát tagadhassa, ahhoz az egészen kezdetleges, minden lélektani törvénnyel és annak az evangéliumnak szövegével is, melyet ő itt elfogad, teljesen ellenkező csalási feltevéshez kellett folyamodnia, hogy Lázár, noha egyébként hitt Jézus csodatevő erejében, maga bújt bele elevenen a sírba, mégpedig azért, hogy ezzel is bizonyítsa barátjának, Jézusnak a csodatevő erejét.

Straussnak 1835-ben megjelent „Das Leben Jesu”-ja két kötetre és 1500 oldalra terjed, de ebből mindössze 7, azaz hét oldalt fordít annak vizsgálatára, hogy az evangéliumok egykorúak-e az eseményekkel, szemtanúk írták-e őket és becsületes, megbízható szemtanúk-e. Ettől a 7 laptól eltekintve egész művében csak az evangéliumok előadását veszi bírálat alá, mégpedig aszerint, hogy hol vannak bennük csodás elemek és hol nem, és gondját egyedül arra fordítja, hogy ahol természetfeletti elemekre talál, azokat e jellegükből kivetkőztesse s kimutassa, hogyan lehetett a valóságban, azaz természetesen.

Arra a végeredményre jut, hogy az evangéliumokban a kis történelmi magot bőségesen körülvevették legendás, mitikus elemekkel. Ennek szerinte az volt az oka, hogy követői mindenáron rá akarták fogni Jézusra, hogy Ő volt az a Messiás, akit a zsidók már évszázadok óta vártak s akiről Jézus idejében már azt tartották, hogy már beteljesült az idő s így már el kel-

lett jönnie. Ezért aztán minél jobban távolodtak időben az Ő halálától, annál inkább eszményítették rajongásukban, s hogy minél több követőt szerezzenek neki, s hogy megváltó voltát bizonyítsák, mind több csodával vonták körül alakját, melyeket – így szokott ez lenni más esetekben is – végül már ők maguk is hittek.

Mindehhez természetesen idő kellett, mert legendák nem keletkezhetnek a kortársak, tehát azok körében, akik személyesen ismerték a hősüket. Hiszen azoknak látniuk kellett, hogy ő is csak épp olyan ember, mint ők. Ezért szokták mondani, hogy az inasa, szobalánya vagy akár (ha egyszerűbb életmódú emberről van szó, aki a gyermekeivel egy helyiségen tölti életét) még a gyermekei előtt se nagy ember senki, még a legnagyobb ember se. Ezek ugyanis csak azt látják, hogy eszik, alszik, gyengélkedik, náthás, kedvetlen, ideges, máskor meg esetleg mindezek ellenkezője. Tehát csak azt, ami emberi, nem azt, ami a nagyokat elválasztja a tömegektől, hanem ami hasonlókká teszi őket hozzájuk. Ez Jézusra apostolait illetően különösen áll, mert hiszen együtt töltöttek vele három évet, mégpedig, mert szegények voltak, egy fedél alatt (sőt fedél nélkül) és közvetlen közelében. Ilyen emberből, s aki ráadásul még szegény is volt, mint ők, sőt életét a bitófán végezte, bajosan csinálhat emberfeletti embert, annál kevésbé Istent az, aki legemberibb megnyilvánulásait állandóan látta, s különösen nem éppen egy zsidó, aki semmit a világon nem tudott olyan jól, mert hiszen már egész gondolatvilága középpontjává vált, hogy csak egy Isten van s embert imádni az elvetemültség legelrettentőbb példája.

Tudta és érezte ezt maga Strauss is – tudnia is kell ezt minden értelmes embernek –, s hogy mégis felállította ezt az elméletet, csak azért történt, mert az ő idejében még az első három evangélium (a szinoptikusok) keletkezését is csak a II. század közepére tette a racionalista tudomány. Eszerint tehát teljes száz esztendő, sőt több telt volna el az evangéliumi „legendák” keletkezése és Jézus halála között, s bár ez a 120 év is kissé rövid legendák keletkezésének lehetőségére, de legalább mégsem zárja ki teljesen. Azt azonban maga Strauss is nyíltan elismeri (Das Leben Jesu, I. kötet, 80. o., de nem az eredetit, hanem a mű francia fordítását idézzük), hogy az evangélium csodáit legendáknak minősítő érvei tarthatatlanok lennének, „ha be lenne bizonyítva, hogy a bibliai történetet szemtanúk, vagy legalább az eseményekkel közelebbi kapcsolatban lévő emberek írták!” (Tehát elismeri, hogy az íróknak nem is kell szükségképpen szemtanúknak lenniük.)

„Mert – folytatja – bár lehetséges az is, hogy még szemtanúktól közölt tények is tévesek, következőleg hamis értesülések legyenek (mi is elismertük, hogy a szemtanúk is tévedhetnek, sőt még csalhatnak is), mégis az ő esetükben erre sokkal kisebb lehetőség van, mintha olyanok beszélnek el a dolgokat, akik, mivel az eseményektől hosszabb időköz választja el őket, mások szájából vett értesülések alapján kénytelenek írni.” (Ezért tartottuk mi is szükségesnek előbb annak bizonyítását, hogy szemtanúink se nem hazudnak, se nem tévednek. De ha ezt bizonyítani tudjuk, akkor aztán csakugyan hinnünk is kell nekik. A szemtanú, mégpedig a se nem hazudó, sem nem tévedő szemtanú még akkor is igazat beszél, ha csodákról értesít bennünket.)

Látjuk tehát, hogy azt még Strauss is elismeri, hogy ha tudnánk, hogy az evangéliumok szemtanúk művei, sőt még ha csak azt tudnánk bebizonyítani, hogy egykorúak, sőt akár ha csak időben közel állnának az elbeszélte eseményekhez, akkor már nem lehetne beszélni legendákról. De persze Strauss ezt csak azért ismerte el ilyen nyíltan, mert ő akkor még azt hitte, hogy ezt nem lehet bizonyítani.

Ma azonban már, mint láttuk, még a túlzó racionalisták, egy Loisy és egy Harnack is elismerik, hogy a szinoptikusok Krisztus születése után 60-70 évnél nem későbbiek, tehát vagy maguk az apostolok művei, vagy legalább az apostolok korából származnak, tehát annak a nemzedéknek a korából, melyben Jézus és kortársai éltek. Továbbá, hogy még az utolsó

evangélium is az első századból való, sőt éppen ebben találunk legtöbb bizonyítékot arra, hogy szemtanú és apostol műve s mindezeket nagyjából már Renan is elismerte, aki pedig inkább a régiebb racionalisták közé tartozik.

Straussnak az az állítása tehát, hogy még a szinoptikusok is csak 150 körül keletkeztek, ma már teljesen tarthatatlan s még racionalista körökben is meghaladott álláspont. De vajon most, mikor már mindezt tudná, elfogadná-e Strauss az evangélium csodáit is hiteleseknek? Majdnem bizonyos, hogy nem. Hiszen megmondta, hogy a fő elve az, hogy ami csoda, az egyáltalán nem is lehet igaz, s ugyanezt mondják racionalista elvtársai ma is, mikor már tudják, hogy az evangéliumok az első századból valók. Itt ugyanis elfogultságról és macacsságról van szó, amelyen érvekkel nem lehet segíteni, és ami az igazság megismerésére mindig képtelenné tesz, rosszakarat jele ugyanis, s ezért nem is érdemli meg, hogy az igazság birtokába juthasson.

Mivel mást nem tehetnek, most is azt hajtogatják, hogy az apostolok, illetve az evangéliumok szerzői idealizálják Jézus alakját, túloznak, hiszékenyebbek voltak, mint szabad lett volna. Pedig hát közben-közben maguk is megcáfolják, amit mondanak, annyira meggyőzők az ellenkező bizonyító tények. De hát mit tehetnek mást, mikor szerintük az, ami csoda csak mese, csak legenda lehet, mert ez az ő dogmájuk.

Pedig e csodák és e csodák valósága nélkül úgyszólván meg se lehet érteni az evangéliumokat. Tudvalevő, hogy éppen az a Márk-evangélium hangsúlyozza legjobban Jézus csodáit, amelyet a racionalisták a legrégebbi keletű evangéliumnak tartanak, amellyel kapcsolatban tehát éppen a legkevésbé lehetne feltenni, hogy írója a történelmi magot csodás elemekkel vonja be. Hiszen ilyesmi csak később történhet meg, nem pedig a szemtanú által. Erre vonatkozóan még Renan is így kénytelen írni (Les Évangiles, 118. o.): „Pétert, úgy látszik, különösen megkapták a csodák és szabad azt hinnünk, hogy prédikációjában ezeket különösen kiemelte”. (Ezt Márk evangéliuma alapján írja Renan.) De hát Péter szemtanú volt, és ha őt kapták meg annyira Jézus csodatettei és ő emelte ki annyira őket prédikációiban, akkor hogyan keletkezhetek ugyanezek a csodák csak a későbbiek rajongásából?

Szent Pál leveleit (a zsidókhöz írtat kivéve) az összes újszövetségi könyv között a legkétségtelenebbül autentikusoknak tartják még a racionalisták is és keletkezésüket is a 48-60 közti időre, tehát Jézus halála után csak 15-27 évre teszik. Pedig e levelekből egészen nyilvánvaló, hogy írójuk Jézust már Istennek tartja (Tit 2,11 és 3,4) és világosan megmondja azt is, hogy feltámadt halottaiból (Róm 4,24, 14,9; 1Kor 15,4) és hogy feltámadása után megjelent Péternek (akivel Szent Pál személyesen beszélt), aztán a többi tizenegynek, aztán egyszerre ötszáznak, aztán Jakabnak, aztán megint az összes apostolnak. (1Kor 15,5-7)

Renan a „Vis de Jesus”-ban azt mondja, hogy a szinoptikusokat „komoly dokumentumoknak” kell tekinteni. Ámde ezek a „komoly dokumentumok” nyíltan beszélnek a csodákról. Miért nem fogadják el hát őket?

Mert a csoda lehetetlen.

De hát éppen ezt kell eldönteni.

Harnack is ezt írja (Das Wesen des Christentums, 1900., 14. o.): „Az evangéliumok nem irányzatos művek (tehát nem elfogultságból szerepelnek bennük csodák); nem is a görög szellem termékei. Lényeges tartalmukban a kereszténység kezdeti korszakába tartoznak, a zsidó korszakába, abba a rövid korba, melyet úgy tekinthetünk, mint a paleontológiai kort. A görög nyelv csak könnyű máz az iratokon, melyeknek tartalmát könnyűszerrel lehetne héberre vagy arámra fordítani. Kétségtelen, hogy őseredeti hagyománnyal van itt dolgunk.” Hogy lehet akkor, hogy mégis „legendák” vannak bennük, melyek keletkezéséhez századok kellenek?

De az evangéliumok nemcsak szemtanúknak az eseményekkel egykorú feljegyzései, amelyek már magukban véve is lehetetlenné teszik, hogy legendákat kereshessünk bennük,

de láttuk, hogy tartalmukból az is kétségtelenül megállapítható, hogy nyoma sincs bennük az idealizálásra vagy túlzásra való törekvésnek vagy rajongásnak, de még annak az igyekezetnek se, hogy Jézusból többet csináljanak, mint ami a valóságban volt. Pedig legendák még ilyen törekvések mellett is csak bizonyos idő eltelte után, nem pedig a szemtanúk és kortársak ajkán keletkeznek.

Azt már láttuk, hogy az evangéliumokban nyoma sincs annak a célnak, hogy az olvasót Jézus megváltói mivoltáról meggyőzzék. Nem bizonyítanak semmit s nem is törekszenek másra, mint csak arra, hogy leírják, amit láttak és hallottak tőle. Egyenesen bámulnunk kell rajta, hogy a szinoptikusok szerzői nemcsak egzaltáltak vagy fanatikusok nem voltak, hanem még csak hitvédők, bölcselkedők és érvelők sem akartak lenni, hogy még azt a meggyőződésüket is, mellyel már akkor bírtak, mikor művüket írták, mennyire háttérbe tudták szorítani és csak azon felfogásuknak kifejezést adni, mellyel akkor bírtak, mikor még együtt voltak Jézussal s még nem voltak tisztában küldetésével és mivoltával. Mivel ők Jézussal, az emberrel éltek együtt, azt látták maguk előtt, így is írják le. Nem vetítik át 50-60-ban írt felfogásukat, mikor szemük már kinyílt s mindent megértettek, arra az időre, mikor még Jézussal együtt járták hazájuk falvait, hanem mindent úgy írnak le, ahogyan még akkor gondolkodtak és ahogyan akkor látták, mikor vele voltak. Csak krónikások akartak lenni, nem érvelők vagy meggyőzni akarók.

Mindez azonban homlokegyenest ellenkezik azzal az úttal, melyet a túlzó rajongás szokott követni s mely legendák képződésére vezet. A negyedik, a csak a 80-as, 90-es években keletkezett evangélium ugyan már bizonyít is és a szerző a maga felfogását is beleviszi evangéliumába, ámde ez se csökkenti hitelét, mert írója az éppen tőle közölt sok apró részlettel ugyancsak bebizonyítja, hogy ő is szemtanú, s ugyancsak jól emlékszik mindenre. S miért ne volna szabad valakinek a maga meggyőződését is belevinnie írásába? De a szinoptikusok még ezt se teszik. Például, mivel ők akkor még Jézus egyes szavait úgy értették, hogy Jézus második eljövetele s vele a világ vége hamarosan lesz, ezt így írják le akkor is, mikor már látták, hogy nem úgy van.

Jézus, hogy úgy mondjam, nem ronthatott be tanaival ajtóstul az akkori világba, hisz hirtelen fénye megvakította volna az akkori embereket. Ezért volt Szűz Máriának is férje. (Mert Szent József a törvény szerint férje volt neki. Mi csak tiszteletből s félreértés elkerülése végett nevezzük „jegyesének”.) Világos ugyanis, hogy a szűzanyaság magas volt az akkori embereknek s másképp a Boldogságos Szület agyonkövezték volna, mint fajtalan. Világos, hogy az, hogy az Isten eljött a földre s az az ember, akit maguk között látnak, Isten, még a szűzanyaságnál is hihetlenebb, sőt megbotránkoztatóbb lett volna annak a zsidóságnak, melynek egy Istenben való hite volt legfőbb szellemi kincse s mely nagyobb bünt még elképzelni se tudott, mint hogy embert imádjon Istenként. Ezért Jézus ezzel az igazsággal is csak lassacskán és csak részletekben ismertette meg őket. Először csak „az ember fiának” mondta magát, később pedig az Isten fiának, de egész nyíltan és határozottan, hogy „én vagyok az Isten”, sohase mondta. És a szinoptikusok ezt így is adják elő, annak ellenére, hogy 50-60-ban, mikor művüket írták, már rég túl voltak ezen s régen hirdették, hogy Isten. De ez bizonyára éppen az ellentéte annak, amit idealizálásnak, eszményítésnek, túlzásra törekvésnek, legendák képződésére alkalmat adásnak nevezünk. Ha tehát ugyanakkor azt is látjuk, hogy ugyanezek a szinoptikusok mégis egymás után beszélnek el Jézus csodáit és hirdetik kétségtelen feltámadását, akkor mi, az olvasók, ezt semmiképpen se magyarázhatjuk se túlfűtöttséggel, se rajongással.

A racionalista Loisy (Le quatrième Évangile [A negyedik Evangélium], 1903., 72. o.) írja: „A szinoptikus Krisztus húsból és csontból álló lény, aki úgy tárgyal az emberekkel, mint közülük az egyik, annak ellenére, hogy tudatában van fennkölt küldetésének, vagy talán ép-

pen e tudata miatt. Úgy beszél és úgy cselekszik, mint ember. Leül a farizeus és a vámos asztalához. Engedi, hogy a bűnös nő hozzáérjen. Barátságosan társalog tanítványaival. Megkísérti az ördög. Szánalomból tesz csodákat s inkább titkolja őket, semhogy felhasználná őket küldetése bizonyítására. Nyugodt és méltóságos bírái előtt, de hagyja magát verni és szidalmazni. A kiáltás, melyet halála előtt hallat, a kétségbeesés és halálküzdelem kiáltása. (Láttuk, hogy vért izzadását is annyira szégyellték egyesek, hogy még ki is hagyták a szövegből.) Ha beszédeiben, cselekedeteiben, szenvedéseiben az ember mindenütt megérez is, nem tudom, micsoda istenit, amely a közönséges emberi fölé emeli, még a legjobb fölé is, amit mond, mélységesen emberi, ha szabad így kifejezni, teljesen át van járva emberi közvetlenséggel s annak ellenére, hogy alapjában gyökeresen új, szoros és természetes kapcsolatban van azzal az idővel és környezettel, melyben élt.”

Persze Loisy azért emeli ki annyira mindezt, mert ezzel azt akarja bizonyítani, hogy a legrégebb keresztény írások még nem tartják Jézust Istennek. Arról azonban megfeledkezik, hogy ez az Ember-Jézus ezekben a legrégebb írásokban is kenyeret teremt a semmiből az éhezőknek, egy szavával meggyógyít minden betegséget, parancsolni tud a természeti erőknél (a viharok), sőt halottakat támaszt fel s maga is feltámad. Nemcsak a később írt negyedik evangélium Krisztusa tesz csodákat és támad fel, hanem a szinoptikusoké is. (Ezenkívül pedig, mint majd látni fogjuk, annak ellenére, hogy embernek rajzolják (hiszen mint embert látták), ugyancsak világosan kitűnik abból, amit mondanak róla, az is, hogy Isten volt, vagy legalábbis, hogy nem volt ember.)

Az evangéliumok Jézusa Isten

A szinoptikusokban Jézus, mint Atyjánál alsóbbrendű lény szerepel, például könyörög hozzám (Mk 7,34; 14,35-36,39; Mt 26,39; 42,44; Lk 22,42; Mt 14,23; 26,53; Lk 6,12; 9,18,28; 11,1; 22,43; 23,46). Csodáit nem magának, hanem Istennek tulajdonítja (Mk 5,19-20, Lk 8,39). Még a jó jelzőt se fogadja el, mert csak Isten a jó (Mk 10,17). A kereszten pedig szinte kétségbeesve panaszkodik, hogy Isten is elhagyta (Mk 15,34; Mt 27,46).

Mindezekben a mai hívő szinte megbotránkozik s meg is kell neki magyaráznunk, hogy hitében meg ne inogjon. A nehézség megoldása az, hogy Jézus nem mondhatta mindjárt tanítása elején, hogy ő Isten, mert hiszen akkor megkövezték volna, még mielőtt tanítását közölhette volna velünk. Világos, hogy az igazsággal ellenkezőt azért nem mondott, mert hiszen nemcsak Isten volt, hanem ember is, tehát beszélhetett és cselekedhetett úgy is, mint ember és istenségéről egyelőre hallgathatott, illetve megtehetette, hogy nem mondta meg egész nyíltan, hanem csak célozgatott rá. De azért ezt is oly világosan is megtette, hogy – mint majd látni fogjuk – aki egy cseppet gondolkodott, nemcsak viselkedéséből kellett látnia, hanem szavaiból is megérthette, hogy nem ember.

Jézusban az ember valóban kisebb volt az Atyánál, mint ember valóban könyöröghetett az Atyához s az egyház tanítása szerint könyörög még ma is, mikor már a mennyben van. De nemcsak azért viselkedett úgy, mintha csak ember volna, hogy fel ne háborítsa hallgatóit s meg ne köveztesse magát még küldetése teljesítése előtt, hanem azért is, mert ő nemcsak tanítani, hanem nekünk példát adni is jött a földre, azaz azért, hogy nekünk megmutassa, hogyan kell viselkedni az Isten akarata szerinti embernek. Isten nem lehet alázas, mert hiszen ez képtelenség s az igazsággal ellenkezik, az embernek viszont az alázasosság a legfontosabb erénye. Erre és a hízegés elutasítására akart nekünk Jézus, mint ember példát adni, mikor nem hagyta magát jónak nevezni, hanem azt mondta, hogy csak az Isten jó. Mint ember azért cselekedett így, mert azt akarta, hogy mi is ilyen lelkületűek legyünk. Példát adott az alázasosságra, mint ember. A szülő is sokszor gyermekszerepet játszik gyermeke előtt, mikor oktatja, de ezzel még azért nem tagadta meg szülői méltóságát. Hogy tagadta volna meg tehát isteni méltóságát Jézus azzal, hogy mint ember, nekünk példát adva a szerénységre és alázasosságra, nem fogadja el a „jó” jelzőt? Kivált, mikor Ő nemcsak játszott a emberszerepet, hanem valóban is az volt, és ha már egyszer az lett, marad is az mindörökké. (Jézus a megtestesülés óta már a mennyben is ember is együttal, nemcsak Isten.)

Hogy miért mondta azt, hogy nem tudja, mikor lesz az ítélet, vagyis a világ vége, az Isten létével kapcsolatos problémák tárgyalásakor már utaltunk rá. Isten nem azért jött a földre, hogy kíváncsiságunkat kielégítse, se azért, hogy eszünk használatának és önálló kutatásunknak elébe vágva természettudományos felfedezéseket közöljön velünk. Ezért válaszolta a kérdésre, hogy az ítélet napját csak az Atya tudja, azaz a kinyilatkoztatást nem adó isteni személy ellenben, a Fiú, tehát az az isteni személy, aki itt járt a földön minket tanítani, ezt nem tudja, azaz nem közölheti. Ez nem tartozik bele a kinyilatkoztatás keretébe s egyébként is célszerűtlen s ezért oktalan lenne, ha erről is beszélne. De hogy egyébként nemcsak az Atya, hanem Ő is nagyon jól tudta ezt, sőt ennél többet is, azt máskor elég világosan megmondta, mégpedig nemcsak a negyedik evangélium, hanem még a szinoptikusok szerint is, mint azonnal látjuk.

A kereszten pedig azért kiáltott fel elkeseredve, hogy tudunkra adja, mennyit szenvedett értünk lelkileg is, nemcsak testileg, és hogy épp úgy, mint hasonló esetekben a közönséges ember, Ő is átélte még az elhagyatottság lelki kínjait is. Ha nem kiáltott volna fel, bizony nem gondolnánk, hogy még a lelki keserűség is épp úgy elfogta, mint minket, közönséges

halandókat szokott elfogni ilyenkor. Az emberi kínok között a képzelődés, a rettegés, az előtűnk álló borzalmak előre való átélése sokkal nagyobb kín, mint maga a testi szenvedés és a halál. Továbbá Jézusnak a Getszemáni-kertben való vért izzadása azt adja tudunkra, hogy nem rideg sztoikus volt, hanem olyan igazi ember, aki nekünk annyira rokonszenves és még ebben a tekintetben is olyan volt, mint mi, tehát az emberi szenvedések innen eredő fajából is kivette részét, melyek sokkal nagyobbak, mint a test kínjai.

Hogy a szinoptikusok elsősorban az ember Jézust ábrázolják, sőt olyan kijelentéseit is közlik, melyek az egyszerű lelkek szemében egyenesen megbotránkoztatók, mert látszólag a kereszténység alaptanával, Jézus istenségével ellenkeznek, nagyon jól van, mert a kételkedők számára éppen ezzel tudjuk legmegnyugtatóbban bebizonyítani, hogy őket túlzásokkal vádolni, rajongóknak mondani s azt állítani, hogy Jézus isteni öntudata, csodái és feltámadása csak az ő képzetük szüleménye s abból a törekvésből fakadt, hogy mesterüket Istenné tehesék, teljes képtelenség. Ha ez volt a törekvésük, akkor miért domborítják ki írásukban annyira az ember Jézust és miért adnak szájába éppen az ellenkezőre valló kijelentéseket? Ki talál ki csodákat azért, hogy a csodatevő szavaival aztán ő maga cáfolja meg és tegye lehetetlenné azt, amit a kitalált csodatevésekkel bizonyítani akart?

Pedig azokban a szinoptikusokban, akik Jézust, akivel három éven át együtt voltak, ennyire emberiesnek rajzolják, világosan megtalálhatjuk azt is, hogy ez az ember nem volt ember. A közöltek után kétségtelen, hogy nem azért találjuk meg bennük ezt is, mert a szerzők tudatosan vagy öntudatlanul törekedtek rá, hanem inkább azért, mert annak ellenére, hogy tudatlanságukban és együgyűségükben még embernek gondolják, mégis kénytelenek még olyan kijelentéseit is feljegyezni, melyek hősük világos isteni öntudatát bizonyítják. Pedig hát látni fogjuk, hogy éppen nem akartak mesterükből mindenáron Istent csinálni.

Érdekes például, hogy leírásukban csak Jézus maga mondja magát „az ember fiának”, maguk az evangélisták sohase hívják őt így.

Az a Jézus, aki nem tudja, mikor lesz utolsó ítélet, aki nem engedi meg, hogy „jó” mesternek mondják, mert csak az Isten jó, aki küszöbön álló szenvedéseire gondolva rettegésben vért izzad és aki a kereszten kétségbeesik, hogy még Isten is elhagyta, ugyanebben a műben és azoknak a zsidóknak, akik Mózesnél és Tórájánál nagyobb földi szentséget nem ismertek és akik előtt Mózes ellen még a legszelídebb bíráló szó is a megkövezés büntetésével járó káromkodás volt, így beszél (Mt 5,21-32):

„Hallottátok, hogy a régiek ezt a parancsot kapták: Ne öl. Aki öl, állítsák a törvényszék elé. Én pedig azt mondom nektek: Már azt is állítsák a törvényszék elé, aki haragot tart embertársával... Hallottátok a parancsot: Ne törj házasságot. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki bűnös vággal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követ el vele... Ezt is előírták: Aki elbocsátja feleségét, adjon neki válólevelet. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki elbocsátja feleségét – hacsak nem paráznasága miatt –, okot ad neki a házasságtörésre. S aki elbocsátottat vesz feleségül, házasságot tör.”

Jézus tehát még a szinoptikusok szerint is egyszerűen megváltoztatja annak a Mózesnek a törvényét, akire minden zsidó úgy nézett fel, mint egy szentségre. (Nem hiába azt írják róla, hogy úgy beszélt, mint „aki hatalommal bír”.) Figyeljük meg az isteni öntudatot. Mózesnél több csak a Megváltó lehet. Csak az változtathatja meg azt, amit Mózes elrendelt, hiszen az ő törvénye szentírás. Jézus megváltoztatja, de ezzel nemcsak Megváltónak vallja magát, hanem annál többnek is, Istennek, mert hiszen nem arra hivatkozik, hogy Isten bízta meg Mózes törvényei megszigorításával (mert világos, hogy a Szentírást megváltoztatni csak Istennek van hatalma), hanem azt mondja, hogy Ő maga az, aki ezt megváltoztatja. „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek” (a Szentírásban mondatott), én pedig mást mondok. S ráadásul még arra, amit Ő most mond, még azt is mondja, hogy „ég és föld elmúlnak, de az én igéim el

nem múlnak” (Mk 13,31; Lk 21,33), vagyis Mózes elmúlik, mert ő megváltoztatja Mózes rendeléseit, de amit Ő mond, azt soha senki meg nem változtathatja. Előbb lesz semmivé a világ, mintsem ez megtörténhessék. Magyarul nem azt jelenti-e mindez, hogy én Isten vagyok?! S ne feledjük el, hogy ezt az a színoptikus Jézus mondja, akinek emberi tulajdonságai vannak kidomborítva, tehát legendaképződésről vele kapcsolatban szó se lehet.

Mt 9,2-7: „Egy hordágyon fekvő bénát hoztak hozzá. Hitüket látva Jézus e szavakkal fordult a bénához: „Bízzál, fiam, bocsánatot nyerneked bűneid!” Néhány írástudó erre azt gondolta magában: „Ez káromkodik.” Jézus belelátott gondolataikba, ezért megkérdezte: „Miért gondoltok magatokban rosszat? Mi könnyebb: azt mondani, hogy bocsánatot nyertek bűneid, vagy azt, hogy kelj föl és járj? Tudjátok hát meg, hogy az Emberfiának van hatalma a földön a bűnök megbocsátására!” Ezzel a bénához fordult: „Kelj föl, fogd ágyadat és menj haza!” Az fölkel és hazament.”

Látjuk, hogy itt is nem azt mondja, hogy kérem Istent és majd megbocsátja bűneidet. Még csak azt se, hogy engem az Isten felhatalmazott arra, hogy helyette és nevében megbocsáthassam a bűneidet, hanem nyíltan és kereken kimondja, hogy nem az Isten, hanem Ő az, aki megbocsátja a bűneit.

Ezt már először is ilyen hangon mondhatta, mert másképp nem mondták volna az írástudók, hogy káromkodik. (Valóban túrhetetlen káromkodás, hogy az egyik ember a maga nevében bocsássa meg azokat a bűnöket, melyeket embertársa Isten ellen elkövetett, s ezért csak Isten bocsáthatja meg.) De Jézus nemcsak nem igazít helyre félreértést, hanem még határozottabban kimondja, hogy igenis Ő az, aki ennek az embernek a bűneit megbocsátja, s mivel ezt valóban csak Isten teheti, tehát ezzel tulajdonképpen azt mondta, hogy Ő az az Isten, aki ellen ez az ember vétkezett. Aztán, hogy be is bizonyítsa, hogy csakugyan úgy van, mindjárt meg is teszi azt, amit csak Isten tehet, egy szavával és egy pillanat alatt meggyógyítja. Az evangélium tehát egész világosan kimondja, hogy Jézus nemcsak csodát tett, hanem azért tette a csodát, hogy bebizonyítsa vele, hogy Isten. És ha ugyanaz az evangélium mondja ezt, amely a racionalisták szerint Jézust embernek festi, akkor ez bizonyára nem azt bizonyítja, hogy Jézus istenségének „legendája” csak később keletkezett, hanem azt hogy mennyire nem legenda az Ő istensége, s hogy azok a szentírók, akik Istennek mondják, mennyire nem azért teszik, hogy idealizálják, vagy hogy legenda képződésére alapot adjanak.

Mt 10,37-39: „Aki apját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám. Aki nem veszi vállára a keresztyét, s nem követ, nem méltó hozzám. Aki meg akarja találni életét, elveszíti, aki azonban elveszíti értem életét, az megtalálja.”

Hogy jobban szeressük, mint atyánkat, anyánkat, fiunkat vagy leányunkat, azt egyedül csak Isten kívánhatja tőlünk, s lám, Jézus nem azt kéri tőlünk, hogy Istent szeressük jobban anyánknál vagy gyermekünknel, hanem hogy Őt. S ezt nem is kéri, hanem mint magától értetődőt követeli tőlünk, melyet, ha meg nem teszünk, jaj nekünk, mert el fogjuk veszíteni miatta életünket. De nemcsak azt követeli, hogy ő előbbre való legyen előttünk, mint apánk, anyánk, gyermekünk, hanem még azt is, hogy életünket is elveszítsük érte, ha kell, sőt azt mondja, ha ezt megtesszük, csak akkor találjuk meg igazán az életet. De csak akkor, ha a földi életünket nemcsak elvesztjük, hanem „Őérette” vesztettük el.

Értsük meg: Őérette, nem Istenért. Lehet-e kétség afelől, hogy Jézus ezzel világosan megmondta, hogy Ő Isten. S mivel mindezt az az evangélista írja, aki Jézust – mint láttuk – embernek rajzolja, ez aztán csak az igazi bizonyíték arra, hogy ez a másik, ez az Isten-Jézus, amelyet – mint látjuk – szintén hirdet az evangélista, nem képzeletének szüleménye, nem rajongásából keletkezett s azon törekvéséből, hogy eszményítse, hanem mert ez csakugyan a történelmi valóság.

Akkor, mikor még Jézus élt, az evangélista nem értette ezt, mert hiszen nem nyílt szavakkal mondta, hogy Isten, hanem úgy, hogy csak az értette meg, aki a szavak értelmén el is gondolkodott. Az apostolok azonban akkor még nem gondolkodtak el rajta: Kezdetleges messiásfogalmuk és zsidó, tiszta egyistenhitük megakadályozta őket benne. Legendák létrehozására s idealizálására azonban annyira nem törekedtek s a rajongás annyira távol állt pszichéjüktől, hogy még akkor is, mikor már tisztában voltak mindennel s nyíltan vallották és hirdették Jézust Istennek, az evangéliumban, amit írtak, akkor is csak azt örökítették meg, amit Jézustól valóban láttak és hallottak, illetve azt, ahogyan ezt akkor tudatlanságukban és kezdetleges gondolkodásukkal felfogták. Ezért ember az ő Jézusuk, de ezért Isten is, de csak azoknak, akik gondolkodni is tudnak és hajlandók. Igazán szerencsénk, hogy így írták meg az evangéliumokat, mert azok részére, akiket az igazság megismerésében nem akadályozza meg rosszakaratuk, ugyancsak könnyűvé teszik annak belátását, hogy Jézus csodái és Istensége nem hívei rajongásából keletkezett később.

Mt 11,7.9.11: „Jézus Jánosról kezdett beszélni a tömegnek: Mit mentetek ki látni a pusztaiba?... Miért mentetek ki? Profétát látni. Igen, mondom nektek, profétánál is nagyobbat... Bizony mondom nektek: asszonyok elsőszülöttei közt nem született nagyobb Keresztelő Jánosnál. De aki a mennyek országában a legkisebb, az nagyobb nála.”

Megint szinte elképesztő kijelentés. Mindenki tudja, kik voltak a proféták a zsidóknak, s hogy még a leghíresebb főpap is boldog volt abban a szerepben, hogy írásaikat magyarázhatta. Bíráltnak velük szemben még a gondolata is istenkáromlás volt. Keresztelő Szent János (az Ő előhírnökét) azonban Jézus nagyobbak mondja minden profétánál s kimondja, hogy az asszonyok szülöttei között nála nagyobb nincs. Egyenesen elképedünk azonban attól, ami ezután következik: de Jézus követői (a mennyek országának tagjai) között még a legkisebb is nagyobb mint ő, a proféták legnagyobbika. Mekkora hát akkor maga Jézus? Lehet-e még ezek után is ember?

Mt 11,27: „Atyám mindent átadott nekem, és senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya, s az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú kinyilatkoztatja.”

Ez is ugyancsak világos beszéd. Azt mondja, hogy senki se ismeri Istent, csak Ő, de Ő aztán tökéletesen. Mivel pedig Isten maga a végtelen, Őt csak Isten ismerheti igazán. Aztán azon, hogy az Isten mindeneket neki adott, szintén nem lehet érteni mást, mint csak istenséget, hiszen Isten, aki maga a lét, e létből csak egyes véges részeket adhat át teremtményeinek. Ha mindent átadna, akkor istenekké tenné őket. Jézus azt mondja, hogy neki mindent átadott. Mivel pedig ez lehetetlenség, mert két Isten nem lehet, ezért titok a Szentháromság, s ezért kell és lehet csakis úgy értelmezni, hogy mindezt neki Isten öröktől fogva adta át. (Jézus egyébként szintén így mondja s a katolikus tan szerint a Fiú tulajdonképpen nem más, mint az Atya önmagának öröktől fogva való megismerése, mely azonban olyan tökéletes, hogy külön személy. Ez öltött testet az időben irántunk való szeretetből s ez beszélt hozzánk a názáreti Jézus képében.)

Mt 12,6: „Mondom nektek: itt nagyobb dologról van szó, mint a templom.” Templom csak egy volt, Jeruzsálemben. A többi vallásos épület csak zsinagóga, imádkozóhely volt. És a templomban, a szentek szentjében ott lakott az Úr s annyira szent volt, hogy még a főpapnak is évente csak egyszer volt szabad oda bemennie. Mikor tehát Jézus azt mondja, hogy Ő volt a templomnál, lehet-e ezt másképp is érteni, mint csak úgy, hogy Ő az Isten. Ki több, ki nagyobb annál a hajléknál, melyben maga Isten lakik? Egyedül csak maga az Isten.

Mt 12,8: „Az Emberfia ura a szombatnak is.”

A szombatot Isten rendelte el s a zsidóság talán legfontosabb és legmegmászhatatlanabb törvényének tekintette. Megtartását szinte egynek vette a zsidó vallással. Mikor tehát Jézus nyíltan megmondja, hogy Ő ura a szombatnak is, akkor azt mondja, hogy ura a vallásnak is.

De lehet ura ember az Isten és ember között levő viszonynak, a vallásnak? Világos tehát, hogy ezzel tulajdonképpen azt mondta: Én az Isten vagyok! Nem azt mondta ugyanis, hogy őt Isten felhatalmazta, hogy megszüntesse a szombatot vagy kivételeket adhasson alóla, hanem egyszerűen azt mondja, hogy Ő maga ura a szombatnak.

Mt 12,41: „Íme, nagyobb van itt Jónásnál!”

Mt 12,42: „Íme, nagyobb van itt Salamonnál!”

Mt 13,17: „Bizony mondom nektek, sok próféta és sok igaz ember kívánta látni, amit ti láttok, és hallani, amit ti hallotok, de nem hallotta.”

Tehát Jézus több, mint Jónás próféta, de több még Salamonnál is. Olyan nagy, hogy az összes próféta és az igazak boldogok lettek volna, ha Őt láthatták volna. Tehát a zsidó nép minden nagyja, szentje, büszkesége semmi hozzá képest. Pedig nem büszke, nem elbizakodott, hiszen máskor meg még azt se engedte meg, hogy jónak nevezzék. Miért beszélt hát mégis így, ha nem az volt a célja, hogy istenségének tudomásulvételéhez hozzászoktassa hallgatóit?

Azt is napnál világosabban tudunkra adják a szinoptikusok is, hogy mikor „Isten fiának” mondja magát, akkor egyedül azt érti rajta, hogy Isten. Hiszen Isten fiai vagyunk mi is, ha jók vagyunk, és ha Jézus is csak így lett volna Isten fia, akkor nem kellett volna annyira meghatódnia, mikor Simon Péter annak nevezte s nem válaszolta volna neki ezt: „Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám.” (Mt 16,17) Ha az Isten fián nem magát értette volna, akkor semmi értelme se lett volna, hogy utána „lelkére kötötte tanítványainak, ne mondják el senkinek, hogy ő a Krisztus”. (Mt 16,20) Ha „az Isten fia” elnevezés semmi különöset nem jelentett, akkor mi szükség volt vele titkolózni?

A szinoptikusok is hangsúlyozzák (például Mt 16,21 és 20,18-19), hogy Jézus előre megmondta tanítványainak, hogy mihelyt felmennek Jeruzsálembe, őt megölik és hogy harmadnap feltámad. Nem azt mondta, hogy Isten támasztja fel, hanem hogy Ő maga, a maga erejéből támad fel. Máskor oly alázatosan könyörög Istenhez! Most miért olyan önértetes? Mert előbb, mint ember, arra akart példát adni, hogy mi hogy tegyünk, itt pedig azt akarta tudunkra adni, hogy az Ő személyében az Isten járt a földön és halt meg értünk.

Mt 19,29: „Aki nevemért elhagyja otthonát, testvéreit, nővéreit, apját, anyját, feleségét, gyermekeit vagy a földjét, százannyit kap, s az örök élet lesz az öröksége.”

Örök boldogság jár tehát ezeknek s ezt Jézus adja nekik, de csak akkor, ha ezeket az áldozatokat érte („az Én nevemért”) hozzák. Vajon adhat-e valakinek örök boldogságot más, mint Isten? Általában kívánhatja-e valakitől még apja, anyja, felesége, gyermekei elhagyását is más, mint az Isten? Pedig látjuk, hogy az áldozatot is a maga nevében kívánja tőlünk Jézus, nem Isten nevében, s a jutalmat is ő adja, nem az Isten. De mivel világos, hogy örök életet csak Isten adhat, mint ahogyan azt is, hogy mindenről lemondjunk érte, csak Isten kívánhatja tőlünk, világos, hogy Isten mindezzel csak azt akarta világosan tudunkra adni, hogy Ő az Isten.

Mt 25,31-34: „Amikor eljön dicsőségében az Emberfia minden angyalával, helyet foglal főséges trónján. Elébe gyűlnek mind a nemzetek, ő pedig különválasztja őket egymástól, ahogy a pásztor különválasztja a juhokat a kosoktól. A juhokat jobbjára állítja, a kosokat pedig baljára. Aztán így szól a király a jobbján állókhöz: Gyertek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot!”

Tehát az utolsó ítéletet is „az Emberfia” tartja majd. Ő ül be „fölségének királyi székébe”. Ő szabja meg kinek-kinek a sorsát, Ő dönti el, ki kerül jobbjára és ki a baljára. Mivel ugyanakkor „az Emberfiának” is mondja magát, mikor ezt az egészen kétségtelenül isteni jogkört gyakorolja, ugyancsak tudunkra adja vele, hogy „az Emberfia” jelzőt nem azért

használja, mintha akkor még nem tartotta volna magát Istennek (illetve, mintha a tanítványai akkor még nem tartották volna annak, hanem csak rajongásuk tette volna később azzá, mikor már legendák is keletkezettek).

A próféták mind s természetesen Mózes is Isten szolgáinak mondták magukat, az Ő nevében és parancsára beszéltek, Jézus azonban a maga nevében beszél. Ő is mondja ugyan azt is hogy atya akaratát jött cselekedni, de ekkor mint ember beszél (mert ember is volt), hogy példát adjon nekünk, az embereknek, az Isten akaratának teljesítésére. De látjuk, hogy épp oly gyakran tulajdonít magának isteni hatalmat is és ígér a maga nevében jutalmat is, büntetést is és ezzel teljesen lehetetlenné teszi és lerontja azokat a következtetéseket, melyeket a racionalisták isteni öntudata ellen akarnak levonni azokból a nyilatkozataiból, melyeket mint ember tett.

A Megváltónak Dávid ágyékából kellett származnia. Jézus is tőle származott, mint ember. És Dávid a zsidók legnagyobb királya volt s Istennek is olyan kedves embere, hogy utána méltatlan ivadékaiknak nemegyszer mondja, hogy Dávid miatt, Dávid érdeméből bocsát meg nekik. Dávidtól származni a legnagyobb dicsőség volt, ami zsidót érhet. S halljuk, Jézus mégis hogy beszél (Mt 22,41-45): „Mivel a farizeusok együtt voltak, Jézus föltette nekik a kérdést: Mit tartotok ti a Messiásról? Kinek a fia? Dávidé – felelték. Ő tovább kérdezte őket: Hogyan nevezheti hát Dávid a Lélek sugallatára Urának, amikor ezt mondja: Így szólt az Úr az én Uramhoz: Ülj a jobbomra, s ellenségeidet lábad alá teszem? Ha Dávid Urának nevezi, hogy lehet a fia?”

Tehát Ő nem fia, hanem ura Dávidnak. De beszélhet-e így ember, mikor Dávid fiának lenni is a képzelhető legnagyobb dicsőség volt emberre nézve? Hiszen a zsidók, mint látjuk, még a Megváltóra is dicsőségesnek tartották a tőle való származást.

Mt 26,62-66: „A főpap erre felállt és megkérdezte: „Nem felelsz semmit arra, amivel ezek vádolnak?” Jézus hallgatott. A főpap folytatta: „Esküvel kényszerítlek az élő Istenre, mondd meg, te vagy-e a Messiás, az Isten Fia?” „Magad mondtad – felelte Jézus. – De mondom nektek, mostantól látni fogjátok az Emberfiát, amint a Mindenható jobbján ül, és amint majd eljön az ég felhőin.” A főpap erre megszagatta ruháját s felkiáltott: „Káromkodott! Mi szükségünk van még tanúkra? Magatok is hallottátok a káromkodást. Mi a véleményetek?” „Méltó a halálra!” – kiabálták.”

Látjuk tehát, hogy Jézus még a szinoptikusok szerint is nemcsak Istennek tartotta és mondotta magát, hanem egész tanításának is annyira ez volt az alapja, hogy a keresztre is ez juttatta. Jézus annyira Istennek mondta magát, hogy enélkül meg se lehet érteni élete történetét. Látjuk azt is, hogy „Isten fia” és Isten mennyire mindegy. A főpap és a zsidók se tesznek a kettő között semmi különbséget és – noha élete függött tőle – Jézus se tesz különbséget. Nem figyelmezteti bírát arra, hogy Ő nem Istennek, hanem csak Isten fiának mondta magát és hogy az nem mindegy. A zsidók és az evangélium is azt állapítja meg halála okául, hogy ember létére Istennek tette magát s ezzel elkövette a káromkodás bűnét. Teljesen egynek veszi tehát a kettőt.

Az első evangélium tehát annyira megállapítja és kimondja Jézus istenségét, hogy ha el akarta kerülni, hogy az istenhívő zsidó nép azt ne értse belőle, hogy két Isten van, világosabban már nem is mondhatta volna ki.

Ugyanezt kell mondanunk Szent Pálról, kinek levelei az Újszövetség legrégebb és hitelesség szempontjából az ellenség által is legjobban elismert iratai közé tartoznak, hiszen Pál egész teológiája és úgyszólván minden érvelése Jézus feltámadásán alapszik és a Tituszhoz írt levél 2. fejezet 11. és a 3. fejezet 4. versében egész nyíltan ki is mondja, hogy a Megváltó Isten.

De mit szólunk a negyedik evangéliumhoz, melynek szintén szemtanú a szerzője?

Jn 5,21-23: „Mert amint az Atya föltámasztja a halottakat és életre kelti őket, a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar. Az Atya nem ítél el senkit, hanem egészen a Fiúra bízta az ítéletet, hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút is, ahogy az Atyát tiszteli.”

Jézus tehát nem Isten által, hanem a maga erejével teszi csodáit és épp úgy a maga nevében támasztja fel a halottakat, mint az Isten. Épp oly mindenható tehát, mint Ő, de éppen ezért ugyanaz a hódolat is jár neki, ami az Istennek.

Jn 8,56-58: „Ábrahám, a ti atyátok örült, hogy megláthatja napomat. Meg is látta, és örült neki. A zsidók felháborodtak: Ötven esztendő sem vagy, s láttad Ábrahámot? Jézus így válaszolt: Bizony, bizony, mondom nektek: Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok.”

Itt tehát nemcsak azt mondja, hogy Ő hasonlíthatatlanul több Ábrahámnál, a zsidóság egyik legtiszteltebb alakjánál, hanem még azt is, hogy Ő előbb volt, mint Ábrahám. Még bámulatosabb, hogy nemcsak Istennek mondja magát, hanem istenségét ugyanúgy fogja fel, mint amilyenek mi a legtökéletesebb istenfogalmat kimutattuk: annak az Istennek, aki maga a lét, maga a van. Nem azt mondja, hogy Ő előbb lett, mint Ábrahám, hanem nyíltan kimondja, hogy Ő nem lett, hanem van: Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok. És hogy a zsidók, akiknek mondta, ők is teljesen tisztában voltak a helyzettel és megértették, mit mondott, mutatja, amit az evangélium e kijelentéséhez hozzátesz: „Erre követ ragadtak, s meg akarták kövezni, de Jézus eltűnt előlük, és elhagyta a templomot.” (Jn 8,59)

Jn 10,30: „Én és az Atya egy vagyunk.” A görög eredetiben: *εγω και ο πατηρ εν εσμεν* (Ego kai ho pater *hen* esmen). Semleges nemben: Én és az Atya egy dolog, egy lény vagyunk. Itt egész bölcséleti szabatossággal mondta ki istenségét, de egyúttal azt is, hogy azért nincs több Isten. Nem csoda, hogy erre „a zsidók újra követ ragadtak, s meg akarták kövezni.” (Jn 10,31) Ebből aztán megérthetjük azt is, hogy miért nem beszélt Jézus mindig ilyen világosan és nyíltan. Azért, mert még tanítani akart. Még nem jött el az ő órája. Még nem akarta, hogy megöljék. Ha mindig így beszél, rögtön eljött volna az Ő halála órája s nem tudta volna nekünk elmondani mindazt, amit akart.

Jn 14,8-9: „Fülöp kérte: Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, s az elég lesz nekünk. Már oly régóta veletek vagyok – felelte Jézus –, és nem ismersz, Fülöp? Aki engem látott, az Atyát is látta.”

Vitán felül áll tehát – bátran kimondhatjuk ezt, mint végeredményt –, hogy Jézus magát Istennek tartotta és mondta. Ez azonban megfejthetetlen talány, ha nem volt az. Hiszen még a pogányságban is, hol istenné tették a vallásalapítókat, nem maguk ezek a vallásalapítók mondták magukat annak. Buddha nem mondta magát Istennek. Jézus esetében is, ha Istennek nem ismerjük el, csak kettő között választhatunk, vagy az elmebetegség, vagy a már szélhámosság határait elérő mérhetetlen hiúság között. Hogy elmebeteg nem volt, kétségtelen, hiszen beszédeiből láthatjuk, hogy nagyon okos és józan volt s egyébként is az emberiség történetében vitán felül legnagyobb szabású és legnagyobb hatást gyakorló mozgalmat indította el s ezt elmebetegtől származtatni egyet jelentene az emberi ész, józanság és az egész világtörténelem megcsúfolásával. Szélhámosnak még kevésbé tarthatjuk azt, akit még Renan is a legnagyobbnak tart minden, valaha élő ember között.

De hogy tanítványai is Istennek tartották, az épp oly talány, ha csak nem volt valóban az, mert még Buddhát se tartották már a tanítványai is Istennek. Ilyen magaslatra csak évszázadok múlva emelkedett fel még ő is, pedig ő olyan embereknek és olyan országban tanított, mely az egyistenhitet nem ismerte. De hogy zsidók tartsanak embert Istennek, azok a zsidók, akik legnagyobb nemzeti büszkeségüknek tartották az egyistenhitet és a legszörnyűbb bűnnek a teremtett dolgoknak s különösen embernek az imádását (mert hogy élettelen tárgyat imádjának, attól már talán nem nagyon kellett félniük) és ráadásul otthon Palesztinában, ahol, ha egyesek megfélemlítettek volna nemzeti büszkeségükről és vele nemzeti kötelessé-

gükről, ott volt a közszellem, hogy társadalmi kiközösítésével józanságra térítse őket. De ráadásul hogy tarthattak volna éppen egy olyan ember Istennek, aki egyszerű és szegény mint ők, akinek ismerik apját, anyját, rokonait, aki együtt jár-ke, eszik, iszik, alszik, sőt együtt szórakozik velük (kánai menyegző)? Megint csak elmebetegségre gondolhatnánk, de most már kortársai és tanítványai részéről. Ámde ezek az elmebetegek meghódították a világot, tehát másokat is meggyőztek, nemcsak arról, hogy nem elmebetegek, hanem nekik van igazuk. S azt se feledjük, hogy ők maguk eleinte nagyon is józanok voltak s nagyon is nehezen hittek.

Aztán az a jellem, melyet Jézusról az evangéliumban a szerzők megrajzolnak, ismét csak amellet bizonyít, hogy igazuk van: valóban Isten volt a mesterük. Ha valaki regényt írna egy emberről, aki Isten, ugyancsak nehéz fába vágná a fejszójét. Elhithetjük, hogy még ha a legjáratasabb hittudós lenne is az illető, bajosan tudná úgy megírni hőse életét, hogy a szakértő itt is, ott is rá ne mutathatna: Ez lehetetlen, mert Isten így nem tehetett volna.

Annak az alaknak egészen feddhetetlennek, egészen hiba, sőt gyarlóság nélkülinek kellene lennie. De hogy tudnánk mi valakit százodalakon keresztül beszéltetni, viselkedését, tetteit, érzelmeit, eljárás módját, érveléseit leírni anélkül, hogy semmi gyarló, semmi tökéletlen, semmi Istenhez méltatlan ne keveredjen bele? Hogy tudták volna hát – kétezer évvel ezelőtti műveltségük kezdetleges állapotában – az apostolok, ezek az egyszerű, tanulatlan, zsidó halászok, tőlük tévesen Istennek képzel kortársuk életét, tetteit, viselkedés módját, elveit, érzelmeit úgy leírni, hogy a ma hittudósa se tudjon találni egy sorukban se lehetetlenséget, következetlenséget, Isten végtelen tökéletességével összeegyeztethetlent?

Márpedig az Újszövetség 400-500 lapja így van megírva. A szerzők állandóan Jézust beszélgetik, Jézust szerepeltetik, Jézusra vonatkozó visszaemlékezéseiket vetítik papírra, s mivel az egész mű minden szavát Istentől sugalmazottnak tanítja az egyház, ha csak egy mondat is lenne benne olyan, mely Isten fenségével össze nem egyeztethető, meg lenne döntve az egész kereszténység. Mivel pedig nincs megdöntve, láthatjuk, hogy a Jézusról festett kép mennyire tökéletes.

Az egyszerű halászok meg tudták valósítani azt, amit a legnagyobb hittudós bajosan tudna megtenni. Ez is nem újabb bizonyítéka-e annak, hogy az az ember, akiről ők írnak, valóban történelmi személy és valóban Isten volt. Nem ők találták ki szavait vagy cselekedeteit, még csak meg se toldották semmivel, nem is túloztak s nem is eszményítettek semmit, csak azt írták le, amit csakugyan láttak és hallottak tőle, ezért lett a kép annyira tökéletes és annyira összhangban álló azzal, amit állítanak, hogy ti. ők a földön járó, minket megváltó és nekünk példát adó Isten tanítványai lettek és annak képét rajzolták meg.

Ezt mondanánk akkor, ha Jézus csak mondta volna, hogy Ő Isten, az apostolok pedig csak a szavának hittek volna. Azonban nem csak ennyi történt. Krisztus Urunk bizonyította is a csodatetteivel, hogy Ő Isten. A kinyilatkoztatásnak ugyanis a csoda és a jövendölés a bizonyítéka. Mindkettő csak Istentől, illetve csak természetfeletti forrásból származhat, s Isten ezzel bizonyítja be előttünk, eszes teremtményei előtt, hogy itt Ő jelentkezik, s ha a csoda közlésekkel is kapcsolatos (s többnyire kapcsolatos is, hiszen Isten hiába nem tesz csodát, mert mindent bölcsen tesz), akkor a vele kapcsolatos közlés is Tőle származik.

Isten ismételen adott már kinyilatkoztatásokat, azaz tett közléseket az embereknek már Krisztus előtt is. Ezeket emberek által tette. Ezek az emberek is tettek csodákat. Ezeket Isten tette általuk azért, hogy szavukra ezzel rányomja a pecsétet s bebizonyítsa, hogy ezek az emberek valóban az ő nevében és megbízásából beszélnek. Hiszen csodát ember nem tehet, csak Isten, tehát ezzel Isten hagyta jóvá azt, amit emberek mondtak az embereknek.

Jézus azonban – láttuk – állandóan a maga nevében beszélt, ha tehát csak ember lett volna, akkor Isten nem erősíthette meg csodával a szavát. Hiszen az a teremtmény, aki Istent mellőzi, aki azt a létet, tehetséget és erőt, melyet Tőle kapott, önmagának tulajdonítja, a kép-

zelhető legnagyobb bünt követi el Isten ellen. Világos tehát, hogy az, aki a maga nevében beszél azon a címen, hogy ő maga az Isten, nem pedig csak annak küldötte, ha csodát tesz, azt is csak a maga nevében és a maga erejével teheti. Isten ugyanis bizonyára nem jutalmazhatja meg az ellene való lázadást és nem segíthet félrevezetni az embereket. Világos tehát, hogy Jézus csodái nemcsak annak bizonyítékai, hogy mindaz, amit ő közölt, valóban Isten kinyilatkoztatása, hanem annak is, hogy az ő személyében most már nemcsak Isten küldötte, hanem maga az Isten jelent meg közöttünk.

Mivel Isten hozzátehet ugyanahhoz vagy másíthat azon (megszigoríthatja), amit eddig emberek által üzent, de ember által bizonyára már nem szigoríthatja meg azt és nem tehet hozzá ahhoz, amit maga személyesen adott tudtunkra. Világos tehát, hogy Krisztussal a kinyilatkoztatás végleg befejeződött. „De ha akár mi, akár egy mennyei angyal más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit mi hirdettünk: átkozott legyen!” (Gal 1,8), írja Jézus apostola (Szent Pál).

Mivel tulajdonképpen minden azon fordul meg, hogy Jézusnak az evangéliumokban elbeszélte csodái igazak-e, ezek történelmi valóságát még külön is bebizonyítjuk. Elsősorban ugyanis Jézus csodatetteit illetően kell bebizonyítanunk, hogy az evangélisták nemcsak nem hazudtak, hanem nem is tévedtek.

Nemcsak a csoda, hanem a jövendölés is bizonyítéka a kinyilatkoztatásnak, mert az is csak Istentől származhat. A jövőt csak Isten tudhatja előre. A jövendölésekkel röviden végzünk, mert hiszen ha a csodákról be tudjuk bizonyítani, hogy igazak voltak, akkor a jövendölések valósága is magától értetődő.

Azok a szinoptikusok írók, akik Jézust, mint láttuk, egészen embernek rajzolják, tehát ugyancsak bebizonyítják, hogy nem érzélgösködnek, nem is rajonganak, túloznak vagy képzelődnek, hogy Jézus előre megmondta, hogy elfogják és megölik, de azt is, hogy feltámad. Annyira nem lehet itt szó az apostolok képzelődéséről vagy az események utólagos visszavetítéséről, hogy külön hangsúlyozzák, hogy ők először meg se értették a dolgot. Csak mikor beteljesülését látták, akkor emlékeztek vissza, hogy mennyire megmondta Jézus előre. Az utolsó vacsorán is előre megmondta, hogy áruló van köztük és hogy kínszenvedésének előestéjén vannak. Mikor onnan a Getszemáni-kertbe mentek, ott is tudta, hogy mi vár rá, s várta elfogását. Szent Péter tagadását is előre megmondta, pedig ugyancsak nem lehetett előre látni, hiszen éppen Péter volt az, aki Jézus elfogatásakor a legbátrabb volt. De Szent Péter kereszthalálát is megmondta előre és Szent János természetes halálát is.

Még bámulatosabbak azonban azok az ószövetségi jövendölések, melyek Krisztusban teljesültek s melyekről egészen bizonyos, hogy valóban jövendölések, mert hiszen annyira Krisztus előtt történtek, hogy a legújabb ószövetségi könyv is több száz évvel Jézust megelőző időből való. Hogy ezeket a jövendöléseket nem utólag csempészték az ószövetségi könyvek szövegébe, kell-e rá meggyőzőbb bizonyíték, mint az, hogy maguk a zsidók is, akik pedig a saját maguk Krisztus-tagadását ítélik el általuk, ma is őrzik és olvassák szentírásukban a Jézus mellett szóló (mert benne teljesült) jövendöléseket?

Ilyen feltűnő például Isten szava már a paradicsomban az első bünt okozó kígyóhoz: „El-lenkezést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka közé. Ő széttiporja fejedet, te meg a sarkát veszed célba.” (Ter 3,15)

Aztán, hogy a Megváltó király léte is milyen szánandó, szenvedő ember lesz: „De én csak féreg vagyok, nem ember, az emberek gúnytárgya s a népek megvetettje. Mind, aki lát, gúnyt űz belőlem, elhúzza száját és csóválja fejét. Az Úrban bízott, hát mentse meg, segítsen rajta, ha szereti!” (Zsolt 22,7-9)

„...Kezemet és lábamat összekötözték, megszámlálhatom minden csontomat: ők néznek és bámulnak, elosztják maguk közt ruhámat, köntösömbre pedig sorsot vetnek.” (Zsolt 22,17-19)

Aztán Izaiásban: „Nem volt sem szép, sem ékes [hiszen láttuk], a külsejére nézve nem volt vonzó. Megvetett volt, utolsó az emberek között, a fájdalmas férfiak, aki tudta, mi a szenvedés; olyan, aki elől iszonyattal eltakarjuk arcunkat, megvetett, akit bizony nem becsültünk sokra. Bár a mi betegségeinket viselte és a mi fájdalmaink nehezédtek rá, mégis (Istentől) megvertnek néztük, olyannak, akire lesújtott az Isten, és akit megalázott. Igen, a mi bűneinkért szűrték át, a mi gonoszságainkért törték össze; a mi békességünkért érte utol a büntetés, az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást... Az Úr mégis az ő vállára rakta mindnyájunk gonoszságát. Megkínózták, s ő alázattal elviselte, nem nyitotta ki a száját. Mint a juh, amelyet leölni visznek, vagy amint a bárány elnémul nyírója előtt, ő sem nyitotta ki a száját.” (Iz 53,1-7)

Nem bámulatos-e, hogy mindezt azoknak a zsidóknak a szentírása mondja a Megváltóról, akiknek éppen ellenkező forgalmai voltak Messiásunkról, hiszen azt hitték, hogy hatalmas földi király lesz?!

„Nézd, közeleg királyod: igaz és győzedelmes, alázatos, számaron jő, számar hátán, számarárnak csikáján.” (Zak 9,9)

„Kimérték béremet: harminc sékel ezüstöt.” (Zak 11,12)

Még az is pontosan benne van az Ószövetségben, hogy mikor fog eljönni a Megváltó. Miután nagy úrrá lett József, fiához családjával Egyiptomba költözik az öreg Jákob és a halálos ágyán egyenként megáldja fiait, Júdának ezt mondja: „Nem tűnik el a jel Júdatól, sem a királyi pálca a lábától, amíg le nem róják neki az adót és a népek nem engedelmessé nem válnak.” (Ter 49,10)

Csakugyan Júda családja lett az uralkodó, a zsidó királyok mind az ő ivadékaik voltak. Palesztina 63-ban Krisztus előtt veszteti el függetlenségét s kerül római uralom alá, 40-ben már az idumeai Heródesek, tehát nem Júda ivadékaik uralkodnak, Krisztus után 6-ban pedig már római helytartó.

A fogságból hazatért zsidók újra felépítik az elpusztult jeruzsálemi templomot, Salamon híres templomát. Ez volt a második templom. Az öregebb zsidók azonban, akik még látták a régi híres salomoni templomot, elszomorodtak láttára, olyan nagy volt a kettő között a különbség. Aggeus próféta azonban így vigasztalja őket:

„Még egy kis idő, és megrendítem az eget és a földet, a tengert és a szárazföldet. Megrendítem mind a népeket, és ideáramlik minden népnek a kincse. Betöltöm ezt a templomot dicsőséggel – mondja a Seregek Ura. – Ennek az új templomnak a dicsősége felülmúlja a régiét – mondja a Seregek Ura –, mert ezen a helyen adom a békét.” (Agg 2,6-7.9)

Vagyis a próféta világosan megmondta, hogy ez a második, kisebb és egyszerűbb templom mégis sokkal többet fog érni, mint az első, a szép és hatalmas, mert ebben a második templomban meg fog jelenni a Megváltó. Ebben a templomban tanított aztán valóban Jézus, innen kergette ki az üzéreket, de viszont Krisztus után 70-ben ez a templom is elpusztult. Ma már tehát a zsidók nem is várhatják a Megváltót, mert saját szentírásuk szerint a Megváltónak még a 70-ben elpusztult templom fennállása idején kellett eljönnie. 70 után tehát már nem jöhet.

Még feltűnőbb a Megváltó eljövételének idejére Dániel híres jövendölése. Dániel a fogságban népe felszabadításáért könyörög Krisztus előtt 537-ben. Isten elküldi hozzá Gábor arkangyalt s az ezt mondja neki: „Máris eljöttem, hogy felvilágosítást adjak. Amikor imádkozni kezdted, egy szózat hallatszott. Eljöttem, hogy tudodra adjam, mert kedvelt férfiú vagy. Figyelj hát a szózatra, és értsd meg a látomást! Hetven hete van népednek és szent városodnak. Akkor véget ér a gonoszság, lepecsételik a bünt és levezeklik a vétket. Elérkezik az örök igazság, megpecsételik a látomást és a jövendölést, és fölkenik a Szentek Szentjét. Tudd meg és értsd meg: Attól, hogy elhangzik a parancs: Jeruzsálem épüljön fel újra, hét hét telik el a felkent Fejedelemig. Hatvankét hét alatt újra felépül az utca és a fal, mégpedig sok

szorongatás közepette. Hatvankét hét elteltével megölnék egy Fölkentet, (bírói ítélet) nem lesz neki. A várost és a szentélyt elpusztítja egy eljövendő nép és vezér. Áradat vet neki véget, s a háború és az elhatározott pusztulás mindvégig tart. Egy hétre szövetséget kötök sokakkal, s a hét közepén megszünteti a véres és ételáldozatot. A templom szárnyán vészt hozó undokság lesz, egészen végig, míg a kiszabott büntetés rá nem zúdul a pusztítóra.” (Dán 9,22-27)

Ha a héten hét évet, tehát évhetet értünk, akkor a hét meg hatvankét tehát összesen 69 hét, 483 évet tesz ki. Jeruzsálem újra való felépítésére a rendelet Artaxerxes adta ki uralkodása 20. évében, tehát 455-ben Krisztus előtt, ami Róma alapítása után a 299. esztendőnek felel meg. Viszont Keresztelő Szent János Lk 3,1 szerint Tibérius uralkodásának 15. évében lép fel, ami Róma alapítása után 782-nek felel meg. A két dátum közti különbség pontosan 483, azaz 69-szer hét év. Ez nem Jézus születését, hanem fellépését jelenti. A jövendölés is erről szól. Egy hét fele három és fél, Jézus csakugyan fellépése után három évvel öletett meg, utána 30-40 évre pedig bekövetkezett Jeruzsálem és a templom végső pusztulása is és attól kezdve mint önálló nép nincs többé az ő népe és hogy végig megmaradt a pusztulás, azaz többé nem épült fel a jeruzsálemi templom, azt ma is látjuk.

**Jézus istenségének bizonyítása
a csodák valóságából**

Jézus csodái

Ezek fordul meg az egész kinyilatkoztatás valósága. A csodák hitelességétől függ, hogy Jézus csakugyan Isten volt-e, tehát hogy a kereszténység Isten tanítása s így az egyetlen igaz és mindenkire kötelező vallás-e vagy pedig csak egy a között a számtalan vallás között, melyek gomba módra keletkeztek és keletkeznek ma is, s melyek komolyan már csak ezért se vehetők. Arra az ellenvetésre, hogy ezek alapítói is tettek csodákat, sőt az indiai fakírok még ma is tesznek, azt feleljük, hogy mesebeszéd.

Világos, hogy nem fogadhatjuk el azt az álláspontot hogy a csoda egyszerűen lehetetlen s így művelt ember még csak komolyan se veheti a megtörténtekre vonatkozó állításokat és még csak vizsgálatukba se bocsátkozhat. De épp oly világos az is, hogy azért minden ostoba mesét se hihetünk el. A helyes álláspont az arany középuton van. Nem mondhatjuk, hogy csoda nem is lehet és aki elhiszi, hogy mégis van, az szükségképpen együgyű, de igenis mondjuk azt, hogy művelt ember, ha csodáról hall, sokkal inkább azt tartja valószínűnek, hogy hiszékenységről és így tévedésről van szó, mint azt, hogy csakugyan igaz is. Megvizsgálja a dolgot, de inkább ellene, mint feléje hajló lelkülettel, inkább fél tőle, mint örül neki, mert tudja, hogy inkább tévedésről van szó, mint valóságról. Valóságnak ezért csak akkor fogadja el, ha kétsége nem lehet fölé és a jelenséget természetes erőkkel megmagyarázni teljességgel lehetetlen. Ha a dolog kétes, akkor mindig és szükségképpen a csoda ellen nyilatkozik. Olyanformán fejezhetnénk ki tehát magunkat, hogy a csoda szerintünk is majdnem lehetetlen. Annyira nem terem minden bokorban, hogy csak akkor szabad elhinni, ha minden kötél szakad.

Világos tehát, hogy az érdekeseket és nagyokat mondani szerető útleíróknak mi nem hisszük el a fakírok elképesztő csodáit. Hiszen láttuk, hogy az utazók, mégpedig komoly utazók, már farkos embertörzseket is láthattak, illetve rosszul látták. Komoly utazók le is kicsinylik, sőt egyenesen nevetségesnek tartják az indiai fakírok állítólagos csodáit. Ha mégis komolynak és természetes erőkkel megmagyarázhatatlannak látszanak, majd később sor kerül rá, mivel magyarázzuk őket.

Ami a vallásalapítókat illeti, az újabbról, például Lutherről, Kálvinról úgysem állítanak csodákat, a Buddhákról pedig annyira nincsenek egykorú és megbízható feljegyzéseink s amit beszélnek róluk, annyira kezdetlegesek és mondaszerűek, sőt sokszor képtelenek és ostobák, hogy történeti valóságukra művelt ember csakugyan még csak nem is gondolhat. Nem is hiszi őket természetesen a művelt hindu se.

Biztosítunk róla azonban minden hitetlent, hogy Krisztus csodáit se hisszük el könnyen mi se, mert természetfölötti dolgokban hiszékenynek lenni csakugyan ellenkezik a műveltséggel s szégyent jelent valaki intelligenciájára. Csodát mi is akkor hiszünk, ha már minden kötél szakad, a hit már a tudással egyenértékű s egyenesen korlátoltság és megátalkodottságszámba menne nem hinni.

Persze ismerve, hogy a mi hitetlenek személyében kikkel van dolgunk, s látva, hogy milyen kezdetleges és hihetetlenül elfogultságra való kibúvókkal tudtak védekezni még Isten léte ellen is, előre is el lehetünk készülve, hogy a csodákat még sokkal inkább nem fogják hinni. Hiszen ezek léte vagy nemléte szükségképpen azok tanúságától függ, akik látták őket. Hogy pedig valaki melyik tanúnak hisz és melyiknek nem, az tisztán ötőle függ. Ha Isten létevel kapcsolatban még a józan ész legelemibb követelése alól is mentesíteni tudták magukat és képesek voltak komoly érvnek tekinteni azt, amit minden érdektelen ember elfogultságnál és rosszakaratnál egyébnek nem tekinthetett, hogyne tudnák most kijelenteni, hogy ők nem

hisznek azoknak, akik csodákról értesítik őket, még akkor se, ha még úgy szemtanúk is és ha még oly kétségtelen is, hogy se nem hazudnak, se nem tévednek!

Hogy csodálkozhatnának ezen a hinni hajlandók, és hogy szolgálhatna a hitetlenség mellett érvül ez a megátalkodottság szemükben, mikor látjuk, hogy még ha valaki a Napot tagadja le az égről, akkor is talál olyanokat, akik így is hisznek neki. A szovjet és „népi demokráciái” évtizedeken át rendeztek olyan választásokat, melyeken csak őket lehetett választani s mégis százezreket találtak, akik ezeket a választásokat komolyan vették. Ugyanők még azt is meg tudták tenni, hogy mikor kirobbantották a koreai háborút, egyszerűen kijelentették, hogy nem ők támadtak, hanem az amerikaiak, s noha az amerikaiakat annyira meglepetésszerűen érte a támadás, hogy eleinte majdnem a tengerbe szorultak miatta, s noha a szovjet a támadása megindítása után – érezve bűnös voltát – 3-4 napig egy szót se szólt a harc megindításáról, pedig ha az amerikaiak lettek volna a támadók, ugyancsak siettek volna az amerikaiak bűnét hírverésükben kihasználni, mégis milliókat találtak, akik, mikor később az amerikaiakra fogták a maguk bűnét, hittek nekik, sőt meg voltak róla győződve, hogy valóban Amerika volt a támadó.

Ha tehát látjuk, hogy még azt is be lehet beszélni az embereknek, hogy amit maguk láttak, még annak az ellenkezőjét is elhiggyék, csodálkozhatunk-e azon, ha találunk olyan embereket is, akik nem hiszik el, amit más látott, még akkor se, ha nem hozhatnak fel érvet amellelt, hogy miért nem hisznek neki?

Ne tévesszen ez meg senkit s ne juttassa eszébe, hogy hátha mégis nekik van igazuk, hanem csak azt a tanulságot vonja le belőle, hogy az igazság megismeréséhez jóakarát, vagy legalább tárgyilagosság kell s ennek hiánya meg tudja akadályozni birtoklását még akkor is, mikor az igazságszeretők és tárgyilagosak szemében úgy fénylik, mint a nap. Elszomorító ezt látni, de vigasztalót is találunk benne, azt, hogy az elfogultságnak ez az igazsággal való szembeszegülése többnyire nem véglegesen, hanem csak ideiglenesen sikerül. Igazságkimutató munkánk legtöbbször használ és hatással van azokra is, akiknél azt hisszük, hogy kárba vezett. Részint, mert az illetők kevélységük miatt sokkal kevesebbet árulnak el, mint ami lelkükben valóban végbemegy, részint mert ha a kevélység és elfogultság dacolni tud is az igazsággal egyelőre, ebből nem következik, hogy ugyanezt meg tudja tenni véglegesen is.

Aki hosszú időn át volt a rossz vagy a tévedés uralma alatt, a természet törvényével ellenkezik, hogy pillanatok vagy napok alatt az igazság követője és szolgája lehessen, s ha úgy látszik is, mintha azzá lett volna, hamarosan tapasztalunk kell a visszaesést. Éveken át tartó hatást nem lehet mindössze néhány órán át tartó visszahatással ellensúlyozni. Ha tehát nem tudunk azonnal sikert elérni, nem kell mindjárt azt gondolnunk, hogy kárba is vezett és haszontalan a munkánk. Szeretetre és türelemre van szükség. Nagy dolgot nem lehet kis munkával elérni, az igazság birtoka pedig igen nagy dolog. Megérdemli tehát, hogy nagy és hosszú időn át tartó erőfeszítést is kifejtsünk érte. Ha gyakran gondolunk arra, hogy az igazsággal tusakodó ember egyúttal bűnös is és különösen bűnös a dacban és kevélységben, ha meggondoljuk, hogy az ellenkező legtöbbször közel se olyan biztos a maga tagadásában, mint mutatja, s érveink nem eredménytelenek, hanem csak ő tesz úgy, mintha semmi hatással se lennének rá, akkor igazságtérjesztő munkánk közepette nem megy el a kedvünk a látszólagos eredménytelenség láttára.

Láttuk, milyen fölényesnek és a maga igazában milyen biztosnak mutatja magát műveiben Renan, s láttuk, hogy feljegyzései és levelei mennyire az ellenkezőt mutatják s hogy valójában milyen nagy kétségei, sőt lelkiismeret-furdalásai voltak! Nem is csoda, hiszen olyan okos ember, mint Renan, lehetetlen, hogy megnyugtató magyarázatot talált volna például Lázár feltámasztásának olyan elintézésével, hogy Lázár titkon ő maga mászott be a sírba, hogy aztán Jézus dicsőségére onnan elevenen kijöhessen. Épp ilyen együgyűek más raciona-

listák érvei is Jézus egyéb csodái kimagyarázására. Például az, hogy mikor Jézus a vihart olyan hirtelen és csodásan lecsillapította a tengeren, tulajdonképpen nem a vihar csillapodott le, hanem az apostolok rémülete, akikre az álmából felkeltett Jézus fenséges nyugalma volt olyan megnyugtató hatással, hogy azt hitték, hogy a vihar is lecsendesedett.

Ilyen magyarázatra józan eszű embernek csak mosolya lehet, cáfolat nem is szükséges számára. Ha csak ez történt volna ugyanis és semmi más, akkor az apostolokat nem is igen tekinthetnénk egészen beszámítható embereknek. Pedig hát ugyancsak megérhettek már életükben és foglalkozásuk közepette néhány vihart s egyébként is kiről tehetjük fel, hogy jó idegzetűek, ha még halászokról se?

De az evangélium elbeszélésével is ellenkezik ez a magyarázat, mert az világosan megmondja, hogy Jézus ráparancsolt a szelekre és a tengerre és e parancsa következtében lett egyszerre „nagy csöndesség”. Az elbeszélte csodától tehát csak úgy tagadhatjuk meg a hitelt, ha nem tévedéssel, hanem hazugsággal vádoljuk az apostolokat. De viszont éppen ez az, ami legjobban képtelenség s ezt az együgyű magyarázatot éppen azért találták ki, mert az apostolokat rosszhiszeműséggel vádolni képtelenség.

Még együgyűbb a kánai menyegzőn a víz borrá változtatásának racionalista kimagyarázása. Volt ott bor elég – mondák –, csak a háziak mókából eldugták, Jézus azonban megtalálta. Rendben van – mondják –, de azoknak, akik ebből csodát csináltak, még elmebetegbeknek kellett lenniük, mint azoknak az apostoloknak, akik a maguk megnyugvását a vihar lecsillapulásával cserélték össze. És ennek a lakodalmi közönségnek az együgyűségén még jobban kell csodálkoznunk, ha meggondoljuk, hogy addig még Jézus nem is tett csodát (mert hiszen köztudomású, hogy ez volt az első csodája), tehát nem is sejthette akkor még senki, hogy csodát is tud tenni s hajlandósága is van hozzá. S azt se igen gondolhatták, hogy Ő a Megváltó s ezért van olyan nagy csodatevő ereje, hiszen még csak utána kezdett el tanítani. Csodálatos tehát, hogy Jézus mást se csinál, mint csak megtalálja és előhossa az elrejtett bort s mégis mindjárt csodát csinálnak belőle a jelenlévők.

Ámde az együgyű magyarázat itt is ellenkezik az evangélium elbeszélésével is s így csálónak kellene tartanunk az egészen másképpen beszélő evangélistát akkor, ha a dolog így történt volna. Az evangélium ugyanis egészen világosan megmondja (Jn 2,1-11), hogy volt pedig ott hat köveder a zsidók tisztulására. S mondta Jézus a szolgáknak, töltsétek meg ezeket vízzel. S mikor megtöltötték, azt mondta, hogy vigyenek belőle a nászagnak, s mikor vittek, az a legjobb bornak találta. Az evangélium tehát világosan megmondja, hogy a vízből lett bor, nem pedig az elrejtett bor került elő. Ha tehát mégis úgy történt volna, mint a racionalisták mondják, akkor az evangélium hazudik. De ha hazudik, akkor nincs szükség ilyen együgyű mesékre, mert a hazugság mindent megmond és mindent elintéz. Csak az a baj, hogy semmit se mond és semmit se intéz el, mert éppen az evangélistának hazug volta az, ami semmiképpen se tehető fel. Azt a vaknak is látnia kell, hogy az evangélisták nem csalók.

Épp ilyen naiv a kenyérszaporítás csodájának (Mt 14,15-21; Mk 6,35-44; Lk 9,12-17, Jn 6,5-13 ill. Mt 15,32-38, Mk 8,1-9) a magyarázata is. Ebből ugyanis állítólag csak annyi igaz, hogy Krisztus Urunk olyan szépen beszélt s hallgatói annyira elfeledkeztek, hogy egészen elfelejthették az éhséget s annyira kielégítette őket az ige, hogy azt hitték, hogy jól is vannak lakva. Ez a magyarázat még az első kettőnél is hihetlenebb. Ott ugyanis csak az apostolokat vagy egy szűkebb vendégsereget tételezünk fel szinte beszámíthatatlannak, míg itt egy ötezer, illetve hétezer emberből álló óriási tömeget. Csodálatos, hogy egyik se evett s mégis mind azt hitte, hogy jóllakott. Bizonyára igen szép lehetett az a beszéd, de azért mi mégse győzünk eleget csodálkozni a hallgatók együgyűségén, akik nem tudnak különbséget tenni aközött, hogy az evés mulasztja el az éhségüket vagy pedig lelki behatások.

Szerencsére azonban itt is segítségünkre jön az evangélium, mely világosan megmondja, hogy bizony nemcsak lelkieket ettek azok az emberek. Sőt még azt is tudunkra adja, hogy mi volt az, amit ettek (kenyér és hal) s hogy se ők, se mi ne mondhassuk azt, hogy nem ettek, még azt is megmondja, hogy mennyi volt a maradék (tizenkét kosárral). Látjuk tehát, hogy azt, amint az evangélium mond, semmiképpen se lehet úgy kimagyarázni, hogy csak a beszéd volt nagyon szép s az embereknek csak az éhsége múlt el tőle, de valójában nem ettek. Ha azonban mégiscsak úgy volt, ahogyan a racionalisták mondják, akkor megint csak azt kell megállapítanunk, hogy az apostolok hazudnak, mert hiszen ők még maradékot is szedtek össze a jóllakás után, mégpedig kosárszám.

Jézus halottfeltámasztásait azzal intézik el, hogy azok csak tetszhalottak voltak. Ilyen egyszerűen azonban bajos elintézni a dolgot, mert tetszhalottak akkor is épp úgy voltak, mint ma, tehát az emberek épp úgy nem tarthatták felébredésüket feltámasztásnak, mint ahogyan ma nem tartja annak senki. Egyébként is azzal, hogy Jézust korát annyira meghaladó tudományú embernek és oly rendkívül okos embernek tartjuk, hogy már akkor is tisztában volt azzal, hogy vannak álhalottak is, akiket fel lehet ébreszteni, ezzel még korántsem oldottuk meg a dolgokat. Az ugyanis nem Jézustól függött, hogy milyen halotthoz hívják, valóságos-hoz-e vagy álhalotthoz. Sőt a tetszhalál olyan nagy ritkaság, hogy hároméves nyilvános működése alatt egynél több ilyen esettel bajosan találkozhatott, ezzel az eggyel is véletlenül. Ő azonban az evangéliumok szerint három halottat támasztott fel s ezek közül legfeljebb Jairus leányára foghatjuk rá, ha nagyon akarjuk, a tetszhalált. (Mt 9,18-26; Mk 5,22-43; Lk 8,41-56) A naimi ifjút akkor támasztotta fel, mikor már vitték a temetőbe s Ő megállította a menetet. „Ifjú, mondom neked, kelj fel!” – szólt rá a halottra s az felkelt. (Lk 7,11-15)

Honnan tudhatta Jézus erről az ifjúról előre, hogy tetszhalott, mikor addig nem is látta s nem is láthatta? A halott be volt ugyanis takarva. A Szentírás nem szól ugyan róla, hogy csak akkor mondta neki, hogy keljen fel, mikor már kitakarta a lepelből, az arckendőt is levette róla s így meggyőződött, hogy tetszhalott, de itt még se mondhatjuk ki kereken, hogy ez nem történt meg. Azonban Lázár feltámasztásakor már egészen bizonyos, hogy mindez nem történt meg, mert hiszen a sírból jött ki (Jézus nem ment be a sírba, hanem csak bekiáltott) s a Szentírás külön is hangsúlyozza, hogy mikor kijött, még akkor is be volt kötözve a szokásos halotti ruhákba. De ugyanakkor a halott szagát is emlegetik a jelenlevők, tehát róla nemcsak Jézus nem tudhatta előre, hogy tetszhalott, hanem éppen ellenkezőleg, mi tudhatjuk egész bizonyosan hogy nem volt tetszhalott. A halottszag ugyanis csak tényleges halottól származhatott.

A legfőbb és minden természetes magyarázatot előre lehetetlenné tevő nehézség azonban az (s ez Jairus leányára is, tehát Jézus minden halottfeltámasztására vonatkozik), hogy ha tetszhalott is valaki, azért még nem lehet egyszerűen csak azzal felébreszteni, hogy rászólunk, hogy ébredjen fel. Ezen a nehézségen még az se segít, ha Jézust igen okos és nagy orvostudományi ismeretekkel rendelkező embernek tartjuk. A tetszhalottal ugyanis még ma se vitte többre az orvostudomány, mint hogy nem engedi eltemetni s vár, míg a „halott” magához tér és felébred, vagy pedig valóban meghal. Legtöbbször még az eszméletlen embert se tudjuk eszméletre téríteni még ma se, nem a tetszhalottat. Ha tehát a Jézustól feltámasztott halottak valóban csak tetszhalottak lettek volna, tisztán rájuk szólással való feltámasztásuk, illetve eszméletre térítésük akkor is megmagyarázhatatlan volna. A tetszhalottat ugyanis nem akkor tudja eszméletre téríteni, mikor akarja, még a modern orvostudomány se. Még injekciókkal se, nem egyszerű rájuk szólással.

Aztán ne feledjük azt se, hogy a tetszhalott, ha felébred, nem lesz mindjárt egészséges is, hanem aszerint, hogy milyen betegségben van és milyen legyengült az erőbeli állapota, további hosszabb-rövidebb fekvésre és ápolásra szorul. Például ha tetszhalálba merülése előtt még felülni se tudott már, akkor világos, hogy a belőle való felébredés után se tud mindjárt

felülni. S ha valaki felébredt a tetszhalálból, abból még egyáltalán nem következik az se, hogy nem hal meg újra (s most már végleg) néhány nap múlva. A Jézustól feltámasztott állítólagos tetszhalottak azonban mindjárt fel is kelttek, Lázár maga jött ki sírjából, a naimi ifjú pedig a maga lábán ment haza anyjával. Mindez akkor is csoda és megmagyarázhatatlan volna, ha csakugyan nem valódi, hanem csak tetszhalottak lettek volna.

Ami Jézus csodás gyógyításait illeti, ezeket szuggesztióval magyarázzák a hitetlenek. Szuggerálni annyit tesz, mint valakinek valamit bebeszélni, az agyába valamit becsempészni, valakire a saját gondolatunkat vagy akaratumkat úgy rákényszeríteni, hogy az illető azt hiszi, hogy a saját gondolata és akarata. Autoszuggesztióról akkor van szó, ha saját magunk hiteünk el magunkkal olyasmit, ami nem igaz. Annál nagyobb tere van a szuggesztióknak, minél gyöngébb akarató és minél befolyásolhatóbb valaki és minél nagyobb tekintéllyel bír előtte a szuggeráló. Hisztérikus, betegesen érzékeny s ezért befolyásolható idegzetű emberekben pedig sokszor egész betegesen nagy hatású a szuggesztió. Legalább bizonyos fokban azonban mindenki szuggerálható, tehát az egészséges idegzetű ember is, csak itt a szuggesztió szűk határok közé szorul. Útjában áll ugyanis az illető egyén józansága és nyugodtsága, önellenőrzése.

Sokan vannak, kivált nők, akik ha vért látnak, elájulnak. Kétségtelen, hogy ez autoszuggesztió. Hogy csupán képzelődés okozta rosszulletüket, bizonyítja, hogy ha nem látták volna meg a vért, semmi bajuk se lett volna, még akkor se, ha az a vér a saját vérük. Ha azonban meglátják, elájulnak, sokszor még a más véréől is. Elkezdnek ugyanis képzelődni, hogy itt nagy baj van s valóban egyszerre olyan nagy lesz a baj, hogy még eszméletüket is elvesztik tőle. Férfiak ilyenminek sokkal kevésbé vannak alávetve, mint nők, s világos, hogy a testi munkát végzők, az egészségesek, a falusiak is sokkal kevésbé, mint a városiak és a szellemi munkát végzők, az erősebben igénybevett agyúak és idegrendszerűek. Tömegszuggesztióról is hallunk s például „kísértetjárások” alkalmával tapasztaljuk is. Ha egy valaki állítólag látta, látják nemsokára egész tömegek. Itt persze az ijedtség és rémület is nagyban hozzájárul a szuggesztióhoz és autósuggesztióhoz, hisz az ilyen rendkívüliség különösen alkalmas a felidegesítésre és a józan ítélőképesség és önellenőrzés megzavarására.

Józan és egészséges embereknek azonban nem kell magyarázni, hogy se szuggesztióval, se autoszuggesztióval, se tömegszuggesztióval nem lehet azért mindent megmagyarázni, s ha a szereplők falusiak, még kevésbé, mintha városiak, s a régi, vasidegzzettel bíró emberek idejében még kevésbé, mint manapság. Egy józan, javakorabeli, testi munkát végző s így jó idegzetű férfi csak nevet az ilyesmin, s mivel másokat is önmaga után ítél meg, nemcsak maga teljesen alkalmatlan akár az autoszuggesztióra, akár a tömegszuggesztióban való részesezésre, hanem még azt se tudja megérteni s ezért el se hiszi, hogy mások sokszor milyen alkalmasak rá. De azért azok a mások is, akik áldozatul esnek neki, hamarosan észre térnek, kivonják magukat hatása alól s nevetnek rajta vagy inkább szégyellik, hogy annyira gyöngék voltak, hogy ők is hittek benne.

Igazi és feltétlen szuggesztió csak a hipnotikus álomban van. A hipnózis nem csoda, se nem ördögösség, hanem egy kóros idegállapot, az álomnak egy beteges fajtája, melyet egy idegen idéz elő bennünk (de csak akkor, ha mi is akarjuk, vagy legalábbis ellenállást nem fejünk ki ellene, de még ez esetben se mindenki hipnotizálható) és az ébreszthet is fel belőle bennünket. Tartama alatt teljesen szuggesztilbilisek vagyunk, azaz a hipnotizáló akarata szerint gondolkodunk és cselekszünk. Ha a hipnotizáló azt mondja, hogy hideg van, akkor dergünk, ha azt mondja, meleg van, izzadunk, és ha parancsol, cselekszünk.

Vagy száz éve eszébe jutott egyes orvosoknak, hogy nem lehetne-e a hipnózist gyógyításra felhasználni. Hisz tudvalevő, hogy a betegségek, különösen a jómódú, dologtalan emberek betegségének jó része csak képzelt betegség s csak azért nem gyógyul meg az ilyen

beteg, mert nem hiszi el az orvosnak, hogy nem beteg. Az olyan betegségekben, melyekben a rossz idegrendszernek is szerepe van – pedig a ma művelt embere betegségének melyikében nem játszik szerepet az idegrendszer? –, szintén lehet szerepe a gyógyításban a szuggesztió-nak, mert mihelyt a beteg hisz az örvendetes kijelentésnek, hogy nincs komoly baja s emiatt megnyugszik, már mindjárt jó lesz a közérzete, az pedig már fél gyógyulás. Aztán hányan bénulnak meg s bénultak meg például a harctéren az ijedségtől? Tudjuk, hogy ugyanettől megnémulni is lehet. Világos, hogy ez a bénulás és ez a némaság nem szervi, hanem idegi eredetű, világos tehát, hogy esetleg egyszerű elhittel, szuggesztióval is gyógyítható. A hipnotikus álomban pedig a páciens feltétlenül hisz annak, aki hipnotizálta. Világos tehát, hogyha az ilyen némának a hipnózisban azt mondja a hipnotizálója, hogy beszéljen, sőt talán nem is mondja, csak egyszerűen beszélni kezd vele, nem lehetetlen, hogy csakugyan beszél s ha az ilyen bénának azt mondja, hogy járjon, nem lehetetlen, hogy felkel és jár.

Ezért aztán annak idején, mikor ez a gyógyításmód még újdonság volt, tele tődövel hirdették a lapok, hogy ma már az orvosok meg tudják tenni ugyanazt, ami Krisztus idejében történt, tehát meg is fejtették Jézus csodáinak titkát: a vakok látnak, a bénák járnak, a némák beszélnek s mint akkor, ma is csak rászól az orvos a betegre, hogy láss, járj vagy szólj, és lát, jár vagy beszél.

Persze ma már mindezen régen túl vagyunk s az orvosok már régen lemondtak arról a dicsőségről, hogy ilyen fölényesen gyógyítsanak s az evangéliumi időket utánozzák. Már a Horthy-korszakban is egész Budapesten csak két orvos gyógyított hipnózissal. Az egyiket közülük ismertem. Ő mondta, hogy csak ketten vannak, de mindjárt hozzátette azt is, hogy a másik szélhámós. Pedig az a másik volt a híresebb, s elképedve tapasztaltam később, hogy nemcsak ez a kartársa, hanem az orvosi szaklap is kuruzslónak és szélhámósnek nevezte anélkül, hogy sajtóper lett volna a dolog következménye. A szélhámosságot tehát az illető maga is elismerte magáról, de azért csak folytatta tovább is, mert jól lehetett vele keresni. Még papot is tudok, akinek éppen hozzá volt bízalma. (S meg is gyógyította, őt egyébként nem hipnózissal.)

Azért hagyta abba a hivatalos orvostudomány ma már a hipnózissal való gyógyítást (illetve a hivatalos orvostudomány el se kezdte), mert legtöbbször semmi eredménnyel se járt. Ha az idegbéna beteg a hipnózis alatt szót fogadott is és járt, a felébresztés után megint csak épp oly béna volt, mint azelőtt vagy legtöbbször még bénább. Tartós eredménnyről ugyanis csak akkor lehet szó, ha a beteget sorozatosan újra meg újra hipnotizálják és újra meg újra sétáltatják a bénát (már ti. azt, akit egyáltalán sikerül sétáltatni, ami elég ritkaság) s hónapok folytán esetleg lehetséges, hogy az illető csakugyan járóvá válik a bénából. Azonban olyan ritkaság az ilyen eredmény, oly sok türelmet és oly hosszú időt kíván s annyira nem éri meg a sok fáradságot, mert a legtöbbször újabb és még az előzőnél is nagyobb idegbénulás vagy más idegbaj jelentkezik, hogy ma már – mint mondám – csak szélhámósok foglalkoznak vele, de azok is csak hirdetésekben, hogy a kíváncsiakat és a különlegességek kedvelőit magukhoz vonzzák, a valóságban azonban ők is idegenkednek tőle, mert félnek a kockázattól és a felelősségtől.

Hogy hipnózissal nem lehet és főként nem érdemes gyógyítani, azt könnyű megérteni. A hipnózis kóros, beteges állapot, előidézése idegroncsolás. Látszólagos eredménnyel is csak akkor jár, ha sokszor és sorozatosan történik. Márpedig hogy sorozatos idegroncsolásokkal nem lehet idegzetet gyógyítani, azt könnyű belátni. Legfeljebb ebből az idegbajból gyógyítja meg a beteget, de okoz helyette más, még sokkal nagyobb és veszedelmesebb idegbajt.

Azt azonban a mondottak után nem kell magyaráznunk, hogy akár egyszerű szuggesztióval, akár hipnotikus álom segítségével előidézett szuggesztióval szervi, tehát igazi betegséget nem lehet gyógyítani, hanem csakis képzelt vagy legfeljebb tisztán idegbetegség gyógyításá-

ról lehet szó e módon. Szervi betegség például a gyomorfekély. Seb borítja ugyanis a gyomor falát s vérzést okoz. Világos, hogy ilyen ember hiába hiszi el nekem akár csak úgy magától, akár azért, mert hipnózisba ejtettem, hogy neki nincs gyomorfekélye, attól még nem tűnik el a seb a gyomra faláról s nem szűnik meg a vérzés veszélye. Ellenkezőleg: az ilyen embernek csak árt, ha elhiszi, hogy nem beteg. Ha ugyanis betegnek tartja magát, akkor legalább vigyáz magára és megtartja a gyomorfekélyesre annyira fontos diétát s nem eszik savanyút és fűszereset. Ha azonban elhiszi, hogy már nincs baja, akkor annak megfelelően étkezik is és gyomorátfűródás és halál lehet az eredmény. Ilyenfajta esetekben a hipnózis teljes szuggesztibilitása is legfeljebb annyit ér el, hogy az illető nemcsak azt hiszi el, hogy nem beteg, hanem fájdalmat se érez, sőt nagyon jó lesz a közérzete is, de világos, hogy a seb ettől se tűnik el a gyomorfalról, s világos, hogy neki is árt, ha fűszereset eszik. A jó közérzet is – természetesen – csak addig tart, amíg a hipnotikus álom.

A tüdővész is szervi betegség s abban áll, hogy az illető tüdejét a Koch-féle bacilusok roncsolják s egy részét már el is pusztították. Világos, hogy az ilyen ember tüdejében se pusztulnak el a bacilusok csak azért, mert elhiszi, hogy nincsenek ott s annál kevésbé kap új tüdőt a már részben elpusztult helyébe. Az ilyen betegnek, ha elhiszi, hogy meggyógyult, legfeljebb az a haszna lehet belőle, hogy megnyugszik, visszatér az étvágya, jól alszik s így életét néhány héttel meghosszabbíthatja, de világos, hogy azt a roncsoló folyamatot, mely tüdejében folyik, meg nem állíthatja. Még nagyobb képtelenség arra gondolni, hogy talán még a már elpusztult tüdőrészei is majd csak úgy maguktól újjáteremtődnek csak azért, mert ő rendületlenül hisz ebben is.

Világos, hogy annak is, akinek nemcsak idegbénulás okozza a bénaságát, hanem a harc-téren az inait is elszakította a srapsziszilánk, nem is szólva arról, akinek még a lábszárcsontja is eltörött s összeforrasztani nem sikerült, hiába mondom a hipnotikus álomban, hogy keljen fel és járjon, ezt nem fogja, mert nem tudja megtenni, akármennyire akarja is, és ha a csontja is el van törve, ha szavamra eldobja a mankóit és futni kezd, törött csontja azonnal összebicsklik, a beteg pedig elesik és összetöri magát. Ahogyan ugyanis törött botra nem lehet rátámaszkodni, éppúgy törött csontra se, és akkor se, ha valaki szentül hiszi, hogy nem törött az a csont.

Világos, hogy seb se gyógyul meg és tűnhet el egy pillanat alatt szuggesztió hatására, sőt ezt még sikerrel szuggerálni is csak hipnotikus álomban lehet, mert aki érzékei birtokában van, az látja a sebéét és azt is látja, hogy még megvan, nem tűnt el, tehát nem is hiheti el, hogy eltűnt, akármennyire szívesen elhinné s akármennyire csodatevőnek tartja is azt, aki azt mondja neki, hogy már meggyógyult.

Ha most az egészet Jézus csodái magyarázatára akarjuk alkalmazni, először is meg kell állapítanunk, hogy Jézus senkit nem hipnotizált. Pedig a szuggesztió igazában csak ekkor érvényesül és a modern orvosi „kelj fel és járj!”-t kiáltók csak ennek segítségével tudták kiáltani esetleg (idegbajok esetén) néminemű kis eredménnyel. Igaz, hogy józan ésszel azt nem kívánhatjuk az evangéliumtól, hogy a hipnózisról is említést tegyen, mert akkor még nem tudták, mi az. Ámde azt feltétlenül említenék, hogy Jézus ránézett az ilyen betegekre s az nyomban elaludt. Ilyesmiről azonban a mind a négy evangéliumban elbeszéltek számtalan csodás gyógyítás egyikével kapcsolatban sincs szó. Egy beteg se aludt el, mielőtt Jézus meggyógyította volna.

Az igaz, hogy a betegek részéről Jézussal kapcsolatban csakugyan nagy szuggesztibilitást tehetünk fel, amilyent hipnotikus álmon kívül alig találhatunk, mert Jézusnak csakugyan csodatevő híre volt s az emberek nagyon bíztak benne. Például a vérfolyásos asszony is biztosra vette, hogy ha csak ruhája szegélyét érintheti is, meggyógyul. (Mt 9,20-22; Mk 5,25-34; Lk 8,43-48) Ámde Jézus olyan beteget is gyógyított meg, aki őt nem is látta, mert hiszen

apja, a százados azt mondta Jézusnak, mikor el akart menni, hozzá, hogy meggyógyítsa: Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak mondd most és itt, hogy gyógyuljon meg s akkor is meggyógyul. S csakugyan így történt. (Mt 8,5-13; Lk 7,1-10) Igaz, hogy a gyerek bizonyára tudta, hogy apja elment Jézusért, de az is kétségtelen, hogy azt hitte, hogy Jézus elmegy majd hozzájuk s akkor fog meggyógyulni. Azt senki, emberileg még Jézus se tudhatta előre, annál kevésbé a fiú apja, hogy majd csak így szóval és távolról történik a gyógyítás. S a gyerek mégis egészséges volt, mire apja hazaért és épp akkor lett jobban s szűnt meg a láza, mikor az apjával való beszélgetés közben Jézus ezt kijelentette.

A fő érvünk azonban mégse az, hogy szuggesztióval akár hipnózis segítségével, akár anélkül, legfeljebb csak idegbetegeket lehet gyógyítani, azt is többnyire csak visszaeséssel, tehát csak ideiglenesen, Jézus gyógyításainak legnagyobb része pedig nyilvánvalóan szervi bajokra esett. Az evangélium inszakadtakat, vakokat, bélpoklosokat emleget. Akkoriban még sokkal ritkábbak lehettek az idegbetegségek, mint ma. De mivel kétségtelen, hogy a legnagyobb betegeket vitték elsősorban hozzá, még a mai korban és nagyvárosokban is elképzelhetetlen, hogy az ilyen betegeket azonban csak az akar szuggesztióval gyógyítani, aki vagy nem tudja, mi az a szervi betegség, vagy azt nem tudja, mi az a szuggesztió.

Igaz, hogy a modern orvostudomány már azt is megállapította, hogy képzelődéssel, tehát autoszuggesztióval, még szervi és kémiai elváltozásokat is lehet előidézni a testben, például még az is majdnem mindennapi dolog, hogy ha valakit hipnotizálnak s egy hideg fadarabot adnak a kezébe azzal a szuggesztióval, hogy szikra, a hipnotizált nemcsak azonnal eldobja mint tüzeset, égési fájdalmakat érez, jajgat és nyalogatja a fájó kezét, hanem még sérülések, például hólyagok is találhatók a bőrén ott, ahol a fadarab hozzáért, mintha csakugyan tűz ért volna hozzá.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy egészséges idegzetű, normális egyéneknél ilyesmi nem fordul elő, hanem csakis idegbeteg, hisztérikus egyéneknél. Legfőképpen azonban arra kell rámutatnunk, hogy ha az idegbeteg ember beteges képzelőereje még a szervezetben végbemenő roncsolásokra is képes, ebből még igazán nem következik, hogy ugyanilyen szervi építésekre is képes ugyanez a betegesen abnormis képzelőerő. Hogy a betegség roncsol és roncsolni tud, természetes, de épp oly természetellenes, hogy építeni is tudjon azért, mert roncsolásra képes. A kettő között ég és föld a különbség. Láttuk, hogy a csírasejtekre gyakorolt röntgen-besugárzás is okozhat átöröklődő mutációkat deformációk, kinövések alakjában, de világos, hogy nem okozhat tökéletesülést, s még kevésbé célszerűen működő új szerveket. A gyógyuláshoz, a szervezet regenerálódásához is célszerű működés szükséges, ami sohase keletkezhet elfajulásból, az idegrendszer betegségéből. Márpedig az a hisztéria, ami ezeket a képzelet hatására keletkező roncsolásokat okozza, idegbetegség. Hiány, tökéletlenség, baj, betegség nem eredményezhet tökéletességet, pluszt, felfelé haladást, a gyógyulás pedig az. Hogy ezzel szemben degenerálódást, roncsolást, sebet okozhat, egyáltalán nem látszik se feltűnőnek, se meglepőnek.

Mellesleg meg kell még jegyeznünk azt is, hogy a képzelőerő még hisztérikus alkat mellett is még roncsolásokat is csak kisebb fokúakat okozhat. Például a bőr felhólyagosodása a kisebb fokú égési roncsolások közé tartozik. Mélyebbre ható sebeket, nagyobb szövetroncsolást még nem észleltek tisztán pszichikai behatásra. Világos tehát, hogy a képzelőerő hatására kisebb fokú égési seb keletkezésének láttára hibás és egészen tarthatatlan okoskodás volna arra következtetni, hogy szuggesztióval szervi betegségek gyógyítása is lehetséges. Csak a szervi roncsolás lehetséges általa, de az is csak szűk határok között.

Mint Jézus legnagyobb csodáját és egész érvelésének alapját, természetesen elsősorban feltámadását igyekeztek a kereszténység ellenségei kimagyarázni. Eleinte az apostolok iránti megvetés és gyűlölet azzal próbálta a dolgot elintézni, hogy csalás történt. Azt híresztelték,

hogy maguk az apostolok lopták el Jézus holttestét s hirdették aztán hazugul, hogy feltámadt. Ma már ezt senki sem mondja s nekünk se kell megcáfolásával időznünk. Nemcsak az apostolok jellemével ellenkezik ugyanis ez a feltevés, hanem a lélektannal is.

Az apostolok, akiknek még a legbátrabbika is az, aki kardot mert rántani Jézus védelmére, ijedtében még egy szolgáló szavára is letagadta még azt is, hogy valaha látta Jézust, egyáltalán nem mutatták magukat olyan hősöknek, hogy mesterük katonaságtól őrzött holtteste ellopásának megkísérlését feltehetnénk róluk. Semmi okunk sincs feltenni, hogy a mesterük elfogásakor annyira megriadt, sőt összetört apostolok, mikor már a holttest ellopására került volna a sor, bátrabbak lettek volna, mint azelőtt voltak. Hisz ha annyira gyávák és félénkek voltak, míg mesterük még élt, bizonyára nem szereztek bátorságot és lelkiert abból, hogy ellenségei oly könnyűszerrel a bitóra tudták juttatni. Ezek után ugyanis már mesterük csodátévő erejében se hihettek. Miért és milyen címen akarták volna hát elhíttetni a világgal annak a mesternek megváltó voltát és feltámadását, akiben ők maguk is oly keservesen csalódtak s akitől ezek után már semmit se várhattak se itt a földön, se a másvilágon?

S ilyen veszett ügy mellett azok, akik már akkor is gyávák voltak, mikor az ügy még nem volt elvesztett, egyszerre olyan vakmerőek lesznek, hogy egyenesen a fegyveres katonaság kezéből merik ellopni a holttestet? Igen, mert a katonák aludtak, mondják erre. De hát az egész katonai különítmény aludt? S ráadásul olyan álomszuszék volt valamennyi, hogy még a hatalmas kő gördítésére, puffanására se ébredt fel egyik se? A nagy kő hengerítése ugyanis szükségképpen nagy zajjal járt.

Aztán, ha mindenki aludt, honnan tudhatták az örök mégis, hogy mi történt, amíg aludtak? Ők legfeljebb annyit tudhattak, ha egyszer aludtak, tehát nem láttak semmit, hogy mire felébredtek, a sír már üres volt, de nem azt, hogy miért volt üres. De magukat az apostolokat is csak úgy lehet megérteni e tettükben, ha veszedelmes szélhámósok voltak már elejétől fogva s egész mozgalmuk nem volt más, mint a világ becsapására való szövetkezés. (De miért? Hogy mesterük miatt megöljék aztán valamennyit?) Ha ugyanis a kudarc, Jézusban való egész hitük összeomlása ilyen elhatározást váltott ki belőlük, akkor kénytelenek vagyunk azt hinni, hogy nem is volt benne sohasem hitük, már az elején is tudták, hogy hamis minden szava és ámitás minden állítólagos csodatette. Nem gondolhatunk mást, ha mesterük legnagyobb csodáját, a feltámadását csalással hozták létre s ezt ők egész természetesnek tartották.

Ennél valamivel már többet ér a másik magyarázat, mely azt mondja, hogy Jézus is csak tetszhalott volt s mint ilyen ébredt fel a sírban s tudott kijönni onnan. Többet ér azért, mert legalább tévedőknek tünteti fel az apostolokat, nem csalóknak, s felteszi, hogy legalább maguk az apostolok szentül hitték azt, amit Jézus feltámadásáról tanítottak. Mellette szól az is, hogy a keresztre feszítésben csakugyan lehetséges a tetszhalál, hiszen a kivégző osztagnak külön vigyáznia kellett, hogy az ütőereket meg ne sértsék s így elvérzés be ne következzen. Azt pedig láttuk, hogy Jézus természetellenesen korán befejezte haláltusáját. Azt pedig, hogy tetszhalál mennyire lehetséges, magam is feltűnően tapasztaltam. Már két tetszhalottal is beszéltem (köztük egy 14 éves fiúval, aki a hullaházban feküdt már a halottak között, mire felébredt), akik mindegyike még ma is él. Ezenkívül egy ápoló-apácától is hallottam, hogy vele is előfordult már, hogy a tudóosztályon egy meghalt fiatalemberrel már le is húzta a kórház tulajdonát képező fehérműt s intézkedett, hogy a hullaházba szállítsák, s órák múlva az illető felelősségre vonta, hogy miért húzta le róla a ruhát, sőt később a maga lábán el is hagyta a kórházat.

Azonban Jézust mégse tekinthetjük semmiképpen se tetszhalottnak, mert többszörös bizonyítékok vannak rá, hogy valóban meghalt. Nemcsak a szent lepel bizonyítja, hogy levegővel telt mellkassal úgy fulladt meg, hanem tudjuk, hogy ezenkívül még este, a keresztről való levétel előtt az oldalát is átszúrta az egyik katona lándzsával, s további bizonyíték a haláláról,

hogy oldalából vér és víz szivárgott ki, tehát már az átszúrás előtt is halott volt. Élő ember szívéből ugyanis fecskendez a vér, nem pedig megalvadt vér és vérsavó szivárog. Ez már csak holttesttel történhet meg.

De ha mindezek a bizonyítékaink nem lennének, és csakugyan mint tetszhalottat tették volna be Jézust a sírba, attól a sok illatszertől is meg kellett volna ott fulladnia, mellyel holttestét az akkori szokás szerint bekenték. Akár szaga, akár illata van ugyanis valaminek, azért van, mert gázokat fejleszt. Vannak olyan gázok, melyek az orrnak kellemesek, ezért hívjuk őket illatosaknak, nem pedig büdöseknak, ámde a kellemes illat is fejfájással jár, ha túl sok van belőle, sőt még halált is okozhat kis és zárt helyen.

Abban a kis koporsó nagyságú filkében, melybe Jézust temették s melynek kijáratát is eltorlaszolták a követ, feltétlenül halált kellett volna okoznia a több font illatszernek még egészséges ember esetében is, nem pedig akkor, mikor már úgymint alélt az illető s a vérvesztéstől legyengült állapotban kerül az illó gázokkal telített sírba.

De ha ettől is eltekintünk és még így is lehetségesnek tartjuk, hogy Jézus valóban felébredt halálos kábultságából sírjában, a feltámadása még akkor sincs sehogy se megmagyarázva. Ugyanis ekkor is csak legfeljebb az történhetett volna, hogy nyöszörgött volna ott bent, vagy halkán segítségért kiáltott volna. Ettől a katonák először talán kissé megijedtek volna, de aztán tovább hallgatózva, mégis csak tisztába jöttek volna a helyzettel, elhengerítették volna a követ, kihúzták volna onnan, elvitték volna s esetleg hosszabb-rövidebb ápolás után talpra állították volna. Ebből azonban senki se csinált volna csodát és senki se nézte volna dicsőséges feltámadásnak, mely tanai igazságának bizonyítéka.

Jézus azonban nem így „támadt fel”, hanem úgy, hogy földindulás keletkezett, a kő ellődött s a katonák ijedtükben annyifelé szaladtak, ahányan voltak.

A tetszhalott nem lesz rögtön makkegészséges, ha felébred, különösen nem akkor, ha „halálát” hosszas betegség s mint Jézusnál, nagy vérvesztés és elgyöngülés előzte meg. De ha rögtön akrobatává változott volna, ott bent a sírban, ahol nincs tér a nekilendülésre, a követ akkor se tudta volna ellódítani, tehát a maga erejéből nem tudott volna kijönni. A legfontosabb azonban az, hogy ha Jézus azért jött volna ki sírjából, mert csak tetszhalott volt, akkor később meg kellett volna halnia. Erről azonban szó sincs. Későbbi halálának eltitkolását pedig szintén csak rosszindulatú csalással lehetne megmagyarázni az apostolok részéről. Az igazság azonban az apostolok tanúsága szerint az, hogy Jézus feltámadása után már nem olyan ember volt, mint azelőtt. Nem volt együtt többé már az apostolokkal. Csak időnként látták. Teste már a föltámadtak teste volt, mely áthatolt a falon, meg tudott jelenni zárt ajtók ellenére is a szobában, de viszont mégis valóságos test volt, mert meg is lehetett fogni, sőt evett is az apostolok előtt.

Jézus feltámadásának természetes magyarázatai között a legtudományosabbnak látszik Harnack víziós elmélete, mely se az apostolokat nem vádolja csalással, sem Jézus valóságos halálát nem tagadja, hanem a következő módon próbálja csoda nélkül kimagyarázni a dolgot:

Az apostolokat Jézus hirtelen halálával borzasztó csalódás érte. Hiszen halála előtt pár nappal még dicsősége tetőpontján volt: úgy vonult be Jeruzsálembe, mint egy király. Még csütörtök este sincs semmi baja: együtt költik el vele a húsvéti vacsorát, péntek este pedig már régen halott. Pedig ők már szentül meg voltak győződve, hogy Ő a zsidók királya, a Megváltó, aki a mennyországot elhozza a földre. Azt hitték ura a természetnek, betegségnek és halálnak, s lám, egyszerre mindennek vége. Elfogják, megölik és meghal. Lehetséges ez?

A nagy lelki megrendülés okozta idegfeszültséget fokozta még a félelem.

Elbukott vezérnek a hívei is sajnálatra méltók. Tudták, hogy most rájuk fog kerülni a sor. Ezért ki se mertek még az utcára se menni, hanem zárt ajtók mögött együtt töltötték az egész pénteket és szombatot. Eközben mit tehettek volna mást, mint hogy Róla beszélgettek. Alud-

tak is, nem is. Kinek lenne kedve s ki tudna ilyen körülmények között aludni? De ha el-elbó-biskoltak is, akkor is Róla álmodtak, mégpedig jobbakat, mint a keserű valóság volt. Nem csoda, hogy a nagy hit, mely csak most kezdett megrendülni s a kegyetlen valóság, mely a vélt mennyből egyszerre a porba sújtotta őket, idegösszeomlást okozott náluk és érzékeiket kezdte kiszakítani a való világból. Valószínű, hogy az egzaltált Mária Magdolnával kezdődött a dolog. Ő újságolta először, hogy nem halt meg a Mester, mert ő látta. S megindult a megrendült idegzetűeknek a valótól elszakadó játéka: nemsokára ez is látta, az is látta. Még beszéltek is vele. Halászat közben éjjel a vízen járni is látták. Az Emmauszba menő két tanítvány is látta, sőt hozzájuk is csatlakozott, de aztán egyszerre eltűnt szemük elől.

Így keletkezett Jézus feltámadásának legendája. Aki ismerős az idegbetegségekkel, jól tudja, hogy ilyesmi éppen nem lehetetlen, mert tudja, milyen hihetetlen dolgokra képes a vágy, az akarat még az ellenkező valóság ellenére is és hogy mit el nem hisz az ember, ha valamin nagyon csüng, azaz hogy mire képes a szuggesztió és autoszuggesztió. A tömeghisztéria nem egy hihetetlen megnyilvánulását tapasztalhattuk már, melynek még komoly és művelt emberek is áldozatául estek.

Egyáltalán nem lehetetlen, hogy az apostolok Jézus feltámadásában való rendületlen hite, mely oly erős volt, hogy megkorbácsolást tűrt el érte s még akkor is azt mondta: Nem tehetjük, hogy amit láttunk és hallottunk, ne hirdessük (ApCsel 4,19-20), képzelődésen alapuljon. Vizionáltak és hallucináltak tehát az apostolok, mikor a feltámadt Jézust hallották vagy látták. Nem volt igazuk, de ők szentül meg voltak győződve, hogy igazat hirdetnek. Sőt ilyen rajongást tapasztalhattunk még híres emberek életében is. Többek között ilyen volt Bunyan is, a világhírű angol író. Neki is állandóan vallásos látomásai és közlései voltak, s ezek valóságáról úgy meg volt győződve, mint más a való tényekről.

Lehet, feleljük. De Bunyan angol író volt, az apostolok pedig halászok, ami pedig némi-nemű különbséget jelent. Továbbá az apostolok tizenketten voltak. Különös tehát, hogy mégis mind vizionáltak. Aztán az angol író nem olyan embert látott, és beszélgetett vele, akit azelőtt ismert, hanem amit a protestáns hittanban tanult, azt élte át álmaiban és álmodozásai-ban oly élénken, mintha valóság lenne. Előfordul, hogy emberek olyan látnak, ami a valóság-ban nincs (vízió), olyan hangokat hallanak, melyek szintén nem valóságosak (hallucináció), hiszen egy áttáncolt bál után úgyszólván mindenki hallja a fülében a muzsikát még másnap egész nap is. Ez is hallucináció, csak kisebb fokban. Idegkimerültség magyarázata a dolog. Azonban ilyenkor inkább csak hallucináció lehetséges. Maga a vízió már nemcsak idegkime-rültség, hanem már nagyfokú idegbaj jele, már-már az őrültség határán. (Bunyan se látott, ha-nem csak hallott.) De ha az idegbeteg még nem egészen őrült, akkor, ha akár víziói is vannak, még ellenőrizni tudja magát s megállapítja maga is, hogy képzelődés. Aki már erre se képes és esküszik azok valóságára, amit látott, az már egész bolond.

A Horthy-kor első éveiben egy 30-40 körüli, tehát körülbelül éppen az apostolok korá-ban lévő s szintén egyszerű férfi elpanaszolta, hogy amint megy az Üllői úton, Szent Péter meg Szent Pál jelennek meg előtte és lebegnek körülötte a levegőben. Mivel az effajta embe-rek makacsul szoktak ragaszkodni a látomásaik valóságához, erősen meglepett, hogy mikor figyelmeztettem, hogy ez nem ám igazság, hanem csak annak a jele, hogy idegbeteg, ez volt a válasza: „Tudom kérem, de hát mit csináljak?” Tehát maga is tudta, hogy nem valóság a dolog s esze ágában se volt, hogy elhiggye. Nem is mint dicsekvést hozta elő, hanem mint panaszt, mint szerencsétlenséget, s azt is mondta, hogy a világháborúban epilepsziát kapott s azóta lát ilyesmiket.

Egyszerű ember volt ez a férfi és óriási fokban idegbeteg: azért voltak víziói. De azért, mivel őrült még nem volt, mégis ellenőrizni tudta magát, tisztában volt vele, hogy az, ami vele történik, nem csoda, nem is kitüntetés részére Istentől, hanem képzelődés és szánandó

betegség jele. Kénytelen is volt mindezt tudni, hiszen kétségbeejtően rossz közérzete és fáradtsága, valamint állandó szellemi kimerültsége nagyon is keservesen érezte vele szánandó állapotát, melyet a háború borzalmai, idegizgalmai és megpróbáltatásai váltottak ki belőle, de viszont csak őbelőle. Ha ezredéből vaktában kiszedtünk volna még tizenkettőt, talán egyet se találtunk volna köztük, akinek idegeire hasonló romboló hatással lett volna ugyanaz a háború.

Visszatérve már most az apostolokra, joggal feltehetjük, hogy ők még egy XX. századbeli átlagkatonánál is sokkal kevésbé voltak hajlamosak ilyen idegbetegségekre. Hiszen halászok voltak, tehát a világ legegészségesebb, legnyugodtabb, legkevesebb izgalommal járó ösfoglalkozását űzték. Ki látott már idegbeteg halászt? Hiszen ha idegeskedne, semmit se fogna. Meg kell tehát állapítanunk, hogy ezt a Harnack-féle víziós elméletet mindenkire jobban ráfoghatnánk, mint éppen az apostolokra. Aztán lehet-e Jézus elfogatásának és kivégzésének mindössze egy napig tartó meglepetését és izgalmát a világháború négy éven át tartó poklával, halálfélelmével, izgalmával, nélkülözéseivel, fülsüketítő zajával összehasonlítani? A legnagyobb képtelenség azonban az, hogy nem is kivételesen egy, hanem mind a tizenegy apostol kapott egyszerre idegbajt: mind látta és mind hallotta Jézust. Akkor is, mikor külön-külön látták, s akkor is, mikor egyszerre.

A legfőbb nehézség azonban az, hogy Harnack e víziós elmélete is éppúgy ellentétben van az evangéliumok elbeszélésével és éppúgy csak az esetben fogadható el, ha egyúttal hazugoknak is tartjuk a szerzőket, mint a már ismertetett egészen együgyű csodamagyarázatok. Az apostolok ugyanis saját elbeszélésük szerint nem Jézust látták először, hanem az üres sírt. Nem a látomások miatt jutott eszükbe a feltámadás „meséje”, hanem azért, mert a sír volt üres. Ez egymaga semmivé teszi az egész víziós elméletet, mert az apostolok vizionálása esetén Jézus holtteste ott lett volna és ott is maradt volna a sírban. Akkor szó se lehetett volna holttest-ellopásról, mert hiszen a víziós elmélet szerint az apostolok nem szélhámosok s ők maguk hitték legjobban azt, amit „láttak”.

Aztán hogy lehet ebbe a mesébe beleilleszteni a holttestet őrző katonák megriadt elszaladását és jelentését, hogy feltámadt? De még ha el is fogadnánk, hogy még ezt is csak az apostolok fantáziája találta ki, az akkor is kétségtelen, hogy ha ezek a víziók folytán egyszerre rajongóvá és diadalmassá vált apostolok elkezdtek volna hirdetni a feltámadást, ellenfeleik: a főpapok, írástudók és farizeusok igen könnyen elintézhették volna őket azzal, hogy megmutatták volna nekik és azoknak, akiket el tudtak bolondítani, a sírt és benne a holttestet. Mert világos, hogy ha az apostoloknak csak vízióik lettek volna, akkor a holttest ott lett volna továbbra is a sírban. De hogy aligha lehetett ott, láthatjuk abból, hogy Szent Péter szavára, hogy mestere feltámadt, egyszerre ötezer ember keresztelkedett meg ott Jeruzsálemben, ahol a mester el volt temetve s ahol ugyancsak könnyű volt meggyőződni arról, hogy igaz-e, amit mond vagy nem.

El lehet-e képzelni az embereket ennyire hülyéknek, hogy még csak arra se lettek volna kíváncsiak, hogy ott van-e a sírban annak az állítólagos feltámadt embernek a holtteste vagy nincs? De még ha nem is lettek volna kíváncsiak rá, akkor is meg kellett volna tudniuk azoktól, akik a sír közelében laktak, mert ezek bizonyára elterjesztették volna a prédikálással annyira ellenkező tény hírért. Hogy azonban a prédikációnak ekkora hatása volt, csak úgy lehet megmagyarázni, hogy ott, Jeruzsálemben, ezt a prédikációt megerősítő tényt tudta mindenki s a szemeivel győződött meg róla. De egyébként is mekkora hiszékenység kell ahhoz, hogy valaki csodát akkor se hisz el, ha megbízható emberek közlik vele, hogy a szemükkel látták, ellenben azt elhiszik, hogy az egész világtörténelem legnagyobb eseményét, a kereszténységet, nemcsak tizenegy tanulatlan halász, hanem ráadásul még vizionáló, idegbeteg halász hitette el az egész világgal, s aztán erre épült fel az egész modern civilizáció, haladás és kultúra?!

De az evangélisták nemcsak azt állítják, hogy az apostolok nem Jézust látták először, hanem az üres sírt, hanem azt is, hogy nemcsak vizionáltak, tehát nem látták azt, ami nincs, hanem éppen ellenkezőleg, még azt se akarták elhinni, amit láttak, vagyis hogy ők csakugyan úgy viselkedtek, ahogyan vasidegzetű halászokhoz illik.

Az asszonyoktól, akik vasárnap hajnalban újra meg akarták kenni a holttestet, hallották először, hogy a sír üres, de nem akarának nekik hinni. Asszonyi beszédnek tartották a dolgot. Jellemző, hogy az emmauszi tanítványok úgy fejezik ki magukat, hogy ezek az asszonyok megrémítették őket („termerunt nos”), ahelyett, hogy örömről beszélnének. Éppen úgy lenéztek a „fehérnépfélét”, mint a mi józan parasztjaink. A nők ugyanis gyengébb idegzetűek, mint a férfiak, egzaltáltabbak és hiszékenyebbek is, s ezért még akkor is azt írja az apostolokról, hogy „némelyek pedig kételkedének”, mikor már be is fejezi az evangéliumot. De vajon így szoktak-e viselkedni a vizionálók, sőt az ilyen lelkület és beszéd nem zárja-e ki egyenesen, hogy valaki vizionálhasson? Nem az apostolok vizionáltak, hanem ők tartották vizionálóknak még azokat is, akik nem is Jézust, hanem csak a sírt látták üresen.

Az apostolok annak ellenére, hogy akkor már el lehetek volna készülve a nagy eseményre, mert hiszen az asszonyoktól már megtudták, hogy a sír üres, mikor Jézus maga megjelent előttük, még mindig inkább azt hitték, hogy látomásuk van, mint azt, hogy valóság az, amit látnak. Jézusnak még ekkor is bizonyítania kellett, hogy Ő az: mondani, hogy fogják meg, hogy meggyőződhesseken róla, hogy nem látomás. Sőt, enni kért tőlük, hogy elhiggyék, hogy nem káprázat s meg is mondják, mit evett előttük (mézet és halat). Erre ők nagy nehezen megnyugszanak, hogy mégse csak látomás vagy káprázat, de közülük az (Szent Tamás), aki véletlenül nem volt akkor jelen, mikor megérkezik, minden erősítésükre se akarja ugyanezt elhinni.

Hiába mondták neki, hogy nemcsak látták, hanem meg is fogták és hogy evett is előttük, Ő is olyan volt, mint a mi racionalistáink, maga akarta nemcsak látni, mert ez még kevés volt neki, hanem meg is fogni, ami aztán nemsokára meg is történt. Abban azonban mégis különb volt a racionalistáinknál, hogy ő legalább arról elhitte, hogy van, amit megfoghatott, ha a szeme bizonyossága egymagában nem is volt elég neki. Ezek azonban még ekkor se hisznek, mert hiszen előre kimondják rá, hogy lehetetlen. Ezért aztán nehogy megfoghassák azt, ami lehetetlen, nem érdeklí őket. Nem akarnak ugyanis abba a furcsa helyzetbe kerülni, hogy meg is foghassák azt, ami nemcsak nincs, de egyenesen lehetetlen is, hogy legyen szerintük.

Még legjobban feltehetnék a képzelődést és így a vizionálást Mária Magdolnáról. Ő ugyanis fehérnép volt, asszonyféle, aki könnyen hisz és könnyen képzelődik. Nem is volt szegény, egyszerű asszony, s nem is tiszta erkölcsű, s így élhetett át olyanokat s mehetett keresztül olyasmiken, ami tönkreteszi az idegrendszerét. S lám, még ő is nem Jézust látta először, hanem szintén az üres sírt, ami a víziós elmélettel sehogy se egyeztethető össze. Ha már látja, hogy a sír üres, akkor már igazán nem kellene nagy fantázia ahhoz, hogy arra gondoljon, hogy feltámadt a lakója, kivált mikor az ő bátyját, Lázárt már fel is támasztotta, tehát ugyancsak bebizonyította, hogy természetfeletti erővel bír. Mégse jutott eszébe még Mária Magdolnának se s még akkor se, hogy a sír bizonyára azért üres, mert Jézus feltámadt, hanem csak az, hogy bizonyára már elvitték a sírból.

Az ilyen sziklasírok ugyanis csak ideiglenes hajlékai voltak a holttesteknek. A jómódúak kegyetlennek tartották mindjárt a föld alá dugni a holttestet s így rögtön elválni tőle, s azért először csak ilyen sziklaüregekbe temették őket, melyek bejáratát kövel zárták el a külvilágtól és a hiénáktól és a bűz eltüntetésére szolgáltak az illatszerek, melyekkel a holttestet bekenték s melyet, amint vesztett erejéből, újra meg újra megújítottak. Hogy ilyen sírokat bérelni lehetett s csak ideiglenesek voltak, láthatjuk az evangélium azon megjegyzéséből is, hogy abban a sírban, melybe Jézust temették, addig még senki se nyugodott.

Ezért gondolta hát Mária Magdolna, mikor a sírt üresen találta (Jn 20,1-16), hogy Jézust már elvitték onnan, azaz végleg eltemették. S mikor ott bánatában és fásultságában leül a kertben, hol a sír volt, megjelenik maga Jézus és feléje tart. Bámulatos, hogy „az egzaltált” Magdolnának még most se jutott eszébe, hogy Ő lehetne, azaz hogy fel is támadhatott, hanem azt hitte, hogy a kertész. Még szólt is neki, s kérdezte is tőle, hogy hova vitték a holttestet. (Aki nem érti meg, hogy lehet, hogy még most se ismerte fel Jézust, azt figyelmeztetjük, hogy aki nagy bánatban van, az nem kíváncsi (még ha nő, akkor se). Valószínű tehát, hogy Magdolna nem is nagyon nézte, ki az. De az is eszünkbe jut ezzel kapcsolatban, hogy a feltámadt test nem egészen olyan, mint volt azelőtt, hiszen ekkor már a lélek tükre. Nemcsak Magdolna nem ismerte meg ugyanis azonnal Jézust, aki lehet, hogy nem is igen nézett rá, hanem az emmauszi tanítványok se, akik pedig együtt mentek vele az úton. (Lk 24,13-32)

Magdolnának tehát nemcsak víziói nem voltak, hanem még akkor se gondolt rá, hogy Jézus az, mikor már látta. Csak mikor Jézus mondta neki: Mária, akkor ismerte meg s vette észre, kivel beszél.

Látjuk tehát, hogy Harnack víziós elmélete is homlokegyenest ellenkezik mindazzal, amit az evangéliumok, a szemtanúk e feljegyzései Jézus feltámadásával kapcsolatban elmondanak. Jézus feltámadásának történeti valóságát tehát ismét csak akkor tagadhatjuk, ha az apostolokat hazugoknak, csalóknak, az emberek tudatos félrevezetőinek tartjuk. Ha nem hazudnak, akkor szó se lehet vízióról, csalódásról, képzelődésről, mert ők Jézus feltámadásával kapcsolatban olyan részleteket közölnek, melyek nem az alap nélküli képzelődést, hanem részünkről még a hiszékenység feltevését is lehetetlenné teszik.

Lehetségesek és felismerhetők-e a csodák?

1. A kereszténység ellenfelei azt mondják, hogy a csodák nem is lehetségesek. Azt mondják: Isten se nem változtathat azon, se ki nem javíthatja azt, amit már megcsinált, mert változhatatlan és végtelenül bölcs. A csodatétel azonban ezt jelentené. Isten szabta meg például azt, hogy a víznél nehezebb test a vízben lesüllyedjen, aki már meghalt, többet fel ne támadjon s általában a természet minden törvényét. Ha most egyszerre mindennek éppen az ellenkezőjét csinálná s azt akarná, hogy az a test mégse süllyedjen le, vagy a halott mégis feltámadjon, ez méltatlan lenne Istenhez, aki nem javíthatja ki azt, amit már elvégzett, éppen azért, mert szükségképpen jól, sőt a legjobban végezte el.

Az érv helyesnek és okosnak látszik, de csak látszik. Az érvelők ugyanis nem tudnak vagy akarnak különbséget tenni a bölceleti (ontológiai) vagy mennyiségtani és a fizikai dolgok, igazságok között. Isten csak az előbbieket szabta meg úgy, hogy véglegesek és kivételt nem tűrnek legyenek, tehát csak akkor változnék és javítaná ki saját alkotását, ha az ontológiai vagy mennyiségtani igazságok alól tenne időnként kivételt. Említettük már, hogy ez valóban lehetetlen s ezért jelentettük ki, hogy négyszögű kört az Isten se csinálhat, hogy kétszer kettő öt legyen, ő se teheti meg, de azt se, hogy ami már elmúlt, még egyszer visszajöjjön. Mindez azért nem lehetséges, mert Isten az, aki már mindezeket éppen az ellenkező módon szabta meg, mégpedig véglegesen, s egyszer s mindenkorra. Megváltoznék tehát, kijavítaná saját alkotását, s így következtelenségbe esnék, ha most egyszerre másként járna el. Világos tehát, hogy ez lehetetlen.

Egész más azonban a helyzet a fizikai igazságokkal. Ezeket Isten nem örökre és nem véglegesen szabta meg. Hiszen az egész anyagi világot is bármikor megsemmisítheti és teremthet helyette másikat egész más törvényekkel. Az anyagvilág, a fizika törvényeit úgy szabta meg Isten, hogy már akkor, mikor megsabta őket, tudta, hogy időnként kivételeket is fog tenni alóluk, mégpedig világos, hogy nem ok nélkül, mintegy szeszélyből, mert ez csak ugyan ellenkezne Isten fönségével, hanem azért, hogy a természetben lévő eszes lénynek, az embernek tudtára adja, hogy Ő is van s így hitét és iránta való szeretetét időnként megerősítse, az anyag törvényei (az ösztönök) elleni keserves küzdelmét időnként ezáltal megkönnyítse, főképpen pedig, hogy hozzá hasonló, eszes teremtményével időnként érintkezésbe léphessen s ekkor bizonyítékokkal szolgálhasson neki, hogy valóban Ő az, aki most beszél hozzá.

Nem szörszálhasogatás tehát s nem is mesterséges kitalálás ez az ontológiai és fizikai törvények közötti különbségtétel, hanem nagyon is valóságos és természetes. Természetes eszünk mondja, hogy a számok törvénye megváltoztathatatlan s akkor is érvényben lesz, ha egy egész más világ keletkezik más törvényekkel. De még inkább mondja az eszünk azt, hogy Istennek nem juthat eszébe, hogy képtelenséget tegyen. Hiszen éppen azért képtelenség, mert annak ellentéte, amit Ő örök törvényül szabott meg, valóban mindenképpen lehetetlen. Isten nem változhat és mindent végtelen bölcsességgel tesz. Mindenki érzi azonban, hogyha Isten változhatatlanságát az anyagvilágra, tehát a természet törvényeire is vonatkoztatnánk, akkor ez Isten mindenhatóságának korlátozása lenne. Ez Istent saját törvényei rabjává tenné. Hogy Isten az ontológiai és mennyiségtani igazságoknak valóban rabja, nem szégyen rá, mert az igazság rabjának lenni (azaz ostobaságot, képtelenséget soha nem is tehetni) tökéletesség, nem fogyatékoság. Ellenben igenis szégyen lenne Istenre, mert ellenkezne mindenhatóságával, ha még ő se tehetné meg, hogy például a vas ne süllyedjen le a vízben (például egy olyan ember kedvéért, akit Ő szeret), a bacilusoktól már tönkretett tüdejű embernek még Ő se adhassa többé vissza az életét és az egészséget és a halottat még Ő se támaszthassa fel.

Világos, hogy az, hogy a tudóvszések ezreit rendszeresen gyógyítsa meg csodásan, a nehézkedési erő érvényesülését szinte mindennaposan felfüggeszse s a természet törvényei semmibe vevésével naponta támasszon fel halottakat, csakugyan következtelenség lenne Istentől s ezért lehetetlenség. Akkor Ő volt az, aki a természet törvényeit alkotta s ki látott olyan törvényt, amely törvény, de azért mégse az?

Ez az állandó csodatevés, mint már rámutattunk, egyébként is célszerűtlen és Isten tervei-vel ellenkező volna. Ő számunkra a földi életet próbaidőnek szánta, melyben megmutathatjuk, milyen erős Benne a hitünk, mennyire szeretjük Őt, szeretetünk iránta mennyire önzetlen, azaz mennyire szolgáljuk Őt egy olyan világban, melyben úgy látszik, mintha nem az Ő akarat, hanem az anyag törvényei érvényesülnének, melyben sorsunk tőlük függ s melyben az anyag törvényei minket még életünkötől is megfoszthatnak s melyben inkább az istentelenek és gonoszok akaratá érvényesül, mint Istené. Ha azonban Isten itt lépten-nyomon beleavatkozna a természetnek éppen Tőle megszabott folyásába és állandóan csodákat tenne szerettei kedvéért, akkor csakugyan lerontaná azt, amit maga épített s Ő tenné lehetetlenné, hogy a földi élet valóban próbaidő maradjon s valóban meg lehessen vele érdemelni az örök üdvösséget. Akkor a gonosz azért nem vétkezne, mert nem merne vétkezni, a jó pedig nem önzetlenül, tehát nem szeretetből ragaszkodna Isten törvényeihez, hanem önző számításból, nyilvánvaló önérdékből. Ha a mennyországért teszi, igaz, akkor is érdekből cselekszik, de ez nem önzést jelent, hanem csak józan ész és egyszeregy-féle természetességet. Még gondolatnak is képtelenség ugyanis, hogy valaki valamit, sőt mindent azért tegyen, hogy kára lehessen belőle. De az is épp oly lehetetlenség, hogy aki okosan és helyesen cselekszik, az a végén ne járjon jól. Ha tehát tudom, hogy végeredményben mégiscsak jól járok, ha az igazat szolgálom és a helyeset cselekszem, ez nem azt jelenti, hogy önző, hanem csak azt, hogy józan eszű vagyok, és az, amit jónak és igaznak tartok, valóban az. Elég önzetlenség kell, hogy a jóban kitartsak még így is, hiszen ha Istennek szolgálok itt a földön, csak a lemondás, csak a szenvedés, csak a csalódás az osztályrészem s hogy nem mindig így lesz, azt is csak az eszem és a szeretetem mondja, de nem tapasztalom. Pedig magában véve milyen gyöngye a szeretet és milyen halk szavú az ész, mikor a szemem és általában érzéki tapasztalataim egészen mást mondanak, s mikor testem törvénye szinte ellenállhatatlanul ragad az ellenkezőre! Igazán nagy cinizmus, de még nagyobb ostobaság kell tehát hozzá, hogy ilyenkor ráadásul még azt is szemére hányják az embernek, hogy hiszen te is önző vagy, te is mindent a mennyországért csinálsz. (Pedig a mai modern hitetlenek minduntalan itt lyukadnak ki.) Nem veszik észre, hogy ha nem tudnám, hogy ezért rám jutalom és elégtétel vár, akkor Istent se hihetnék, erkölcsi rendet se ismernék, de magam is merő képtelenséggé válnék. Képtelenség ugyanis, hogy valaki éljen ugyan, de az önfenntartás törvényét ne ismerje.

Világos tehát, hogy mivel Isten a földi életet próbaidőnek szánta s tőlünk itt szeretetből folyó, önzetlen, érdek nélküli szolgálatot vár, a jók kedvéért nem függesztheti fel naponta és rendszeresen a természet törvényeit, mert akkor szolgálatunk nem lehetne önzetlen és szeretetből fakadó, s akkor a hit se lenne hit, hanem látás, tapasztalat, tehát szükségszerű, magától értetődő, szinte ránk kényszerített, szerinte cselekedni pedig természetes, nem pedig jutalmat kívánó érdem. De épp oly világos az is, hogy Isten rabszolgája lenne ennek a Tőle teremtett természetnek, ha még annyi joga se lenne, hogy ahhoz az emberhez, akit felruházott azzal a képességgel, hogy Őt megértse és szeresse, addig, míg itt próbaéveit éli, még kivételesen se léphessen érintkezésbe, illetve, ha érintkezésbe lép, ne gondoskodhatnék arról, hogy az ember tudhassa is azt, hogy csakugyan Ő lépett vele érintkezésbe (ezt pedig csak csodatétellel tudja elérni). Lehet-e arról még csak beszélni is, hogy Isten megteheti azt, hogy aki már meghalt, az is éljen, vagy például a villám akkor se gyújtson vagy öljön, mikor a természet törvényei szerint gyújtania és ölnie kellene? Az nem lehet, hogy mindezek naponta történjenek

(kifejtettük miért) s ezért a csodákkal szemben óvatosaknak kell lennünk s a keresztény okosság is azt kívánja, hogy ne higgyünk olyan könnyen bennük, de azt állítani, hogy ez merő képtelenség vagy akár még akkor se valószínű a megtörténtük, mikor maga az Isten jött el a földre a mi tanításunkra és megváltásunkra, legalább ugyanekkora képtelenség.

2. A mondottakkal már tulajdonképpen megfeleltünk a második ellenvetésre is: Miért nem tesz hát akkor az Isten ma is csodákat? Hogy ok nélkül történjék csoda, úgyszintén az is, hogy sokszor és gyakran történjék, az ellenkezik Isten változhatatlanságával és bölcsességével, mint láttuk. Akkor, mikor a kinyilatkoztatások történtek s kivált mikor maga az Isten járt a Földön, érthető, ha történtek csodák, mert akkor szükség volt rájuk és céljuk volt. Ma már, mikor a kinyilatkoztatások befejeződtek, ebből a szempontból nincs is rájuk többé szükség. Azonban történnek azért ma is csodák, mert azért ma is van céljuk: Isten irántunk való végtelen szeretetében időnként megkönnyíti, felvillanyozza a hitünket azáltal, hogy időnként közvetlenül is belenyúl a természet folyásába s szemléltetően is tudtunkra adja, hogy van, törődik velünk, hogy nem hiába küzd, aki küzd, s a bűn se marad örökre büntetlen. Döntő bizonyítékokat is hozunk majd fel a mai kor csodáira, mert ezeket a modern csodákat modernül is lehet bizonyítani, mert a tudomány haladását az emberek alaposabb meggyőzésére és a csodák egészen kétségtelen bebizonyítására is fel lehet használni s fel is használjuk. Úton-útfélen azonban ne várjunk csodákat. Láttuk, hogy ez ellenkeznék Isten bölcsességével s már csak ez alapon is előre megállapíthatjuk, hogy például a spiritiszta csodák, melyek szinte esténként ismétlődnek, nem származhatnak Istentől. Akik ezt hiszik, már csak ebből is láthatnák, hogy tévednek.

3. A harmadik ellenvetés. Hogy csodák történnek vagy történtek, azt csak néhány ember, például Krisztuséit a négy evangélista bizonyítja, azt azonban, hogy nem történnek, száz meg százmilliók, majdnem minden ember bizonyítja, mert ők mind amellet tanúskodnak, hogy ők soha még csodát nem láttak. Kinek kell hát inkább hinni: a négynek-e vagy a négyszázmilliónak?

A négyszázmilliónak, feleljük. Csak az a baj, hogy azt, hogy történt-e valami, nem azoktól szoktuk megkérdezni, akik nem látták. Nem is mondtuk mi azt soha, hogy ez a négyszázmillió látta a csodákat. Készséggel elhisszük, hogy ők még nem láttak csodát s így készséggel megállapítjuk mi is, hogy a legtöbb ember még soha csodát nem látott. De ha valaki ebből azt következteti, hogy csoda egyáltalán nincs is, éppen olyan együgyűen érvel, mintha a rablógyilkosságért halálra ítélt egyén azzal bizonyítaná az ítélet téves és igazságtalan voltát, hogy kérdezzék meg Pest másfél millió lakosát. Mind azt fogja vallani, hogy nincs tudomása róla, hogy ő a gyilkos. Ezt csak ez az egy ostoba cselédlány vallotta. Igaz, hogy ő meg is esküdött rá, de hát mégiscsak inkább kellene másfélmillió ember szavára hallgatni, mint erre az egyre. Mindenki tudja, hogy a gyilkos érvelése hamis. Annyira az, hogy nem is kockáztat meg egyik se ilyen érvelést. Aztán hányan láttak már atomot robbantani és hányan nem, s mégis vajon kiknek hiszünk: a látóknak vagy nem látóknak, a soknak vagy a kevésnek? Sajátságos, hogy csak a csodákat tagadók annyira együgyűek, hogy ők még ilyen érvelést is okosnak tartanak s még sajátságosabb, hogy még hatást is érnek el ennyire együgyű érvelésükkel.

A gyilkosság ügyében az az egy cselédlány többet számított, mint egész Pest, mert ő szemtanúja volt a gyilkosságnak, míg a másfélmillió pesti semmit se számít, mert hiszen nem is illetékes az ügyben. Nem is azt bizonyítják ők, hogy nem a vádlott a gyilkos, hanem csak azt, hogy ők nem tudják, hogy ő lett volna, mert ők nem illetékesek az ügyben. Hát annak eldöntésében is, történt-e csoda, nem azok vallomása számít, akik nem tudják a dolgot bizonyí-

tani, mert ott ahol ők voltak, csakugyan nem történt csoda, hanem egyedül azok számítanak, akik szemtanúi voltak annak, hogy történt. Ha ők hitelreméltók, állításukat el kell fogadnunk. A százmilliók ellentétes kijelentése csak azt bizonyítja, hogy a csoda nagy ritkaság, s ennek mi sohase állítottuk az ellenkezőjét, sőt meg kell állapítanunk, hogy a csoda fogalmába már bele is tartozik, hogy ritka legyen. Mindennapi dolgon senki se szokott csodálkozni.

4. Utolsónak hagytuk a legnyomósabb és leghelyállóbbnak látszó ellenvetést: A csoda az olyan, érzékeink alá eső esemény, mely a természet erőit felülmúlja. Hogy tehát valamiről meg tudjuk állapítani, hogy csoda-e vagy nem, azt kell megállapítanunk, hogy felülmúlja-e a természet erőit vagy nem. Ezt csak akkor tudnánk megállapítani, ha a természet összes erőit ismernénk. Mivel azonban nem ismerjük, s valamennyit valószínűleg nem is ismerjük meg soha, okos és megfontolt ember sohase mondhatja semmire, hogy ez csoda, hanem legfeljebb azt, hogy ezt a tudomány mai állásán még nem tudjuk megmagyarázni. Azaz itt minden bizonytalansággal a természet eddig még ismeretlen erői működnek.

Hogy mennyire okos beszéd az ilyen, azt jól láthatjuk abból is, hogy a tudomány haladásával valóban egyenes arányban csökkennek az állítólagos csodák. Évezredekkel ezelőtt még szinte minden ember élete csodákkal volt tele s az emberek szinte természetesnek vették őket. Falun itt-ott még most is előfordulnak, de a művelt városokban s különösen egyetemi tanárok körében egészen ismeretlenek. Régen csodának tartották volna, hogy egy kocsi magától menjen, sőt robojon, ma már oda se nézünk az autónak. Régen csoda volt, hogy egy ember felemelkedjen a levegőbe s oda repüljön, ahova akar: ma már majdhogynem olyan gyakori a repülő ember, mint a repülő madár. Régen el nem hitte volna senki, hogy egy gombnyomásra egyszerre tízezernyi fény gyulladjon ki, ma már ez mindennapi életünkhöz tartozik. Azt is a legtermészetesebbnek tartjuk ma már, hogy az orvos belelásson a tüdőnkbe, sőt gyomrunkba, sőt tudjuk, hogy még ahhoz se kell csoda, hogy egy tőlünk 20.000 kilométer távolságban lévő ember hangját hallhassuk, s ha kell, még erősebben, mint azok, akik mellette állnak s ráadásul még drótra sincs szükség, mely ide vezesse. Mindezekben a természet oly erői működnek, melyeket száz éve még nem ismertünk.

Jézus kétezer évvel ezelőtt élt. Nem csoda hát, hogy tanítványai csodáiról értesítenek bennünket. Ha azonban Jézus életét ma írják meg s nem halászok, hanem egyetemi tanárok, egész bizonyosak lehetünk benne, hogy nem lenne benne semmi csoda, hanem mindennek meg lenne benne a természetes és elfogadható magyarázata. Ha pedig olyasmit tapasztalunk, amit még ma se tudunk megmagyarázni, műveltségünk és megfontoltságunk akkor se engedi meg, hogy csodát állapítsunk meg, hanem intelligenciánk azt kívánja tőlünk, hogy ez esetben a természet eddig még olyan ismeretlen erőiről beszéljünk, melyek létezéséről még nem tudunk és törvényszerűségeiket még nem ismerjük. Ahogyan igen sok régi „csodáról” állapította meg ma már a tudomány, hogy milyen, akkor még nem ismert természeti erők működtek ott, épp úgy bízhatunk benne, hogy a jövő tudománya már arra is választ tud már adni, amire a mi tudományunk még ma se képes.

Mindebből az érvelésből csak annyi igaz, hogy az állítólagos csodákkal szemben valóban óvatosoknak kell lennünk s műveltségünk valóban megkívánja, hogy ne fogjuk rá könnyelműen semmire, hogy csoda. Elismerjük azt is, hogy szégyen, mert műveltség hiánya, ha olyat is természetfölötti okokkal magyarázunk, amit természetesekekkel is meg lehet magyarázni. Még az is megengedjük, hogy csakugyan fordulhattak elő és bizonyára fordultak is elő olyan esetek, hogy akár egyháziak, akár mások csodának nyilvánítottak olyat, ami nem volt az. Ebben még maga a hivatalos egyház se tévedhetetlen, mert még a szentté avatásokban is csak annyiban tévedhetetlen, hogy akit az oltárra emel, csakugyan az örök üdvösségben van, de nem abban, hogy azok a csodák is csakugyan igazak, melyek alapján az oltárra emelte az illetőt.

Kétes esetekben mindig a természetes jelleg mellett kell döntenünk. Műveltségünk s az igazság is azt kívánja, hogy ne siessünk nagyon annak megállapításával, hogy valami természetfeletti. Érthető, ha örömmel fogadjuk, hogy Isten csodával erősíti meg hitünket, de az esetleges felsülés sokkal többet árt a hit tekintélyében, mintha az az óhajtott csoda elmaradt volna. Ezért olyan esetekben, mikor valóban lehetségesnek látszik, hogy természetes erők is megmagyarázhatják a dolgot (például minden gyógyulás esetében, ha csak idegbetegségről van szó), akkor ne beszéljünk csodáról, hanem beszéljünk csak feltűnő vagy érdekes gyógyulásról.

Mindössze ennyi az, ami az érvben valóban okos. Minden további következtetés, amit fentebb levontunk belőle, hamis. Nem igaz például, hogy valaminek csoda voltát csak akkor állapíthatnánk meg tudományos bizonyossággal, ha a természet összes erőit ismernénk. Nemcsak olyan csodák vannak ugyanis, melyek a természet erőit felülműlják, hanem olyanok is – s éppen ezek az igazi csodák –, melyek a természet erőivel ellenkeznek. Például az, hogy egy vasdarab a víz tetején úszik.

Ilyenkor először arra gondolok, hogy nem vas az, csak annak látszik. Ha megállapítottam, hogy csakugyan vas, akkor arra, hogy bizonyára a belseje üres s így az egész mégiscsak könnyebb, mint az a vízmennyiség, melyet helyéből kiszorít. Ha látom, hogy ez a megoldás se segít, mert megállapítom, hogy tömör, akkor bizonyára nagyon együgyű lennék, ha azt hinném, hogy csak akkor tudom megállapítani, hogy itt valóban csodával van-e dolgom, ha már a természet összes erőit, például az elektromosság összes törvényeit, a rádióhullámokat, a radioaktivitást, az egész fénytant és hangtant, az atomrobbantást stb. mind ismerem. Hiszen mindezeknek ehhez semmi közük s én a víz tetején úszó vasdarabbal kapcsolatban nem olyan dolgot észleltem, ami a természet tőlem ismert erőit felülműlja, hanem olyat, ami egy tőlem jól ismert, fontos természeti erővel, a gravitációval ellentétben áll, tehát – a természetes erők keretei között maradva – merőben lehetetlen. Világos tehát, hogy itt napnál világosabb a csoda, ha maga az észlelés helyes.

Vagy például ha egy, a test felületén lévő mély, nagy sebet egy pillanat alatt eltűnni s új hússal, inakkal, idegekkel, véredényekkel s bőrrel pótolni látok, szükségem van-e akkor, mielőtt kimondanám, hogy ez csoda, arra, hogy előbb tisztába jöjjenek a természet minden elképzelhető törvényével és erejével? Dehogyan van szükségem! Hiszen ami történt, a természet olyan erejével ellenkezik, amit jól ismerek, sőt a józan eszemmel is összeegyeztethetetlen. Hogy ugyanis ez megtörténhessék, teremteni is kell (új bőrt, új húst, új izmokat, idegeket, vérereket, tehát milliárdnyi új sejtet) és ugyanakkor megsemmisíteni is (az elhalt részeket s a sebekben mindig megtalálható alvadt vért, evességet [váladékot], gennyet). Mert hiszen a sebet nem mostam ki, nem fertőtlenítettem előbb s nem vágtam ki a már elhalt vagy már megmérgezett részeket.

Igaz, hogy a természet az életre káros anyagokat maga is el tudja távolítani a szervezetből s maga is tud alkotni új sejteket s így új izmokat, bőrt, idegeket és vérereket is, ámde mind a kettőhöz idő kell neki. Akár az egyik, akár a másik munkát egy pillanat alatt elvégezni csak teremtéssel lehetséges egyrésztől és megsemmisítéssel másrésztől. Mind a kettő teljes lehetetlenség és képtelenség a természet törvényei szerint. Hiszen a szervezet csak hosszú hetek folyamán tudja az új sejtek építéséhez szükséges anyagot a táplálékból kivonni, a káros anyagokat pedig a szervezetből eltávolítani vagy közömbösíteni.

Még Zola is, aki szintén azzal érvelt a Lourdes-i csodák ellen, hogy a természet összes erőit még nem ismerjük s azért nem is foghatjuk rá semmire, hogy felülműlja őket, azaz hogy csoda, legfeljebb csak azt állapíthatjuk meg, hogy jelenleg még érthetetlen a dolog, ugyanakkor kijelentette, hogy „ha a zsebkésszel elvágom az ujjamat, s az a kisebb seb, ami ott utána keletkezik, a szemem láttára egy pillanat alatt eltűnne onnan, akkor én is elismerném, hogy csoda történt”. Ezzel azonban már elismerte azt is, hogy az, hogy a természet összes

erőit nem ismerjük, még nem azt jelenti, hogy minden csoda megállapítása lehetetlen. Látjuk, hogy van olyan csoda is, amelyről még Zola is elismeri, hogy meg lehet állapítani akkor is, ha a természet minden erejét még nem ismerjük.

Hát mi is csak ezt mondjuk. Az olyan csodákra, amelyekre józan, értelmes és elfogulatlan emberek is azt mondják, hogy természetes magyarázatuk sem lehetetlen, nemcsak nem akarjuk erőszakkal ráfogni mi se a természetfeletti eredetet, hanem a hit tekintélye érdekében mi is egyenesen ellene vagyunk természetfeletti magyarázatuknak. Mi is csak olyan csodákkal érvelünk, melyek bizonyosan csodák, azaz olyanok (sőt még sokkal olyanabbak), mint a Zola zsebkecskével ejtett seb pillanatnyi eltűnése lenne.

Aztán a tisztánlátás érdekében még egy igen fontos dologra kell felhívnom a figyelmet: Nemcsak azt kell néznünk, mi történt, hanem azt is, hogyan. Például ma már látjuk, hogy egy kocsí akkor is roboghat, ha nem húzza semmiféle állat, de viszont az ma is épp úgy csoda, mint hajdan, ha ugyanaz a kocsí benzin, sőt motor nélkül, tehát magától is robog. Ma már tudjuk, hogy az ember felemelkedhet a levegőbe s olyan irányba repülhet olyan magassággal és olyan sebességgel, amilyennel akar, de viszont ma is épp úgy csoda, mint kétezer évvel ezelőtt, ha egy ember szárnyak, benzin és motor nélkül száll fel a levegőbe és repül oda, ahova akar. Ma már tudjuk, hogy egy gombnyomásra százezernyi fényt lehet kigyújtani s ott, ahol akarjuk, s ugyancsak egy gombnyomásra azonnal hallhatjuk a tőlünk ezer kilométerre levő hangot, ámde a megfelelő berendezés, gép, szerkezet és energia felhasználása nélkül mindennek megvalósulása ma is épp oly csoda, mint kétezer évvel ezelőtt.

Nagyon tévednek tehát azok, akik azt hiszik, hogy ha a kétezer évvel ezelőtt élt embereket feltámasztanák s ide tennék őket egy XX. századi világvárosba, azok az autókat, villanyvilágítást, repülőgépeket, rádiókat látva vagy hallva azt hinnék, hogy csodákat látnak. Szó sincs róla.

Hogy ne magyarázzuk természetfeletti erővel azt, amit természetesen is meg lehet magyarázni, az a józan észből folyik, józan esze pedig a kétezer évvel ezelőtti embernek is épp úgy volt, mint nekünk. Gondolkoznának az illetők a modern technika vívmányai láttára, de nem tartanák őket csodának. Nem Isten erejét csodálnák bennük, hanem az emberekét. Hiszen még a legbutább köztük is azonnal látná, hogy drótok hálózzák be az egész várost, hogy az autóban gép van (hiszen hallja is a zaját), a repülőgépnek szárnya van, gép is van benne (hiszen majdnem megsiketít a zakatolása), a rádióknak is szerkezete van s még a villanyhálózatba is be kell kapcsolni. Nem ismeri még azokat a természeti erőket, melyek mindezt a csodálatos hatást létrehozták, de látja őket, tehát tudja, hogy vannak, s látja a köztük és a hatás közötti összefüggést is. Látja, hogyan jön létre, s ezért azt is látja, hogy nem csoda, hanem természetes oka van.

Ha az orvostudomány felfedezi a bélpoklosság gyógyszerét, akkor se lesz megcáfolva Jézus gyógyító csodája, mert hiszen az emberek nem annyira azt találták csodának, hogy a beteg meggyógyult, hanem azt, hogy egy pillanat alatt gyógyult meg, s különösen hogy gyógykezelés nélkül: Jézus egy szavára. A csoda éppen abban áll, hogy nincs meg a természetes okozati összefüggés az ok és az okozat között. „Kelj fel és járj” az ok és rögtöni meggyógyulás az okozat. Világos, hogy itt az ok nem elégséges ok, tehát azért láttak nagyon okosan és logikusan mögötte csodát, mert az eszük mondta, hogy itt más oknak is kell lenni.

„Lázár, gyere ki!” (Jn 11,34) Vagy: „Ifjú, mondom neked, kelj fel!” (Mk 2,11; Lk 7,14) Ez az ok, s a halott feltámadása az okozat. Világos tehát, hogy még ha lenne is a természetnek olyan ereje, amellyel halottat is fel lehet támasztani s ezt a szert valóban fel is fogják majd találni (szerintem buta ember, aki ezt elhiszi, de most az se baj, mert érvelésünk még az ő számukra is jó), Jézus csodája akkor se volna megcáfolva, sőt még csak meggyengítve se, mert hiszen Jézus még a természet e titkos erejének feltalálása előtt és nélküle: minden or-

vosság, kezelés, injekció vagy műtét nélkül, tisztán a halottra való rászólás által hozta létre ugyanezt az eredményt. Itt tehát semmiképpen se természetes ok volt az előidézője a csodás eredménynek. Ma, mikor már van rádió, épp oly csoda volna valakivel ezer kilométerről beszélni rádióadó és vevő nélkül, és szárny, gép és hajtóanyag nélkül ma is épp oly csoda volna a levegőbe emelkedni és repülni, mint Krisztus idejében volt. Mit emlegetjük hát Krisztus csodái magyarázatára a természet akkor még ismeretlen erőit, mikor látjuk, hogy Ő ezeket az erőket, ha voltak is, nem használta s olyan okok alkalmazásával ért el eredményt, amelyekkel lehetetlen azt elérni.

Hasztalan tehát itt a kétezer évvel ezelőtt uralkodott szellemi sötétségre hivatkozni, de hasztalan a természet ismeretlen erőivel érvelni is, mert mi nem olyan csodákkal bizonyítunk, melyeket csak a régi kor tudatlansága nézett azoknak, hanem olyanokkal, melyek ma is épp oly megmagyarázhatatlanok, mint akkor voltak. Hiába hivatkoznak előttünk a természet ismeretlen titkos erőire, mikor nyilvánvaló, hogy ha lennének is, Jézus azokat nem használta. Egyetlen eszköze a szó volt, azaz, hogy mondta, hogy úgy történjék, az emberi szónak pedig ilyen titkos ereje nincsen. Emberi szóval legfeljebb idegbajt lehet megszüntetni, de végeredményben még abban sincs sok köszönet.

Látjuk tehát, hogy a csoda lehetséges is és meg is állapítható. Nem mindig ugyan, de ilyenkor mi se állapítjuk meg. Sőt mi legkevésbé.

Mivel Krisztus csodái kétezer évvel ezelőtt voltak s ezért bármennyire nem lehet is valóságuk ellen elfogadható érvet felhozni, a nagy időtávolság miatt, mely elválasztja őket tőlünk, ellentmondást nem tűrő, kényszerítő erővel nem tudnak reánk hatni. Ezért a következőkben a jelenkor csodáival foglalkozunk. Azokkal, melyek napjainkban történtek. Ezek meggyőző ereje az időközelség és a tanúbizonyosságok frissessége miatt igen nagy s bizonyításukban a modern tudomány ellenőrző s így bizonyító eszközei is rendelkezésünkre állanak.

Látni fogjuk, hogy ma is történnek csodák, mégpedig talmiak (hamisak) és valódiak egyaránt, s mind az egyik, mind a másik úgy bebizonyítható, hogy tagadásuk szinte lehetetlen. Azért hasznos ezek bemutatása is, mert aki ezek valóságáról meggyőződik, az evangéliumban elbeszélte és történelmileg kétségtelen csodákat is a személyes élmény erejével fogja hinni. Lássuk tehát előbb korunk hamis csodáit, aztán a valódiakat, mégpedig részletesen, mert csak így meggyőzőek. A hamis csodák azok, melyeket a spiritizmussal kapcsolatban észlelünk. Nem azért mondjuk őket hamisaknak, mert nem valódiak, hanem azért, mert nem Istentől származnak és nem az emberek javára, hanem romlására szolgálnak.

A spiritizmus mibenléte

Az okkultizmus

Az okkultizmus körülbelül egyet jelent a spiritizmussal. Az okkultizmus jelentése titokzatosság, a spiritizmusé szellemiség, szellemekkel való foglalkozás, szellemek megidézése. Az ilyen célú összejövetelt szeánsznak, ma már magyarosítva: ülésnek, azt az egyént pedig, aki az állítólagos szellemek megjelenését közvetíti, médiumnak nevezzük. Ez magyarul eszközt jelent. A szellemidézés az Amerikai Egyesült Államokban a protestánsok körében kezdődött s onnan terjedt el az egész világban. (De mint nagy bűnt említi már az ószövetségi szentírás is és a görög jóshelyek is lényegileg az okkultizmus körébe tartoznak.) Ma is és nálunk is sokkal inkább protestáns, mint katolikus bűn. A szeánszok előtt és után még a katolikusok is protestáns módra imádkozzák a Miatyánkot. Ma már óriási irodalma van és folyóiratai jelennek meg, természetesen nálunk is.

A szellemidézés kezdetleges módon úgy történik, hogy a résztvevők félhomályban körülülnek egy asztalt, ráteszik a kezüket úgy, hogy egymáshoz érjenek. Rövidesen az asztal mozgása s titokzatos kopogások jelzik a szellemek megjelenését. A megjelent állítólagos szellemekkel való érintkezés sokféleképpen történhet. Legkezdetlegesebb és rendkívül hosszadalmas mód az, hogy a szellem kopogással felel (egy koppintás az „a”-t, kettő „b”-t, három „c”-t stb. jelent). Gyakori aztán az a mód, hogy egy kör alakban írt ábécé közepére egy poharat tesznek. A „szellemek” megjelentével a kérdések feladása után a pohár, melyre a jelenlevők ráteszik az ujjukat, mozgásnak indul s a feleletet azzal adja meg, hogy egymás után az ábécé különböző betűi felé mozog. Külön jel van a papíron az „igen” és a „nem” jelzésére.

Az igazi, fejlettebb spiritiszta jelenségek mindig médiumok által történnek. Médium nélkül nem lehet szeánszot tartani. A médiumitás veleszületett képessége némely embernek, akiket a spiritiszták nagy gonddal kutatnak fel és nagy becsben tartanak. Lehetnek akár férfiak, akár nők s vagy író vagy beszélő médiumok. Az ülés alatt transzban vannak, egy féleszméletlenségnek megfelelő lelkiállapotban. Ők közlik „a szellemek” válaszait a kérdésekre. A beszélő médium előszóval (szavait a nevezetesebb üléseken gyorsírással gondosan megörökítik), az író-médiumok írásban. A „szellemek” így adott közléseit nemegyszer vastkos könyvek alakjában adják ki a spiritiszták. Az író-médiumok kezét a szeánszok alatt titokzatos erő vezeti. A transz elmúltá után nem emlékeznek arra, mit írtak vagy mit mondtak s aszerint, hogy ez vagy az a szellem beszél vagy ír-e általuk, hangjuk és írásmódjuk is más, sőt állítólag az, aki ismerte életében az illető „szellemet”, a hangjáról vagy írásáról meg is ismeri, hogy ő az.

A spiritiszta jelenségeket háromféle módon lehet magyarázni. Az első, legkönnyebb és legkezdetlegesebb magyarázat, hogy az egész egyszerű csaláson alapszik s körülbelül a bűvészmutatványokkal egyértelmű. Az asztal mozgását eszerint a résztvevők kezének az izgalmas várakozás okozta ideges rángatózása idézi elő, melyet perszer az ülés spiritiszta vezetőjének tudatos hozzájárulása is segít. A titokzatos kopogások is a médiumtól származnak. Állítólag széles orrú cipőjében az egyik lábujja körmét veri a másikra. Ennek a magyarázatnak hívei hivatkoznak arra is, hogy a leghíresebb spiritiszta jelenségek előidézőit a rendőrség, mint csalókat leleplezte. Maga Rudolf trónörökös is leleplezett egy Bastian nevű világhírű spiritisztát, aki fehér lepel alatt a félhomályban maga sétálgatott a résztvevők előtt szellem képében.

A spiritizmusnak e módon való elintézésére azt kell mondanunk, hogy a dolog teljes félreértésen alapszik s ezért azzal a „megoldással” komolyan még foglalkozni se lehet. Akik azt hiszik, hogy a spiritizmust, mint egyszerű csalást, el lehet intézni, azok nem is sejtik, hogy

mi is a spiritizmus. Ha történtek vele kapcsolatban csalások is – amint hogy kétségtelen, hogy történtek –, abból még nem következik, hogy az egész se más, mint csalás. Aki volt spiritiszta üléseken, vagy ha csak felületesen is, de ismeri a spiritiszta irodalmat, annak számára ez a magyarázat annyira együgyű, hogy még csak nevetni se lehet rajta, mert a magyarázat együgyűsége elfojtja a derűt.

A legértelmesebbnek látszó s ezért tudományos körökben legáltalánosabban elfogadott magyarázat a spiritizmusról a következő:

Nem csalás. Minden igaz, de minden meg is magyarázható minden szellem vagy csodás, vagy természetfeletti elem nélkül. Hogy az asztal mozog, tagadhatatlan, s mert ezt a tényt letagadni nem lehet, kénytelenek vagyunk megengedni, hogy ha izgatott egyének együtt vannak, akkor bizonyos delejes erő járja át testüket, mely a köztük levő kisebb tárgyakat is megmozgatja. (Ezért mindig könnyű, filigrán asztal a spiritiszta üléseken körülült asztal.) Vagy talán inkább azt kell mondanunk, hogy ez a delejes erő árasztása csak egyes, ilyen tulajdonságokkal bíró egyének sajátja. Ilyen egyének a médiumok s ez az oka, hogy nem lehet nélkülük spiritiszta ülést tartani. Ez az erő, mely a médium testéből árad, nem természetfölötti erő, nem csoda, hanem egy ismeretlen, eddig figyelemre nem méltatott természeti erő. Aki még nem látott mágnességet, az is csodálkozik rajta, s hajlandó természetfölötti erőre gondolni, de csak a szokatlansága és ismeretlensége miatt. Mi, akik már ismerjük, egész természetesnek tartjuk. Ki gondolta volna azelőtt, hogy vannak a röntgensugarak vagy a rádióhullámok? Most pedig, mikor már tudjuk és látjuk, hogy vannak, megnyilvánulásukkor eszünk ágában sincs természetfölöttire, sőt akár csak valami titokzatosra is gondolni. Így kell felfognunk a médiumitással járó titokzatos erőket is.

Ami a médiumok akár szóbeli, akár írásbeli közléseit illeti: az a transz, tehát az a különleges lelkiállapot, ami mindehhez szükséges, szintén természetes jelenség, de rendkívüli is. Valami félig a hipnotizmushoz, félig az alvajáráshoz hasonló dolog. Ugyanaz, mint az álom, csak túlzott fokban, vagy rendellenesen. Van, aki sohase álmodik, van, aki majdnem mindig, van azonban, aki még beszél is álmában, és van, aki sokszor jár-kei is ilyenkor. A transzban is beszél vagy ír a médium, eszméletlen és mégse az (ebben a hipnotikus álomhoz hasonló). Még a természetes álomban is lehetséges, hogy valaki egész történeteket éljen át, amelyek egy egész más világba tartoznak, sőt hogy ezeket ne csak gondolatban élje át, hanem még hangosan mondja, sőt tegye is (ugyanaz történik a hipnotikus álomban, sőt az alvajáráásban is s egyik se természetfölötti jelenség). Miért ne tarthatnánk hát lehetségesnek azt is, hogy valaki olyan lelkiállapotba eshessék, melyben a való világból kikapcsolódik (a hipnotizált is abban él). Ilyenkor agya még élénkebben működik, mint máskor, eszébe jutnak olyan régi emlékei és ismeretei, amelyek normális állapotban nem jutna eszébe, agya pedig olyan élesen működik, amire rendes állapotban nem képes. Hiszen álomban is nemegyszer előfordul, hogy olyan 40-50 évre visszanyúló gyerekkori élményeket éljünk át, amely éber állapotban már évtizedek óta nem jutott eszünkbe.

Sőt a tapasztalatok alapján az is kétségtelen, hogy időnként ebben a lelkiállapotban, amit transznak nevezünk, még a telepátia, azaz a gondolatolvasás képessége is működik. Az agyak között bizonyos titokzatos érintkezés lép életbe, bizonyos képzetsugárzás, melynél fogva az egyik megérzi és így megtudja, amit a másik gondol. Olyan sok bizonyíték van erre, hogy szinte kétségtelennek kell mondanunk, hogy vannak telepatikus képességekkel bíró emberek, akik, ha nem is mindig, de időnként bizonyos esetekben megérzik, kitalálják a közelükben levők gondolatait. Az ilyen emberek a médiumok. (Ha még nem azok, akik lesznek vagy lehetnének, ha valaki felfedezné ebbeli képességeiket vagy ők maguk hajlandók lennének effajta szolgálatokra.) A transz pedig az ilyen telepatikus képességű embereknek az az állapota, melyben ezek a jelenségek náluk érvényesülnek.

Egyszer egyik tanítványomnak kezébe került egy hipnotizmusról szóló könyv. Utasításait a szomszédban lakó 12-13 éves polgárista fiún mindjárt ki is próbálta s a fiút 4-5-ször hipnotizálta. Ekkor abbahagyta a dolgot, mert félt a következményeitől. Azt mondta, hogy a fiú elaludt és mindent megtett, amit kívánt tőle, de a legérdekesebb az volt – hangsúlyozta –, hogy még mielőtt szoltam volna neki, már előre, tehát csupán a gondolatomra megtette.

Például – felelte – mikor azt akartam neki mondani, hogy álljon fel a székre, meglepett, hogy mielőtt kimondtam volna, már fel is állt.

Azt hiszem, hogy ez nem egyszerű hipnotikus jelenség, hanem az illető fiú mediális képességekkel is rendelkezett, melyek a hipnotikus állapotban kitörtek rajta. Ebből a fiúból jó médium lehetett volna s sajnos, lehet, hogy lett is. Az eset azonban szintén bizonyítja, hogy telepátia és telepatikus képességekkel rendelkező emberek vannak.

Ezzel aztán – mondják – meg is magyaráztunk minden titokzatos és a résztvevőket sokszor egyenesen bámulatba ejtő jelenséget, amit csak a spiritizmussal kapcsolatban tapasztalhatunk. Elmegy például egy anyja halála miatt megrendült, meghalt anyjával mindenáron érintkezésbe lépni óhajtó, hiszékeny egyén a spiritiszta ülésre s ott kívánságára állítólag megjelenik anyja szelleme.

Az illető hiszékeny, de azért józan s addig nem hajlandó hinni, míg bizonyítékokat nem szerez, hogy csakugyan az ő anyja az, aki ott ír vagy beszél. Ezért bocsánatot kér tőle, hogy nem hisz mindjárt, hanem előbb bizonyítékokat akar.

Felszólítja például, hogy mondja meg, mi volt a leánykori neve.

Dékány Mária, feleli „a szellem”.

A kérdező elképed, mert csakugyan az volt anyja neve. A médiumot viszont most látja először életében. Az se őt nem ismeri, se anyját nem ismerte. Érthetetlen tehát, hogy mégis tudja a nevét. Már kezdi hinni, hogy csakugyan anyja szelleme az, aki vele beszél, de biztonság okáért egy másik, még nagyobb bizonyítékot kér.

Mikor haltál meg?

1946. április 6-án, feleli anyja szelleme.

Erre aztán végleg hisz is az illető s örökre spiritiszta lesz, mert „a szellem” ezt is a legpontosabban megmondta. Nemcsak az évet, hanem még a hónapot, napot is.

Azonban – teszik hozzá a tudományos magyarázók – ez se bizonyít semmi mást, mint csak azt, hogy a médiumban, aki mindezt megmondta, a telepatikus tehetség, a gondolatolvasás jelentkezik. Mikor az illető a kérdéseket feltette, világos, hogy izgatottan gondolt arra, amit feleletül várt.

„Dékány” gondolta a kérdező, s a médium mondta utána, hogy „Dékány”. „Mária”, gondolta utána a kérdező, s a médium megmondta, hogy „Mária”. 1946., majd április, végül 6., világos tehát, hogy „a szellem” is eltalálta mindegyiket. A kérdező azt hitte, hogy ezzel a legkétségtelenebb bizonyítékokat szerezte arra, hogy valóban anyja szellemével beszélt, pedig semmi más nem történt, mint csak az, hogy a médium transz állapotban megérezte a kérdező gondolatait.

Szellemről vagy bármi más természetfölötti jelenségről csak legfeljebb akkor lehetett volna szó, ha olyan egyén adta volna fel a kérdéseket, aki maga se tudta, mi volt az állítólagos szellem leánykori neve és mikor halt meg s a szellem mégis meg tudta volna mondani a valót. Ez azonban – mondják – még sohase fordult elő.

Magam is nem egy tapasztalatot szereztem arra vonatkozóan, hogy a spiritiszta jelenségek nem haladják túl a telepátia kereteit. Egyszer az iskola folyosóján egy nem katolikus fiú szólított meg s kezembe adott egy papírt azzal a kéréssel, hogy a nővére kéreti, hogy fordítsam le.

Latin szavak voltak odaírva, de értelmük nem volt. Mondtam, hogy latinnak latin, de nincs értelme. Bizonyára tévesen írták le. Nem – válaszolta az illető –, egész pontosan van

leírva. Kisült, hogy ezt is egy szellem üzent s azért írt latinul, hogy a jelenlévők elhiggyék, hogy tényleg szellemmel van dolguk. Földi életében ugyanis pap volt az illető. Azok persze el is hitték, amit „a szellem” állított, pedig a latin üzenet értelmetlensége világosan bizonyította, hogy nem szellem üzent a másvilágról, hanem csak a médiumnak a transzban elevenen működő agya írt le egymás után olyan latin szavakat, melyeket életében már valaha hallott. Világos, hogy ha olyan médium, aki nem tanult latinul, transzban latinul írna vagy beszélne értelmesen, az már csoda volna, az már természetfeletti jelenséget bizonyítana, mert ilyesmi emberileg lehetetlen. Ezt már nem lehetne a telepátiával kimagyarázni.

Egy inas tanítványom viszont két magyar imádságot adott kezembe, melyek egyikét Deák Ferenc, a másikat a fiú meghalt anyjának szelleme üzent a másvilágról a fiú nővére, mint médium által. Az imádságok semmi hitbeli tévedést nem tartalmaztak. Hasonlítottak az imakönyvekben található katolikus imádságokhoz, de meg tudtam belőlük állapítani, hogy katolikus volt, aki írta, és hogy négy polgárit végzett, de többet nem (ez is megfelelt az igazságnak). A helyesírás ugyanis tűrhető volt, de azért nem hiba nélküli. Jellemző, hogy Deák Ferenc ugyanannyi helyesírási hibát vétett, mint a talán életében még írni-olvasni se tudó hajdani nagyanya. Arany János felesége is körülbelül hasonló tapasztalatokat szerzett a spiritizmussal. Ő, nemhiába kálvinista volt, maga volt a médium. Írt is, de csak úgy, hogy el se lehetett olvasni.

Ez lenne tehát a spiritizmus tudományos magyarázata, mely tetszetősnek és kielégítőnek látszik, de csak annak, aki bírálni nem nagyon akarja, azaz túlságos jóakarattal viselkedik a „tudományos” megoldások iránt. Az a delejes erő például, mely az asztalt megmozgatja, igen titokzatosnak és tudománytalannak látszik. Nem is szólva arról, hogy a kopogás megmagyarázására még csak kísérlet se történik. Pedig kétségtelen, hogy ez is valóság a spiritiszta üléseken. Aztán maga az a mindent megmagyarázó telepátia is gyanús dolog kissé. Nem mondom, hogy elhiszem, hogy ez természetes jelenség. Én még csoda nélküli csodákban se nagyon hiszek. Büchner se hitt benne, mert az „Erő és Anyag”-ban mesebeszédnek tart minden telepátiát. Ha valaki olyan hitetlen, mint amilyenek Büchner mutatja magát, ez helyes és következetes álláspont is.

Azonban régen, mikor még nem tudtam a spiritizmusról annyit, mint amennyit ma már tudok, magam is elfogadtam ezt a „tudományos” magyarázatot. Akkor még tanítványaimnak is így adtam a dolgot elő. Ma már más a felfogásom és a most következő, tehát harmadik magyarázat lett teljesen kifejeződött [kikristályosodott], megingathatatlan meggyőződésemmé. Ma már évtizedek óta azt tartom, hogy a spiritizmusban olyan jelenségek is előfordulnak, amelyeket az előadott természetes módon még a telepátia segítségével hívásával se lehet megmagyarázni, azaz, hogy a spiritizmusban valóban természetfölötti jelenséggel van dolgunk. A spiritiszta üléseken valóságos csodák is történnek, „a szellemek” olyasmiket is közölnek, amit telepátiával se lehet megmagyarázni. Például valóban beszélnek idegen nyelveken is. (Ez természetesen nem azt jelenti, hogy mindig.) A spiritizmus az ördöggel való cimborálás. Valóban szellemek jelennek ott meg és tesznek közléseket, de nem a megholtak szellemei, hanem a gonosz szellemek s ezért spiritiszta ülésen részt venni nagy bűn, az ott kapott üzenetek után igazodni még inkább.

Olyan hallatlan állítások ezek, hogy természetesen minden kételyt kizáróan bizonyítani kell őket, ha azt akarom, hogy elhiggyék s érdemes is erre törekednem, mert hiszen egyszerre nemcsak azt tudjuk meg belőle, hogy csodák lehetségesek, a természetfölötti világ, lélek, szellem, másvilág valóban létezik, hanem még azt is, hogy ördögök is vannak, cimborálni is lehet velük, sőt még ördögtől megszállott emberek is vannak (a spiritizmussal kapcsolatban ez is szinte mindennapi dolog), tehát az evangéliumoknak még erre vonatkozó állítási is igazak, pedig ezeket sokan egyenesen szégyennek tartják elhinni s Renan is leginkább emiatt fölényeskedik annyira Jézussal szemben.

Bizonyításunk két részből áll: az elsőben azt mutatjuk ki, hogy a spiritizmussal kapcsolatban valóban történnek természetes erőkkel semmiképpen meg nem magyarázható dolgok, a másodikban pedig, hogy ezek a természetfeletti jelensége nem Istentől, nem is a megholtak lelkétől, hanem csakugyan a gonosz lélektől, az ördögtől származnak, tehát feltétlenül kerülendők.

A spiritisza jelenségek természetfeletti jellege

Említettem, hogy eredetileg magam sem hittem a spiritisza jelenségek természetfeletti jellegében s magyarázatukra eleinte magam is a fentebb ismertetett „tudományos” magyarázatot adtam elő. Legelőször akkor kezdtem a magyarázat helyességében megínogni, mikor egyszer a technológián egyik hallgatóm meglehetősen nyersen és bárdolatlanul közbeszölt, hogy „az nem úgy van”.

Akkor történt az, mikor arra mutattam rá, hogy a spiritisza ülések asztala mindig könnyű, filigrán asztal. Mikor felszólítottam az illetőt, hogy adja elő, miként nem úgy van, röviden csak azt felelte, hogy ő Szibériában volt hadifogságban (az első világháború után történt mindez) s ott nemegyszer tartottak szeánszokat s ott olyan hatalmas, nehéz asztal volt, mint az ott (s rámutatott a technológiai előadóterem nehéz és hosszú előadó asztalára) s mégis „úgy táncolt, mint a veszedelem”.

Zavarba hozott a felszólalás, s mikor azt kérdeztem az illetőtől, hogy ő ezt maga látta-e vagy pedig csak hallotta, azt felelte: „Persze hogy láttam, mégpedig nem is egyszer. Nem vagyok én gyerek!”

A helyzet és a hang olyan volt, hogy nem lehetett rá azt mondani, hogy nem igaz vagy hogy nem hiszem. Azóta a szintén teljesen megbízhatónak látszó és vallásilag is művelt Raupert műveiben olyan ülésekről is olvastam, amelyek tartama alatt az asztal nemcsak táncolt, hanem láthatatlan kezek az egészet egyenesen darabokra tördelték.

1948 őszén a Fővárosi Segítőalap Eötvös utcai kórházában egy Gulyás nevű, 30 év körüli, értelmiséghez tartozó, mind testileg, mind lelkileg jellegzetesen férfias, bátor és jókedélyű, barátkozó természetű (mind olyan tulajdonságok, melyek nem szoktak meglenni a rossz idegzetű, képzelődő, nem a valóság talaján élő egyénekben) betegársam azt beszélte, hogy nagyobb gyerek korában, mikor még Orosházán laktak, a lakásukban heteken át szellemjárás volt, úgyhogy végül emiatt voltak kénytelenek lakást cserélni.

Azt mondta, hogy este, mikor a lámpát eloltották és lefeküdtek, különféle erős zajok hallatszottak s az ágy előtt a padlón hagyott cipők elmentek a helyükről. Többször a sötétben hallották is a sétáló üres cipők zaját s gyufát gyújtva (úgy látszik nem volt villany a lakásban) a világosságnál látták is, amint a cipők mozogtak.

A szoba egyik sarkában rézsút elhelyezett szekrény tetején volt vagy 10-15 alma s egyszer ezek szemük láttára eltűntek onnan (ez természetesen nappal volt). Egyenként tűntek el, mintha valaki a szekrény mögött állt volna s így húzta volna le magához őket egyenként. Nem is gondoltak először titokzatosságra, hanem azt hitték, hogy az egyik gyerek bújt a szekrény mögé s az mókázik. Meggyőződtek azonban róla, hogy nincs és nem volt ott senki (emiatt még a szekrényt is félrehúzták), de viszont az almák eltűntek és nem is kerültek elő többet.

Ez természetesen így előadva nem sokat jelent, hiszen falun majdnem minden idős néni tud szolgálni hasonló történetekkel. Aki azonban magától a szemtanútól hallotta, mint én, ismerte az elbeszélő intelligenciáját és egyéniségét, a hangsúlyt és a biztonságot, ahogyan előadta, és az erélyt, amellyel tiltakozott a tévedésnek vagy csalódásnak még a lehetősége ellen is, arra egész más, feltétlenül meggyőző hatással volt. Nem is akadt a betegszobában levő

vagy 15 és többnyire értelmiségi jelenlévők közül egy se, ki az elbeszéltek valósága felől kétségét nyilvánította volna. Köztük volt egy jogi doktor fővárosi fogalmazó és meggyőződéses kommunista és materialista is. Az se merete mondani, hogy nem hiszi vagy mesének tartja. Aki magától az intelligens és fiatal szemtanútól hallotta a dolgot, nem is mondhatta.

Aztán olvastam Dr. Grünhut Adolf, zsidó orvos, a magyar spiritiszta egyesület alapítójának „Tanulmányok a spiritizmus köréből” című, két testes kötetet tartalmazó művét, mely tele van ennél még feltűnőbb esetekkel és különféle ördögtől való megszállásokkal is. Aki áttanulmányozta a művet, lehetetlen, hogy azt mondja, hogy a szerzője találta ki azt, amit ír. De azt se mondhatja róla, hogy örült, sőt még azt se, hogy egy kereke hiányzik. Így aztán nem tehet mást, mint hogy elhiszi, s ha az ott leírt dolgoknak csak egy tizedrésze is igaz, akkor kétségtelen, hogy van természetfeletti világ és történnek csodák és ma is.

Aztán ott vannak a már említett, hívő katolikus és protestánsból megtért Raupert Godfrey J. művei, köztük a Dr. Némethy Ernő fordításában 1926-ban magyarul is megjelent „A spiritizmus a teljes valóságnak fényében” című. Aztán ugyanezen szerzőnek „Die Geister des Spiritismus, Erfahrungen und Beweise” címen németül is megjelent műve, melyekben szintén elképesztő dolgok vannak elbeszélve s az olvasó még kevésbé van abban a helyzetben, hogy azt mondja rájuk: nem hiszem, mit Grünhut Adolf könyvére. De ilyen elképesztően fantasztikus dolgokat nem is hozhat elő írásban komolyan valaki, hacsak nem tudja bizonyosan, hogy igazak. Nem csoda aztán, ha a spiritiszták annyira lenéznek egyes bírálóik előttük elképesztőleg ható tudatlanságát, akik tájékozatlanságukban, de egyúttal elbizakodott fölényükben egyenesen a napot akarják letagadni az égről.

Ott van aztán a „Spiritizta Szemle” vagy a Hamburgban és Amszterdamban megjelenő „Zeitschrift für psychische Forschung” és számtalan más folyóirat, melyek minden számában értelmes és komoly emberek tollából jelennek meg elképesztőnél elképesztőbb csodás jelenségek leírásai a spiritizmussal kapcsolatban. Lehet, hogy minderről sokan nem tudnak, okos és művelt emberek se. Az is lehet, hogy ha a kezükbe kerülnek, sokan el se olvassák őket, de ez nem változtat azon, hogy a tények vannak és hogy képtelenség, hogy ilyen hajmeresztő dolgokat egyesek egyenesen kitalálni merészeljenek, sőt még az is, hogy a légyből elefántot csinálva, ennyire felfűjjanak. Hiszen mindegyik elbeszélő hangsúlyozza, sőt tüntetőleg fitogtatja tudományosságát, elfogulatlanságát és tárgyilagosságát, egyenesen kér mindenkit a tanulmányozásra és állításait rendszerint még fényképfelvételekkel is támogatja.

Ott van aztán a londoni „Catholic Tuth Society”-től kiadott és a salfordi püspöktől írt „The Spirit World” című tömegterjesztésre szánt füzet, mely ugyanezt az álláspontot foglalja el a spiritizmus tekintetében, tehát természetfeletti jellegét épp úgy elfogadja, mint én.

Aztán ott vannak az éppen nem ritka újsághírek hasonló csodás jelenségekről. Igaz, hogy egy újsághír még nem tudományos bizonyíték, azonban akkor, ha nem külföldön történt az állítólagos esemény, hanem annak az országnak határai között, ahol az illető újság megjelenik, ha pontosan közli a falut, ahol, az időt, amikor, és a személyeket, akikkel a dolog történt s különösen hasábos cikkeket közöl a dologról heteken át újra meg újra, akkor már az újságnak is hinnünk kell, mert ha nem igazat írna, a névvel megemlített szereplők feltétlenül cáfoló nyilatkozatokat tennének közzé. Senki se szeret ugyanis olyan bolondos csodákban szerepelni, mint amilyenek a spiritizmussal kapcsolatban szoktak történni, hiszen nevetségessé teszi magát általuk. Mivel pedig az, amit az újságok szenzációkká fújtak fel, a legeldugottabb falvakban is ismeretessé válik, mert újság ma már oda is jár, lehetetlenség az is, hogy a szereplők előtt ismeretlenek maradnának azok a furcsa hírek, melyeket a lapok az ő szemlélővel kapcsolatban közölnek.

Ott van például a Magyarország című, abban az időben egyik legtekintélyesebb színvonalú magyar lap, 1926. május 1-jei, szombati számában „A kis Molnár Vilma „csodatettei” Vas

megyében” című cikk, Vasszentmihály, április 28. keltezéssel „a magyarság kiküldött tudósítója” (Thury Lajos) tollából. Azt olvashatjuk benne, hogy az osztrák határon levő Vasszentmihályon olyan szenzáció van, hogy a környékről ezrével özönlük a nép „csodát látni”. Az újságíró is miatta utazott a fővárostól ugyancsak messze eső községbe.

Először Szakáll József plébánost keresi fel.

„A csoda – mondja neki a plébános – 15 vagy 16 éves parasztleány, Molnár Vilmának hívják (az újságíró le is rajzolta a lányt s közli a képét), aki körül állítólag furcsa dolgok történnek. Különböző tárgyak megmozdulnak és röpködnek a levegőben, szellemek kopognak és üzeneteket küldenek. A plébános úr különben kijelenti, hogy közvetlenül nem tud semmiről, csak úgy hallomásból ismeri a dolgokat. A szellem ugyanis a hívők szerint tiltakozik a plébános jelenléte ellen a csodák színhelyén, ő tehát nem látott semmit. Hallomásból viszont annyi mindent tud, hogy három nap alatt se lehetne azt mind elmondani. Maga helyett szemtanúként ajánlja hát Juhász Mihály káplán urat, akivel szemben a szellemek több jóindulatot mutatnak és aki így maga is látott egyet-mást a Molnár-portán történők közül.”

Az újságíró aztán cikkében elmondja, hogy a múlt év őszén kezdődött a dolog, mégpedig nem Vasszentmihályon, hanem a szomszédos osztrák Németújvárbán, ahová Molnár Vilma német szót tanulni ment. Az újságíró olyan sokat ad a tudományos hitelre, hogy hangsúlyozza, hogy amit az ott történetekre vonatkozóan elmond, azt csak Molnár Vilma elbeszélése után mondja, tehát bizonyítani nem tudja. Eszerint szeptember 18-ától kezdve az ajtók maguktól becsapódtak utána, a kulcs kirepült a zárból. Később kanalak, kések, poharak, sótartók ugrottak le az asztalról vagy a kamrában a polcra és Molnár Vilmához repültek. Ezek a tárgyak a legkülönbözőbb természetűek (cserép, vas, fa vagy üveg) voltak. Egy-két ízben a csecsemő, akit dajkált, az is kirepült a bölcsőből és szép lassan leszállt a földre. Még később már meglehetősen súlyos tárgyak is megmozdultak: asztalok, szekrények, nyújtódeszkák, mosóteknők és más egyebek. Érthető, hogy Németújvárott olyan szenzáció lett a dologból, hogy a környékbeli nép csak úgy özönlött oda. A környékbeli osztrák lapok is tárgyalták a kérdést, egy grázi lap pedig hosszú tudósítást közölt róla. A német gazda ijedtében, s hogy szabaduljon tőle, hazaküldte a lányt szüleihez. Otthon csak pár napig tartózkodott (s e pár napban nem történt vele semmi), mikor megérkezett Windischgrätz hercegnének, Erzsébet főhercegnének, Rudolf trónörökös lányának (aki később kommunista lett és viselkedésével botrányokat okozott) levele, ki meghívta bécsi palotájába Molnár Vilmát vendégnek. Úgy látszik, olvasta a bécsi lapokban esetét és kíváncsi volt rá.

Az újságíró újra csak hangsúlyozza, hogy arról is, ami Bécsben történt, csak Molnár Vilma elbeszélése alapján ír, tehát higgye, aki akarja. Az azonban tény – írja –, hogy a főhercegnő néhány nap múlva azért küldte haza a lányt, mert palotája cselédsége kijelentette, hogy nem mer tovább a magyar lánnyal egy fedél alatt maradni.

Molnár Vilma azt mondja az újságírónak, hogy itt is röpködtek hozzá a tárgyak, mégpedig nemegyszer zárt ajtókon át is (!). Néha akkor is történt ilyesmi, mikor aludt. Azt mondja, megese, hogy éjszaka az ágya is sétát végzett, miközben ő benne aludt s reggelre ágyát a szoba túlsó végében találta és le volt gázolva és összetörve minden, ami menet közben az ágy útjában volt.

A főhercegnő, úgy látszik, nem akarta szegényszemre hazaküldeni azt a lányt, akit ő maga hívott meg vendégnek, s ezért kórházba küldte kezelésre. Érdekes, hogy a bécsi kórházban való tartózkodása alatt nem jelentkeztek Molnár Vilma körül a titokzatos jelenségek. Ott nem történt semmi. Mikor a Magyarország munkatársa Vasszentmihályban Molnár Vilmát felkereste, a lány körülbelül négy hete hogy hazaérkezett Bécsből, a kórházból.

Most már szóról szóra idézem Thury Lajos tudósítását, mert amit ettől kezdve közöl, már nemcsak Molnár Vilma elbeszéléseire támaszkodik, hanem a szemtanúk egész seregére is, akikkel az újságíró a faluban személyesen beszélt.

„Két-három napig nem történt semmi, azután újra kezdődött a tárgyak röpködése körülötte, mégpedig fokozott erővel. Ezeknek a jelenségeknek tanúja volt a falu egész lakossága és még sok százan és sok ezren mások, akik a környékbeli falvakból érkeztek a csodák hírére. Vége-hossza nincs a tanúknak, akik egybehangzóan állítják, hogy a kis Vilma körül valóban maguktól megmozdultak és útra keltek a legkülönbözőbb élettelen tárgyak. Néhányszor, amint belépett valamelyik szobába, egyszerre öt-hatféle dolog mozdult meg a helyén, kanalak, kések és villák hullottak le a földre, amelyek a szemtanúk szerint állítólag a konyhából vagy a kamrából repültek be.”

Az újságíró annyira hihetetlennek találta mindezt, hogy szükségesnek tartja hozzátenni az „állítólag”-ot, noha a szemtanúk és köztük értelmiségi szemtanúk egész serege erősködött előtte, hogy látták és hogy igaz.

„A szakajtóból kiugráltak a tojások, néha csigavonalban leszálltak a földre és ott tovább gördültek, de nem törtek össze, máskor azonban egyszerre egész szakajtóra való tojás recscent szanaszét a szobában. A padlásról jókora burgonyák hullottak le, állítólag (megint állítólag) néha bezárt ajtókon át. Beszélnek valami színes golyókról is, melyekkel a gyerekek játszottak és amelyek állítólag a legnagyobb mértékben reagáltak a Vilma hatására. A leány apja, Molnár János földműves, aztán egyszer haragosan betette a golyókat, összesen 8 darabot egy dobozba és az egészet bezárta az asztalfiókba. Néhány perc múlva a golyók közül három már újra az asztalon volt és amint a fiókot kinyitották, kiderült, hogy odabent már csak öt golyó maradt a dobozban. (Tehát a zárt fiókból jöttek ki.) Ezt például a tanúk egész serege állítja, köztük Juhász Mihály káplán, Zweck József körjegyző, Major Kálmán tanító és mások.”

„A háznép szerint megtörtént, hogy amikor a kis Vilma egyik bátyja reggel mosdott, egyszerre megmozdult a mosdóállvány a vízzel telt mosdótálal együtt és szépen megindult a fiú nyakába. Ez azonban nem ijedt meg, hanem visszalökte a mosdót, amely erre hirtelen leesett a földre és nem mozdult többé. Állításuk szerint megtörtént, hogy a fűskamrában az összes fahasáb ugrálni kezdett, amint a kis Vilma belépett. Egy hasáb fa egyszer vagy tíz métere ugrándozva ment utána, míg a kislány megfordult és haragosan visszalökte a többi közé, mondván, hogy hát te bolond, mit akarsz tőlem?”

„A faluban persze nagy riadalmat és csodálkozást keltettek a Vilma körül lejátszódó eseményekről szóló hírek. A falu, aztán pedig a környék népe sűrű csoportokban indult a Molnár-porta felé csodát látni. A legtöbben persze nem hittek a híreknek, most már azonban alig találni hitetlen embert a környéken. (Nem is kellett ott hinni, hiszen láttak.) Tóth Ferenc kőművesegéd például nevetve és mulatva érkezett meg Molnárékhoz, ahol csúfolódva érdeklődött a csoda iránt. Beküldték a mosókonyhába, mert a kis Vilma éppen ott volt. Amint Tóth Ferenc ide belépett, állítása szerint megmozdult a nagy mosóteknő és a mosógép (láthatjuk, milyen kulturált parasztlaktak Vas megyében) és egyszerre mindkettő feléje rohant a levegőben. A kőművesegéd erre megesküszik (látjuk tehát, hogy ezzel is személyesen beszélt az újságíró) és kétségkívül megesküdné rá a bíróság előtt is ötévi fegyház terhe alatt. (Itt aztán nem „állítólag”-oz már még az újságíró sem, de ilyen körülmények között nem tudom miért állítólagozott előbb?) A falubeli csendőrség parancsnoka, Novák tiszthelyettes is teljes hittel állítja, hogy ő is tanúja volt hasonló jelenségeknek. Egy repülő krumpli egy ízben őt magát is úgy fejbe vágta, hogy elég volt neki. Egyébként igen sokan vannak, akik hasonló esetekről panaszkodnak, repülő krumplik, poharak és különböző suszterszerszámok, a kis Vilma Ignác bátyjának a szerszámai, egész csomó embert eltaláltak, sőt meg is sértettek.”

„A kis Vilma, aki körül mindezek az események történtek, alacsony termetű, de azért fizikumra nézve feltűnően fejlett és az átlagnál jóval értelmesebb arcú leány. Kockás szövetruha van rajta, fekete harisnya és fekete cipő. Inkább jómódú városi iparosok gyerekének látszik, mint falusi kislánynak. (Ismét a Vas megyei kultúra!)... Kérdésünkre meglehetősen

egyszerű és közvetlen hangon és értelmesen felelget. Nyugodtan, hatásadászat nélkül beszél azokról a dolgokról, melyek állítólag (még mindig csak „állítólag”?) történtek vele. Azt mondja, hogy fájdalmat, ijedtséget sohasem érez, jó étvágya van s nyugodtan, mélyen szokott aludni. Amint azt kérdem, hogy minek tulajdonítja a vele történeteket, vonakodik, nem akar felelni. Minek, mondja, a városi urak úgysem hisznek abban, amit én hiszek. Nagy fagatásra aztán kiböki, hogy a szellemek játékanak tulajdonítja a dolgot.”

„...Egyszerre csak kiderült, hogy szellemek vannak a dologban (de ez nem nagyon tesszik az újságíróknak), akik kopogtatással és karcolásokkal adnak jelt magukról, sőt felelnek is különböző kérdésekre. A Molnár-portán már hetek óta valóságos spiritiszta szeánszokat rendeznek, amelyeken Molnár Vilma a médium, Molnár Ignác a közvetítő a szellemek felé, a hallgatóság pedig a közeli és távoli környékből összecsendült földművesekből kerül ki, akik remegve és bámulva lesik a különböző szellem-üzeneteket.”

„A szellem beszéde jórészt csak igenlésre és tagadásra szorítkozik. Így például engedélyt ad arra, hogy különböző jelentkező személyek a szobába beléphessenek vagy megtiltja ezt. Ha valaki jelentkezik, Molnár Ignác fennhangon megkérdi a szellemet: Kedves szellemtestvér, megengeded, hogy Juhász István gazdatársunk belépjen a szobába? A hallgatóság lélegzetét visszafojtva figyel és a nagy csendben titokzatos karmolások és kopogások hallatszanak, a jelenlévők szerint az ágydeszkán. Ezekből aztán Molnár Ignác mondja meg a határozatot, hogy az illető bejöhet-e vagy nem. (Úgy látszik erre célzott a plébános, hogy ő nem látott semmit, mert a szellemek iránta ellenszenvvel viseltetnek, ezért ő nem mehetett be.) Volt már rá eset, hogy a kiutasított egyén mégis belépett a szobába. Ezen a szellem állítólag nagyon felháborodik, egyszerre nagy recsegés-ropogás támad, a legkülönbözőbb tárgyak mozdulnak meg és indulnak el a betolakodó felé, akire a késeknek, villáknak és nyers burgonyáknak egész zápora hull. Földművesek, csendőrtiszthelyettesek (!), sőt a falubeli intelligencia tagja (az én szememben a csendőrtiszthelyettesnek e tekintetben még nagyobb bizonyító ereje van, mint az értelmiségieknek) a legnagyobb határozottsággal állítják ezeket. (S mégis csak „állítólag” történtek meg?) Dani József csendőrtiszthelyettes (tehát most már a második csendőr) állítja azt is, hogy mikor egyszer engedély nélkül belépett a szobába, Molnár Vilma hirtelen a levegőbe emelkedett (!) az ágyból, amelyen feküdt és legalább fél percig a levegőben úszott, miközben az ágy párnái és takarói szerteszét repültek. A tiszthelyettes ezt olyan határozottan állítja, hogy lehetetlen ellentmondani neki.” (Tehát éppen a leghihetlenebb csodát nem parasztoztok, hanem annak a csendőrségnek a parancsnoka látta és bizonyítja, melyet a rend fenntartására a faluba vezényeltek.)

„Néha 20-25 székér is érkezik egy nap a környező községekből” – írja az újságíró. A nagy izgalom és csödület miatt Dr. Kiss Elemér, a szentgotthárdi járás főszolgabírája is kiszállt már és vizsgálatot tartott a községben, de nem tudott eredményt elérni.

„Összesen tíz gyermek van a házban, közöttük nyolc fiú. Legnagyobb részük már vagy két héttel ezelőtt kijelentette, hogy nem maradnak a kis Vilmával egy fedél alatt és szinte nyíltan követelték eltávozását. Az otthonából kiüldözött Vilmának ekkor Bernrieder Jánosék (az uraságék) nyújtottak menedéket. A Bernrieder-kastély úrnője magához vette és kerti munkákra alkalmazta Vilmát. A csodálatos jelenségek azonban itt is megismétlődtek a már ismert hatással. A cselédség reszketett félelmében, a falu népe sűrű sorokban vonult fel a kislány megbámulására. Miután jelenléte így itt is kényelmetlenné vált, Bernriederné közölte vele, hogy a kastélyt el kell hagynia. Pár perc múlva ezután a kis Vilma előállt egy szellemcédulával, melyben a szellem közli, hogy Bernriederek egyelőre nyugodtan maguknál tarthatják Vilmát, mert egy hétig nem „fog történni semmi”. A szellemüzenet valóban bizonyult, a legutolsó héten semmiféle rendellenességet nem tapasztaltak a kis Vilma körül.”

Az újságíró aztán ebbe kapaszkodik bele s úgy ír, mintha család lenne az egész, vagyis egyszerre elfelejti mindazt, amit eddig ő maga közölt. Aztán az egészet „a háború szenvedései, nélkülözései és aggodalmi közben leromlott és megviselt idegeknek” tulajdonítja (hét évvel a háború után), nagyszerűen bizonyítva, hogyan szembehelyezkedhetik az ember még az önmaga tapasztalta tényekkel is, ha nem szabad olyan eredményre jutnia, amelyet a tények parancsolnak. Azokat elhinni ugyanis, amik Vasszentmihályon történtek nem divatos és nem intelligens dolog. Meg kell azonban állapítanom, hogy ha valóban az a vasszentmihályi események magyarázata, amellyel az újságíró riportját befejezi, akkor Vasszentmihály és egész környéke, értelmiségével és csendőrségével együtt csupa hisztérikus vénasszonyból áll, akiket jobb lett volna minél előbb elmeegógyintézetbe szállítani s mint egyedüli normális emberre, az újságíró orvosi kezelésére bízni.

De hát nemcsak a fővárostól messze eső Vasszentmihályon történtek ilyen, művelt embertől semmiképpen el nem hihető dolgok, hanem ismertebb és nagyobb helyen is és Budapesthez közelebb is, például Kecskeméten, ahonnan naponta több száz ember utazik be Budapestre.

Ez még nagyobb szenzáció volt, mint a vasszentmihályi, és a budapesti lapok heteken át közölték róla a hasábos tudósításokat. Éppen csak a katolikus lap, a Nemzeti Újság mellőzte tüntetően az egész dolgot és nem közölt róla egy szót sem. Végül azonban az események őt is megszólalásra kényszerítették s a következő, a többi laphoz képest még mindig rövidre fogott tudósítást közölte (Nemzeti Újság, 1921. november 29-i szám):

„Rendőri vizsgálat a kecskeméti „csodaház”-ban. Nem sikerült megfejtetni a titkot. Kávécsésze a mennyezetten. Az ablak magától betörik. A táncoló szék. Tűz, amely nem éget. Pellegrini rendőrtanácsos Kecskeméten.”

„A középkori varázslómesterek és bűbájoskodókról szóló legendákban szerepelnek olyan csodálatos dolgok, amelyek már hónapok óta foglalkoztatják Kecskemétnek, ennek az öserejű, nagy magyar alföldi városnak a lakosságát. Öregek, fiatalok még a „hírös város” határain túl is babonás félelemmel tárgyalják, hogy a „Muszály” nevű külvárosban van egy ház, ahol mintha boszorkányok vagy hazajáró kísértetek grasszálnának, nap nap után hihetetlen események ismétlődnek meg. Fényes nappal, amikor mindenki ébren van, kék színű láng csap ki a falból, megmozdul a szekrény, a szublóton egymáshoz verődnek a cserépedények és percek át úgy csilingelnek, mint a villamoscsengő.”

„Az egész város csodájára jár ennek a háznak, amelynek lakója egy becsületes útkaparó, aki mintha mi sem történnék, élete párjával nyugodtan lakja a házat és az érdeklődőkkel közömbösen beszél a természetfölötti csodákról. A kecskeméti „elátkozott ház” híre már eljutott Budapestre is, ahol a napilapok többször foglalkoztak vele.”

„Nemrégiben lent járt Kecskeméten Pellegrini államrendőrségi tanácsos, hogy egy nagyarányú ügyben a helyszínen nyomozzon. A rendőrtanácsos figyelmét felhívták a házra és miután a régebbi bűnkrónikákban már szerepeltek hasonló esetek, a rendőrtanácsos elhatározta, hogy megtekinti a csodát. Az eset és a régebben történt esetek között feltűnő hasonlatosságot talált. Még bizonyára sokan emlékeznek arra az esetre, amikor az örökösök a ház babonás öregasszony tulajdonosnőjétől úgy akarták a vagyont elbirtokolni, hogy az éjszakai órákban fehér-lepedőbe burkolózva, mint a kíséretük jelentek meg és éjjel-nappal köveket hajigáltak az ajtókra és ablakokra.”

„Pellegrini rendőrtanácsos, akinek húsz budapesti detektív állott rendelkezésére, részben a detektívekkel, részben pedig tűzoltó- és csendőrkordonnal zárta körül a házat, maga pedig több kitűnő emberével bement a lakásba.”

„A rendőrtanácsos mintegy teljesen három órát (!) töltött benn a házban, ahol a csodálatos jelenségek megismétlődtek. Az utcán és udvaron álló detektívek, továbbá a fegyveres kordon éberrel ügyelt, kő sehonnan nem repülhetett, de az ablaküveg csörömpölve hullott össze.”

„A parasztlakás faajtájának Z betű alakú pántja, anélkül, hogy valaki csak az ajtó közelében járt volna, hihetetlen nagy erővel vágódott a földre.”

„A rendőrtanácsos még akkor el volt foglalva a pánt megvizsgálásával, amikor egyik dektívje lelkendezve hívja be a másik szobába és rámutat egy súlyos asztalra, amely minden ismert fizikai törvényt megcáfolva feldől és az asztallap élére állott.”

„Majd újabb és újabb csodák következnek. Egy faszék előbb lassan, majd mindegyre gyorsabban remegni kezd, azután erőteljes zajtól kísérve szabályos ív alakban nekivágódik a ruhásszekrénynek.”

„A legérthetőbb eset talán a sublóton csilingelő üveg- és cseréppoharak volnának. A jó néhány év előtti földrengés bebizonyította, hogy a hírös város alatt vulkanikus erők működnek és a poharak csengését emberi érzékszervek által fel nem fogható földrengések okozzák. Mialatt az egyes jelenségek felett csodálkoznak, itt is, ott is lángok csapnak elő. Kékes színű, a szeszlánghoz hasonló tűz csap ki az egyik faliképből. A rendőrtanácsos odaszalad és tenyerével rácsap, de a lángnak csak színe, de semmi melege sincsen. Alig tűnik el ez a láng, a falból és a szekrényajtóból újabb hasonló lángnyelvek csapnak ki, amelyeknek azonban gyújtóerejük nincsen.”

„Aztán ismét egy csoda. A pohár ok nélkül leesik a padlóra, nem törik össze, hanem valami érthetetlen céltudatossággal talpára áll.”

„A csodák csodája azonban csak ezután következett.”

„A szoba közepén álló asztalról egy bögre, amely tele volt kávéval, anélkül, hogy félrebillent volna, felemelkedett, majd gyorsan felrepült a mennyezetre, ahol kávéval végigöntötte a fehérmeszelésű mestergerendás plafont, majd visszaesett a földre olyan erővel, hogy ízzéporrá tört.”

„A kisebb-nagyobb csodák szinte percről percre megismétlődtek. A ruhásszekrény ajtaja kidőlt, a székek felfordultak.”

„A rendőri bizottság megállapította, hogy semminemű bűneset nem forog fenn és a csodaház eseményei nem a rendőrség, hanem inkább talán a fizikusok és geológusok érdekkörébe vágnak.”

„A rendőri bizottság nagyszerű élményekkel távozott a helyszínről és a tudományra vár a feladat, hogy a rejtélyt megoldja.”

Látjuk tehát, hogy a Nemzeti Újság is épp olyan álláspontra helyezkedik Kecskeméten, mint a Magyarország Vasszentmihályon. A rendőri bizottság hasonlóképpen. A tényeket kénytelenek megállapítani, de nem csoda történt, annak megállapítására már egyik sem hajlandó. Nem akarják magukat kinevetetni, sem arról az igényükről lemondani, hogy tanult, művelt embereknek tartsák őket. Ezért a Nemzeti Újság legalább a szekrények tetején levő poharak csilingelését „tudományosan” megmagyarázza. Azzal már nem törődik, hogy mi értelme van ennek a tudományos csilingelésnek, mikor az asztalnak az élére állása vagy a mennyezet bekávézása és a többiek már semmiképpen se tudományosak. Így aztán teljesen felesleges a csilingelést magát tudományosan magyarázni.

Hogy a rendőri bizottság mi címen utalja az egyensúly ellenére élére álló asztalt, a kő dobása nélkül betörő ablakot, s nem melegítő lángot, amely nem is éget, a fizikusok és geológusok körébe, azt se értem sehogyan sem. Bizonyára azért, mert nem akarta, hogy a dologról értesülő külföld a budapesti rendőrséget elmaradottnak s szűk látókörűnek gondolja. Egyébként még így is csak „talán” és „inkább” utalja a dolgot tudósok hatáskörébe, de hogy magában megvan mindenről a „tudományossal” ellenkező véleménye, mutatja az a megállapítás, hogy „a rendőri bizottság nagyszerű élményekkel távozott a helyszínről” azaz, hogy nagyon is jól tudja, hogy a látottak értékeléséhez nem geológia, sem fizika, hanem egyszerűen csak józan természetes ész, aztán egészséges szem és fül szükséges.

Azt mindenesetre megállapíthatjuk, hogy maguk a tények vitán felül állnak. Vitán felülieknek kellett már ezeket tekintenünk Vasszentmihályon is, de Kecskeméten, ahol egy egész rendőri bizottság hivatalosan állapítja meg őket, mert három órán keresztül tanulmányozta s figyelte őket, már igazán nem lehet szó tagadásról, de még kételyről sem. Aki mindezt azzal akarja elintézni, hogy a rendőri bizottság, rendőrtisztek, detektívek, tűzoltók is mind áldozatul estek a tömegszuggesztiónak, s az azokkal a detektívekkel történt meg, akik annyira szégyellik, hogy ők is kénytelenek voltak látni azt, amit a „hiszékeny” tömeg látott, hogy a dolgot a geológusok hatáskörébe utalják, nem érdemli meg, hogy érdemesnek tartsuk a vele való vitatkozásra.

Hogy az újságcikk nem mond igazat vagy akár csak túloz, arra szintén nem lehet gondolni. Egészen kétségtelen, hogy a rendőrség, melyre nézve rendkívül kellemetlen volt, hogy még ő is ilyen bolondokat volt kénytelen megállapítani, ha nem úgy történt volna vagy a lapok túloztak volna, rögtön közölte volna a nyilvánossággal, hogy ő ilyen képtelenségeket nem látott. Egyébként Pellegrini egyik bérmafia – vagy tíz évvel a kecskeméti események után – tanítványom volt s akkor általa megkérdeztem tőle, igaz volt-e, amit vele Kecskeméttel kapcsolatban az újságok írtak. Azt üzenté vissza: Minden úgy történt, ahogyan az újságokban benne volt. Ezt én egyébként az üzenet nélkül is tudtam, csak a kételkedők kedvéért használtam fel mégis a megkérdésére ezt az alkalmat is.

A rendőrtanácsos, aki ekkor már főtanácsos volt, könnyen le is tagadhatta volna a dolgot, mert tíz évvel később, az élmények elhomályosulásával ilyesmi már lehetséges, kivált olyan élményekkel, melyekre bizonyos okból szívesen rájuk fogjuk, hogy nem emlékezünk rájuk.

Hogy tehát az említett hallatlan dolgok Kecskeméten egy nagy rendőri bizottság szeme láttára valóban megtörténtek, vitán felül áll. Most csak az van hátra, nem lehet-e őket csoda nélkül, természetesen megmagyarázni?

Nem!

Hogy esetleg földrengés volt, nem magyarázat, mert ha ez a poharak csilingelését érthetővé tenné is, az olyan földrengés, melynek hatására „egy súlyos asztal” nemcsak meginog, hanem még fel is dől, az egész várost romhalmazzá tette volna és tömeges halált okozott volna. Ilyen földrengést nem is lehet érezni csupán egy ház alatt. De az ablaküveg kő dobása nélküli betörése, lángok kitörése a falból, a kávésbögre felfelé esése, az asztallap élére állása stb. még képtelenebbé teszi ezt a magyarázatot.

Kissé ügyesebbnek látszik az egészet a kérdéses ház alatti földgáz-kitöréssel magyarázni, mert ez némileg megmagyarázná a lángokat és az ablaküveg kirobbanását is, és az is tudvalevő, hogy az Alföldön több helyen van földgáz. Azonban ha ez lett volna az ok, akkor a házban tartózkodó detektívek érezték volna a gázömlést, sőt többen még az eszméletüket is veszítették volna, kivált olyan hatalmas gázömlésben, melytől még a ház ablaka is kidurran. Mindennek azonban nyoma se volt. A lángok nem a fal tövéből, hanem a falból, a képek mögül és körül jöttek, s az, hogy nem volt se melegítő, se gyújtó erejük, egyébként is lehetetlené teszi az egész gáz-magyarázatot. A gázláng melegít és éget, nem pedig csak káprázat, mint a kecskeméti láng volt.

Aztán ha gázömlés van, attól nem vágódik le az ajtó pántja ok nélkül, nem kezdenek remegni és szaladni a székek, főképpen pedig nem száll föl felé a kávésbögre, nem áll magától talpára az eldőlt pohár s nem marad a magától feldőlt asztal az élére állva. Egészen kétségbevonhatatlan tehát, hogy azok a kecskeméti események, melyeknek megtörténte vitán felüli, mert tanúkkal úgy be van bizonyítva, mint alig más történelmi esemény, természetes okokkal nem magyarázhatók s így csodás, természetfölötti jelenségek. Ezt tagadni csak olyan érveléssel és olyan állításokkal lehet, melyek minden józan, elfogulatlan embert mosolyra készítenek.

Másként nehezen hittük volna el, de ezek után már annak sincs semmi nehézsége, hogy a Dr. Chengery-Pap Elemér, állami vegyész (persze megint kálvinista) budai lakásán tartott spiritiszta üléseken jelentkező elképesztő kinotelepatikus jelenségeket is elhiggyük, melyekről felvett pontos jegyzőkönyveket a „Zeitschrift für psychische Forschung” is közölte a jelenlévők (köztük egy fiatal polgárista fiú) nevével, az ülés kezdetének és végződésének pontos idejével és a szoba hőmérsékletének közlésével stb. Kinotelepatikus jelenségeknek a különféle tárgyak mozgását nevezik a spiritiszták. Ezek Chengery-Pap szeánszain olyan bőségesen jelentkeztek, hogy a vegyész úr utána egy egész múzeumot rendezett be a szeánsz alatt a szobába a falon át berepült különféle tárgyakból. E gyűjteményről tudom, hogy Buda 1945-ös ostromáig megvolt és bárki megtekinthette.

Mivel a szeánsz megkezdése előtt átkutatták a szoba minden zegét-zugát, utána az ajtót bezárták és a kulcsot a jelenlévők ellenőrzése alá helyezték, kétségtelen, hogy a tárgyak (köztük nagy vasdarabok) a falon és a zárt ajtón keresztül hatoltak be az ülés alatt a szobába, csúffá tették tehát a természet legelemibb törvényeit.

Egyik ülés alatt, miközben a különböző tárgyak röpködtek be a szobába, az egyik jelenlévőnek az a gondolata támadt, hogy a médium az ellenőrzés előtt nem a szájába dugta-e el ezeket a tárgyakat s nem onnan szedi-e most elő és dobálja őket.

Erre a médium azonnal megszólalt: Testvérek! A jelenlévők közül valaki most éppen arra gondolt, hogy a médium talán a szájába rejtette el az itt röpködő tárgyakat. No hát hozok most nektek ide olyasmit, hogy azt hiszem, egyiketek se gondolja, hogy a médium a szájából szedte elő. Néhány pillanat múlva ott volt az asztal közepén egy csomó lótrágya.

Mivel az ülés télen volt, a lótrágya havas volt. Mivel a szoba túlfűtött volt, ez is kétségtelen bizonyíték arra, hogy a diszkrét anyag valóban csak ebben a pillanatban került be az utcáról, mert ha az ülés előtt már titokban odakészítették volna, a vele kapcsolatos hó már régen elolvadt volna.

A legbámulatosabb azonban Chengery-Papék kinotelepatikus jelenségei közt az volt, hogy egy nagy, gémszerű madár is megjelent a zárt szobában és leszállt a résztvevők előtt az asztalra. A titokzatos szellemek elevenen hozták keresztül a falon, de a különös műveletben a madár hamarosan el is pusztult, sőt már végvonaglásai közben érkezett. Volt olyan tanítványom, aki tudtom nélkül és tőlem függetlenül járt is Chengery-Pap e kinotelepatikus múzeumában s látta ott a madarat is kitömve és a lótrágyát is (de persze már hó nélkül) üvegbúra alatt.

Épp ily elképesztő, amit ugyanez a Dr. Chengery-Pap a „Spiritiszta Szemle” 1939-es 23. számában „Csaló szellemek és megszálltsági (ördögtől való megszálltsági) esetek” című cikkében ír:

„Egy ma Budapesten közismert látó (médium) 1899-ben és 1900-ban a bátyám és az én közös lakásunkban takarítónő volt. Takarítás fejében szobát és konyhát kapott tőlünk.”

„Ő és akkori (!) férje (láthatjuk belőle a médiumok erkölceit) tudtak arról, hogy én okkultizmussal foglalkozom és hogy ülésekre járok (Chengery-Pap spiritiszta múltja tehát cikke megírásakor már legalább 40 éves volt). Ők is érdeklődtek és ülést is tartottak. (Mint látható, a rossz igen ragadós. Ha a takarítónő azt tudja meg, hogy gazdája például gyónni jár, bizonyára nem szokta ilyen hamar és ilyen könnyen utánozni.) Egyik ülésen váratlanul áttört az asszonyon a médiumitás, igen különös jelenségekkel kapcsolatban.”

„Egyik nap, a déli órákban, kétségbeesve rohant be hozzám a férje a hivatalba és arra kért, hogy menjek haza, mert a felesége eltorzult arccal énekel, kiabál és gimnasztikai mutatványokat végez, és ő nem tudja magához téríteni. Hazasiettem vele és a következő jelenetet láttam:

Az asszony – akinek normális állapotban kellemes vonásai voltak – eltorzult arccal, fejével az egyik széken, lábainak sarkaival a másik széken és merev testével a két szék között a

levegőben függött vízszintes helyzetben. Karjaival különféle irányban görcsös mozdulatokat végzett. Azonnal láttam, hogy alantas befolyás alatt van. Kérdeztem az intelligenciától (a szellemtől), hogy mit akar. Azt válaszolta a médium által beszélve: „Fizikai mutatóanyagokat csinállok!” Erre megjegyeztem, hogy amit csinál, azok nem okkult fizikai mutatóanyagok. Hagyja békén a médiumot és távozzon! Erre azt mondta, hogy cirkuszi alkalmazott volt, és különböző erőmutatóanyagokat stb. végzett és ilyeneket akar bemutatni nekünk is. A médium eközben különféle fintorokat vágott és néha annyira eltorzult az arca, hogy borzalmas volt ránézni.”

„A megszálló szellemet figyelmeztettem, hogy távozzon, de minthogy szép szóval sem mire se mentem, a médiumot átvittük a díványra. Delejes ellenvonásokkal igyekeztem magához téríteni. A vonások alatt rügött, kapált és mindenáron ki akarta vonni magát a vonások hatása alól. Néhány perc múlva azonban mégis sikerült eltávolítanom a megszálló intelligenciát. Az asszony szemei kinyíltak, testének merevsége megszűnt és arca visszanyerte szokott normális vonásait. Meglepetve nézett rám és a falórára, mert feltűnt neki, hogy ma szokatlan időben, délben 12-1 óra között már otthon vagyok, holott rendszeresen csak délután három óra körül szoktam megjönni. Arra még emlékezett, hogy kísérleteztek, de arról nem tudott semmit, hogy eközben mi történt vele. Néhány nap múlva Dr. Grünhut (akinek könyvéről már megemlékeztem) delejezte ezt a médiumot és csakhamar transzba is esett és egy szék támláját és ülését fogva kezével a zászlót produkálta előttünk. (Ezt minden tornászember ismeri.) Grünhutnak a kérdésére, hogy mit akar, ismét azt a választ kaptuk, hogy fizikai mutatóanyagokat akar bemutatni. Tehát mos is ugyanaz a szellem vette birtokába a médiumot, mint néhány nappal előbb. Ez a szellem később is többször jelentkezett általa a médiumképző üléseken, akadályozva médiumításának kifejlődését.”

„Egyik nap délután takarítónőnk férje megdöbbenve mondotta, hogy feleségét berúgva találta odahaza. Délelőtt ti. az asszony takarítás közben lement a házban lévő pálinkásboltba és akarata ellenére pálinkaivásra vette rá az őt megszálló szellem. Nem volt ugyan mély transzban, de kétségtelen, hogy igen erős befolyás alatt lehetett, mert máskor soha nem szokott pálinkaféléket fogyasztani.”

Megjegyzem, hogy Dr. Chengery-Pap e cikkében – nem saját tapasztalatból már, hanem a spiritiszta irodalomból – ennél még hajmeresztőbb eseteket is elmond, úgyhogy a közép-kornak még azt a leggyerekesebb és legsötétebb meséjét, hogy ördög és ember között még szerelmi viszony, sőt ebből még utód is lehetséges, se tartja lehetetlennek.

Eszerint az ördög a „semen virile”-t úgy lopja valakitől. Nem mondhatjuk teljesen lehetetlennek, hiszen Orosházán az almákat is lelopta a szekrénytetőről és Chengery-Papék szobájába a falon át behozott tárgyakat is csak így szerezhette.

A kecskeméti és vasszentmihályi esetek után már igazán nem lehetetlen Chengery-Pap állítását is elhinni, mert ha azok megtörténhettek (pedig a kecskeméti mellett egy egész dektívtestület bizonyít) akkor igazán megtörténhetett ez is. De egyébként is, ha nem hisszük a dolgot, vagy legalábbis azt, amit mint saját tapasztalatát állítja, sőt úgy beszél róla, mint a legtermészetesebb és tőle már számtalanszor észlelt dologról, akkor vagy az emberiség félrevezetésére összeesküdt szélhámosnak, vagy pedig végleg megzavarodott elmebetegnek kellene tartanunk. Az első feltevés lehetetlen, mert a szélhámoságnak nem volna értelme vagy célja, de az embereket tartósan ilyen ostobaságokkal becsapni úgy se lehetne (Dr. Chengery-Pap pedig, mint látjuk, ekkor már több, mint 40 éve volt spiritiszta).

De elmebetegsége még kevésbé gondolhatunk, mert hiszen Dr. Chengery-Pap egyetemet végzett, természettudományos műveltségű, rendkívül tevékeny és nagy szellemi munkabírási, társasági úriember, aki állami állásban volt. Azt a tanítványomat, aki múzeumában járt, személyesen kalauzolta, s tanítványom kiemelte, hogy rendkívül barátságos, jómodorú ember, aki őt nagyon hívta a spiritiszta szeánszokra.

Vagy tessék egy újabb, szintén rendőri bizonyíték. 1948-ban (tehát már javában „a népi demokrácia” uralma alatt) a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárában való egyik látogatásom alkalmával összetalálkoztam ott egy rendőrtiszttel, aki az ott jelenlevőknek, köztük tehát nekem is, elbeszélte, hogy pár napja, mint hivatalos rendőri ellenőrző, egy egyszerű, idősebb sváb néni budai lakásában volt az ott tartott és a rendőrségen bejelentett spiritiszta ülés ellenőrzésére.

Csak öten-hatan voltak jelen, mind a magasabb értelmiségi osztályhoz tartozó emberek. Az ülés kezdetekor még elég világos volt, csak később sötétedett be.

Első dolgom volt – mondta – jól megvizsgálni az asztalt, amely mellé leültünk. Egy nagy csengő volt alatta és hangszer (azt is megmondta milyen hangszer), az asztalon pedig egy foszforeszkáló feszület volt. A médium a sváb néni volt. A sok élményből, amit elmondott, a következőket sikerült eszemben megtartani:

Oroszul (ukrán tájszólással beszélve) megjelent egy részeg orosz, akire, mint Budapest ostroma utáni ismerősére, a hangjáról és viselkedéséről a jelenlevők egyike ráismert s tudta róla azt is, hogy azóta, hogy ő látta, meghalt. (Természetesen a sváb anyóka mint médium volt az, aki oroszul beszélt ukrán tájszólásban.)

Aztán elénekelték a „Bemegyek szent templomodba” kezdetű katolikus miseéneket, s miközben énekelték, megmagyarázhatatlan módon az asztal alatt lévő hangszer is szólt s velük játszott az éneket. Ez ismételt előfordult. Közben az e célból elhelyezett gipszféle puha anyagban egymás után hagyták ott az ülésen megjelenő állítólagos szellemek az ujjlenyomataikat annak bizonyosságául, hogy ott jártak.

Egyszer csak az egyik szellem azt mondta, hogy a jelenlévő rendőrtiszt nagyanyja. Hogy próbára tegyem – mondta a rendőrtiszt –, fölényes hangon odakiáltottam: Nem igaz! Nem is ismertem a nagyanyámat! (Pedig ismerte.) Erre a szellem méltatlankodva azt mondja:

De édes Pubikám! (Csakugyan így szokott gyerekkoromban hívni a nagyanyám.) Hát hogyan mondhatszilyent! Hát nem emlékszel, hogy Kőszegen az elsőáldozásodra milyen szép gyöngyházgombos matróruhát vettem én neked? (Csakugyan úgy volt, jól emlékszem rá.) De hogy csakugyan elhidd, hogy valóban itt voltam, nézd, ezt hagyom neked itt emlékül. Ezzel a szoba sarkából a mennyezet felől egy kisebb tárgy közeledett felénk és szállt lefelé. Mikor a földre ért, rohantak oda, hogy mi az. Egy babérlevél volt. Felvettem – mondta – s tapogattam mindkét kezemmel, hogy valóság-e, nem pedig káprázat. Bizony valóság volt. Eltettem s ma is megvan.

Délután öt órakor kezdődött az ülés s akkor még egész világos volt, de közben besötétedett. Már sötét volt, mikor a feszület egyszerre megmozdult az asztalon, álló helyzetbe került (a sötétben világított s ezért látták egész jól, hogy mi történt vele), aztán felemelkedett az asztal fölé úgy 20-30 centiméterre, széles kört írt le, mintha az asztal körül ülők mindegyikének meg akarta volna mutatni magát, aztán megint visszament az asztal közepére, fölemelkedett egész a mennyezetig, egy gyöngye koppanás jelezte is, amint a mennyezetet érintette, aztán megint szép lassan leszállt az asztalra előbbi helyére.

Később a csengő jött ki az asztal alól. Ezt nem látták, mert nem világított, de éles hangja miatt ellenőrizni tudták, hol van. Ez is felemelkedett egész a mennyezetig, ez már élesen végődött neki s utána lezuhant a padlóra.

Még más érdekes dolgokat is beszélt, de azokat már nem tudom elmondani. A rendőrtiszt ott a könyvtár hivatali helyiségében a 4-5 főnyi társaság előtt kijelentette, hogy a dolgok valóságában kételkedni nem lehet s engem kért meg, mivel lehet az ügyet magyarázni. Mikor mondtam, hogy egyedül az ördöggel, meglepetésemre azt felelte, hogy neki ugyanez a meggyőződése.

Takáts Sándor, ismert nevű történétírónk, „A régi Magyarország jókedve” című művében a „Lélekjárás” című fejezetben (277-283. oldal) azt írja le, hogy a zayugróci levéltárban „Az élő Istennek nagy és halhatatlan próbáiról és intéséről való írás, melyet közölt az sátán által Füzesben, Erdélynek falujában Bonczhida Bálint prédikátoron háza népével egyetemben húsz hétig éjjel-nappal, mely sátán által való próbálása kezdetett 1587. június 28-án, végetetett november 14-én.”

Jellemző, hogy mindezt Takáts „A régi Magyarország jókedve” című művében közli. Ő is nagyon vigyázott tehát, nehogy azt higgyék, hogy el is hiszi. Pedig aki elolvassa és tárgyilagos, ezt is el kell hinnie. A kézirat, melyet, mivel nem akarok túl hosszadalmas lenni, nem közlök, hosszan leírja, hogy viselkedett az ördög, mit mondtak neki, mit válaszolt ő. Bonczhida Bálint lelkészarsát, Dobokay Mihályt is segítségül hívta. Ő is tanúja volt az ördöggel való győzködésnek, azonkívül Sajka János (akihez különösen durva volt a sátán) és Simon Péter is és Bonczhida Bálint prédikátor háza népe (fia, lánya, szolgálója stb.) is.

Mivel már négyszáz éve történt a dolog, nem tudom, hogy Takáts Sándor olvasói közül hányan vették komolyan a dolgot, pedig hát józan esze azért négyszáz évvel ezelőtt is volt az embereknek, kivált kálvinista prédikátoroknak, a kecskeméti és egyéb közölt esetek után pedig történeti valóságát már egész bizvást elhihetjük.

Egy világlátott, éppen nem vallásos s annál kevésbé jámbor, 30 év körüli volt tanítványomat a Budapest ostroma utáni hónapokban szokásossá vált élelmiszer-beszerező vidéki körútjai egyikén Kiszomborban (Makó tájékán) egy fiatalasszony bevezette a spiritizmus rejtelmeibe. Ettől kezdve pohár segítségével, médium nélkül, hol egyedül, hol néhány barátja jelenlétében szinte naponta idézett szobájában szellemeket.

Bár a kettőnk közti összeköttetés arra már évek óta megszakadt, 1945. december 18-án, kedden délután felkeresett azzal a kéréssel, hogy kit avattak Szeplőtelen fogantatás napján (december 8.) Rómában szentté. Mondtam neki, hogy senkit. Hát akkor becsapott a gazember, felelte.

Elmondta aztán szellemidézéseit s azt, hogy többek között egy olyan szellem is megjelent, aki azt mondta, hogy „a fedőneve” Ciana. További kérdéseire elmondta, hogy apáca volt földi életében és belga. Mikor azt kérdezte tőle: „Jó voltál-e”, azt felelte, hogy most, Szeplőtelen fogantatáskor avatták Rómában boldoggá. Láttuk, hogy hazudott.

Volt tanítványom elmondta aztán szellemidézéseit és azok módját (pohár az ábécé-kör közepén) és hogy milyen bámulatos feleleteket kap kérdéseire és hogy barátai is gyakran részt vesznek benne, csak öccse nem, aki színész és aki, noha diákkorában jobb volt, mint ő, most teljesen hitetlen. Ha öccse véletlenül benyit ilyenkor a szobába, ahol a szeánsz folyik, a pohár azonnal megáll s meg is szűnik minden. Állításaira próbáltam ellenvetéseket tenni, bár nem őszintén, mert akkor már nagyon jól tudtam, hogy a spiritizmust nem lehet ilyen könnyen elintézni.

„Biztos ti toljátok a poharat” – mondtam neki.

„Ha tisztelendő úr csak egyszer is látta volna, hogy megy, akkor ilyeneket nem mondana. Hiszen sokszor olyan gyorsan szalad, hogy ki is csúszik az ujjaink alól.” És szinte könnyörgött, hogy legalább egyszer menjek el s nézzem meg. Erre azonban nem voltam hajlandó, mert a rosszra nem szabad kíváncsinak lenni. Szükségem se volt rá, mert intelligens ember nemcsak akkor tudhat valamit, ha személyesen tapasztalja meg. Én már olyan sokat tudtam a spiritizmusról, hogy éppen úgy nem volt szükségem arra, hogy személyesen győződjem meg valóságáról, mint ahogyan például Amerika létezését is nyugodtan elhihettem akkor is, ha nem utazom személyesen oda a biztonság okáért.

De nem a Ciana szavai igazságának ellenőrzése miatt kerestem fel elsősorban ez a volt tanítványom, hanem egy ennél is sokkal feltűnőbb dolog miatt. Látogatása előtt két nappal, va-

sárnap, 1945. december 16-án magános szeánsza alatt többek között a sátánt is emlegette a szellem.

– Hát van-e sátán? – kérdezte tőle.

– Van, válaszolta a pohár, nekimenvén az „igen” jelnek.

– És hol van?

– Itt a földön.

– Mit keres itt?

– A szeretőjénél van.

– Ki a szeretője és hol lakik? – kérdezte, és közben, míg a jobb keze a poháron volt, bal kezével kivette a zsebéből a noteszát, hogy azonnal jegyezze is az adatokat.

Fodor Gerzsonné, a férje sofőr, a lányneve: Teri, 36 éves, középtermetű, szóke. Aztán megmondta pontosan a lakását is, Szerdahelyi utca 11. szám, IV. emelet 4. (A Szerdahelyi utca a Külső Józsefvárosban van. A szeánsz is a Józsefvárosban volt, de a belső részében, vagy tízpernyi távolságra onnan.)

Vasárnap este történt mindez s volt tanítványom már hétfőn du. 3 órakor ott volt a Szerdahelyi utcában. Megállapította, hogy a 11-es számú ház valóban négyemeletes (pedig nem sok ilyen nagy ház van azon a környéken).

Felment és a 4-es számú lakás ajtaján valóban meglátta a névtáblát: Fodor Gerzson. (Azóta már olyan tanítványom is akadt, aki ismerte is Fodor Gerzson, aki sofőr, de már öreg ember. A lakását nem tudta, de valószínű, hogy öregsége ellenére is azonos a kérdéssel, mert „Gerzson” keresztnév nem terem minden bokorban. Talán a sátán is éppen a név furcsasága miatt választotta ki csínye tárgyául éppen az ő feleségét.)

Becsöngetett. Egy nő jött ki, akinek koráról és szökeségéről azonnal megismerte, hogy azonos azzal, akit keres.

Első szava az volt hozzá, hogy „az ördög szeretőjéhez jöttem”, s elmondott neki mindent. Megkérdezte aztán, nem spiritiszta-e.

A nő anélkül, hogy nagyobb meglepetést vagy megsértődést mutatott volna, azt válaszolta, hogy nem spiritiszta.

„Vallásos vagyok – mondta – s kiegyensúlyozott katolikus életet élek.” Kijelentette, hogy minden adat egyezik: „Láthatja, hogy szóke vagyok. Az is igaz, hogy 36 éves, a férjem is sofőr és a leánynevem valóban Teri”.

Azt hiszem, a nő a valóságban kifogástalan nő lehetett (hogy nem sértődött meg, az is emellett szól) s talán a sátán éppen emiatt választotta ki rágalma és csínye tárgyául. Azoknak, akiknek a dolgot elmondottam, egyikéről szintén tudom, hogy elment utána a Szerdahelyi utcába meggyőződni, hogy igaz-e a dolog, de ő megelégedett a névtábla meglátásával. Annál ugyanis szerényebb volt, semhogy becsöngetett volna. (Talán nem kell külön hangsúlyoznom, hogy én magam még a Szerdahelyi utcába se mentem el.)

Tovább folytatnom az adatok és bizonyítékok felsorolását, azt hiszem, már felesleges. Befejezésül még egy esetet említek, melynek véletlenül részben magam is fültanújává váltam.

Az 1930-as évek végén egy leánygimnáziumi hittanár keresett fel. Azt mondta, hogy a lányok az iskolában megmutatták neki Az Estnek egy számát, melyben nagy szenzációként van elbeszélve, hogy egy úrilány Budán (pontos név, lakás és idő közölve) éjszakai alvásából úgy ébredt fel, hogy idegen nyelven beszélt. Magyarul nem is tudott s anyját sem ismerte. Érthető volt tehát anyja ijedsége s az az igyekezete, hogy találjon olyan embert, aki ért azon a nyelven, melyet leánya használt s tud vele beszélni. A fővárosban ilyesmi természetesen nem teljesíthetetlen kívánság s csakhamar megállapították, hogy a lány spanyolul beszél. Elmondta, hogy ő nem lány, hanem fiatalasszony, nem magyar, hanem spanyol. Madridban lakik, s

megmondta az utcát és a házszámot is. Ezt az asszonyt – mondta az anyjáról – ő nem ismeri és nem tudja, hogy került ő ide, Budapestre.

A pesti rendőrség megkereste a madridi rendőrséget, s megállapította, hogy abban a madridi lakásban, melyet megjelölt, a kérdéses éjszaka valóban meghalt egy fiatalasszony. Azok szerint, aki az én papbarátomnak ezt az újságszámot átadták, ez az eset kétségtelenül bizonyítja a spiritizmus tanát, a reinkarnációt. Mert hiszen világos, hogy csak annak a Madridban meghalt asszonynak a lelke szállhatott bele ebbe a magyar lányba.

A lányok hittanára nem tudta a nehézséget megoldani, mert a lányok hangsúlyozták, hogy a tényt nem lehet kétségbe vonni, hiszen az újság nevet és lakást is közöl. Magam se értem ma már, hogy lehet, de én is azt mondtam, hogy én se tudok erre válaszolni.

Néhány hét múlva azonban újra felkeresett a kérdéses hittanár s közölte az örvendetes hírt, hogy minden megoldódott, mert a lányok hoztak egy újabb Az Estet, amely megcáfolja az egészet s megállapítja, hogy mesterségesen fűjték fel az egész dolgot.

Néhány év is eltelt utána, mikor a pesti jezsuita rendház akkori helyettes-kapusa (volt tanítványom) egyszer estefelé azzal jött hozzám, ki a rendház szomszédságában laktam, hogy telefonon egy spanyolul tudó pátert keresnek, s mivel S. páter, aki tud spanyolul, nincs otthon, menjek én. Mentem, bár az én nyelvtudásom csak vizuális. Olvasok, de nem beszélek spanyolul. Én minden nyelvet csak könyvből tanultam s tudását csak az irodalomban élveztem, nem a személyes érintkezésben. Az élőbeszédből egy szót sem értek meg, még a németből se, kivált, ha született német beszél. Ezért spanyolul is, bár több ezer oldalnyi könyvet elolvastam már e nyelven, beszélni sohasem próbáltam s nem is hallottam soha élő spanyol beszédet.

A telefonnál Dr. X. Y. volt, jogi doktor Debrecenből s rokoni látogatás céljából tartózkodott a fővárosban.

– Nem tudom, hallott-e arról a spanyollá változott lányról, akiről olyan sokat írtak annak idején a lapok? – kérdezte.

Mondtam, hogy igen, hallottam róla és nagyon jól emlékszem az esetre.

– Megcáfolták a dolgot utána – folytatta –, mert a sok kíváncsiskodó már igen nagy terhére volt a családnak, azonban sajnos minden igaz volt. Én rokona vagyok a családnak (később megtudtam, hogy ez is protestáns család volt, de a debreceni rokon katolikus volt), s eddig én is csak az újságokban tudtam a dologról. Most azonban vendég vagyok itt náluk, az ő lakásukról telefonálok, és itt ül a kérdéses lány mellettem. Még most is csak azon az idegen nyelven beszél, bár most már azóta egy kicsit magyarul is újra megtanult, de most is és magyarul is csak azt hajtogatja, hogy ő fiatalasszony, nem leány, spanyol, nem magyar és ehhez az asszonyhoz (az anyjához) semmi köze.

Ezért telefonáltam – mondta –, hogy egy spanyolul tudó páter jöjjön ide a telefonhoz és beszélne a lánnyal, aki itt van mellettem, és állapítaná meg, hogy csakugyan spanyolul beszél-e s fejtené meg az esetet, hogy lehetséges mindez, s mivel kell megmagyarázni.

Én, noha az élőbeszédben nem lévén gyakorlatom, nem sok eredményt várhattam a dologtól, beleegyeztem, hogy a kagylót átadja a spanyollá változott lánynak. Egyszer csak halom: Buenos noches! Jó estét!

Én részint zavaromban, részint mert sose beszéltem spanyolul, nem szóltam semmit. Még a köszönést se fogadtam el. Utána ismétli: Buenos noches! Többször is, s mikor választ nem kapott, elkezdett spanyolul karattyolni, melyből nem értettem meg mást, mint csak a „Madrid” szót, melyről még azt is meg tudtam állapítani, amit itt Magyarországon alig tud valaki, hogy helyesen ejti ki, a végén hangsúlyozza és a végén a „d”-t elhagyja: Madri és az utolsó „d” se úgy hangzik, mint nálunk. (Hogy beszédjéből semmit se értettem, még nem bi-

zonyítja, hogy nem is volt értelme.) Sőt a „Buenos noches” és a „Madrid” épp az ellenkezőjét bizonyítja.

Érdekes azonban, hogy ami eddig – érthetetlen okból – mint az eset megoldása, nem jutott eszembe, azt most, hogy személyesen hallottam az illetőt, azonnal megállapítottam, ördögtől megszállt volt az illető. Olyan ellenszenvesen rikácsolt ugyanis, s annyira látszott hogy győtri valami, hogy azt hiszem, akkor is toporzékolt, mikor beszélt, bár ezt természetesen nem láthattam. Azóta aztán egyik tanítványomtól, akinek a Horánszky utcai gimnáziumban egyik tanára az illető család közelében lakott és ismerte is őket, megtudtam, hogy nagy spiritiszták voltak és a lány spanyollá változása is spiritiszta szeánsszal kapcsolatban történt. (Ez az „Az Est” cikkében nem volt benne.) Az illető tanár már akkor mondta tanítványomnak, hogy ördögtől megszállt a lány. Tehát úgy látszik, mindenki azonnal látta rajta, aki látta és beszélni hallotta. Hogy azóta mi lett vele, s hogy él-e még, nem tudom.

Annyi bizonyos, hogy ez az eset is bizonyítja a spiritizmus természetfeletti jellegét, mert természetes erővel ezt se lehet megmagyarázni. Semmiképpen se bizonyítja azonban a lélekvándorlást, a reinkarnációt, pedig a sátánnak nyilvánvalóan az emberek e tekintetben való megtévesztése volt vele a célja. Az ördög beszélt a lányból spanyolul, s azért, hogy az embereket félrevezesse, s a lélekvándorlás híveivé téve őket, a pokol hitét elaltassa lelkükben.

Ha semmi más nem történt volna a kérdéses éjjelen, mint csak az, hogy a Madridban meghalt fiatalasszony lelke költözött bele ebbe a budai lányba, s ha valóban az beszélt volna belőle, akkor nem kellett volna úgy győtrődnie és olyan ideges hévvel és erővel rikácsolnia, hogy rossz volt hallgatni. De az eset egyébként is egészen ostoba, ha a lélekvándorlás bizonyítékának akarjuk tekinteni, mert hiszen az újjászülető, a reinkarnálódó lélek nem egy 20 éves lányba, hanem mindig újszülöttbe költözik. Ha az illető lány esetében csakugyan a lélekvándorlás esetével lenne dolgunk, s a kérdéses éjszaka csakugyan a Madridban akkor meghalt fiatalasszony lelke költözött volna bele, akkor hova lett magának e budai lánynak a lelke? Hiszen ő nem halt még meg! Világos tehát, hogy a spanyol asszony helyett az ördög költözött bele (ami a spiritizmussal foglalkozók körében, saját előadásaik szerint is), ott van például Chengery-Pap takarítónőjében (nagyon gyakori), az beszélt belőle spanyolul, s az mondta általa, hogy ő a kérdéses spanyol asszony. Azért hazudta ezt, hogy az emberekkel elhitesse a lélekvándorlást. Tekintettel azonban arra, hogy a lány tényleg spanyolul beszélt s ott és akkor, mikor mondta, valóban meghalt egy spanyol nő, világos hogy a dolgot természetes módon magyarázni nem lehet, hanem ez is egyik bizonyítéka a spiritizmus csodái valóságának, tehát természetfölöttiségének.

Csak azt említem meg még, hogy egyik tanítványom kálvinista menyasszonya a közölteknél sokkal feltűnőbb, sőt egyenesen hajmeresztő dolgokat beszélt el, mint a maga spiritiszta élményeit.

Ezzel aztán be is fejeztem tételünk első részének bizonyítását, azt, hogy a spiritiszta jelenségeket természetes módon megmagyarázni nem lehet, hanem ott valóban csodás dolgok is történnek, melyek bizonyítják a szellemi világ létezését és azt, hogy a halállal nincs vége az emberi életnek.

Még csak azt kell megmagyaráznom, mit kell akkor azokra az okkultista jelenségekre szólnunk, amelyek természetesen is megmagyarázhatók, például arra az értelmetlen latin szövegre, melynek lefordítására az említett diák kért, vagy arra a két imádságra, mely nem egy a négy polgárit végzett médiumtól különböző intelligencia, hanem valóban a félművelt médium szellemi terméke volt?

Ezek az esetek mindenesetre azt bizonyítják, hogy nem kell minden spiritiszta jelenségben csodát és természetfölötti elemeket keresni, hanem egyes egyszerűbb jelenségek még természetes köros folyamatok.

Vagy talán inkább az a magyarázat, hogy az illető médiumok még csak fejlődésük kezdeti korszakában voltak, s ezért a gonosz lélekkel való kapcsolatra még nem tudtak felemelkedni. Ez azonban még nem bizonyítja, hogy nincsenek ezeknél sokkal fejlettebb s már egészen tökéletes kapcsolatok is, és azt se, hogy ezek a médiumok maguk is később nem jutottak vagy kedvező körülmények között nem juthattak el az okkultizmusban egészen magas fokra is. Hogy ez mennyire lehetséges, és hogy ilyen kétségtelenül természetfölötti jelenségek is vannak, arra a felhozott példák éppen elegendő bizonyítékkal szolgáltak. Mikor azonban azt mondjuk, hogy a spiritizmus természetfölötti és ördögi dolog, ebből még nem következik, hogy a spiritizmusban mindent ezzel kell magyarázni, s például hogy az is, amit éppen ez vagy az az olvasónk látott vagy tapasztalt a szeánszon, szintén nem magyarázható meg természetfölötti elem nélkül, tehát szükségképpen az ördöggel kell kapcsolatba hozni. Én magam is beszéltem nem egy olyan egyénnel, akinek a szeánszon tapasztalt élményei csak olyan természetűek voltak, hogy egyáltalán nem láttam szükségesnek ördöggel vagy akármiféle természetfelettséggel magyarázni. Amit ők láttak, az nem volt természetfölötti. Nincs tehát minden szeánszon csoda.

A spiritizmus az ördöggel való cimborálás

Ez a kérdés második része s ez már elsősorban maguknak a spiritisztáknak szól, bár nekik alig használ valami felvilágosítás. Látni fogjuk azonban, hogy ez is bizonyítékokat szolgáltat az első részhez, a spiritiszta jelenségek természetfeletti jellegéhez is.

Az ördögiség annyira nyilvánvaló s annyira szinte ordít a spiritizmusban, hogy maguk a spiritiszták is kénytelenek elismerni, hogy „alantas szellemek” is megjelennek üléseiken, sőt ezt nem is kell elismerniük, hiszen nyilvánvaló. De azt mondják, hogy nemes lelkű spiritiszta az alantas szellemekkel nem foglalkozik. Még a mindenféle csodás és kinotelepatikus jelenségek se érdeklik, mert ezek mindig „alantas szellemektől” vannak (újabb elismerése az ördögi jellegnek), de jelennek meg tiszta, fennkölt szellemek is, akik a legmagasabb morális értékkel bíró oktatásokat adnak s ők csak ezekre hallgatnak.

Bizonyítékul aztán hivatkoznak arra, hogy nem egy, azelőtt közönyös, sőt vallástalan ember a spiritizmus révén lett vallásossá, nemes lelkűvé, lélekben kereszténnyé s erkölcsileg igen sokan emelkedtek fel az ott kapott szellemüzenetek következtében. Azt elismerik ők is, hogy üléseiken alantas szellemek is megjelennek, sőt Grünhut Adolf például egyenesen arra figyelmezteti „a testvéreket”, hogy ha olyan szellem jelentkezik, aki magát igen tiszta szellemnek, például Szűz Máriának, Szent Istvánnak, Szent Erzsébetnek mondja, ne higgyenek neki, mert a legnagyobb ritkaság, hogy a szeánszokon ilyen magasrendű szellemek megjelenjenek. Sokkal valószínűbb ilyenkor, hogy „pajkos szellemmel” van dolgunk, mondja.

Megegyezünk a spiritisztákkal abban, hogy az üléseken természetfeletti, csodás, természetes módon meg nem magyarázható dolgok történnek, illetve hogy ilyenek is történnek és hogy ott különféle titokzatos, szemmel nem látható intelligenciák közlik velünk gondolataikat. Kereken tagadnunk kell azonban, hogy megholtak lelkei jelennek meg, sőt még azt se fogadjuk el, hogy azok is (tehát ez még kivételesen se történik meg). A spiritizmust teljesen egészében rossznak, károsnak és bűnösnek tartjuk, melyben részt venni bűn (Isten első parancsával ellenkezik), foglalkozni vele szégyen. Azt állítjuk, hogy nemcsak azok, akiket még ők is „alantas” vagy megértő kedélyességgel (mintegy még ezeket is becézve) „pajkos” szellemeknek neveznek, valóban ördögök, hanem az ördög közlekedik velük még akkor is, amikor magasrendű és „tisztá” szellemnek mondja magát és ennek megfelelően értékes és fennkölt morális tartalommal bíró oktatásokat ad is.

Hogy az ördög jót is hirdethessen, egyáltalán nem lehetetlen. Hiszen a Szentírás szerint lényege az, hogy „hazug és a hazugság atyja” (Jn 8,44), tehát el se tud lenni csalás és hazudozás nélkül. A Szentírás állandóan hangsúlyozza, hogy a gonosz lélek a „világosság angyalának” képébe öltözik, hogy az embereket megtévessze és befonja. Ez egyébként nemcsak nem hihető, hanem egyenesen a dolog természetében rejlik, hiszen világos, hogy a sátán nem a már rosszakat (tehát azokat, akik már az övéi), hanem a még jókat igyekszik magának megszerezni. Ezt csak úgy érheti el, ha ezek is hallgatnak rá. Ha azonban már eleinte is nem jót, igazat és szépet hirdetne, azaz ha – mint mondani szokták – ajtóstól rontana be, vajon hallgatnának-e rá ezek a jók is? Hogy tanításai sokszor igen szépek és igen okosak, azon se csodálkozhatunk, hiszen minden ördög bukott angyal (Isten csak angyalokat teremtett, ördögöket nem, s hogy mégis vannak ördögök is, annak egyedül csak ők az okai), az angyalok pedig tudvalevőleg az emberi értelmet meghaladó szellemi képességekkel bírnak.

Íme például a Spiritiszta Szemle már idézett számából egy ilyen szép oktatás a szeretetről:

„Engem a hit avatott boldoggá, ezért a hívő ember boldogságáról szólok most hozzátok. Boldog az ember, akinek hite van, mert az nem kérdez felelet nélkül és nem szenved vigasz nélkül... Itt jártok, ténferegtek a földtekén és nem tudjátok, hogy miért, mi lesz ennek a vége és főleg: mi lesz a vég után. Kérdeztétek meg a filozófiát. Csend. Kérdeztétek meg talán az irodalmat vagy a művészeteket, a politikát és a tudományoknak sokféleségét. Csend és csend. Kérdezhettek bárkit. De kérdeztétek meg a hitet és az megadja rá a választ. Ó, ember, Istentől jöttél, halhatatlan lelketet Isten helyezte be gyarló, mulandó testedbe és becsületes, jóra való, tetterős, igazságszerető és kereső életednek évtizedei után majd a lelked visszatér. Hozzá megy, annak a kezébe, akitől származott.”

„Ó, testvérem, fordítsd el a virág kelyhét a Naptól, és ha elengeded, újra visszafordul hozzá, mert lelkemnek Isten az éltető napsugara. Ha a madárfiókát kiveszed fészkeből, fájdalmasan csicseregni és csipogni fog, mert lelkemnek Isten a melengető fészke. Ha a halat kiveszed a vízből és elengeded, visszadobja magát a vízbe, mert lelkemnek Isten a végtelen, örök óceánja. És nyomd a hajót le és engedd el: újra kidobja magát a felszínre. Más a rendeltetése. Amely hajó lent marad a víz alatt, az már törött, lyukas, mint a lélek, amely elmerül az élet óceánjában és nem tud többé felszínre emelkedni, mert nem emeli fel a hite és rendeltetése. Ó, testvérem, a lélek Isten nélkül nem állhat meg. Nincs bázisa” stb.

Szép, szép s dogmatikai kifogást se emelhetünk az idézett rész ellen. Ugyanez a tiszta szellem azonban később olyanokat mond, melyekről azok, akik vallásilag műveltek (de csak azok s ilyenek sajnos nem sokan vannak), látják, hogy tulajdonképpen ennek az agyonmagasztalt hitnek a tönkretevését jelentik.

Hogy a spiritiszta üléseken nem jelenhet meg más, csak az ördög, tárgyilagos és elfogulatlan ember számára igen könnyű bizonyítani. „A priori” is, azaz elméleti okoskodással s „a posteriori” is, azaz a spiritiszta üléseken szerzett tapasztalatokkal.

Tudvalevő, hogy a Szentírás nemcsak a hazugság apjának, hanem „sötétség fejedelmének” (Lk 22,53; Kol 1,13) is nevezi a gonosz lelket, de épp oly tudvalevő, hogy a spiritiszta ülésekhez is sötétség szükséges. Vajon véletlen ez? Spiritisztáink erre felháborodnak a mi nagy tudatlanságunkon s hévvel mutatnak rá, hogy üléseiken nincsen koromsötétség, hanem csak félhomály, sőt néha még a félnél is kevesebb homály. Azt mondják, elfelejtik, hogy a félhomály is homály s hogy az is érthetetlen, hogy az ő magasztos szellemeiknek, például annak, aki éppen most beszélt nekünk olyan szépeket a hitről, miért van szüksége homályra vagy akár csak félhomályra, hogy ezeket a fényesen igaz tanokat tudomásunkra hozhassa? Arra is hiába hivatkoznak, hogy fényes nappal is mutatkoztak már spiritiszta jelenségek, például a kecskeméti dolgokat Pellegrini rendőrtanácsos és detektívjei fényes nappal látták, Vasszentmihályon Molnár Vilma körül is nappal történtek azok a hihető dolgok. Ámde

ez is csak mimellettünk bizonyít, mert hiszen Kecskeméten és Vasszentmihályon még a spiritiszták szerint is alantas szellemek működtek és Krisztus Urunkat se sötétben kísértette meg az ördög. A sötétségen, mint az ördög közegén nem dogmát kell érteni, mely alól kivétel nem lehet. Ha azonban még a nyilvánvalóan alantas szellemek is tudnak fényes nappal is garázdálkodni (jellemző azonban, hogy akkor csak garázdálkodtak, de nem beszéltek), miért kell éppen a tiszta szellemeknek legalábbis félhomály, hogy „fennkölt” tanaikat közölhessék velünk? Aztán még a spiritiszták legfennköltebb szellemei is a lélekvándorlást hirdetik. Ez a spiritiszta előtt nem érv ugyan, mert ő a lélekvándorlást is fennkölt tannak tartja, de a spiritizmusnál még csak kacérkodni kezdő hívő katolikus előtt igen. Miért kételkedik hát benne mégis, hogy az állítólagos tiszta szellemek is valójában gonosz lelkek?

Aztán a Szentírás a legfeltűnőbben hangsúlyozza, hogy az üdvözült (köztük a tisztítóhelyen szenvedő) lelkek és az elkárhozottak között a képzelhető legélesebb különbség van. A dúsgazdag és a nyomorult Lázárról szóló példabeszédben is látjuk, hogy az Ábrahám kebelén lévő Lázár és a kincsen szenvedő dúsgazdag között „áthághatatlan mélység tátong” (Lk 16,26) melyen lehetetlenség áthatolni. Hogy lehet akkor, hogy a spiritiszta üléseken mégis egy utat járnak a jó és a rossz szellemek és testvéri egyetértésben és egyenlőségben békésen váltogatják egymást? Hol az egyik jön, hol a másik és alig lehet megismerni, melyik melyik? Láttuk, hogy a gonosz is Szűz Máriának mondja magát s csak a főspiritiszta Grünhut Adolf tudja róla megállapítani, hogy valójában „pajkos szellem”, aki hazudik. (De jellemző, hogy azért a spiritisztáktól oly fennköltnek tartott Grünhut Adolf is, aki halála után sűrűn jelent meg és a legtisztább fennkölt oktatásokat adja még földön élő spiritiszta testvéreinek, azért szintén nem ítéli el túlságosan ezeket a hazug és az embereket oly csúfosan becsapó szellemeket. Nincs rájuk keményebb szava, mint csak a „pajkos”. A pajkosakat szeretni szoktuk, mert felvidítanak bennünket. Furcsa tehát, hogyha a gonosz lélek pimaszul Szűz Máriának hazudja magát, az a spiritiszták köztiszteletben álló vezérének csak pajkosság.)

Azt mondja a Szentírás, hogy az ítéleten Krisztus Urunk jobbára állítja a jókat, baljára a gonoszokat, hangsúlyozza, hogy „elkülöníti” őket egymástól s a jókat magához hívja s vele is maradnak örökre, a gonoszokat pedig örökre eltaszítja magától. (Mt 25,31-46) Ha ez így van, el lehet-e képzelni, hogy a spiritiszta ülésekre viszont barátságos együttesben, vagy legalábbis egy úton járnak mind a ketten, mindkettőnek egyformán a sötétség az eleme s a jó és a gonosz szellemek annyira hasonlítanak egymáshoz, hogy ember (akarom mondani: Dr. Grünhut Adolf) legyen a talpán, aki bizonyosan meg tudja különböztetni az egyiket a másiktól?

Már ebből is láthatjuk a spiritizmus egy fontos demoralizáló és kereszténységellenes hatását, hogy ti. csökkenti, szinte elmosza a jók és rosszak, az üdvözültek és elkárhozottak közötti, a Szentírásban és a kereszténységben annyira élesen kihangsúlyozott különbséget. A spiritizmusban a jó és rossz szellemek nincsenek elkülönítve. A kereszténységben el vannak. A spiritizmus csak a megholtak lelkeiről beszél, melyek az ő üléseiken állítólag megjelennek. Hogy ördögök is megjelennek, arról soha sincs szó. Pedig azokat a „pajkos szellemeket” és „alantas intelligenciákat”, melyek üléseiken még szerintük is sokkal gyakoribbak, mint a jó szellemek, ők maguk se mondják megholtak szellemeinek, tehát hajdani embereknek. Tehát ők is elismerik, hogy ezek valójában gonosz szellemek, tehát ördögök. Ők is elismerik tehát, hogy ezek is megjelennek üléseiken, sőt elsősorban ezek jelennek meg ott.

De ahelyett, hogy ezt – már csak a résztvevők megrontásának megakadályozására s a velük való barátkozástól való visszariasztás miatt is – hangsúlyoznák, elkenik a dolgot. Például soha nem használják az „ördög”, a „gonosz lélek” vagy a „sátán” szót, hanem helyette intelligenciákról beszélnek, sőt egyszerűen csak „pajkosságról”. (Az ördög valóban intelligencia, de viszont az embereket mégis megtéveszti ez a szó, mert nem nevezi nevén a gyermeket.) Akinek pedig az ördög csak pajkos, az nyilvánvalóan nem elriasztani akar tőle, hanem in-

kább kíváncsiskodásra, enyelgésre csábít, mint a pajkosokkal szokás. Az ördög rémít, a pajkos vonz.

De a megholtak lelkei mellett nemcsak ördögökről soha nem szól a spiritizmus, hanem arról se beszél soha, hogy az ülésein jelentkező megholtak közül melyik kárhozott el és melyik üdvözült. Neki üdvözültek nincsenek is, de elkárhozottak se, hanem csak szellemek, megholtak lelkei, akik közül egyik bűnös volt földi életében, a másik jó, de végeredményben és lényegében mindkettő egyforma. Az egyik is „szellem”, a másik is, az egyik is megjelenik, a másik is, az egyik is sötétben, a másik is.

A Szentírás az üdvözülteket Isten fiainak nevezi, akiknek atyjuk az Isten, Jézus pedig a testvérük, nem szolgálak, hanem fiúk a mennyei családban s a mennyország az ő apai örökségük. Szűz Mária csak abban különbözik tőlük, hogy nagyobb a dicsősége. Csak mennyiségileg, de nem minőségileg. Lényegében a dicsőségük ugyanaz, mint az Isten anyjáié. El lehet már most képzelni, hogy ezek a megdicsőült, az Istent színről színre látó szentek szinte a spiritiszták szolgálói, mert akkor kell megjelenniük a szeánszaikon, mikor az őket megidézők szélye vagy kíváncsisága akarja, tehát szinte naponta, s ráadásul „az alantas intelligenciák”, illetve „pajkos szellemek” között s velük felváltva, úgyhogy a spiritiszta nem is tudhatja előre, hogy az egyik jelentkezik-e vagy a másik, s ráadásul még ők is az alantas intelligenciák életelemében, a sötétségben, a homályban?

Ha így lenne, akkor az üdvözültek nem lennének egy cseppet se többek mint mi, gyarló földi szenvedők, sőt kevesebbek, mert hiszen a mi „idézéseink”-hez kellene alkalmazkodniuk, s unos-untalan csak hagyniuk dicsőségüket és végtelen boldogságukat és a földre kellene futkározniuk. Dicső, üdvözült lelkek tehát lehetetlenség, hogy a mi szeánszainkra járjanak. Az elkárhozott lelkeket viszont az Isten az, aki nem engedheti állandóan a földre sétálgatni. Ők érthető, hogy szívesen jönnének, mert aligha érzik magukat jól ott, ahol vannak, de azt, aki börtönben van, aki büntetését tölti, nem szokták onnan kiereszteni, s ha igen, bizonyára nem gyarló, bűnös és kíváncsi emberek döntenek el, hogy mikor. Világos tehát, hogy a spiritiszta üléseken tényleg jelennek meg intelligenciák (s láttuk, hogy megjelennek), akkor ezek csak azok a bukott angyalok, gonosz lelkek, ördögök lehetnek, akik Isten és az ember ellenségei, akik a Szentírás szerint is kísérthetik az embert, sőt meg is szállhatják.

Ezt mondja az elméleti (a priori) okoskodás.

De nemcsak ez, hanem a szeánszon tapasztaltak is világosan bizonyítják azon állításunk igazságát, hogy a szellemidézéseken csak gonosz lelkek jelenhetnek és jelennek meg. Ezek nagy része mint ilyen jelentkezik is. (Isten ugyanis nem engedi, hogy olyan embert is félrevezethessenek, aki jóhiszemű és ezért időnként kénytelenek elárulni magukat.) Ilyenkor még a legelfogultabb spiritiszta is tisztában van velük. Máskor azonban remekelnek a sátán fő ismeretőjének, a hazugságnak a gyakorlásában. A világosság angyalának álarcában jelentkeznek, alakoskodnak, képmutatóan gyönyörű oktatásokat adnak a hitről, szeretetről, alázatosságról stb., s ezért a spiritiszták jó szellemeknek tartják őket. Pedig valójában ekkor a legveszélyesebbek, mert elleplezik mivoltukat, hazugok és álnokok.

Mindezt azonban egy spiritisztának mondani falra hányt borsó. Ők ezt egyszerűen nem akarják tudomásul venni, pedig ha csak egy cseppet gyanakodnának, ha az eszüket csak egy cseppet használnák, ha megfigyelnék a dolgot, azonnal leleplezhetnék ezeket a „tisztá” szellemeket is mint gonoszokat s tökéletesen tisztába jöhetnének velük. Isten ugyanis védi tőlük a jóakarátú embert (de csak a jóakarátút) s ezért időnként ezeknek is el kell árulniuk magukat.

Egy tanár, aki annak ellenére, hogy csak a teológia elvégzése után lépett ki a papnevelde-ből s egész életében rendkívül jószívű, rokonszenves és megnyerő lelkületű ember maradt, spiritiszta lett (de persze akkor már a második asszony oldalán élte Isten előtt érvénytelen második házasságát), nem egy ördögtől megszállt egyént is látott már a szeánszokon (a spiri-

tiszták csak „megszálltat” emlegetnek, de az ördögöt soha, azt félnek a falra festeni), de azért ahhoz makacsul ragaszkodott, hogy jelennek meg ott jó lelkek, tiszta szellemek is.

– És miből olyan bizonyos benne hogy azok csakugyan tiszta szellemek, kérdeztem.

– Mert olyan szép és fennkölt tanításokat adnak, ami a gonosz lélektől nem jöhet.

– Mondjon el hát például egy ilyen fennkölt tanítást, azt, amely a legjobban tetszett.

Elmondok, felelte. Budán voltam egy szeánszon, ahol egy „trampli”, nevetségesen svábosan beszélő cselédlány volt a médium. Beszélő médium. Ugyanő a transzban olyan választékos kifejezésekkel, oly finom előkelő németséggel és kiejtéssel beszélt, mint egy egyetemi tanár a katedrán. (A tanár ismerősöm egyébként német anyanyelvű volt és szaktárgya is a német volt.) Ez – feleltem – bizonyítja a jelenség természetfelettségét, de nem azt, hogy a dolog nem ördögi. Az ördög van olyan intelligens, mint egy egyetemi tanár.

A tiszta szellemnek – folytatta – ezt a kérdést tettük fel:

Melyik az igaz vallás?

Így felelt: Engedjétek meg testvérek, hogy a kérdésre közvetve válaszoljak.

Volt egyszer egy katolikus, egy protestáns, egy zsidó és egy mohamedán ember. A katolikus igen nagy katolikus volt, a protestáns igen nagy protestáns, a zsidó igen nagy zsidó stb. Igen sokat vitatkoztak emiatt egymással földi életükben és bizony nagyon sokat vétkeztek miatta a felebaráti szeretet ellen is. Telt-múlt az idő s meghalt a katolikus is, a protestáns is, a zsidó is és a mohamedán is. Amint a másvilágon együtt mennek, egyszer csak egy nagy fényességet látnak maguk felé közeledni. A mi jóságos mennyei atyánk volt. („Isten” helyett szeretik a „tiszta szellemek” ezt az érzelmes kifejezést használni, persze az őket hallgató közönségre igen nagy hatással. Csak nem beszél Istenről a sátán ilyen szépen? – mondják.)

Mindegyikük előre örült, hogy jóságos mennyei atyánk őt fogja majd megdicsérni, hogy az igaz vallás híve volt és földi életében amellet buzgólkodott. Mikor azonban Isten hozzájuk ért, csak ennyit szólt, mégpedig egyszerre valamennyiükhöz intézve: Nem az a fontos, hogy minek hívtok engem, Krisztusnak-e, Kálvinnak-e, Mózesnek-e vagy Mohamednek-e. A fő a szeretet. S ezzel eltűnt. Többet mondani feleslegesnek tartotta.

Nem gyönyörű?! – mondta a spiritiszta tanár. Beszélhet így a sátán?

Csak itt adom meg válaszomat a tanárnak. Neki nem válaszoltam semmit, mert a válasz igen megszégyenítő lett volna. Neki csak annyit mondtam, hogy ilyen okos és főként ügyes választ a „trampli” sváb cselédlány csakugyan nem adhatott még svábul sem, nem pedig választékos, professzori németséggel. A sátán azonban nagyon is adhatott, sőt ez éppen olyan válasz, hogy csakis ő adhatta. Szomorú, hogy végzett teológus létére a tanár már olyan mélyre jutott, hogy az effajta ócska válaszban nemcsak ügyességet, hanem erkölcsiséget és felemelőt is látott. A vallásilag művelt katolikus, sőt mindenki, aki önállóan is tud gondolkodni, ennél a „gyönyörű” válasznál valláserkölcscileg demoralizálóbbat el se tud képzelni. De eredményesebbet se, mert hiszen olyan felfogást fejez ki, amely nem divat, s melyet majdnem mindenki elfogad, mint szépet, helyeset és művelt emberhez egyedül illőt.

De nézzük csak meg közelebbről ezt a „gyönyörű” választ: „Nem az a fontos, hogy Krisztusnak, Kálvinnak, Mózesnek vagy Mohamednek neveztek-e”, azt jelenti, hogy nem fontos, hogy a mise bálványimádás-e vagy nem, a papok megrontották-e Krisztus tanait vagy nem (ez ugyanis a különbség katolikus meg kálvinista között), mellékes, hogy Jézus megváltó volt-e vagy nem (ez a különbség Krisztus és a mai „Mózes” között); nem fontos, hogy egynejük legyünk-e vagy többnejük (ez a különbség a mai zsidók és a mohamedánok között), vagyis mindegy az, hogy hisz-e valaki vagy nem, ezt hiszi-e vagy azt. Ez a tiszta, sőt legtisztább szellem tehát azt mondta, hogy vallási igazság nincs is. A vallás igazságán művelt és nemes lelkű emberek körében nem lehet vitatkozni. De nehogy valaki mégis megbotránkozzék megállapításain s kicsússzék karmai közül, mézesmadzagnak rögtön hozzátette (hogy

ne érijen rá gondolkodni): A fő a szeretet. De viszont van-e szeretet akkor, ha nekem Jézus is mellékes, az egy vagy többnejűség is mellékes, a tiszta vagy megrontott evangélium is mellékes, azaz minden mellékes s például az örök életben hiszek is, meg nem is?

Van szeretet így is, de így csak természetes szeretet van, vagyis azok iránt lesz bennünk szeretet, akik megérdemlik és csak azokban, akik jólelkűnek is születtek. De a vallás és a vallásosság éppen azért van, hogy azokat is tudjuk szeretni, akik ellenszenvesek vagy ellenségeink, és hogy azok is megtanuljanak szeretni, főként pedig: szeretetüket láthatólag is megmutatni, akik ridegnek, önzőnek, mogorvának születtek. Ezt csak akkor lehet elérni (s még így is csak nehezen és éveken át tartó önneveléssel), ha a hitem sziklaszilárd, ha igazságáról bizonyosan meg vagyok győződve, vagyis – mert ez ezzel egyet jelent – ha a másik vallást helytelennek tartom. Ha ugyanis hiszem is, meg nem is, hogy az, amit a vallásom nekem ígér, igaz (márpedig csak erről lehet szó, ha a más vallását is tűrhetőnek tartom), még csak szó se lehet arról, hogy a hitemre támaszkodva még a természetemet is megváltoztassam csak azért, hogy parancsának engedelmeskedhessem. Ha azonban sziklaszilárd a hitem, akkor még ez a húsba-vérbe vágó engedelmisség is lehetséges, és azokban, akik igazi hívők, látható eredménnyel is jár.

Aki azonban katolikus, zsidó vagy mohamedán között nem lát semmi más különbséget, mint csak azt, hogy az egyik Jézusnak, a másik Mózesnek, a harmadik Mohamednek nevezi azt, ami lényegében ugyanaz, az a legjobb, hogyha a szeretetet nem emlegeti, mert ő az, aki az igazi, a természetfeletti szeretetet lerontja és lehetetlenné teszi. Az a szeretetlenség se fájjon neki, amit a vallási fanatizmus vagy vakbuzgóság okoz. Fanatizmussal ugyanis csak a rosszat lehet szolgálni. Aki a jót szolgálja, az buzgó vagy lelkes, de semmiképpen se fanatikus. Igazi katolikus egyén pedig vakbuzgó nem is lehet, mert hiszen ő nem mehet a maga feje után (mint minden más vallás követője mehet), hanem gyóntató atyjának kell engedelmeskednie. Ha ő maga nem, az tehát észrevenné benne az esetleges vallási elfajulást, figyelmeztetné rá, s ha engedelmeskedne neki, akkor segíteni is tudna rajta. Ha viszont nem engedelmeskedik, akkor már úgyse jó katolikus.

Ami pedig a túl erős hit miatti szeretetlenségeket illeti (a más vallásúak iránt), emiatt sohasem aggódjanak ezek a „tisztá” szellemek. Ha ugyanis ismertek volna igazi katolikusokat, tudnák, hogy azok nem is tudnak gyűlölni. Még eretnekeket se. De ha az eretnekek mégis szenvednének tőlük, ez csak olyan szenvedés lenne, amit az orvosok okoznak betegeiknek és amelyet éppen a szeretet okoz. Csak az haragszik rájuk miatta s csak az gyűlöli őket érte, aki tökéletes analfabéta s még azt se tudja, mi az a betegség, mi az az operáció és mi az az orvostudomány. Volt idő – igaz –, mikor az egyház büntette az eretnekeket, illetve helyeselte, hogy az állam büntette őket, de minden ellenkező rágalom ellenére is meg lehetnek róla győződve az egyház ellenségei (később majd, mikor erre is sor kerül, be is bizonyítjuk nekik), hogy ez a büntetés akkor is sokkal megértőbb, sokkal irgalmasabb és sokkal több szeretettel kevert volt, mint abban a korban bármely más büntetés. Magát a büntetést pedig csak akkor lehetne kifogásolni, ha tudnánk, hogy az egyháznak nincs igaza az eretnekekkel szemben, sőt még akkor se, hanem csak akkor, ha az illetékes egyháziak is tudták volna, hogy nincs igazuk. Az orvost is csak akkor lehet hibáztatni azért a sok szenvedésért, melyet kezeléseivel betegeinek okoz, ha hiába okozta, sőt igazán csak akkor, ha nem tévedésből, hanem tudatos rosszakarattal okozta. Ha volt a dolognak értelme, mindent megbocsátunk, fizetünk neki, sőt még 20 év múlva is elárasztjuk szeretetünk és hálánk jeleivel. A középkori inkvizítor csak azért vette el egyes emberek földi életét, hogy ennek árán az örök életét megmentse, vagy inkább hogy megakadályozza azt, hogy mótelyező hatásával százak meg ezrek örök életét elvesse. Ez az eljárás csak annak lehet gyűlöletes, aki bizonyosan tudja, hogy az inkvizítornak

nem volt igaza. Ellenkező esetben az inkvizíció elítélése semmi mást nem jelent, mint csak az egyház igazának feneketlen, örült gyűlöletét. Bizonyára nem ok nélkül.

Igaza van tehát annak a „tisza” szellemnek: a fő a szeretet. De ha valaki az igaz valláshoz való ragaszkodásnál is előbbre valónak mondja a szeretetet, az elfelejti, hogy éppen a szeretet az, ami miatt felebarátainak sokszor fájdalmat kell okoznunk. Ahogyan a gyereket nevelő, de éppen emiatt sokszor a gyereket büntető szülőknek nem dörzsölhetjük gúnyosan az orra alá, hogy hol itt a szeretet, ahogyan az injekciót adó vagy operáló orvost is, ha közben fájdalmat érzünk, nevetséges arra figyelmeztetnünk, hogy doktor úr, ne feledje, hogy első a szeretet, épp ily, sőt sokkal nevetségesebb azt a katolikust, aki az eretnkség ellen küzd, arra figyelmeztetni, hogy első a szeretet. Hiszen éppen azt gyakorolja. Minden azon fordul meg, igaza van-e. Ha igen, a szeretet azt kívánja tőle, hogy szükség esetén még fájdalom árán is igyekezzék felebarátját az orvos a halálból, az igaz hitű az örök haláltól megmenteni. Nemcsak hízélgéssel lehet és kell szeretni a felebarátunkat. Szép kis orvos az, aki sohase operál, s ha fáj, azonnal eláll az injekciótól is, mert nagyon jószívű és igen szereti a beteget.

A spiritizmus egyházellenessége

Látjuk tehát, hogy milyen butát és milyen gonoszat mondott a „tisza” szellem akkor, mikor még a teológiát végzett tanár szerint is olyan szépet és jót mondott, hogy mindenképpen jó szellemek kellett tartania. S ezzel elértünk egy újabb nagy bizonyítékhoz, mely egyszerre tanúsítja azt is, hogy a spiritiszta jelenségeket nem lehet természetfeletti beavatkozás nélkül megmagyarázni, meg azt is, hogy ez a természetfeletti beavatkozás csakis rossz, csakis ördögi lehet. Nem hiába szeretik a spiritiszták „intelligenciának” hívni azt, aki hozzájuk üléseiken beszél vagy ír. Csakugyan tagadhatatlan, hogy valójában nem a médium az, aki ott ír vagy beszél, hanem egy tőle teljesen független más valaki, aki épp úgy tud gondolkodni, mint ő, sőt nála jobban is és – ami a legfőbb – tőle teljesen függetlenül gondolkodik, sokszor rá nézve egészen meglepő válaszokat ad és sok olyat tud, amit a médium nem tud.

A másik rendkívül feltűnő dolog, hogy ezek az „intelligenciák” mindig rosszat, mindig helytelet, mindig a katolikus tanokkal ellenkező nézetet képviselnek. Azok, akiket a spiritiszták is „alantas” vagy „pajkos” szellemeknek kénytelenek mondani, ezt a rosszat nyíltan és cinikusan közlik, az úgynevezett „tisza” vagy „felsőbbrendű” szellemek pedig finoman, tetszetősen, igaz és megtámadhatatlan hitbeli és erkölcsi igazságok közé vegyítve és olyan megnyerő kifejezésekkel feltálatva, hogy a nagyobb vallási műveltséggel nem bíró egyének – s melyik spiritiszta bír nagyobb vallási műveltséggel?! – azt hiszik, hogy ezek a közlések a képzelhető legtisztább igazságot és a legemelkedettebb erkölcsösséget képviselik, tehát csak jó szellemektől származhatnak.

Láttuk, hogy ezek a fennkölt tanítások is a gonosz lélektől származnak, sőt még e fennkölt közlések is mételeyezők. Az, hogy a spiritiszta üléseken láthatatlan intelligenciák tesznek sokszor egészen meglepő közléseket, bizonyítja a spiritiszta jelenségek valóságát és természetfeletti jellegét, e közléseknek a katolikus hittel való ellenkezése pedig ördögi eredetét.

Ha a médiumok transza semmi más, mint csak egy, a hipnotikus álmhoz hasonló kóros idegállapot telepátiával kapcsolatban, akkor mivel magyarázható, hogy ez a kóros vagy különleges állapotban levő agyvelő mindig katolikuselleneset gondol, beszél és akar s ráadásul nem is mindig nyílt, durva és cinikus, hanem nemegyszer bámulatosan ügyes, ravasz, majdhogynem még az igazakat is megtévesztő alakban? Például hogy lehet, hogy az a „trampli” sváb cselédlány nemcsak olyan szép német irodalmi nyelven, hanem tartalmilag is olyan bámulatosan szépen, ügyesen, mint a legnagyobb vallásosságot és erkölcsösséget tudta hallga-

tői lelkébe becsempészni azt a felfogást, ami tulajdonképpen minden vallás tagadását és nevetségessé tevését jelenti? Nemcsak azon csodálkozunk tehát, hogy miért kell a kóros idegállapotnak s annak, akinek és akkor, amikor telepátikus képessége van, szükségképpen katolikus-ellenesnek is lennie, hanem azt se tudjuk megérteni, hogy ez a kóros idegzet ezt a katolikus-ellenességet miért tudja olyan bámulatos okosan, ügyesen és megtévesztően előadni.

Tudvalevő, hogy a spiritiszta „szellemek” akár tiszták és fennkölték, akár alantasak vagy „pajkosak”, a keresztény pokol- és mennyországban helyett mindig a lélekvándorlás, a reinkarnáció tanát hirdetik, mégpedig azzal az ügyes, megtévesztő megokolással, hogy a pokol Isten végtelen szeretetével ellenkezik. (Már kimutattuk másutt, hogy nem ellenkezik.) Ha a tranz csak egy furcsa idegállapot, semmi más, hogy lehet, hogy aki ebbe az idegállapotba jut, akár katolikus, akár protestáns, akár zsidó az illető és akár Budapesten, akár Párizsban, akár Londonban, akár Cincinnatiában jut ebbe az idegállapotba s akár 1850-ben, mindig és mindenütt egyformán a lélekvándorlást hirdeti? Mindig és mindenütt a hitközönyösség híve s mindig és mindenütt a szeretettel okolja az álláspontját? És ha az a „tiszta” szellem általánosságban kereszténynek vallja is magát, sőt dicshimnuszokat zeng a kereszténységről, a szorosan vett katolikus tanok (például a pápai hatalom, vallási meg nem alkuvás, mise, gyónás, papi nőtlenség stb.) tekintetében vagy határozott elítéléssel, vagy pedig legalábbis (de csak egyelőre!) hűvös semlegességgel nyilatkozik?

Egy jó fél évszázaddal ezelőtt országos hírnévre szert tett nálunk „a novaji (Borsod megye) asszony”. Egyik pap ismerősöm gimnazista korában a Novaj melletti Kácson, ottani körorvos rokonánál nyaralt. Az elvitte a novaji asszonyhoz, aki leülve egy székre s ott szemét lesütve s elszibbadva (féltranszba merülve) mindenkinek elsorolta a halottait. (A főispán feleségének is, mikor a miskolci börtönben volt, úgyhogy azonnal hazaeresztették s még egy pár csizmát is kapott ajándékba.) Az én ismerősömnek is bámulatosan elmondta minden halottját, megmondta hány évesek voltak, milyen ruhában temették el őket, hogyan haltak meg („jaj, de véres a melle”, mondta egyikről, aki agyonlőtte magát). De ugyanez a jámbor falusi asszony, mikor megtudta, hogy a fiú pap akar lenni, nemtetszését fejezte ki emiatt. Ha csak telepátia volt az egész, miért? Miért kell a telepátiának papellenesnek lennie?

Mikor egy Kőbányán lakó volt tanítványom megtudta, hogy kedves menyasszonya spiritiszta, sőt lelkendezve fogadta, mikor „a szellemek” közölték az egyik ülésen, hogy belőle is jó médium lesz, eljött hozzám, majd pedig elhozta a menyasszonyt is. Megtudtam tőle, hogy a szeánszokon, ahová járt, egy sánta asszony volt a médium. Mikor felvilágosításaim hatása alatt próbált a lány a szeánszokról elmaradozni, s viselkedését „a tisztelendő úr” tilalmával okolta meg, a sánta asszony a legtermészetesebb hangon ezt felelte neki: „Persze a papok beszélnek, féltik a mesterségüket”. Tehát ez a spiritiszta asszony a legtermészetesebb dolognak tartotta, hogy a papok és a spiritizmus ellenkeznek egymással. Aztán meg is fenyegette a lányt, hogy „el ne merj maradni, mert a szellemek megbüntetnek és te is olyan sánta leszel, mint én”. Tehát látjuk, hogy a spiritiszta szellemektől még félni is kell, mert bosszúállóak. Az is rendkívül jellemző, hogy minden szeánszal kapcsolatban kenyérral és borral „úrvacsoráztak” a jelenlévők, pedig mindnyájan katolikusok voltak (!).

Halála után évek múlva Prohászka püspök szelleme is nemegyszer megjelent a magyar spiritiszták ülésein s azt mondta, hogy ő hitte a spiritiszta tanokat, de hirdetésükkel szemben egyházi hatósága részéről a legkeményebb tilalmat kapta (tehát megint csak az egyház a rossz) s ő olyan gyenge volt, hogy állása, a rang és vagyon kedvéért elnyomta meggyőződését, sőt prédikációiban éppen az ellenkezőt hirdette. Ez az állandó lelki kényszer és a meggyőződéssel és az igazsággal való szégyenletes szembehelyezkedés okozta aztán, hogy szélütést kapott a szószéken, miközben olyan tanokat hirdetett, melyeket nem hitt. Az egyház tilalma miatt ugyanis nem taníthatta azt, amit szeretett volna, s amit igazságnak tartott. „Nagyon ne-

héz volt látnom – fejezte be –, hogy tisztelőim mily fényes temetést rendeztek holttestem számára. Láttam mindent, de nem örültem neki. És tudtam, hogy meghátráltam a kötelesség előtt, amelyet erővel is meg kellett volna tennem, tehát nem érdemeltem meg, hogy felmagasztaljanak, dicsőítsenek, amint tették.” (A Spiritiszta Szemle jelzett számában.)

Azóta természetesen minden spiritiszta meg van róla győződve, hogy Prohászka püspök lélekben spiritiszta volt. Talán nem kell hangsúlyoznom, hogy a dologból egy szó se igaz, s általában, hogy egy normális s bizonyos szellemi színvonalat megütő katolikus papról spiritisztaságot feltenni még gondolatnak is nevetséges. A katolicizmus igazsága és a katolikus papok meggyőződése sokkal nagyobb és biztonságosabb, mint egyes, a katolicizmust nem ismerő egyének sejtik. Egyébként a primási levéltárban Esztergomban megvan az összes akta, mely Prohászka művei egyes részeivel kapcsolatban a cenzorok kifogásait tartalmazza s azt, hogy Prohászka hogy fogadta mindezeket, de spiritiszta hajlamoknak még a leghalványabb nyomát se lehet felfedezni bennük.

Ha azonban a spiritizmus csak telepátia és az agynak bizonyos különös idegállapot előidézte élénk működése, semmi más, hogy lehet az, hogy ez a telepatikus agy mindig éppen ilyen, a katolicizmus ellen és a spiritizmus és vele a lélekvándorlás javára működik oly élénken?

Még a magyar spiritizmus bölcsőkorában világszerte híres médium és spiritiszta volt Vay Adelmá grófné, aki még az amerikai spiritisztákkal is összeköttetést tartott fenn. „Mint „magas erkölcsiségű” hölgy, csak a tiszta szellemekkel tartott fenn összeköttetést, írómédium volt s a kapott „értékes” közléseit nyomtatásban is kiadta. A gróf Vayak kálvinisták, ő azonban egy sziléziai katolikus bárónőnek született s természetesen – mint spiritisztához illik – úgy ment férjhez protestáns férjéhez, hogy az egyházból való kiközösítés alá esett. (Nem azért lett hűtlen az egyházhoz, mert spiritiszta volt, mert akkor még nem volt spiritiszta, hanem azért lett később spiritiszta, mert az egyházzal haragban volt, a „szellemektől” vigasztalást kapott s ez, mivel akkor még bántotta a lelkiismeret vallása elárulásáért s attól gyermekei egy részének megfosztásáért, e vigasztalás nagyon jól esett neki.)

Egyszer Szűz Mária jelentkezett magános szeánszán. Végtelenül megörült, mert azt látta belőle, hogy a Szent Szűz nem ítéli el őt, tehát nem ért ebben egyet az egyházzal. Nagy örömmel mondta hát neki: Szűzanyám, Isten anyja, mivel köszönjem neked, hogy megjelenéssel kitüntettél? Azonban szinte hidegzuhany érte a kiábrándító válasszal: „Ne mondj engem Isten anyjának. Én nem vagyok Isten anyja. Én csak Jézus anyja vagyok.”

Erre még Adelmá testvér is megijedt s még ő is azt értette belőle, hogy nem Szűz Mária volt az, hanem a gonosz lélek s többet nem is idézte meg. Később azonban a sok szeánsz folytán már olyan mélyre süllyedt, hogy mégiscsak megidézte.

„Leányom – mondta neki az újra megjelent „tisza” szellem –, miért nem hívtál ilyen sokáig?

– Mert megijedtem tőled.

– Miért, édes lányom?

– Mert azt mondtad, hogy nem vagy Isten anyja.

– Pedig édes lányom, most se mondhatok mást. Én csak Jézus anyja vagyok.”

És olyan szépen és okosan kifejtette neki, hogy anyja csak Jézusnak, az embernek lehet, Istennek nem, hogy a jó Adelmá most már el is hitte. Arra nem gondolt, hogyha egyszer az Isten lett emberré, akkor már Istennek is kell anyjának lennie. Azt is elfelejtette, hogy Erzsébet is „az uram anyjának” nevezi a Szentírásban (Lk 1,43), ha pedig Mária csak Jézusnak, az embernek az anyja volt, akkor ez a megszólítás érthetetlen, mert Jézus, mint ember, nem volt Erzsébetnek „ura”.

De a jó Adelmá testvér a magyar spiritiszták elnökének figyelmeztetését is elfeledte, hogy ha olyan szellem jelenik meg üléseiken, aki magát igen magasabb rendű szellemnek mondja, ne higgyék el, mert sokkal valószínűbb, hogy „pajkos szellemmel” van dolguk. De

hát nem csodálkozhatunk rajta, hogy ezt is elfelejtette, mert hiszen maga a tanácsadó Grünhut Adolf is szentül meg volt győződve, hogy most nem pajkos szellem, hanem valóban Szűz Mária jelentkezett. Hiszen Adelma grófné volt s olyan magas erkölcsi színvonalú, hogy a katolikus egyházból ki kellett zárni. Világos tehát, hogy neki a legtisztább szellemek is könnyen megjelenhettek.

Adelma eleinte újra meg újra gyónni is próbált (mert hiszen az ember lassan csúszik le), de a buzgó sziléziai esperes természetesen mindig megtagadta tőle a feloldozást. Ezt spiritizmus miatt nem adhatta meg neki. Mivel pedig a falu népére is romboló hatással volt, mert az asszonyok tömegestől jártak be hozzá a kastélyba szeánszokra, a buzgó esperes, hogy híveit visszatartsa a mételytől, még azt is megtette, hogy a spiritiszta grófnét nyilvánosan kiutasította a templomból.

Ekkor Adelma bosszúból nyíltan is áttért a protestáns vallásra, pedig hát a spiritiszta szellemek (természetesen a „tiszták”) fő tanítása az, hogy mindenki maradjon meg abban a vallásban, melyben született, mert nem a felekezetiesség a fontos, hanem a szeretet. Sajátságos, hogy ezt a lépését mégis helyeselte Grünhut Adolf is, meg a többi spiritiszta is, meg természetesen a tiszta szellemek is. Hiszen az esperes úgy megsértette, hogy ennyivel tartozott a becsületének. (Pedig az igazság még a becsületnél is előbbre való, azért még a becstelenséget is el kell tűrni érte. Hogy az esperes helyett miért a vallásán kellett bosszút állni, azt szintén aligha tudták volna megmondani azok a „tiszták” szellemek. Pedig könnyű megmondani: azért, mert az esperes a vallása parancsából csinálta azt, amit csinált. Nem az esperes volt tehát a bűnös, hanem a katolicizmus. A spiritizmus csak olyan vallást tűr meg és tisztel, amelynek mindegy az, hogy milyen vallású valaki, mert a fő a szeretet. Olyan vallás, mely igaznak tartja magát s ezért éppen a szeretet kívánja tőle, hogy mint az igazság, ő maga is meg nem alkuvó legyen, tűrhetetlen a spiritizmus szemében. Az ilyen vallást el szabad hagynia a spiritistának, sőt talán még el is kell hagynia.)

Az is érdekes és még jobban megvilágítja a kérdést, hogy egy rákoscsabai volt tanítványom, aki baptista feleségét még katolikus reverzálissal vette el s így mind a négy gyermeke katolikus volt, mikor spiritiszta lett, nemsokára maga is áttért baptistának csak azért, hogy a négy gyermek is az lehessen. Még érdekesebb azonban, hogy az illető még ezek után is kereste velem az összeköttetést s azzal nyugtatta meg magát s akart engem is megnyugtatni, hogy ő azért szívében ma is katolikus (!).

Meg kell hagyni, hogy furcsa egy szellemek azok a spiritiszta „tiszták” szellemek, melyek ilyen logikával dolgoznak! De hogy lehet mindezt megmagyarázni, ha az egész spiritizmus nem más, mint csak tranz és telepátia, azaz egy különleges idegállapot? Miért kell annak a különös „idegállapotnak” mindig katolikusellenesnek lennie? Hiszen maguknak az idegeknek a betegsége se nem katolikus, se nem katolikusellenes!

De hogy az Adelma-ügyet is befejezzem, megemlítem, hogy a sziléziai esperes, nemsokára azután, hogy Adelma testvért a templomból nyilvánosan kiutasította és a keresztény szeretet ennyire „lábbal taposta”, hirtelen meghalt. A spiritiszták szerint természetesen büntetésül történt ez a szeretet megcsúfolásáért.

Utána nemsokára amerikai spiritiszták közölték Adelmával, hogy az utóbbi időben üléseiken egy titokzatos szellem settenkedik. Sír, jajgat, nyöszörög, de mást nem mond, mint csak azt, hogy: Adelma, Adelma! Közlik a dolgot velem, mert ő bizonyára sejtheti, hogy ki lehet az. Adelma természetesen sejtette: az esperes. S mivel a spiritiszta jólelkű s főképpen szeretet, megbocsátóan megidézte az esperes szellemét.

– „Igen, én vagyok az, leányom. Bocsáss meg, de a vakbuzgóság félrevezetett s akkor még nem tudtam mindent olyan tisztán, mint most, a másvilágon látom” – nyöszörögte a bűnbánó esperes.

Adelma nagylelkűen megbocsátott s erre az esperes azt válaszolta: „Engedd meg lányom, hogy azt a feloldozást, melyet földi életemben elvakultságomban és szeretetlenségemben megtagadtam tőled, megtérve és felvilágosulva, most innen a másvilágról adhassam meg neked”. S a médium Adelma kezei által papírra vetette a feloldozás latin szavait: Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Adelma boldog volt: Megtudta, hogy mégiscsak neki volt igaza. Megszűntek lelkiismeret-furdalásai, illetve lelki nyugtalanságai s hálából a kapott feloldozásért elutazott Sziléziába, megkoszorúzta az esperes sírját és buzgón imádkozott ott érte. A sátán pedig elérte célját, mert Adelma lelkiismereti aggályai elmúltak s így már nem kellett többet attól félnie, hogy esetleg még megtér. De hogy lehet mindezt megérteni, ha a spiritizmus csak telepátia és különleges agyműködés, semmi más? És hogy lehet megérteni akkor, ha ott fennkölt, jó szellemek tanítanak a jóra bennünket?

Azonban a sátánnak se szabad minden, mert Isten szeret bennünket s nem engedi, hogy azt is félrevezesse, aki jóakarátú és használja az eszét. Bizonyára ezért van az is, hogy megjelenése és közlései annyira elválaszthatatlanok a sötétségtől és a homálytól. De aki ebből magából még nem akar érteni (pedig ez is megbocsáthatatlan ostobaság) még mindig sok mindentől láthatna, ha akarna.

Érdekes például, hogy az említett H. Z. volt tanítványomnak a megjelent szellemek sohasse mondták, hogy a nevük az, aminek mondták magukat, hanem hogy a „fedőnevük”. Ezzel szintén nyíltan meg is mondták, hogy hazudnak s nem azok, akiknek mondják magukat.

Adelma esetén kívül nem is hallottam vagy olvastam soha, hogy valamelyik jelentkező szellem Szűz Máriának merete volna magát mondani. Ha igen, legfeljebb olyan egészen alantas szellem, aki rögtön meg is cáfolja viselkedésével azt, amit mondott, azaz maga is mutatta, hogy az egészet csak viccnek szánta. Láttuk, hogy még Vay Adelma esetében is, ahol a „pajkos szellem” komolyan viselkedett, első szava az volt, hogy ő nem Isten anyja. Tehát ő is úgy viselkedett, hogy – legalább az első esetben – még Adelma is rögtön látta, hogy a gonosz lélekkel van dolga.

Az is érdekes, hogy az állítólagos „tiszta” szellemek se mondják magukat soha „szent” Antalnak, „szent” Teréznek, hanem azt mondják: Antóniusz, Terézia. (Tehát a „szent” szótól épp úgy félnek, mint kálvinistáink, kik Szent Istvánból „I. Istvánt” és mint kommunistáink, akik még Kunszentmártonból is Kunmártont csináltak.)

Hogy tehát ennyire szemtelenül hazudjanak, azt Isten nem engedi meg nekik. S ha hazudnak is, csakhamar elárulják magukat s nincs az a „tiszta” szellem, aki később ne mondaná az ellenkezőjét annak, amit előbb mondott, sőt ha nagyon faggatják (csak a spiritiszták általában nemigen szokták ezeket a „tiszta” szellemeket faggatni, mert eszükbe se jut, hogy még olyan tiszta szellem is, mint például aki a fent ismertetett „gyönyörű” példabeszédet mondta a katolikusról, protestánsról és zsidóról, még esetleg más is lehet, mint tiszta szellem. Ez azonban már a spiritiszták bűne, itt már az ő hiszékenységük és kétségbeejtő vallási tudatlanságuk a bűnös), rögtön elárulja magát.

Egy Gy. nevű református mérnök, aki két tanítványomnak mostohaapja volt, s akit nemcsak a spiritizmusból sikerült kiszabadítanom, hanem utána még az egyház tagjává is lett, ezt mondta: A legelőkelőbb urak járnak az ülésekre, melyekre én járok: törvénytudósok, tanácselnökök, kórházigazgató főorvosok, református lelkészek. Az egyik református lelkészt kérdeztem:

- Nagytiszteletű Úr, hiszi ezt?
 - Hinnem kell – felelte –, ha egyszer látom.
- Ugyanezt felelte a főorvos is.

Hiszem én is – mondtam neki –, pedig én nem láttam. Ebben tehát egyetértünk. A különbség köztünk csak az, hogy mérnök úr azt hiszi, hogy a megholtak lelkei jelennek meg ott, én pedig azt tartom, hogy a sátán. Még akkor is, ha nem annak látszik.

A spiritiszták a sátán emlegetésére szinte fel szoktak robbanni a felháborodástól. Most is vártam a robbanást a mérnök részéről, de csodálkozásomra elmaradt.

– Kérem – mondta –, nekem ez már igen sokszor eszembe jutott. Nekem ott igen sok minden nem tetszik.

– Például mi nem?

– Hát például mindennapos dolog, hogy a „tisztá” szellem adja a gyönyörűnél gyönyörűbb oktatásokat s egyszerre csak elváltozik a hangja és elkezd nyöszörögni. Aztán megint folytatja olyan szépen, mint azelőtt.

Egyszer ilyenkor a nagy csöndben odakiáltottam neki:

– Miért nyöszörögtél az előbb?

– Mert megzavartak – felelte.

Ez bizony ügyes kibeszélés, de hát megzavarni csak az tud valakit, aki erősebb nála. De hát lehet a rossz szellem (mert csak az „zavarhatta” meg) erősebb, mint a „tisztá”? Aztán lehet-e irigyelni az olyan „tisztá” szellem életét, akit bármely kóbor vagy „pajkos” szellem meggyötörhet és nyöszörgésre készíthet? Nem egészen világos bizonyítéka-e ez annak, hogy az illető minden fennkölt tanítása ellenére se volt tisztá szellem, hanem csak annak hazudta magát? Az igazság csak az lehet, hogy azért nyöszörgött, mert el kellett árulnia magát. Isten ugyanis gondoskodik róla, hogy láthasson és eligazodhassék az, aki nem bűnösen ostoba.

Egy más alkalommal pedig – mondta a bátor kálvinista mérnök – mikor olyan szépen beszélt, hogy szinte mindnyájan elolvadtunk a lelki gyönyörűségtől s olyan csönd volt, hogy még a légy röptét is hallani lehetett volna, odakiáltottam neki:

Kényszerítelek a Jézus Krisztusra, mondd meg, ki vagy?

Erre azt felelte: Hogy ki vagyok, azt nem áll hatalmamban megmondani.

Megint olyan ügyesen vágta ki magát és hallgatta el az igazságot, ahogyan csak lehetséges. Isten ugyanis hazudni – úgy látszik – most se engedte. De világos, hogy azt se akarta elárulni, hogy ő a gonosz lélek. De azt mégis elárulta még így is, hogy hazudott. Mivel ugyanis az ülés elején megmondta kicsoda, most elismerte, hogy nem az, akinek az előbb mondta magát. Tehát ez a „legtisztább” szellem is hazudott, mert maga ismerte el, hogy a szeánsz elején hamis nevet mondott.

Azt meg Raupert írja, hogy egy magas erkölcsi oktatásokat adó, tehát „tisztá” szellem, mikor a spiritiszta pályájuknak még az elején lévő, tehát még vallásos áldozatok kérdezték tőle: Isten volt-e Krisztus Urunk, azt felelte:

Igen, imádjátok.

Mikor vagy egy fél év múlva újra kérdezték tőle ugyanezt, már ezt válaszolta:

Ha az igazat akarom mondani, testvérek, kénytelen vagyok azt mondani: nem. Hogy is lehetne Isten, hiszen Isten csak egy van és az Isten nem lehet ember. Mikor aztán figyelmeztették rá, hogy azelőtt ő is azt mondta, hogy Isten volt, ezzel vágta ki magát:

Igen, mert akkor még az igazság elviselésére gyöngék voltatok. Mesterien vágta ki ugyan magát most is, de viszont mégiscsak elismerte, hogy mikor az első választ adta, „tisztá” szellem léte is hazudott. De viszont hogy lehet mindezeket megérteni akkor, ha az egész spiritizmus csak telepátia és egy, a hipnotizmushoz hasonló, semmi természetfölötti alappal nem bíró ideg- vagy lelkiállapot? Miért kell az ilyen idegállapotban mindig az egyház dogmái ellen nyilatkozni s ráadásul oly ravasz körmönfonsággal?

Az említett, pohár segítségével idéző H. Z.-nek először azt mondta a szellem, hogy a pokol örökké tart, aztán pedig hogy 2321 évig.

H. Z. ekkori élményei sokszor ócska jellegűek s talán nem valók egészen a nyilvánosság elé, de ócskaságukban is tanulságosak, mert hiszen ebből lehet megítélni, milyen „intelligenciák” jelentkeznek a spiritizmusban. Ezért közlöm őket.

H. Z. antiszemita volt és az egyik nap összetalálkozott az utcán egy zsidóval. Aznap este, mikor szeánszhoz ült, legnagyobb meglepetésére a pohár ezzel kezdte:

Miért nem rúgtad azt a zsidót jól valagba?

– Hát te is antiszemita vagy? – válaszolta rá H. Z. nevetve.

– De még mennyire! Szenvedek is most érte.

– De hát bűn az?

– Bűn. Mert első a szeretet. (Itt jól látjuk, mennyire hazug a spiritizista szeretet. Hiszen ő, akinek állítólag első a szeretet, ő akarja előtte a zsidót „valagba” rúgatni. S mily választékosak a kifejezései!)

Egyszer éppen szeánsz közben (többen voltak) nyitott be H. Z. egy másik barátja, aki szintén részt szokott a szellemidézéseken venni. Mikor látta, mi folyik, már ott az ajtóban tréfásan odakiáltotta: Csaltok, gazemberek! Ti toljátok! (Ti. a poharat.)

Erre a pohár hirtelen abbahagyta azt, amit éppen közölt, újra kezdte mozgását és ezt mondta: „Mars ki, náci!” Aztán folytatta a régít ott, ahol elhagyta. Nem csoda, hogy a spiritiszták minderre a „pajkos” szót használják.

Egyszer szeánsz közben, mondta H. Z., miközben a kezem a poháron volt, igen elkeseredett hangulatban lévén arra gondoltam, hogy a legjobb lenne öngyilkosnak lenni. Erre a pohár a legnagyobb meglepetésemre azt mondta: Ne káromolj! Az öngyilkosság bűn.

Igen sokszor kérdezte a szellemtől, meddig fog még élni. Egyszer azt a választ kapta, hogy még 23 évig. Mivel kissé kevésnek találta a még hátralévő időt, újra kérdezte. Ekkor azt a választ kapta: Nem vagyok jós. Mikor figyelmeztette, hogy az előbb mégis jósolt, azt felelte: Igen, mert látom sorsodat. Mivel H. Z.-t bántotta ez a 23 év, újra meg újra előhozta, hogy talán mégiscsak tovább él majd még ennél, de a szellem nem engedett a 23 évből. Végre megmérgezttem, mondta H. Z., és azt feleltem: Nem baj, legalább hamarabb jutok a mennyországba. Erre a szellem ingerülten azonnal a „nem”-hez szaladt, azaz azt adta tudtára, hogy azért sem jut a mennyországba. De ezt olyan dühvel csinálta, hogy egész gyűlöletét elárulta a mennyország ellen.

Mindezek a legvilágosabban bizonyítják, hogy csakugyan van valaki a pohár mögött, aki valóban egy intelligencia, s aki a katolikus egyházzal ellenséges lábon áll. Válaszait előre egyáltalán nem lehet még csak sejteni se s esze és akarata teljesen különböző annak eszétől és akaratától, aki a kezét a poháron tartja. Olyan válaszokat ad, hogy a kérdezőt rendkívül meglepi. H. Z. mindannak valóságáról, amit közölt, úgy meg volt győződve, hogy vele beszélve még ellenvetések tenni se tartottam érdemesnek, annál kevésbé kételyemet kifejezni annak igazságáról, amit elbeszél. Olyan biztosan beszélt, hogy nem is lehetett ellenvetést tenni.

Arra a kérdésre, hogy kicsoda, „a szellem” egyszer így felelt: „Az öreg”. Máskor: „a papod” (!). Mikor egyszer az egyik szellem azt mondta arra, amit a másik szellem mondott, hogy nem igaz, s H. Z. figyelmeztette arra, hogy ezt Ciana mondta, azt felelte: Ciana hülye. De mikor figyelmeztette, hogy az szentéletű apáca volt, akit most december 8-án avattak boldoggá Rómában (akkor még H. Z. elhitte, hogy ez igaz), akkor a szellem azt felelte: Bocsnát, tévedtem. Tehát a tisztább szellem se vette észre, hogy társa, a „pajkos” szellem hazudott, mert hiszen azóta már megtudtuk, hogy Ciana is ócska szellem volt.

Reinkarnáció van? – kérdi egyszer H. Z.

Van, feleli a szellem.

Isten volt-e Jézus? – kérdi máskor.

Igen, te pogány! – jött a felelet. (Ha azonban ezzel nem elégedett volna meg, hanem tovább firtatta volna a dolgot, hamarosan azt is elismerte volna ez a „jó” szellem, hogy nem volt az.)

Egyszer ezzel a megokolással nem kapott választ H. Z. a kérdésére: „Tiltja a tető”.

– Ki az?

– A király.

– Jézus?

– Nem, a szellemek királya. Jézus az Isten fia volt.

– Ez (a szellemek királya) is itt élt a földön?

– Igen.

– Mikor?

– Krisztus előtt.

– Milyen nemzetiségű volt?

– Votják.

– Mi volt a neve?

– Laban.

– Foglalkozása?

– Koldus.

Az egyik szellem, aki Hunyornak mondta magát, azt mondta, hogy a pokolból jött.

– Mi ott a szenvedés?

– Hol fázom, hol égek.

– Mitől égsz?

– Középen egy bak izzik és az adja a hőt.

– Miért kerültél a pokolba?

– Mert apámat érdekből megöltem.

Az egyik szellem, aki nehezen tudott megnyilatkozni, azt mondta, hogy a sátán zavarja.

Milyen erkölcsű nő M-né? (aki jelen volt a szeánszon) – kérdezték egyszer. A pohár a K betűhöz ment, aztán elkezdett szemérmesen körözni, mintha azt mondta volna, nem folytatom tovább. Aztán megértették, mit akar.

– Tehát szeretője van? – kérdezték.

– Igen.

– Kivel csalja meg az urát? (Az ura a háborúban tűnt el.)

– E. Ferivel (a „szellem” teljesen kimondta az illető vezetéknévét is). Az asszony erre zavarában felkiáltott: Hogyan megmondta! (E. Feri a baráti kör egyik tagja volt, akiről mindenki tudta, hogy jóban van M-nével, de azt természetesen nem tudták, hogy bűnös viszony is van köztük.) Erre a pohár abbahagyta betűző útját s újat kezdett:

„Mars haza, Juló!” – mondta. (M-né leányneve volt Juló. Egymás közt ezek a fiúk csak így hívták.)

Az asszony, aki egyébként is ideges és kedvetlen lett, felkelt. H. Z. apja kiment vele kísérsni. Miközben kint vannak, azt mondja a pohár, illetve „az intelligencia”:

– Most mond neki a kapuban egy viccet.

Mikor visszajött, a fia kérdi tőle:

– Viccet mondtál neki a kapuban?

– Igen. Honnan tudod?

Erre egy másik jelenlévő nőről kérdik: milyen erkölcsű? K. az is?

– Az még nem – volt a válasz –, de még az is lehet. (Szinte felszólítás a bűnre.)

Erre H. Z. apja, aki az illető nő mellett ült, enyelegve azt mondja neki:

– Csak nem velem?

Erre az intelligencia:

– Mit akarsz, te vén trotyli?! (Csakugyan „pajkos” a szellem.)

A spiritizmus tanulságai

Mikor H. Z. felkeresett és ez élményeit elmondta, már teljesen spiritiszta volt, hallgatott a „jó” szellemekre és hitte a lélekvándorlást is. Felvilágosításomat, hogy „a jó szellem” is ugyanaz, mint a rossz, csak hazudik, elég könnyen elhitte és elfogadta. Ezt annak tulajdonítom, hogy három éven át tanítottam hittanra s bár akkor még a legromlottabb tanítványom volt, egyébként rendkívül józan ítélőképességű és férfias természetű volt. Apologetikára már nem tanítottam, mert az utolsó évben a mi iskolánkba már nem vették fel. Azt hiszem, ez is nagyban oka volt, hogy hitetlen lett. Most egyszerre felelevenedett meggyőződése a hitben, mert azt, hogy van lélek és másvilág, már nem hitte, hanem a spiritizmus révén egyenesen kézzel tapintotta. Azt is rögtön belátta, hogy a spiritizmus rossz, ígérte hogy igyekszik is kikeveredni belőle, de azt nem ígérte meg, amit kívántam tőle, hogy többet egyetlenegy szeánszt nem tart.

Egylőre tehát csak elméletben látta be, hogy helytelen úton jár, de ahhoz, hogy észre térítéséből a következményeket is levonja, még nem volt elég akarata. Másoknál még elméleti eredményt is sokkal nehezebb elérni.

Egy másik tanítványom H. Z.-vel éppen ellenkező típus: Mindig tiszta jeles tanuló volt, egészen ártatlan, ingadozás nélkül vallásos, apologetikára is én tanítottam és a hitoktatás eredményét vallásos és okos anyja nevelése is nagyon előmozdította. Ő érettségi után csak 12 évre, 30 éves korában s akkor is csak anyja parancsára jött el hozzám szintén spiritiszta ügyben. Ő úgy lett azzá, hogy egyik hivatali kartársa volt spiritiszta, s mivel tanítványom elsőrendű gyorsító volt, kartársa a beszélő-médium közléseinek leírására kérte fel szeánszaikon.

Az ott látottak és hallottak alapján azután a leglelkesebb és leghívőbb spiritiszta lett, természetesen a lélekvándorlás hitét is beleértve. Közben szentül meg volt győződve, hogy ő azért jó katolikus, ami bizony furcsa egy alapos és gondos hitoktatásban részesült s ráadásul még tiszta jeles tanuló s egészen jólelkű férfinél. (Talán el se hiszik olvasóim, hogy mikor 30 éves korában ez ügyben nálam járt, a nemi erkölcs tekintetében még mindig olyan büntelen volt, mint 5 éves korában.) A nagy változást azonban magyarázza az a 12 év, ami az iskola óta eltelt, s ami alatt se én nem láttam soha, se ő nem foglalkozott katolikus olvasmányokkal (a vasárnapi misét azonban nem mulasztotta el soha, még ekkor se).

Ennek hiába mondtam, hogy az állítólagos jó szellem is sátán, nem hitte el. Az lehetetlen, mondta, és egymás után hozta fel állítása mellett az érveket, melyek hallatára és természetesen egymás után fordultam le a székről, vallásilag művelt katolikus számára annyira ostobák voltak. Ennél teljes három órai szellemi gyömöszölésre volt szükség (mely úgy kimerített, hogy utána egész éjjel nem tudtam aludni miatta), míg végül megadta magát, de akkor már leborult az asztalra s úgy zokogott a szegénytől, elkeseredéstől és megrendüléstől, hogy hogy tudott ő ennyire buta lenni és ennyire mélyre süllyedni. Meg is ígérte azonnal, hogy soha többet. Mivel azonban ő már évek óta volt akkor spiritiszta s az is jól látszott rajta, hogy már valóságos idegromlás s mivel azóta többet nem mutatkozott nálam, félek, hogy nem sikerült más útra térnie. Tekintettel azonban bámulatossá válására (és éppen ilyen embert kaparint meg magának az ördög; igazán jó fogást csinált vele) és önuralmára, az se lehetetlen, hogy további támogatás nélkül is meg tudott a jó úton maradni. (Azóta, sajnos megtudtam, hogy újra visszasüllyedt a spiritizmusba, sőt volt iskolatársai előtt ellenszenvvel nyilatkozott rólam. Azok nem is sejtették, miért.)

H. Z. azután, hogy a spiritiszta ügyben felkeresett, hamarosan az Andrassy út 60-ba került, de rövidesen ki is szabadult és szerencsésen kijutott Angliába. Innen, Northamptonból, 1949. szeptember 12-i levelében ezt írja:

„A börtönben hosszú ideig egy zárkában voltam egy református (ezt alá is húzta) kántortanítóval. Spiritizta szeánszokat tartottunk. (Pedig mit ígért egy fél éve?!). Jó darabig egész alacsonyrendű és gonosz szellemek jelentkeztek. Naponta jött az ördög is.” (Még mindig azt hiszi, hogy az alacsonyrendű szellem nem azonos az ördöggel. Nincs más szellem, mint angyal, ördög, üdvözült vagy elkárhozott ember.)

„Hosszú időn át buzgón imádkoztam és kértem az Urat, hogy engedje meg egy jó szellem jövetelét.” (Sajátságos lelkiállapot egy olyan embertől, aki csak fél éve látta be egész világosan, hogy a „jó szellem” is rossz szellem s nem buzgó imában kellene kérni megjelenését „az Úrtól”, hanem jobban kellene félni tőle, mint azoktól, akik maguk is elárulják, hogy rossz szellemek s így nem olyan veszedelmesek.)

December 8-án, Mária-napkor jelentkezik egy szellem. Így kezdi:

Köszöntelek benneteket ezen a szent napon. (Nagy róka lehetett. S éppen a református kántortanító, mint médium által mondja ezt!)

– Miért szent ez a nap?

– Mert Mária-nap van. Minden Mária-nap ünnep ideát. Ünnepli a túlvilág az ég királynőjét. (Hát ez a beszéd igazán alkalmas volt a már felvilágosított embernek a spiritizmusba való visszarántására s annak elfelejtetésére, hogy a „jó szellem” az igazi rossz szellem.)

– Ki voltál földi életedben?

– Mohamedán pap voltam. Jézust imádni ideát tanultam meg.

Ezután H. Z. hosszan leírja ennek a „tisza” szellemnek közléseit. Érdekes lenne közölni, de nem akarom túl hosszúra nyújtani könyvem e fejezetét. Ő is azt hirdette, hogy „a túlvilágon hét szféra van”. A poklot öröknek mondta, de jellemző, hogy hozzátette, hogy azért „mind-egyik reménykedik, hogy lesz irgalom és kegyelem. (Tehát ennek is annyira neheze esett az igazság kimondása, hogy mindjárt vissza is vonta.) Még azt is mondta, hogy vezeklés is van az elkövetett bűnökért a másvilágon és hogy ezeken a vezeklő lelkeken imával segíteni lehet. Mindez azonban nem bizonyítja, hogy jó szellem, mert hiszen megtéveszteni csak úgy lehet, ha igazat és jót is mond az illető. Először még az is lehetséges, hogy csak jót mond.

„Később jött egy újabb szellem – folytatta a levél – s kérdéseimre, hogy ki, mi volt, nem adott választ. Arra a kérdésre: jó szellem vagy-e, azt felelte: Az előadásomból majd meglátod, hogy milyen vagyok.”

„Ez a szellem hosszú heteken át minden második napon jelentkezett és diktált (tehát a református kántor írómédium volt). Előadást tartott a karácsony és húsvét, a csillag (?) és kereszt misztériumáról.”

„Sajnos ezeket a jegyzeteket Pesten hagytam s így nem tudom elküldeni. Gyönyörű volt a beszéd stílusa és előadása. Minden alkalommal az előadás végén kérdéseket tettem fel.”

– Voltak-e testvérei Jézusnak?

– Mindnyájan testvérei vagyunk.

– Volt-e több gyermeke a Szűzanyának?

– Mindnyájan gyermekei vagyunk.

– Szült-e Mária több gyermeket? – kérdezte most már úgy, hogy ne lehessen rá semmitmondóan válaszolni.

– Nem. És ne káromolj már tovább – volt a válasz. (Itt is látjuk, milyen nehezen, milyen hosszú köntörfalás után tudta csak magát rászáni az igazság kimondására ez a „jó” szellem is.)

– Van-e reinkarnáció? Mivel H. Z. most már tudta, hogy azt, hogy van, csak az ördög mondhatja, már ez volt a válasz.

– Erre a kérdésekre ellentétes válaszokat kaptál eddig. Kijelentem: Nincs.

– A gyóntatópap adhat-e tényleges feloldozást?

– Ez nehéz kérdés. Erre csak a gyónó tud feleletet adni. (Dehogy is nehéz kérdés. Hívó katolikus részére a legkönnyebb kérdés s miért tudna erre éppen csak a gyónó feleletet adni?) Ha a bűneidet őszintén, igazán megbántad, érvényes a feloldozás. Ezt kell érezned. (Dehogy kell. Ezt nem érzem, hanem tudom. Onnan tudom, hogy csakugyan szakítani akarok-e a bűneimmel és csakugyan őszinte voltam-e a gyónásban. Ha igen, akkor tudom, hogy érvényes volt. Akkor is, ha azt az olyan fontosnak tartott megkönnyebbülést egyáltalán nem érzem, mert hiszen a jó érzés testünk és idegállapotunk egészségétől is függ. Tehát ebben is félrevezetett a „jó” szellem, aki ráadásul még olyan szerény is volt, hogy nem is mondta magáról, hogy jó.)

„Tökéletes gyónásnál érzed, hogy mázsákkal könnyebbültél meg” – mondta.

Pedig, ha éppen haldoklik akkor a gyereke vagy fenyegeti anyagi tönk vagy már benne van az influenza vírusa, bizony a legtökéletesebb gyónás után se érzi valaki a mázsás megkönnyebbülést. Enélkül tehát lehet a gyónása a legtökéletesebb és a feloldozás a legérvényesebb.

– Hogy áll az átlényegülés tana?

– Ha bűneidet tökéletesen megbántad (a valóságban ehhez a bűnök megbánásának semmi köze, mert az már egy egész más szentség), benned az ostya átváltozik valóságos testté és vérré. Éljetek vele minél gyakrabban, mert ez erősít benneteket hitetekben.”

Ennek tehát feltétlenül jó szellemnek kellett volna lennie, hiszen egyenesen a gyakori áldozásra buzdít. Pedig aki csak egy cseppet ért hozzá, tudja, hogy egyenesen hajmeresztő ostobaság, amit mondott. Az ostya nem bennünk változik át, hanem már Úrfelmutatáskor, és az nemcsak akkor Krisztus teste, ha hiszünk benne és ha mi a bűneinket megbántuk, hanem enélkül is. Az Oltáriszentségről ilyesfélét Luther tanított.

Látjuk tehát, hogy még a legjobb, a gyakori áldozásra buzdító szellem is gonosz, és éppen azért tud legjobban megejteni, mert jónak látszik. De – sajnos – a legtöbb spiritiszta valójában annyira műveletlen, hogy nem veszi észre, hogy mennyire homlokegyenest ellenkező a katolikus tanokkal mindaz, amit „a jó, sőt a legjobb szellem” mond s akit ő egész jó katolikusnak néz.

– Érdemes a szentekhez imádkozni?

– Igen. Sokat tudnak segíteni közbenjárásukkal.

– Kik?

– Mária, József, Péter, Pál, Ferenc. (Jellemző, hogy egyiknél se mondja, hogy „szent” s Máriáról se, hogy „szűz”! Vajon miért? Hiszen soha katolikus még nem imádkozott Péterhez, Józsefhez, Pálhoz vagy Ferencehez. De az ördög nem szeret szenteket emlegetni. (Azt mondják, fél a szentelt víztől.)

Érdekes, hogy arra a kérdésre, hogy szent volt-e Kaszap István, azt felelte: Igen. (Tehát ugyancsak mindenképpen „jó” szellemnek akart látszani.)

„Ezt a jó szellemet (H. Z. tehát még a felvilágosítás és a felvilágosítás elfogadása után is azt hiszi, hogy ez a szellem „jó” volt) megelőzve állandóan jelentkezett az ördög. A „Diadal” nevet használta. (Valószínű azért, hogy annál élesebb legyen a „jó” és a rossz szellem közti különbség s így annál jobban elhiggyék, hogy a „jó” valóban jó.) Egy alkalommal azt mondta: Miért nem az ördög bibliáját olvassátok? (Mert rendszeresen a Szentírást böngészgettük egész nap.)

– Mi az ördög bibliája? – kértem.

– Kártya, kokott [utcanő], kocsmá – felelte.

Mikor mondtam neki: Mít kotnyeleskedsz itt állandóan, hisz neked úgy sincs hatalmad fölöttünk, azt felelte: Majd ha kikerültök (a börtönből, mert hiszen ez mind ott történt) és pohár lesz a kezetekben, majd súgok a fületekbe.”

„Egy alkalommal nagyon a „lelkére beszéltem”. Igen érzékenyült és panaszkodott, hogy mennyire vágyódik Isten után és szeretne még egyszer ember lenni. (Valójában sohase volt ember.) Másképp rendezné be az életét stb. Egy hétig nem jelentkezett. Egy hét után kérdem, hol voltál ilyen sokáig?

– Ne kérdezd. Extra vezeklésen voltam. Nagyon kifaszoltam [felvételeztem] a főnöktől, mert szépeket mondtam nektek.

– Ki az a főnök?

– A sátán.

Kérdeztem a Diadalt: A pokol is olyan körökből áll, mint a mennyország?

– Igen. Az egyikben mérik a meleget, a másikban a bort, a harmadikban a nőt.”

„A jó szellemet kérdeztem a Szentháromság tanát illetően. Azt mondta, erre nem lehet egyszerűen válaszolni. Erre majd kitér a pünkösdi misztériumánál. Sajnos (dehogy sajnos) sor nem kerül reá, mert közben a médiumot egy másik osztályra helyezték. Ez idő óta beszüntetem a szellemidézést.”

Válaszomban természetesen figyelmeztettem H. Z.-t, hogy megint épp úgy jó és rossz szellemeket emleget, mintha semmit se hallott volna tőlem erre vonatkozóan, és mintha nem látta volna be maga is tökéletesen, hogy a spiritizmusban csak sátánról lehet szó, akár jónak mutatja magát, akár rossznak, s rámutattam (úgy mint fentebb itt is tettem), hogy a „jó” szellem is mennyi rosszat mondott.

Ennek a második figyelmeztetésnek aztán már tökéletes és végleges hatása lett.

„Ahogy meditálok – írja már a kanadai Torontóból írt, 1950. április 2-i keletű levelében – a spiritiszta tapasztalataim felett, világosan látom a Főtisztelendő Úr igazát, hogy csupán az ördöggel való játék a spiritizmus, még ha „jó szellem” is. Ez a nekem megjelent „jó szellem” igen szarvas hibákat követett el. Ellentmondásokba keveredett. Mondott egy csomó okos dolgot és igazságot. Az igazság erejével akart megfogni, de nem állta ki a ravaszkodásomat.” (Sajnos kiállta, mert láttuk, H. Z. előbb még egész másképp írt.)

– „Mi a véleményed a vallásfelekezetekről? – kérdeztem.

– Jézus nem felekezetet alapított. Ő egyházat fundált. A felekezeteket az emberek csinálták.

Ezt igen okosan mondta. Egy hét múlva újra feltettem a kérdést így:

Melyik az igazi vallás?

Itt már kibújt a lóláb. „Mind igaznak vallja magát felelte, még a buddhizmus is. A való igazságot csak ideát tudja meg az ember.”

Tehát már belevetette a kétkedés magvát a válaszbá. Elfelejtette, hogy egy héttel előbb még az egyházat jelölte meg az igaz vallásnak. Tipikus jellemvonása a gonosznak a türelmetlenség, ami elbuktatja és leleplezi. Nem volt türelme várni. Hamar el akarta kezdeni a rombolást.”

„Ami a spiritizmust illeti – írja végül H. Z. –, minden este hálát adok a Jóistennek, hogy megengedte nekem a spiritizmusba való be- és kikapcsolódást. Eddig csak hittem az Istent, a túlvilágot, az örök életet, az üdvözülést és a kárhozatot. (Bizony nem is nagyon hitte.) Most már nemcsak hiszem, tudom. (A „tudom” nagy betűvel írva és aláhúzva.) Meggyőződtem róla. Azóta a földi élet teljesen elveszítette előttem az értékét és boldogan várom a percet, mikor átléphetem az örök élet küszöbét. Minden percemben kérem a Jó Istent, engedjen megmaradnom a mostani állapotomban, mert így, ha vezeklés árán is, de bejuthatok az örök életbe.”

„Mikor elkezdtem a spiritizálást, az egyik gonosz lélek ugyancsak fogadkozott, hogy a kórházba kerülök. De szerencsém volt. Elsősorban a Szűzanya oltalma, másodsorban lelkileg a Vas utcában (az iskolában) edződtem meg. Ennek az edzésnek köszönhetem, hogy a Főtisztelendő Úrnak nem kellett velem gyözködni, hanem úgyszólván percek alatt meg tudott győzni tévelygésemről.”

H. Z. Angliába érve már néhány hét alatt meghódított egy gazdag angol lányt. El is vette. Rá egy fél évre katolikussá is tette feleségét, aki, mivel férje reumájának ártott az angliai éghajlat, eladta mindenét és követte Kanadába. Nagyon helytelenül járna el azonban valaki, ha H. Z. példája után indulva azzal a céllal kapcsolódna bele a spiritizmusba, hogy hitet szerezzen vagy ingadozó hitét megerősítse vele. Hogy valaki a spiritizmusba ne csak be-, hanem kicserélődni is tudjon, vagyis hogy ne ártsen neki, hanem használjon, ahhoz H. Z. erős ítélőképessége és hároméves alapos és gondos vallásos nevelése kellene, melynek hatásosságához még az is hozzájárult, hogy már felnőtt korában és az élet minden piszkának ismerete után részesült ebben a hitoktatásban és ezért tudott végleges munkát végezni lelkében. De azért részemről még H. Z.-nek se ajánlanám ezt a hitszerzési módot, mert nála is könnyen visszajáról süllhetett volna el. Hisz láttuk, hogy az első és sikeres felvilágosítás után még ő is az egészet újra kezdte és épp úgy beszélt és írt, mintha semmit se hallott és látott volna már be.

Említettem, hogy magam se voltam soha szeánszon. Nem is leszek. Még abból a célból se mentem el, hogy olvasóimat vagy hallgatóimat jobban meg tudom győzni, ha személyes tapasztalatok alapján beszélhetek. Nem mintha csak egy cseppet is félnék, hogy talán nekem is megárt, hanem azért, mert a szerénység mindig jobb, mint az elbizakodottság, s a rosszra nem kell kíváncsinak lenni. De szükség sincs rá, mert egy művelt ember nemcsak érzékeivel, tehát a szemével tud ismeretet és tapasztalatot szerezni. Ha nem is tartom helyesnek, ha valaki mindenáron látni akar, de bizonyos fokú naivságot, kezdetlegességet látok benne.

Aki még abból a rengeteg adatból, amit itt felhoztam, se látta be a spiritizmus természetfeletti, de egyúttal rossz, ördögi jellegét, hanem még mindig azt gondolja, hogy mese vagy legfeljebb egy kóros idegállapot, annak nem nagyon hiszem, hogy a személyes tapasztalat is használna. Nagyon könnyen lehetségesnek tartom azonban, hogy ártana. Az ilyen ember már bebizonyította ugyanis, hogy vagy az igazság elismerésével szembeni rosszakarat, vagy a józan ítélőképesség hiánya egészen különlegesen nagyfokú benne. Az ilyen emberre azonban csakis ártalmas lehet a spiritizmus, mert ha látja, hogy valóság, már be is dől neki, mert ekkor viszont az ördögi eredet az, amit nem hajlandó észrevenni és belátni.

A felhozott bizonyítékok láttára azonban joggal kérdezheti valaki: Ha ennyi és ilyen nyílt bizonyítékok vannak a spiritizmus természetfölöttisége mellett, lehet, hogy az emberek nagy része mindezt nem is sejtji, a tudósvilág pedig egyenesen szégyennek tartja, hogy elhiggye? Hát bizony – feleljük – ez egyrészt az emberek példátlan könnyelműségét bizonyítja a természetfeletti dolgokkal szemben, az elbizakodott, gögös tudósvilágnak pedig ez is egy további olyanfajta szégyene, mint amellyel a természet célszerűségeit próbálja – a Napot egyenesen az égről letagadva – Isten nélkül magyarázni és még a XX. században is inkább az ősnemződés kell neki, mintsem Isten létét elismerje és ember és állat között se hajlandó látni semmi különösebb szellemi különbséget.

Magam is tudok olyan eseteket, mikor a kecskemétihez hasonló jelenségeket utólag, mikor már megszűntek, még az is gúnyosan, lenézően emlegette és letagadta, aki előbb a szemével látta. Az emberek ugyanis igen szívesen és ezért könnyen elfelejtik azt, amire emlékezni kellemetlen nekik, azt pedig senki se szereti, ha kinevetik és gúnyolódnak rajta. Azokon pedig, akik ilyesmiket látnak, s különösen, ha meg is ijednek tőlük (pedig ki nem ijed meg?), gúnyolódni szoktak és szeretnek az emberek, kivált mikor a dolog már nem veszélyes és már tagadni is könnyen lehet, mert már rég elmúlt. Ilyenkor még az is, aki látta, hajlandó azt gondolni, hogy talán nem is volt igaz.

Pedig például ha Kecskeméten akkor, mikor már a detektíveket odahívták, nem történt volna semmi, ez még egyáltalán nem bizonyítaná azt, hogy előbb se történt, tehát hogy addig mindenki képzelődött. Világos, hogy valami nemcsak akkor igaz, ha a rendőrség is tapasztalja és az is megállapítja. Hiszen hogy létét még a rendőrség is megállapítsa, a sátánnak igazán

nem érdeke, mert a nagy tömeg körében ez óriási jelentőségű bizonyíték a természetfeletti világ létezése mellett, ilyen bizonyítékokat szolgáltatni pedig mindenkinek érdeke, csak a sáttánnak nem. Érthető lenne tehát, ha akkor, mikor már a rendőrséggel, tehát hivatalosan is meg akarják a dolgot állapítani, a sátán visszavonulna és nem csinálna semmit. Akkor a hivatalos közvélemény kinevetné az egészet, s azokat is, akik „könnyelműen” hittek benne. Azt hiszem, hogy nagyon sok esetben, mikor híres médiumokat lelepleznek, tulajdonképpen ez történik. A gonosz léleknek ugyanis most már az az érdeke, hogy visszavonuljon és mindenkiket azt higgye, hogy csak csalás volt az egész, tehát se másvilág, se ördög nincs. Nem is értem, micsoda okokból és milyen célból csinálta a sátán még a detektívek előtt is azt a sok természetfeletti mókát Kecskeméten. Bizonyára, mert a dac és a rosszaság megfosztotta józan ítélőképességétől. (Ez emberekben is gyakran előfordul.) Csak arra gondolt, hogy azért is megmutatom, hogy nem ijedek meg ezektől a detektívektől, de arra már nem, hogy ezzel mennyit használ azoknak, kik keresik és kutatják az igazságot és mennyire megerősíti a hitüket a másvilágban, mert komolyan fogják fel örök üdvösségüket.

Ugyanígy vagyunk az egész spiritizmussal is. A sátán azért kezdte el kétszáz éve a protestáns Amerikában, hogy az embereket befonja és félrevezesse. Sajnos, példátlan sikerrel. De arra már nem gondolt, hogy ugyanekkor milyen megdönthetetlenül erős érveket szolgáltat vele ő maga a lélek létehez, sőt még ahhoz is, hogy a lélek igenis létezhet és működhet agyvelő nélkül is, és ahhoz is, hogy vannak ördögök – pedig hitünknek éppen ezt a dogmáját tartják a vallás ellenségei a legkezdetlegesebbeknek –, sőt még azt is, hogy Krisztus Urunk nem volt elmaradott – mint Renan ráfogta –, azért, mert a szívbjajt és az epilepsziát éppúgy ördögtől való megszállottságnak gondolta, mint tudatlan kortársai. (A szívbjajt és az epilepsziát a legvilágosabban meg lehet különböztetni az ördögtől való megszálltságtól.) A mai ember az evangéliumokban előforduló ördögtől való megszálltsági eseteket tudja a legkevésbé komolyan venni s miattuk kételkedik leginkább az evangéliumok hitelességében.

Ma már minden spiritiszta: Dr. Grünhut Adolf is, Dr. Chengery-Pap Elemér is és a tölem említett, kispapból lett tanár is egyformán hangsúlyozzák, hogy vannak ördögtől megszállt emberek és erre egész sereg esetet hoznak fel saját tapasztalatukból. Pedig mindennek elismerése nem a spiritiszták érdeke. S mikor például kérdeztem ettől a tanártól, hogy honnan tudja megállapítani, hogy ördögtől megszállt az illető, nem pedig epileptikus, azt felelte, hogy a legkönnyebben, mert a kettő között ég és föld a különbség. Csakugyan, az említett spanyollá vált lányra igazán nem foghatja rá senki, hogy epileptikus.

Dr. Grünhut Adolf pedig említett művében hosszan leírja egy gazdag belvárosi lány (Fischer Hanni) esetét. Ez az angolkisasszonyokhoz járt iskolába, utcán soha kíséret nélkül nem volt, cselédek mindig válogatott, jó lányok voltak, házukba is csak ilyen családokat vettek be lakóknak, a család se színházba, se szórakozóhelyre nem járt, a lányuk trágár szót tehát soha nem hallott, s ha igen, meg se értette volna. Ez a féltve nevelt úrileány 18 éves korától kezdve (az 1850-es évek elején, tehát száz éve történt) egyszerre megváltozott: feleselő és makacs lett, ruháját elhanyagolta, az imádkozást elhagyta, templomba nem akart menni. Viruló, rózsás arcszíne megmaradt, étvágya is, az elhívott orvosok elmebeli tehetségeit, ítélőképességét, emlékezetét is kifogástalannak találták, állapota azonban napról napra rosszabbodott. Hanni megmagyarázta, hogy ránehezedő parancs hatása alatt áll, s annak igyekszik ugyan ellenállni, „de ez a hatalom erősebb nála. Hiába küszködik ellene és sírva panaszkodik, hogy már megvan az előérzete, hogy az eddigi ellenszenv a vallás kultiválása iránti irtózat és iszonyat fog benne emelkedni. S ez nemsokára csakugyan be is következett. Visszariadt egy imakönyv vagy Biblia láttára, mint a víziszonytól gyötrött a víz vagy fényes fém láttára. Nemcsak a keresztvetésre nem bírták rávenni, hanem hogyha órá próbálták keresztet vetni, eliszonyodott, elsikoltotta magát.”

„Később már rohamosan fejlődött ki benne a teljes megszálltság. Láta a gonosz, rút szellemet a falon, később meg hasonló sok rossz alakot is és kezdett velük zsörtölődni, veszedni és hajmeresztő istenkáromlások törtek ki belőle. Aljas, csúfondáros, trágár beszédek, amiket ő sohase hallhatott, törtek ki szakadatlanul a szájából éjjel-nappal oly sebességgel, mely az emberi nyelv mozgóképeségét tekintve szinte hihetetlennek látszott. Ez utóbbi erőltetés meg az a körülmény, hogy Hanni hetekig tartó álmatlansága mellett is nemcsak hogy ki nem merült, hanem pirosposzsgás egészségnek örvendett, különösen bámulatba ejtette az orvosokat. Hogy mennyire rejtélyesnek és eltérőnek tartották az orvosok ezt az esetet a közönséges elmebajtól, abból látszik, hogy más kollégáik figyelmét is ráterelték erre a rendkívüli esetre, kik azután sűrűn jöttek oda megfigyelésre és bámulására.”

Mikor Dr. Grünhuthoz fordultak, már 20 éve tartott a lányon ez a megszállottság.

„Kitörölhetetlenül él bennem ennek az első látogatásnak emléke – írja Grünhut. – Már a pitvar ajtajában hallatszott a fülsértő sikoltozás. Ahogy kinyíltott a szobaajtó, leírhatatlan jelenet tárult elém, mely engem a küszöbön mintegy leszegezett. Hej, aki ezt hűen le tudná írni!”

„A szoba egyik sarkában egy párnás széken ült egy pirosarcú, a 30-as évek táján levő nőszemély, kin még mindig meglátszottak az egykori szépség nyomai. Nem mozdult helyéről, hanem fülszaggató, rikító hangon rám rivallt és folyton hadarva a legocsmányabb, a letrágárabb szóaradattal káromolt. Eközben láthatatlan sokaságú, nevüknél megszólított lényeket uszított rám, förtelmes szitkozódásokkal fenyegetve őket, hogy fojtsanak meg vagy kergessenek el, aki el akarom rabolni tőlük az őrzött birtokot és őket egytől egyig orozva akarom megsemmisíteni.”

„Azt mondtam, hogy „hadarva” beszélt. De ez a kifejezés még csak halvány fogalmat sem ad arról, ami ez valójában volt és csak jellemzőbb hiányában voltam kénytelen ezt a kifejezést használni. A kelepelés szó sem adja meg a kellő fogalmat, mert a beszéd olyképpen jött a szájából, mintha egy őrlőgép képzelhetetlen sebességgel darálná le a szavakat oly szédítő egymásutánban, hogy a szavak egymásba folytak.” (Dr. Grünhut Adolf: Tanulmányok a spiritizmus köréből, I. kötet, 332-334. o.)

Pogány Géza nyug. ezredes (volt kálvinista) „Ördögűzés” (Exorcizmus) című kétfüzetes művében szintén több ilyen ördögtől megszálltsági esetet mond el, mégpedig egykorú jegyzőkönyvek alapján, a hely, idő és nevek oly pontos megjelölésével és általában olyan pontos adatokkal, hogy lehetetlen rájuk azt mondani, hogy nem hiszem.

Talán a legelképezetűbb például a Mühlhausentől óra járásnyira fekvő Illfurtba lakó Burner József utazó kereskedőnek 1855. augusztus 21-én született Theobald és 1857. április 29-én született József nevű fiának megszálltsági esete borzalmas részleteivel. 1864 vége felé kezdődött a dolog, különösen pedig 1865. szeptember 25-től. Theobald 1869. október 3-án szabadult meg (egyházi exorcizmus [ördögűzés] eredményeként) és 1871. április 3-án meghalt. József 1869. október 27-én szabadult meg, 1882-ben megnősült és 1884. január 13-án meghalt.

A sajtó bőven foglalkozott az esettel s az akkori egyházellenes korszellemnek megfelelően a leggyűlöletesebb hangon, gúnyolódva és mindent elferdítve. A püspök éppen e gúny és ferdítések miatt először nem is engedte meg az exorcizmust, de később a szerencsétlen gyerekek iránti szánalomból mégis kénytelen volt beleegyezni. Ez is bizonyítja, mennyire komoly lehetett a dolog.

De még jobban bizonyítja ezt a község terén, a Burner-házzal szemben felállított és ma is álló, 10 m magas Immaculata-szobor e felírással: „In memoriam perpetuam liberationis duorum possessorum Theobalidi et Josephi Burner obtentae per intercessionem Beatae Mariae Virginis Immaculatae anno Domini 1869: Az Úr 1869. esztendejében a szeplő nélkül fogantatott Szűz Mária közbenjárására az ördögtől megszállt Burner Theobald és József megszabadulásának örök emlékezetéül.

Mendemondák alapján nem szoktak ilyen költséges emlékeket emelni. Pogány az eredeti jegyzőkönyvek alapján hajmeresztő részleteket közöl a gyerekeknek a megszálltság alatti magatartásáról.

A spiritizmus tehát a kereszténység olyan tanainak igazságára hoz fel a legmeggyőzőbb bizonyítékokat, amelyek elhívése a ma embere számára a legnagyobb áldozatot kívánja: ördög, ördögtől való megszálltság, ördögűzés stb. A szellemvilág törvényeinek azonosságát kell látnunk abban is, hogy Krisztus Urunk feltámadt teste is olyan volt, amely falon és zárt ajtón keresztül is meg tudott a szobában jelenni s emellett mégis megfogható test volt, nem pedig csak káprázat, de a spiritiszta üléseken a sátán is tárgyakat tud behozni a szobába és falon vagy zárt ajtón keresztül és Vasszentmihályon a golyókat a bezárt fiók kinyitása nélkül is az asztal tetejére tudta tenni. Hogy ilyenkor a testeket a nehézkedési törvény se köti, erre is számtalan példát láttunk a spiritiszta jelenségekben.

Hogy az egyház tanaival mennyire nem ellenkezik mindaz, amit a spiritizmussal kapcsolatban megállapítottunk, mutatja az a Szent Mihály arkangyalhoz szóló imádság, melyet XIII. Leó pápa rendeletére minden csendes mise után térden állva el kell mondania a papnak a hívekkel s melyben ez van: „A sátánt és a többi gonosz szellemet (mintha csak a „pajkos” szellemekre célozna), kik a lelkek vesztére körüljárnak a világban (a latin eredetiben: „itt csatangolnak köztünk a világban: pervagantur in mundd”), Isten erejével taszítsd vissza a kárhozat helyére.”

De a spiritizmus révén még a középkor legnagyobb és ma legáltalánosabban elítélt eltévelyésére, a boszorkányüldözésekre (melyek azonban elsősorban nem a középkorban, hanem az újkor első századaiban voltak gyakoriak) is tudunk adni magyarázatot és arra a belátásra kell jutnunk, hogy azért ebben se voltak a régiek annyira buták és elmaradottak, mint mi ma fölénytel megállapítani szeretjük. Spiritiszta tapasztalataink alapján megállapíthatjuk, hogy a középkor boszorkányai a mai alantas szellemekkel cimboráló spiritiszta médiumok voltak, tehát se nem egyszerű idegbetegek, se nem ártatlanok. Világos, hogy a boszorkánypelekben lehettek tévedések és visszaélések is, de azok a mai bűnperekben is vannak és mindig is lesznek, míg az igazságszolgáltatás emberekre lesz bízva. Azonban teljesen téves dolog azt hinni, hogy évszázadokkal ezelőtt mindenki hülye volt, a boszorkányokban való hit merő ostobaság volt s tisztán rémképek alapján vagy divatból szinte kedvteléssel égették meg elevenen az embereket. (Azóta az Ethnographia című folyóirat 1908-as évfolyamában (mely egyébként felháborítóan „felvilágosult”) s éppen a protestáns Nyáry Albert részéről ugyanezt a véleményt találtam meg. „A mai látó asszony és a hajdani boszorkány közt van némi kapcsolat” – írja. (95. o.))

A középkori boszorkányok olyan novaji asszony- Vay Adelmá-, Fischer Hanni-, és vasszentmihályi Molnár Vilma-féle nők lehettek, akik valóban az ördöggel voltak kapcsolatban. Igaz, hogy mediális képességgel bírni még nem bűn, de a képességet felhasználni engedni, így ördöggel cimborálni s ezeket megrontani már nagyon is az. Márpedig a régi boszorkányok ilyen asszonyok voltak. Az, hogy akkor a társadalom a mai spiritiszta láz kitörését erős kézzel megakadályozta és a médiumizmust bűnös, elítélendő, sőt üldözendő dolognak tartotta, feltétlenül helyeslendő. Ebben a régi kor okosabb volt mint a mai társadalom, mely alig lát benne bűnt. Hogy a büntetés túl szigorú volt, az más kérdés, de ez is érthető abból, hogy az akkori társadalom más bűnök tekintetében is sokkal kegyetlenebb volt, mint a mai.

Említettem, hogy nem merném bizonyosan állítani, hogy akár csak magát a telepátiát, tehát a másik ember gondolatainak kitalálását is meg lehetne magyarázni természetfeletti, tehát ördögi közreműködés nélkül. De például azt, hogy a novaji asszony mindenkinek el tudta mondani, mert látta a halottjait, azt hiszem, józan ítélőképességű ember – feltéve, hogy maga a dolog valóság – bajosan fogadhatja el természetfeletti erő közreműködése nélkül. Erre em-

beri tehetség nem képes. E föltevést aztán az asszony egyházellenessége szinte a bizonyosság magaslatára emeli. (Világos ugyanis, hogy az effajta természetfölötti közreműködés csakis az ördögtől jöhet, hiszen láttuk, hogy Isten szentségével és bölcsességével is ellenkezik az állandó beavatkozás a dolgok természetes rendjébe. Isteni csoda csak kivételesen és ritkán történhet. Ami mindennapos, az csak ördögi lehet. Ha ugyan nem tömegszuggesztió, csalás vagy egyszerű tévedés. Ez ugyanis gyakoribb, mint az ördöggel való cimborálás.)

Aki a spiritizmussal ismerős, azt is tudja, hogy vannak olyan emberek (a mediális képességeknek egy faja ez), akik például, ha a kezükbe veszik valakinek az óráját becsomagolva, úgy, hogy nemcsak azt nem tudják, kié, hanem még azt se tudják, mi van a csomagban, akkor az óra gazdájáról elmondják, kicsoda és micsoda (hány éves, férfi-e, nő-e, mi a foglalkozása stb.).

A technológián egy Molnár nevű tanítványomnak, aki a hittanban az én spiritizmusról tartott előadásom hatása alatt megállapította magáról, hogy neki nagy telepátikus képessége van, az ottani akkori iskolaorvos, aki spiritiszta volt, egy csomagot adott a kezébe s felszólította, mondja el, mit lát. A fiú lelki zsidbadságba merült s így beszélt:

Egy házat látok. De furcsa ház! Nem olyan, mint a mostani házak... Emberek jönnek. Furcsa emberek. Lepedőbe vannak takarva. Stb. Nagyszerű, mondja az orvos. Tudja, mit adtam a kezébe? Bontsa ki. Egy kődarab volt az aquincumi romokból. A fiú látta a kétezer évvel ezelőtti világot, a tógába öltözött embereket stb.

A fizikatanár nem akarta elhinni a dolgot. Az orvos hívatta a fiút a fizikai szertárba.

– Molnár, volt már maga a tanár úr lakásán?

– Nem.

– Azt tudja, hol lakik?

– Igen, hallottam, hogy a Batthyány utcában, Budán. (Egy rövidebb utca a budai vásárcsarnoknál, közel a Dunához.)

Most maga el fog menni a tanár úr lakására s elmondja, mit lát. (Az orvos a tanárral ezt már előző nap megbeszélte s a tanár ezért külön intézkedett, hogy a spalettákat ne nyissák ki, hogy a lakásban sötét legyen.)

A fiú leült, elszibbadt. (Az orvos ilyenkor mindig meg is „delejezte”. Az aquincumi kísérellet előtt is.)

– Na, megérkezett?

– Igen.

– Nézze meg, hányas szám ez a ház!

Megmondta. (A tanár mondta, hogy úgy van.)

– Írja le a ház külsejét, milyen! (Megmondta, hány emeletes, hány ablak van a fronton, milyen a kapu stb. A tanár megállapította, hogy igaz.)

– Most menjen be a kapu alá és nézze meg a lakók névjegyzékén, melyik lakásban lakik a tanár úr.

– Megtalálta?

– Igen.

– Nos?

Molnár megmondta, hányadik emelet és hányas szám. (Ez is helyes volt.)

– Menjen most fel és csöngessen!

– Nos?

– Már hallom, hogy jönnek.

– Ki eresztette be?

– Egy cseléd lány.

– Milyen a külseje?

(Leírta az alakját és a ruháját s a tanár ráismert a cselédjére.)

– Hová jutott most?

– Az előszobába.

– Mit lát itt?

(Leírta, mi van benne s a tanár ismét ráismert. Azt is megmondta, hány ajtó nyílik onnan.)

– Nyisson be jobbra az elsőn! Mit lát?

– Semmit, mert sötét van.

– Nyissa ki a spalettákat.

– Mit lát most?

Erre aprólékosan leírta a szoba bútorzatát. Közben ezt mondta: Most egy hölgy ment át a szobán.

– Írja le a külsejét! (A tanár ráismert a feleségére.)

30 éves hittanári működésem első felében egyenként is foglalkoztam minden tanítvánnyal s a lakásomra is meghívtam mindegyiket „javulásra”. Egyszer egy elsős (15 éves, H. T. nevű, nem valami vallásos fiú, de rosszat se tudtam róla), mikor első ilyen „javulása” után elbocsátottam, távoztában ijedt arccal mondta:

– Tisztelendő Úr!

– Tessék.

– Én egész el vagyok képedve.

– Miért?

– Izgatott ez a „javulás”, úgyhogy az éjszaka is arról álmodtam, hogy itt voltam s most bámulattal látom, sőt elképedek tőle, hogy én az éjszaka álomban ugyanebben a szobában voltam. Akkor is itt ültem én, ott a Tisztelendő Úr. Itt volt jobbra ez az íróasztal, akkor is nyitva volt a másik szoba ajtaja s ott velem szemben láttam ezt az iratszekerényt, ott a fal mellett. Itt volt ez a könyvvállvány is, sőt ezen a keskeny kis szabadon maradt falrészén itt mellette még ez a hőmérő is ott volt. Hogy lehet ez?

Várj egy évig türelemmel és jövőre, az erkölcsstanban meghallod – mondtam neki. Mikor aztán egy év múlva az osztályában a spiritizmussal kapcsolatban elmondtam ezt az esetet, utána tettem: Aki mindezt látta, itt ül köztetek. Én nem mondom meg kicsoda, mert amit valaki a „javuláson” őszintén közöl velem, azt nem szoktam elbeszélni. Ha azonban ő akarja, majd bizonyára megmondja nektek óra után.

Csak hónapok múlva kérdeztem az osztályban egy másik „javulótól”, hogy jelentkezett-e akkor óra után az illető. Azt a választ kaptam, hogy nem.

Azt láttam belőle, hogy H. T. okos ember. Én se dicsekednék ugyanis ilyesmivel. A mediális képesség nem szerencse, hanem csapás, mely sok rosszra vihetheti az illetőt: „boszorkány” lehet belőle.

Nem bűn mediális képességekkel bírni, hisz nem tehet róla az illető. Nagy csábítás rejlik azonban benne, mert különlegesség, az emberek csodálkozását vonja magára, a spiritiszták pedig valósággal a tenyerükön hordozzák. Jó jel tehát, ha valaki, mint H. T. is, szégyelli, nem pedig produkálja magát vele. Hogy aztán így maradt-e később is, nem tudom, mert azóta nem hallottam róla. Utána még három évig tanítottam. Ő nem kereste velem többet az összeköttetést (ez nem valami jó jel), viszont én se hoztam neki többet elő a dolgot, mert azt gondoltam, hátha kellemetlen neki.

A másik, a technológiai Molnár, a spiritiszta orvos hatására már a lélekvándorlásnál tartott, mire nekem a dolgokat elbeszélte. Rendkívül jó benyomást tett rám azonban azzal, hogy mikor óvtam a spiritizmustól, ezt felelte: Tisztelendő Úr! Én tudom, hogy amit az Anyaszentegyház mond, az jó és igaz. Mindig mindenben engedelmeskedem neki. Ezennel becsületszavamat adom, hogy a mediális képességemet többet nem engedem kihasználni és soha többet spiritiszták közé nem megyek.

Azt hiszem, kimondhatom, hogy ezt a Molnárt (ennek azért írtam ki egészen a nevét, mert Molnár olyan sok van, hogy ebből még a technológiai volt tanítványaim se tudják megállapítani, hogy kiről van szó) nem égették volna meg akkor se boszorkánysáért, ha öregasszony lett volna és a „középkorban” élt volna. Akiket tehát megégettek, bizonyára nemcsak az volt a bűnük, hogy mediális képességeik voltak, hanem az is, hogy visszaéltek vele, az ördög cimboráivá lettek, azaz bűnösök voltak. Molnárról se hallottam azóta s így nem tudom, mi lett vele s olyan engedelmes fia maradt-e az Anyaszentegyháznak, mint ígérte.

Egy másik, S. nevű volt tanítványomról viszont érettségi után évekként tudtam meg (tőle magától) feltűnő mediális képességeit. Diákkorában még csak annyit tudtam róla, hogy macacs, megátalkodott nyilas volt, akit hiába győztem meg s aki hiába látta be maga is igazamat, pár hét múlva megint csak ott tartott, ahol azelőtt. Mivel azonban józan eszű és ítélőképességgű volt, négy év alatt sikerült belőle olyan meggyőződéses katolikust csinálnom, hogy hite még ma, évtizedekkel az érettségi után is szilárd s vallási kötelességeit se mulasztja el soha.

Olyan önvallomásokat tett azonban, hogy ezt mondtam neki: Neked nagyon kell vigyáznod, mert az ördög valósággal a küszöböd előtt fekszik.

Például már nem egy esetben évekként előre aprólékos részleteivel együtt megálmodott bekövetkezett eseményeket. Eleinte nem fordított gondot ezekre az álmaira, ma azonban már fel is jegyzi őket mindjárt reggel. Például már egyszer régen megálmodta anyja halálát, s mikor hosszú évek múlva bekövetkezett, elképedve vette észre, hogy ugyanúgy álmodta meg, ahogy később megtörtént. Anyja sérve kizáródott, s annak ellenére, hogy proletárásszony volt s ez a baj a „népi demokrácia” alatt történt vele, olyan nehezen tudtak az OTI orvoshoz hozzájutni s mikor végül hozzájutottak, akkor is csak olyan hosszú huzavona után tudták kórházba juttatni, hogy még a műtét előtt meghalt. Mikor a fia bement délután a kórházba meglátogatni (délelőtt vitték be), azonnal ráismert arra a teremre, melyet évekként előbb álmában látott s minden úgy volt, mint álmában: a holttestét már elvitték, az ágyát már üresen és ágynemű nélkül találta, s mikor belépett a kórterembe, az ápolónő odament hozzá, közölte vele a szomorú hírt és átadta neki azt a nyakláncot az éremmel, mely anyja nyakában volt s amit az ápolónő levett róla. Álmában ugyanígy történt minden legapróbb részlet. (Akkor is egy üres és ágynemű nélküli ágyat látott, mikor belépett a kórterembe s akkor is odament hozzá az ápolónő és átadta anyja nyakláncát az éremmel.)

S. idegen nyelvként az iskolában olaszt tanult. Ma is foglalkozik e nyelvvel, s előfordul, hogy álmában olasz beszédet hall, amelynek több szavát nem érti. Reggel felébredés után fölírja az illető a szavakat, később a szótárban utánanézés, megtalálja s megérti a közölt dolgot.

Egyébként Rákóczi Ferenc felesége is ilyen volt. Ő is évekként előbb látta álmában azt az egyszerű zárdai szobát, melyben meg fog halni, s mikor élete végén csakugyan ide jutott s a zárdában, melyben menedéket kapott, belépett a szobájába, azonnal megismerte, hogy ez az. Abban is halt meg.

Világos, hogy mindezek még nem ördöggel való cimborálások. Nem is bűnök. Mindez csak lehetőség az ördöggel való cimborálásra, mellyel valaki vagy él, vagy nem él. Ha aztán valaki hagyja magát médiummá tenni, él a vele született lehetőséggel és csakugyan „szellemekkel” cimborál, azaz, ami a bűn, mégpedig igen nagy bűn, s ezt nevezték régen boszorkányságnak és büntették halállal.

Ugyanígy kell megítélni (másképp hogy magyarázhatnánk meg?) azt is, hogy Lányi püspök, Ferenc Ferdinánd magyar tanára, az előtte való éjszaka megálmodta a szarajevói tragédiát s álmában gyászkeretes levelet kapott a trónörökösötől, melyben megírja neki előre, hogy merénylet áldozata lesz. Ez is olyan kétségbevonhatatlan tény, hogy olyan komoly és éppen nem vallásos alapon álló történelmi műben is benne van, mint Eöttevényi „Ferenc Ferdinánd”-ja, s igazságát előttem Lányi püspök is megerősítette.

A spiritizmustól való foglalkozástól azért kell nagyon óvnunk mindenkit, de különösen a hitben nem elég erőseket és benne nem elég kiművelteket, tehát száz ember közül kilencvenkilenc és felet, mert sokszor annyira megtévesztő, hogy valóban elmondhatjuk róla azt, amit Krisztus Urunk a világ végén fellépő hamis prófétákról mond, hogy olyan meggyőző jeleket művelnek, hogy „tévedésbe ejtik, ha lehet, még a választottakat is”. (Mt 24,24)

Eleinte sok dolog láttára még magam is zavarba jöttem. Nem tudtam, mit mondjak rá s hogy tudjam összeegyeztetni a tényeket az egyház azon tanításával, hogy itt csak a gonosz lélek jelentkezhethet.

Például Dr. Grünhut Adolf azt írja, hogy abból a Fischer Hanniból, akinek ördögtől való megszállási esetét fentebb idéztük művéből, ő aztán kiüzte az ördögöt.

Hogy lehet az, kérdeztem magamtól, hogy az ördög üzi ki az ördögöt? Hiszen ennek lehetetlenségét éppen maga Krisztus Urunk állapítja meg az evangéliumban. (Mt 12,22-27; Lk 11,14-20) Ezt nem lehet – gondoltam eleinte – mással megmagyarázni, mint csak azzal, hogy azok a „jó szellemek”, akikkel Dr. Grünhut érintkezik, csakugyan jó szellemek.

Még jobban növelni látszik a nehézséget az, hogy a Pogány ezredes művében említett ördögűzési esetekben még az egyház és papjai is csak órákon át tartó keserves győzködésekkel s mikor már-már majdnem kétségbeesett mindenki a művelet sikerén, lehetett csak végül nagy nehezen célt érni. Dr. Grünhut, a magyar spiritiszta egyesület zsidó elnöke, viszont aránylag elég könnyen eltávolította az „alantas szellemet” Fischer Hanniból, noha akkor – mint láttuk – már majdnem 20 éve benne volt. (Papnak ördögűzést végezni csak előzetes püspöki engedéllyel lehet. A megszorítás azért van, nehogy valamely hiszékeny és gyöngye ítélőképességű pap nevetségessé tegye magát azzal, hogy ott is ördögöt szimatoljon, ahol nincs. Mert természetes magyarázat semmiképpen se elégséges.)

Itt jut eszembe, hogy a Horthy-korban, vagy húsz évvel ezelőtt egy kaposvári fuvaros, azelőtt vallástalan ember, egy manrézai lelkigyakorlat után végzett gyónásában is elbeszélte egy ördögtől való megszálltsági esetet, mégpedig önmagáról, olyan részletekkel, melyek mind a dolog valóságát, mind ördögi eredetét egészen kétségtelenné teszik. Az illető a nevét is megmondta és a lakása címét is megadta, s felhatalmazta a papot, sőt kérte a dolog minél szélesebb körű publikálására, hogy az emberek okuljanak rajta, részéről pedig hálából azért, hogy Isten megsegítette, mert belőle magától ment ki az ördög, akkor, mikor, hogy szabaduljon tőle, önként elment gyónni. (Mikor belépett a templom ajtaján, még gúnyosan ezt mondta neki: Azt hiszed, hogy ide nem merek veled bemenni?! Nagyon csalódsz. Hiszen akik itt a templomban vannak, azok háromnegyed része is az én emberem.)

Ma már azonban semmi nehézséget se okoz számomra, hogy Dr. Grünhut tudott, sőt aránylag könnyen tudott segíteni Fischer Hannin. Mikor ugyanis az egyház üz ki ördögöt, akkor az végleges és igazi kiűzést jelent. Ezért megy olyan nehezen s ezért nem lehet magának az ördögnek a segítségével csinálni. Mikor azonban a spiritiszták üzik ki, akkor ez csak látványos. Hiszen az azelőtt olyan buzgó katolikus Fischerék spiritisztává lettek általa s már akkor is szakítottak katolicizmusukkal, mikor e célból a spiritisztákhoz fordultak. Világos tehát, hogy az ördög örömeiben szívesen kiment a lányukból, mikor ezáltal hazugul be tudta bizonyítani, hogy a spiritizmus jó, mert ott jó szellemek is vannak s így nemcsak a lány, hanem az egész család a hatalmába került, sőt azóta is százan meg százan, akik dr. Grünhut könyvét elolvassák vagy a spiritiszta ördögűzések hatályosságát tapasztalják s emiatt azt hiszik, hogy annak „jó szellemei” valóban jó szellemek. Ezért engedelmeskedett tehát a gonosz lélek oly könnyen a spiritisztának! De természetesen nem mindig. A spanyollá lett lányból nem tudták kiűzni a spiritiszták az ördögöt.

Grünhut arra is meggyőzően hivatkozik könyvében, hogy őt a spiritizmus tette zsidóból lélekben kereszténnyé s Krisztus-hívóvé és nem győzi hangsúlyozni, hogy ő mennyit emel-

kedett erkölcsi színvonalban a spiritizmus által. Mielőtt spiritisztává lett volna, már válni akart a feleségétől, most pedig szeretetben élnek együtt, azelőtt önző, anyagiás, hiú, szórakozásokat hajszoló volt, most pedig embertársaiért él s egyedüli célja Isten dicsősége és az emberek szolgálata. S a könyve után ítélve Grünhut valóban értékes jellemű embernek látszik, s hogy a magyar spiritiszták előtt olyan nagy tekintélye volt és van ma is, évtizedekkel a halála után, az is emellett látszik szólni. Márpedig megint csak az evangélium mondja, hogy a rossz fa jó gyümölcsöt nem terem és hogy gyümölcséről lehet megismerni a fát is, meg az embert is. (Mt 7,16-19; Lk 6,43-44) Grünhutban pedig a spiritizmus jó gyümölcsöt termett. Ő erkölcsi felemelkedését egyedül a spiritizmusnak köszöni. De hogy okozhat az ördöggel való cimborálás erkölcsi felemelkedést?

Ez is nehézséget okozott régebben nekem is. Ma már azonban nem. Először is Grünhutnak még a könyvén is nagyon meglátszik például, hogy szerzője hiú ember. Ki tudja, ha közelebről ismertem volna, mennyi rossz tulajdonságát fedeztem volna még fel. De ha ettől – mert úgy se bizonyos – el is tekintünk, s lelki értékeit nem tekinthetjük talmiaknak, az ő példája akkor se cáfolja megállapításainkat.

Azt, aki nem akar rossz lenni, még az ördög, tehát a spiritizmus se teheti rosszá. Grünhut természeténél fogva jólelkű, művelt és jó ítélőképességgel bíró ember, aki a spiritizma szeánszokban mindig csak a szép oktatásokat kereste és élvezte, s lenézte azokat a spiritisztákat, akik csak szenzációkat és kinotelepátiákat hajhásztak. Viszont abból a sok szép és okos dologból, amit a sátán, mint „jó szellem” az értékes spiritiszták megtévesztésére és karmai között való megtartására összevissza hazudott, valóban sok tanulságot is lehet meríteni, sőt esetleg, ha valaki komolyan veszi őket, nem egy tekintetben még jobba is lehet tőlük lenni.

Grünhutnak, mert okos és jóakarátú volt, az ördög se árthatott olyaténképpen, hogy rosszat tanulhatott volna tőle, mert hiszen mikor erre tanította volna, akkor óvakodott tőle s azt hitte, hogy ezt egész más intelligencia mondja, mint amelyik a jó oktatásokat.

Célját azért Dr. Grünhutnál is elérte a sátán: ezt a derék és értékes orvost ugyanis örökre vissza tudta tartani a katolikus igazság megismerésétől. Elhitette vele, hogy „a felekezetek” mellékesek, csak a szeretet a fontos, tehát ezáltal tulajdonképpen vallás nélkülivé tette. Nem is keresztelkedett meg soha, hanem valóban csak „lélekben” volt keresztény. Pedig ha a kereszténység tanai igazak, ez igen nagy baj. Hiszen ugyanaz a Krisztus mondta, akiben ő állítólag hitt, hogy csak aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözülni. (Mk 16,16) Eszerint tehát Grünhut nem. (S köszönheti a spiritizmusnak.) Aztán könyvéből egész jól látható, hogy a katolikus egyház, s különösen a papság iránt valóságos ellenszenvvel viseltetett s úgy óvta tőlük spiritizma testvéreit, mint a tűztől. Ezt pedig tárgyilagos ember bajosan tekintheti lelki felemelkedésnek és magas erkölcsi színvonalnak. A spiritizmus tehát Grünhutot csak azon tehertétellel részesítette némi erkölcsi javakban, hogy ugyanakkor elleplezte, sőt egyenesen gyűlöletessé és ellenszenvessé tette előtte a teljes igazságot s azt, hogy igaz vallás is van. Ez Grünhutnak soha, még mint lehetőség se jutott eszébe s ezáltal megfosztotta magát azoktól a mérhetetlen lelki kincsektől is, melyeket egy igazi katolikus bírhat és bír. S aki ezt tudja, annak bizony azt kell megállapítania, hogy a spiritizmus mint mindenkinek, Dr. Grünhut Adolfnak is mérhetetlenül sokat ártott s így egyáltalán nincs semmi lehetetlenség abban az állításunkban, hogy őt is éppúgy a sátán vezette a spiritizmus útján, mint a szellemidézés többi áldozatát.

Egyik tanítványom azt hozta fel érvül arra, hogy a spiritizmus nem lehet sátáni, hogy ők minden ülés előtt keresztet vetnek, katolikus imádságokat mondanak és szellemeik ezt külön helyeslik.

Láttuk, hogy a rendőrtisztától ismertetett ülésen is katolikus templomi énekeket énekeltek s a hangszer magától együtt zengte velük. Láttuk, hogy H. Z-nek is jelent meg olyan szellem

is, aki határozottan azt mondta, hogy reinkarnáció nincs, a Szűz Mária gyerekei után való érdeklődést pedig „káromlásnak” nevezte. Lehet, hogy előfordult az is már, hogy mikor szenteltvizet hintettek oda, arra is azt monda, hogy jól van és örült neki.

Mindez azonban nem érv. Igaz, hogy az ördög fél a szenteltvíztől, ezt azonban téves lenne úgy felfogni, hogy egy kis szenteltvízzel egyszerre minden ördögöt el lehet intézni. Sajnos, nem ennyire egyszerű a dolog. Még az egyház nevében hivatalosan végzett ördögűzéssel is és órákon át való imádság után is néha csak második vagy harmadik esetben sikerül a gonosz lélekkel szemben sikert elérni. Ha egyszerű kis szenteltvízre azonnal végleg elszaladt volna, akkor bizonyára nem győzködtek volna vele óraszám. Lehetséges tehát a sátán részéről olyan fokú hazudozás és képmutatás is, hogy a szenteltvizet is helyesli, imádságra is buzdít, mégpedig katolikus imádságra, a reinkarnációt is megtagadja, csak hogy befonja és megtévessze a jókat is. Ámde ha azok a jók ilyenkor is ismételnék a kérdéseiket, imádságaikat és szenteltvíz használatukat, hamarosan meglátnák, hogy mégiscsak az ördög az, akivel ők ott érintkeznek, mert hamarosan arról kellene meggyőződniük, hogy mégiscsak visszatér a reinkarnáció hirdetéséhez, mégse tetszik neki a szenteltvíz, sem a katolikus imádság. Hisz láttuk, hogy még a református Gy. mérnök is mennyire észrevette ezt magától is és a gyönyörű oktatások ellenére is mennyire gyanúsak találta a dolgot.

Hogy a spiritizmus révén betegségek gyógyulása is bekövetkezhet, azon sincs mit csodálkozni, hiszen a sátán földi jót adhat s az egészség földi jó. Csak ennek a földi jónak itt igen nagy ára van.

A valódi isteni csodák

Az álcsodák

A spiritizmust azért hoztuk fel s annyiban függ össze tárgyunkkal, mert szintén bizonyítja, hogy lehetnek, sőt vannak csodák, van természetfölötti világ, van lélek és az agy nélkül is tud gondolkodni s a halál után is él s így nagyon megkönnyíti részünkre, hogy az evangélium csodáit, sőt még ördögűzéseit se tartsuk annyira hihetetleneknek.

De nemcsak az ördög nagyon is gyakori csodáival tudjuk megkönnyíteni az evangéliumban elbeszélte csodák történelmi valóságának elfogadását, hanem e tekintetben hivatkozhatunk a jelenkor Istentől származó igazi csodáira is. Ezek nem teremnek ugyan szinte minden bokorban, mint a spiritizmus csodái, de tagadhatatlanul vannak, a modern kor kultúrája adta meggyőző eszközökkel is ellenőrizhetők, s így valóságuk szinte kézzelfoghatóvá tehető. Ezeket a mai csodákat magán-kinyilatkoztatásoknak hívjuk.

Az egyház ezek tekintetében is nyilatkozni szokott s vagy természetfölöttieknek, tehát valóknak nyilvánítja, vagy elveti őket. Ezek tekintetében azonban az egyház nem csalatkozhatatlan. Az ezekben való hit nem szükséges az üdvösségre. Üdvözülhet tehát az is, aki egyet se hisz el belőlük, még azokat se, melyeket az egyház hiteleseknek nyilvánított.

Az ilyen emberekről azonban meg kell állapítanunk, hogy különcök és betegesen kevélyek. Különcök, mert egész más utakon járnak, mint átlag a hívők, visszataszítóan kevélyek, mert okosabbnak, felvilágosultabbnak tartják magukat, mint a többiek, sőt okosabbnak tartják magukat még az egyháznál is. Nekik szigorúbb a kritikájuk, nagyobbak a „tudományos” igényeik, mint az egyháznak. Ami a tömegnek jó, nekik nem jó. Még akkor se, ha a hivatalos egyház maga is a tömeg mellett áll.

Egyszer egyik tanítványomnak 19 éves református barátja, aki akkor már hitetlen volt, de előbb vezető szerepet játszott a református egyházközség ifjúsági csoportjában s akit sikerült is meggyőzőnöm a katolikus egyház igazáról, kíváncsi volt érveimre. Mivel minden vasárnap gyalog jártam akkor egy (a lakásomtól fél óra járásnyira fekvő) zárdába litániát tartani, időkímélés céljából oda- és visszakisértettem magamat vele s ezt az időt használtam fel a vele való tárgyalásra. Eleinte ugyan nem, de később a litániára is bejött az illető, mert kivált telen, kellemesebb volt neki bent, mint az utcán várakozni rám, míg én végzek.

Farsang vasárnapján olyan feltűnő volt a nagyobb istentiszteleti fény és a jelenlevőknek a szokottnál nagyobb száma, hogy visszajövet szükségesnek tartottam neki megmagyarázni, hogy ilyenkor nálunk mindig szentségimádás van, hogy a jó emberek imájukkal engeszteljék Istent azért a sok megbántásért, mellyel az emberek e napokban dorbézolásaikkal és bűneikkel megbántják. Szükségesnek tartottam ezt a megjegyzést, mert 19 éves koromban én még nem tudtam, hogy ilyenkor szentségimádás van és hogy miért van.

Meglepett azonban, hogy a református fiatalember mindezt már tudta, sőt aznap délelőtt az istentiszteletükön még az ő lelkészük is ezzel foglalkozott prédikációjában. De ő már olyan beállításban, mint a katolikus formavállalosság, vallási képmutatás és külsőségesség egyik elretentő példájával. A jó lelkész ugyanis azt hitte, vagy legalábbis híveinek úgy magyarázta, hogy ugyanazok a katolikusok végzik a szentségimádást napközben, akik aztán utána dorbézolnak egész éjszaka. Azt hiszik ugyanis, hogy azok, akik a szentségimádáson részt vesznek, azért vesznek rajta részt, mert a katolikus vallás szerint az ezen résztvevőknek nem bűn utána való éjszaka a fajtalankodás és a berúgás. Igazán eredeti elképzelés s rendkívül érdekes, mert csak a gyűlölet és a gyűlölettel elhomályosított ész, mely tárgyilagosságra képte-

len s mely, ha a gyűlölt személyre vagy intézményre néz, csak torz alakot tud látni, csak az képes az elfogultság ilyen szörnyszülöttjét létrehozni.

Bizonyára e lelkületből keletkezett azoknak a korzikai banditáknak az ismert legendája is, akik, mielőtt rablókalandra indulnának, előbb a Madonna képe előtt imádkoznak vállalkozásuk sikeréért. Akik a katolikus banditák pszichéjét ilyennek képzelik, nem is sejtik, hogy banditák nem szoktak Mária-kép előtt imádkozni még akkor se, ha katolikusok, sőt korzikaiak és hogy olyan katolikusok se szoktak dorbézolni és éjszakai kihágásokat elkövetni, akik aznap délelőtt szentségimádást végeztek. Az ilyen protestánsok nemcsak többnek és jobbnak tartják magukat a katolikusoknál is, hogy ők még ezt is össze tudják a katolikusok lelkiismeretével egyeztetni, sőt még azt is természetesnek tartják, hogy a katolicizmus külön intézményeket létesít, hogy a jónak és a rossznak ezt a könnyű összeegyeztetését, a vallási képmutatást, álvallásosságot és merő formalizmust lehetővé tegye részükre. Így aztán nem csoda, hogy ők maguk annyira önértetek, bennünket pedig annyira lenéznék.

Pedig ha valaki az egyházat nem tiszteli annyira, hogy igazságszeretetében, alaposságában, lelkiismeretességében és tapasztaltságában megbízna, akkor legalább hihetne neki azért, mert a magán-kinyilatkoztatások esetében az egyháznak inkább érdeke az, hogy valamely valódi magán-kinyilatkoztatást is hamisnak nyilvánítson, mint az, hogy valamely hamisat valódinak. Az előbbivel ugyanis alig veszít valamit, mert hiszen az egyház igazsága és hitele nem a magán-kinyilatkoztatáson alapszik. Láttuk, hogy ha valaki egyet se hisz el közülük, akkor se vétkeznek. Azonban ha az álcsoadék csodának nyilvánítja, ha kisül, hogy a kellelénél hiszékenyebb volt, az egész tudományos világ gúnykacaját vonja magára, amit ellenfelei még századok múlva is kiaknázhatnak ellene. Világos tehát, hogy elsősorban az egyház érdeke, hogy az állítólagos csodák terén óvatos legyen, s ha emberi gyarlóságból a helyes útról letér, akkor inkább e magán-kinyilatkoztatások kárára, mint javára térjen le.

Egész nyugodtak lehetünk tehát afelől, hogy ha az egyház egy magán-kinyilatkoztatást hitelesnek fogad el, az valóban hiteles is. Ebből azonban nem következik, hogy nekünk nem is illik érdeklődni az iránt, hogy az egyház milyen okok és bizonyítékok alapján határozta el magát erre az álláspontra, sőt az értelmiséghez és a komoly hithez egyenesen hozzátartozik ez az érdeklődés. (Mint láttuk, itt még az a feltevés se teljesen képtelenség, hogy hátha az egyház mégis tévedett.)

Amit az egyház megállapít, azt nem egy ember állapítja meg, hanem egy bizottság, melyet az egyház külön e célra nevez ki és amelyet bizonyára nem olyan emberekből válogatnak össze, akik a legkevesebbet értenek a dologhoz, a leghiszékenyebbek és a legkevesebb tapasztalattal és emberismerettel bírnak. Betegségyszamba menő elbizakodottság és önteltség kell tehát hozzá, ha valaki mégis szinte természetesnek találja, hogy ő egymaga mégis tisztában látja a dolgot, mint ez az egész bizottság, mely döntésével nagy felelősséget is vállal magára, különösen akkor, mikor a csoda mellett dönt. Világos tehát, hogy szívesebben dönt ellene. A legjellemzőbb azonban, hogy ezek a szellemi és erkölcsi titánok úgy foglalják el ezt az egyházzal szembeni fölényes álláspontjukat, hogy a kérdést egyáltalán nem is ismerik s nem ismerhetik. A legellenszenvesebb azonban legtöbbjükben az, hogy kutatómunkát akkor se végeznek, ha módjukban állna, sőt még ez csak eszükbe se jut.

Marxista körökben s általában az egyház proletár-ellenségei között (akár szellemi, akár társadalmi proletárok az illetők) a „csodákat”, tehát a magán-kinyilatkoztatásokat egyszerűen mint anyagi kérdéseket fogják fel: A papoknak egy kis pénzre van szükségük, kitaláltak tehát egy csodát és a buta nép helyükbe viszi a sok pénzt: bűcsújáráhely keletkezik.

Ezt ők azért nem tudják elképzelni másképp, mert a papságot csak mesterséges rágalmaszásokból ismerik, s mivel ők maguk materialisták s egész életük csak a magasabb bér kiharcolása, tehát valóban a pénz körül folyik le, világos, hogy a papság életét se tudják elképzelni

másként. Szerintük kettejük között csak az a különbség, hogy ők a több pénzt csak keserves munkával tudják megszerezni és a több pénzt csak ádáz bérharcokkal tudják munkaadóikból kipréselni, míg a papoknak ez – a nép példátlan butasága miatt – az ölükbe hull. Amit ugyanis ők mondanak, azt a nép azonnal hiszi is. (Ha e legutóbbi csakugyan így van, pedig legalábbis részben valóban így van, akkor a papság egész más lehet, mint ők gondolják. A hívő nép ugyanis érintkezik a papokkal, tehát jobban ismeri őket, mint ők (körülbelül annyira ismeri őket, mint ők a párttitkárokat), s ha a papság annyira önző és hitvány volna, már rég nem hinne annyira nekik. Vagy a nép csakugyan annyira buta, hogy csak a kalmárok és politikusok bűneit veszi észre, a papokét nem? Még az állandó gyűlölet és rágalomhadjárat ellenére se? Az igazság ennek éppen az ellenkezője.)

Hogy az időnkénti csodákat nem a papok találják ki s különösen nem pénzszerzés céljából, azt nem is kell magyaráznunk azoknak, akik a papokat közelebről is látják. Lehet, hogy az egyház kétezer éves története alatt fordult elő még ilyesmi is, mert hiszen emberek között minden lehetséges, csak az nem, hogy a saját fejüket leharapják, de én ilyent soha nem tapasztaltam, nem is hallottam papok közt bizalmas körben se, még gyarló, rossz, sőt elvetemült papok részéről se. De – ismétlem – ezt szükségtelen hangsúlyozni azok előtt, akik a papok és szerzetesek életét közelebről látják. Még akkor is szükségtelen, ha egyébként ez az élet nem tett rájuk jó benyomást.

Abban is nagyon téved valaki, ha azt gondolja, hogy a papok örömrivalgásban törnek ki, ha valami új csodáról hallanak. Szó sincs róla. Nincs olyan pap, aki hívei körében csodáról már ne hallott volna. Majdnem minden faluban akad olyan egyén (többnyire idősebb néni), aki állandóan arról beszél papjának, mit mondott neki a megjelent Szűz Mária. A papnak ez nemcsak nem öröm, hanem lelkipásztorkodó életében az egyik legnagyobb teher. Száz eset közül kilencvenkilencben ugyanis a papnak még csak eszébe se jut, hogy ez még igaz is lehet. Tisztán látja az állítás ellenkezőjét az illető néni egyéniségéből, előadásmódjából és mindabból, amit az állítólagos Szűz Mária mond neki. Viszont az ellenvetés és felvilágosítás is hasztalan, részint az értelmi színvonal alacsonyysága, részint az illető abnormalitása, sőt erkölcsi gyarlósága (kevélysége) miatt.

Én életemben csak harmadfél évig voltam lelkipásztor (káplán), mégis nemegyszer volt dolgom ilyen hívekkel és ilyen gyónókkal. Érdekes azonban, hogy ezek egyike se Szűz Máriát, hanem inkább Jézust emlegette.

Csak egyetlenegy esetben tartottam valószínűnek, hogy a dolog természetfeletti valóságon alapul, mikor ez érsekújvári Árpád-kori nemzetségből származó orvos igazán szentéletű, mindenkitől tisztelt, igazán keresztény felesége azt mondta, mint lelkiatyjának, hogy mikor tegnap este lefeküdtem és eloltottam a gázt, egy drágakövektől csillogó, fényes koszorút láttam s hangot hallottam, mely azt mondta: Ma ezt érdemelted. De én azonnal kiűztem a dolgot a fejből, mert tudtam, hogy ezt csak az ördög csinálhatta azért, hogy elbizakodjam.

Ennél a szentéletű úrasszonynál, aki egyébként ez egy eseten kívül sohase emlegetett hasonló dolgot, lehetségesnek tartottam, hogy ez igazi természetfeletti eset volt. De ez természetesen nem azt jelenti, hogy bizonyosnak is tartom (még azt se, hogy valószínűnek). Nem is szóltam rá az illetőnek semmit, bár magamban igen meghatódtam. Pedig hallgatásommal úgy látszott, mintha helybenhagynám az ő feltevését, hogy ti. ördögi volt. (Hogy esetleg csak képzelődés volt, az eszébe se jutott az illetőnek, annyira valónak tartotta.) Tehát még vele is úgy viselkedtem, mintha ez a dolog engem egyáltalán nem érdekelné s nem tartanám érdeemesnek róla tárgyalni.

Párkányban egy asszonynak, ki minden héten gyónt, minden gyónása úgyszólván kizárólag abból állt, mit mondott neki Jézus, mikor megjelent s mit üzent. Az üzenet sokszor nekünk, papoknak szólt. Meghallgattam türelmesen mindig, de soha egy szót nem szóltam rá.

A plébános azonban még beszélni se engedte róla soha, hanem azonnal rászólt, hogy ez nem tartozik ide. Csak a bűneiről beszéljen.

Ez se volt olyan egész egyszerű eset, mert az asszony nem számított műveletlennek, valóságos igazi és kifogástalan volt (mutatja ezt különösen az, hogy a plébános rideg viselkedése ellenére se hagyta abba a gyakori gyónást, sőt a nála való gyónást se), aztán az egész városban híres volt az illető rendkívüli tisztaságáról. Pedig az álszentek nem szoktak szorgalmasak lenni, az idegbetegek pedig a rendtelenségükről s ha asszonyok, piszkosságukról ismeretesek. Viszont mikor látomásairól beszélt, beszédje határozottan zavaros volt és zavart elme benyomását tette.

Érsekújvárott viszont – s ez érdekes – egy 30 körüli férfi s ráadásul kőműves (akkor a nyomdászok mellett a kőművesek voltak legjobban szocialisták s így vallás- és papellenesek) gyötört bennünket papokat állandóan azzal, hogy az a „szentkereszt”, amely neki legelőször az ipolyszakállasi réten jelent meg, megint mit mondott neki. Ő nem gyónásban mondta mindezeket, hanem látogatás közben. Mindig misemondatás címén jött, de féltünk a pénztől, mert nemcsak misét kellett ellenértékül mondani, hanem melléje még az ő másfél-két óráig tartó szentkereszt-kinyilatkoztatásait is végig kellett hallgatnunk. Ez is jó ember volt, de beszéde olyan zavaros és értelmetlen, hogy igazán nem volt nehéz megállapítani, hogy közlései nem érdemelnek figyelmet.

Végül aztán „a szentkereszt” megbízta, hogy azt a jelenetet, mikor az ipolyszakállasi réten megjelent előtte az égen, festesse meg egy festőművésszel s a képet aztán helyezze el az érsekújvári templomban. A plébános azt felelte neki a megbízásra, hogy ezt csak püspöki engedéllyel lehet elhelyezni s ezért forduljon az ügyben a püspökünkhöz, a hercegprímáshoz. Ezt persze maga a plébános is megtehetette volna, de hát azt hitte, hogy a kérvény megírásának terhe majd elveszi a kedvét s eláll az egészségtől. De hát „a szentkeresztnek” engedelmeskedni kellett s így megíratta a kérvényt. Bizonyára nem is ingyen írták meg neki. Mi nem ajánlkozhatunk rá s így kérni se merte tőlünk.

Ekkor meg majdnem egész nap azért jött a nyakunkra s traktált bennünket órahosszat a szentkereszt újabb kinyilatkoztatásaival, hogy megjött-e már a válasz a kérvényre. Az bizony csak nem jött. (Mivel az első világháború alatt történt a dolog, mondtam neki, hogy miért nem kérdezte meg a szentkeresztől, hogy meddig tart a háború. Meg is mondta már, felelte. De aztán megint csak olyan félórási szóáradat jött ki belőle, melynek se füle, se farka nem volt.)

Végre megunt a kérvénye elintézésére való hosszú várakozást s írt Csernoch hercegprímásnak egy újabb, de most már szemrehányó levelet, melyben megírta, hogy ő mennyit imádkozik, s mégis még csak válaszra se méltatják. Erre megjött a válasz, de ekkor se neki, hanem a plébánosnak, hogy mondják meg annak az embernek, hogy nemcsak ő imádkozik, hanem a hercegprímás is, de a képet a templomban felakasztani nem szabad. (A prímás nem is kérdezte a plébánost, mi a véleménye s nem tartja-e esetleg a dolgot természetfelettinék.)

De nemcsak eldugott falvakban vagy vidéki városokban szinte mindennaposak ezek az áljelenések, hanem még a művelt főváros közvetlen közelében is. A kispesti villamos melletti szántóföldön is történt valami jelenés, annyira, hogy még maradandó emléket is állítottak oda miatta (melyet aztán a kommunisták távolítottak el s ez mutatja, hogy azért még ők is csinálhattak olyasmit, ami helyes), de jellemző, hogy mikor a dolgozók iskolájában mondtam, hogy ez áljelenés volt, hallgatóim közül az egyik férfi (az is lehet, hogy éppen kommunista párttag volt) kereken kijavított, hogy „nem, az igazi jelenés volt”. Az egyház tehát annyira nem gyártja a csodákat, hogy sok hívét egyenesen elidegeníti magától „hitelenségével”.

Előfordult már, hogy a papnak menekülnie kellett emiatt a faluból és csak csendőri fedezettel térhetett oda vissza, mint például a Veszprém megyei Csatkán.

A két világháború közötti időben egyszer azzal is sokat foglalkoztak a lapok, hogy Kispesten a fa esztergályozása közben Szűz Mária alakja jött ki a Kisjézussal a fa görceiből. A lapok tele voltak vele s jellemző, hogy úgyszólván egyedül csak a katolikus lap, a Nemzeti Újság nem írt róla semmit. Végre – mert már olyan nagy volt a szenzáció – elküldte ő is a munkatársát megnézni. Eredmény: egy kis ötsoros hír, mely megállapítja, hogy igen nagy jóakarattal kell hozzá, hogy valaki abban Szűz Máriára ismerjen a Kisjézussal. S lám, a nem hívők mégis ráismertek. Még a hitközönyös újságok is!

A Somogy megyei Nagyszakácsiban, ebben az Árpád-kori nemesfaluban viszont Szűz Mária jelent meg a gyerekeknek, mégpedig egy betonhíd alatt. Aztán meg a mellette levő akácán látták a Szűzanyát s a fa mindjárt el is száradt. (A furcsa eredmény nem vall éppen Szűz Máriára.) Ennek is olyan híre lett, hogy utána hosszú hónapokon át csak úgy feketéltek a környékbeli utak a Szakácsiba tartó zarándokok ezreitől. Én akkoriban egy Szakácsitól csak vagy 15-20 kilométerre levő faluban szoktam nyáron tartózkodni, de a nép még ott is csak Szakácsiról beszélt.

Volt, aki azt mondta, hogy neki az egyik rendfenntartásra kivezényelt csendőr is mondta, hogy ő is látta a Szűzanyát. Hallottam, hogy áruhában két kíváncsi fiatal pap is megjelent ott, de a plébános (Sélley), akinél jelentkeztek, oda se eresztette őket. „Ugyan kérem – mondta nekik Sélley plébános – csak nem teszik magukat neveltségessé?! (Valóban már az furcsa, hogy Szűz Mária híd alatt jelenjék meg. Később a zarándokok fönt az égből látták, de éjszaka, holdvilágnál, már órákon át tartó imádkozás és virrasztás után.) Mikor azonban Sélley plébános úr a templomban azt prédikálta, hogy aki annak a Szűz Máriának a tiszteletére jött ide, aki itt megjelent, az hagyja el a templomot, csak maga maradt a templomban, annyira megbotránkozva ment ki mindenki. Ezt ott, ahol én tartózkodtam is, kárörömmel beszélgettek egymásnak az emberek, mert inkább a csodának hitt mindenki, mint a plébánosnak.

A magyar lapok is hosszú cikkekben és újra meg újra foglalkoztak Szakácsival, csak a katolikus lap, a Nemzeti Újság nem írt róla egy betűt sem. (Úgy látszik, épp ekkor nem kellett a papoknak a pénz.) „Hatvan tagú küldöttség Budapesten a nagyszakácsi csoda ügyében” – írja a máskor mindig erősen katolikusellenes, zsidó Magyarország ekkori egyik száma, melyet eltettem. A lap „csodát” emleget és még csak idézőjelbe se teszi. (Ezt az egyház ellenségei csak akkor szokták idézőjelbe tenni, mikor igazi csodáról van szó.) „Közbelépést kértek Strausz Istvántól, a kerület képviselőjétől” – mondja a melléccím. „A Magyarország tudósítójától”.

„A Nagyszakácsiba zarándokló nép – írja a tudósítás – közel 80 millió koronát (persze az akkori rossz pénzben) gyűjtöttek össze. A hatóságok azonban a kápolna felépítését megtiltották. (Az egyház tiltotta meg, nem a hatóságok. Csak a hatóságok érvényt szereztek az egyház tilalmának.) Ez a tilalom nagy elkeseredést keltett Nagyszakácsi lakossága körében. Az egyszerű emberek nem tudtak belenyugodni a betiltó határozatba és tegnap hatvantagú küldöttséget menesztettek nemzetgyűlési képviselőjükhöz. Nagyszakácsi a Marcali kerülethez tartozik, melynek képviselője Strausz István dr. az állami számszék volt elnöke.”

„Strausz István dr. több mint két órán át értekezett a küldöttség tagjaival és igyekezett lecsillapítani a felizgatott embereket.”

„A kápolnára vonatkozóan az volt Strausz István tanácsa, hogy ne ragaszkodjanak most az építés kiviteléhez. Várják meg, amíg a lelkek megnyugszanak. Aztán egészen bizonyos, hogy a kápolna megépítésének nem lesz akadálya.”

„A küldöttség tagjai egyelőre megnyugodva mentek haza Nagyszakácsiba.”

Egyik legtekintélyesebb „keresztény” lapunk, a református Mílotay István szerkesztette s akkor még katolikus körökben is rendkívül népszerű Magyarországon egyenesen vezércikket szentelt Nagyszakácsinak. Nem tudta benne megérteni, miért ellenzi a katolikus egyház olyan

csökönnyösen annak a kápolnának a felépítését, melyre már a pénz is együtt van. Hát talán kára lesz a katolikus egyháznak abból, ha az országban eggyel több katolikus kápolna lesz? – kérdi. Istenem – teszi aztán hozzá –, hiszen csodák addig vannak, amíg az emberek hisznek bennük!

Vallásilag művelt ember ebből a vezércikkből jól láthatta, mennyire nem volt katolikus lap ez a Magyarország, sőt mennyire nem volt még keresztény se! Például mennyire nem hitt a csodákban! Nem is sejtette, hogy a katolikus egyháznak nemcsak olyan csodái vannak, melyek csak addig vannak, míg az emberek hisznek bennük, sőt hogy ilyen csodák a katolikus egyháznak egyáltalán nem is kellenek.

Éppen ezért nem volt szabad annak a nagyszakácsi kápolnának megépülnie. Valótlanságra, butaságra vagy hisztériára a katolikus egyház kápolnát nem építhet, s azt se engedheti meg, hogy mások építsék fel, de az ő nevében. Ő az igazság hirdetője (sőt a Szentírás szerint (1Tim 3,15) „oszlopa”), ha tehát Szakácsiban nem történt csoda és nem jelent meg Szűz Mária, akkor még hallgatólagosan se tűrheti, hogy az emberek azt higgyék, hogy megjelent s nem tűrheti ezt még akkor se, ha az emberek butaságukban és makacsságukban emiatt megharagszanak rája, sőt végleg elszakadnak tőle. Viszont ott, ahol az egyház épít ilyen címen kápolnákat és templomokat, nyugodtak lehetnek nemcsak a katolikusok, hanem még a kálvinista Milotay Istvánok is, hogy ott Szűz Mária vagy a szentkereszt valóban megjelent.

Az egyház és Szakácsiban képviselője, a veszprémi püspök még annyira se akarta érdeemesíteni az ott történő „csodás” dolgokat, hogy akár csak vizsgálat alá is vegye őket. A szakácsi plébános ugyanis úgy informálta, hogy még ezt se érdemlik meg. Mivel azonban azok, akik szerint csak addig vannak csodák, amíg az emberek hisznek bennük, azaz az egyház nyílt vagy burkolt (sőt esetleg jóhiszemű) ellenségei fontosnak tartották a dolgot, országosan szenzációt csináltak belőle és az állítólagos csodában hívők oldalára álltak, a veszprémi püspök végül célszerűnek tartotta a kérdés megvizsgálását, mint mellőzését és papokból és világiakból (közigazgatási és orvosi szakemberekből) álló vegyes bizottságot nevezett ki a dolog megvizsgálására. Ennek jelentése alapján aztán meghozta döntését 1925. augusztus 29-én s megállapította, hogy „a nagyszakácsi ún. „csodák” kizárnak minden természetfeletti jelleget. Az állítólagos csodák híre kivétel nélkül hazugságon vagy félrevezetésen alapul, amit maguk a fanatikus vezetők is beismernek... A „látomásokban” nem az isteni kegyelem megnyilvánulásai vannak, hanem az emberi képzelődésnek vagy sajnálatos káprázatait, vagy kiszámított csalás.”

„Ily káprázatok előidézésére kiválóan alkalmas a sátor scenikus berendezése, a látóérzék mesterséges fárasztása, hosszabb időn át a Napba, a Holdba nézetés, a hiányos étkezés, nyári hőség, hosszú úttól való erős kimerültség, a várakozástól felcsigázott idegek, az ájulások utánzási vágya, feltűnésre való törekvés, az ájulók többjének korábbi szervi hajlamossága és a náluk orvosilag megállapított idegbajok. Mindezek a körülmények természetesen jobbra hisztériás nőknél váltják ki a nagyszakácsi jelenségek szokatlan tüneteit.”

„Mindezek alapján kötelességszerűen felhívom a közönséget, hogy a nagyszakácsi jelenségeknek hitelt ne adjon, azok hírét ne terjessze és a „jelenések” helyét ne látogassa. Rott Nándor, veszprémi püspök.”

A nép azonban – ez vallási műveletlenség, de egyúttal rosszasság is – csak azért is hitt, a jelenések helyét csak azért is látogatta. A vége aztán az lett, hogy a tömeg a csendőrséggel szemben is fenyegetően lépett fel, bele kellett löni, s így csak halottak árán múlt el lassacska a lelki epidémia [járvány].

A második világháború végén, közvetlenül az oroszok hozta „felszabadulás” előtt a Mát-ra vidékén történtek hasonló jelenségek, épp oly széles néptömegeket mozgatva meg, mint 20 évvel előbb a nagyszakácsiak a Dunántúlon. Az egri érsek itt is a jelenségek természetfe-

letti jellege ellen nyilatkozott, bár ezek nem voltak annyira kézzelfoghatóan beteges tünetek, mint a szakácsiak. A buta tömegek természetesen itt se fogadtak szót az egyházi döntésnek. Jellemző azonban, hogy 1953 januárjában a hivatalos állami rádió ország-világ előtt azt híresztelte, hogy ezeket a mátrai „jelenéseket” a papok találták fel pénzszerzés céljából. Az ember alig hinne a fülének s el se hinné, hogy a napot így le lehet tagadni az égről. Ámde 1953-ban ezen senki se csodálkozott, mert mindennapos dolog volt az ilyen hajmeresztő hazudozás, ha a papok hitelének lejáratajáról volt szó.

Csodás események híresztelésekor vallásilag művelt emberre nézve a szabály a következő: Először tévedésre vagy idegbajra, vagy esetleg csalásra kell gondolni, nem pedig csodára, mert művelt ember csodával csak akkor magyaráz valamit, ha már minden más kötél szakad. (A vallástalan művelt ember még ekkor se és semmi estre se magyarázza azzal, ez azonban már helytelen és tudománytalan dolog.) Csodát még akkor se szabad emlegetni, ha a természetfeletti magyarázat sokkal valószínűbb és természetesebb, mint a természetes. Erre azért van szükség, hogy esetleg tévedés esetén az egyházat megkíméljük ellenségei gúnykacajától.

Ha a természetes magyarázat teljes lehetetlenség és a jelenséget csak természetfeletti okkal lehet megmagyarázni, akkor a szabály az, hogy először mindig az ördögre gondoljunk, ne pedig az Istenre. Tehát ekkor se örüljünk a csodának, hanem kellemetlenül érintsen bennünket. Sokkal valószínűbb ugyanis az ördögi csoda, mint az isteni. Ha Szűz Mária jelent meg, sőt olvasó is lógott az oldalán, amiatt még nyugodtan lehet az ördög az. Isten nagy ritkán nyilatkoztatja ki magát, sem nem függeszti fel a természet törvényeit minden szíre-szóra. Aztán a keresztény alázatosság is ezt kívánja, mert elbizakodottság jelen részünkről, ha Isten eszközeinek és kegyeltjeinek gondoljuk és Isten csodatevéseire méltónak tartjuk magunkat. Igazi keresztény ilyenkor úgy viselkedik, mint az érsekújvári orvos neje, mikor este azt a csillogó koszorút látta, melyet aznap megérdemelt. Ha aztán később mégis az tűnik ki, hogy mégis csak a dicső szerepre vagyunk kiválasztva, sokkal jobb ez a kellemes csalódás, mint az ellenkező, amelyet mi magunk – sajnos – önteltségünkben többnyire csak a másvilágon tudunk meg, akkor, mikor már esetleg százezreket vezettünk félre az ördögi befolyás minden végzetes következményeivel.

Hogyan lehet az ördögi csodát az istenitől megkülönböztetni? Könnyen, egészen könnyen, ha józanok maradunk és helyes ítélőképességünkötől nem foszt meg bennünket a dicsőségvágy és az öntetszelgés. Az ördögi csodákban hiába keressük az isteni megnyilatkozások három jellegzetességét: a bölcsességet, az erőt és a szentséget.

Isten végtelenül bölcs, mindent okosan tesz, csodateleivel tehát mindig célja van. Sohase tesz csodát csak azért, mert éppen eszébe jutott, vagy csak azért, hogy valamit csináljon, annál kevésbé azért, hogy ijedelmet támasszon és az embereket rémítse. Amitől félni kell, az bajosan származhat Istentől. Aztán mi célja és értelme van annak, hogy a tárgyak szaladjanak a Molnár Vilma után, vagy hogy Kecskeméten élére álljon az asztal és felfelé essék a kávésbögre? Hol itt a bölcsesség? Már az maga se bölcsesség, ha sokszor van csoda.

Az erő annyiban ismertetőjele az isteni csodának, mert a sátán nem mindenható. Nem tehet meg tehát akármit s a jövődőt se tudja teljesen. Teremteni vagy megsemmisíteni egyáltalán nem tud. A sátán például a kánai menyegzőn úgy tudta volna borrá változtatni a vizet, ha a szomszéd pincék hordóiban viszont vízzé változott volna a bor. Semmiből ugyanis nem tudott volna teremteni, hanem valahonnan lopnia kellett volna az alkoholt. Ezért azok a krumplik, kések, villák és suszterszerszámok is, melyek Vasszentmihályon a falon keresztül is beröpültek a szobába, természetesen hiányoztak a konyhából vagy a kamrából, mert világos, hogy nem a semmiből jöttek.

Előfordult, hogy pénzek, kulcsok, kesztyűk röpködtek a szeánsz alatt, de mikor a jelenlevők az ülés után magukra vették az előszobában hagyott kabátjukat, azok zsebeiből hiányoz-

tak azok a kulcsok, kesztyűk és pénzek, mely az ülés alatt a szobába jutottak. Kecskeméten is azért nem égetett a falból kicsapó láng, mert itt is hiányzott az erő. Nem igazi tűz volt ugyanis, hanem csak káprázat, a tűz utánzata. (Az se érv, hogy keletkeztek már igazi tüzek is a spiritizmussal kapcsolatban is, mert hiszen tulajdonképpen igazi tűz létrehozása se múlja felül a sátán erejét. Tüzet még ember is tud létrehozni. De máshonnan is hozhatna, lophatná is a sátán azt az igazi tüzet.) Az ilyen áltüzek, mint a teremtő erőnek időnként megnyilvánuló hiánya, mindig biztos jele a jelenség nem isteni voltának.

Az ördögi csoda legfőbb ismertetőjele azonban a szentség hiánya. Mielőtt isteni eredetűnek tartanánk, véleményt mondanánk róla és hinnénk benne, elsősorban azt kell néznünk, ki és milyen egyén az, aki által az állítólagos csoda történik. Ha nagyon is gyarló, sőt bűnös ember, egész bizonyosak lehetünk, hogy ha nem csaló vagy idegbeteg, tehát tette természetes módon nem magyarázható meg, akkor a sátán embere még akkor is, ha igen vallásosnak adja ki magát, sőt még ha ő maga is arról van meggyőződve, hogy Isten nevében tesz és beszél.

Isten nem választja eszközeiül azokat, akiket, mint bűnösöket, utálni kénytelen. Az úgynevezett delejezéssel gyógyítók mind ilyenek, feltéve, hogy eredményeiket nem lehet természetes módon is (például szuggesztióval) megmagyarázni. Az így meggyógyult emberek valójában a sátántól kapják vissza egészségüket, melyet nem is volna szabad elfogadniuk, mert ha rögtön nem is látszik, de nagy ára van az előnynek lelki téren. (A sátán adhat s ad is földi jókat, adhat tehát egészséget is, mert az is földi jó.)

Ha „csodatevő” pénzt kér a kíváncsiaktól, vagy ha nem is kér (mert ennél okosabb), de elvárja, vagy legalábbis szívesen elfogadja: ha csakugyan csoda, amit tesz, csak sátáni csoda lehet akkor is, ha ezt az se sejtí, aki csinálja. Vagy ha pénz tekintetében talán feddhetetlen is, de hiú, öntelt, dicsőségvágyó, vagy legalább a dicsőséget és az emberektől kapott tiszteletet nagyon is élvező az illető, akkor se lehet Isten embere, mert az szerény, alázatos és önfeláldozó. Ebből is meg lehet tehát különböztetni az istenitől az ördögi csodát.

Aztán Isten, aki maga a szeretet, csodáival is mindig jót akar és jót tesz. Vagy az emberiség hitét akarja velük megerősíteni és megkönnyíteni, vagy megsajnálja a beteget, üldözöttet, szenvedőt s azért lép közbe. De például mi haszna volt a kecskeméti, heteken át tartó csodáknak, vagy a vasszentmihályi fahasáb, krumpli, kés, villa és suszterszerszámok röpködésének vagy annak, hogy a sátán H. Z.-t elküldte egy tisztességes asszony megszegyenyítésére? E legutóbbi csak egy cinikus vicc volt, az előbbieket pedig csak rémitettek, kárt csináltak, mert Vasszentmihályon összetörték a tojások, megsérültek az emberek (köztük még a csendőrtiszt helyettes is), Kecskeméten pedig betört az ablak, megrongálódott az ajtó, eltört a kávésbögre s kávé, tehát piszkos lett a szoba mennyezete. Még gondolatnak is örülség lenne ilyesmiket Istentől eredeztetni.

Aztán láttuk hogy milyen cinikus, sőt trágár üzeneteket kapott H. Z. a szeánszain, hogy titokzatos kezek ellopták Gulyásék almáit, de éppen nem ritka ilyenkor, hogy például kitépték a gyertyából a belét (először csak azt látják a jelenlévők, hogy elaludt, s később látják, hogy miért), sőt az se ritkaság, hogy ismeretlen kezek meghúzzák a jelenlévők fülét vagy eltekerik orrukat. Aztán az a lótrágya és épületes megokolása a Dr. Chengery-Pap Elemér szeánszán! Jellemző, hogy az a gém is, amely megjelent, először az ürülékét küldte s végigfröcskölte vele a jelenlévőket s csak utána jött ő maga. Ilyen névjegy mellett nem kell-e még a gyerekek is látnia, hogy a jelenség sátáni lehet?

A szakácsi „csodákkal” kapcsolatban is ilyesmiket tartalmaz a veszprémi püspök döntése:

„A kihallgatott tanúk által vallott látomások Szűz Máriáról, Jézusról, szenvedésének történetéről, a szent családról, Szent Józsefről stb. egészen egyéniek, feltűnően tarka változatúak, formailag méltatlanok a legszentebb személyekhez, sőt a kegyeletes érzést élénken sértik.”

„A látomások szokatlanul gyakoriak, ugyanazoknál túl változatosak. Az úgynevezett „látók” teljesen érdemtelenek, sőt igen sok esetben méltatlanok ilyen látomásokhoz.”

„A „látomások” folyamán a „látókban” többnyire egyházellenes érzület fejlődik ki. „Látomásaikhoz” minden józan belátást kizáró módon csökkönyösen ragaszkodnak és állítólagos észleleteiket az illetékes egyházi körök elbírálása alól féltékenyen kivonják. Minden köteles alázatosság híján kérkednek és a „látomásokat” feltűnően hajhásszák. A tömeges látók látomásaik folytán vallási kötelességeiket mindjobban elhanyagolják. A megjelenésekkel kapcsolatosan nap nap után súlyos erkölcsellenes üzemek léptek föl.”

Mindezek nem bizonyítják, hogy a szakácsi jelenségekben természetfeletti, tehát ördögi elemek is vannak, mert az erkölcsi fogyatékoságaik miatt még lehetnek idegbetegség vagy érzéki csalódások következményei is. De hogy isteni eredetűek semmiképpen se lehetnek, azt kétségtelenül bizonyítják.

Valódi csodák

Ezek után lássunk most olyan természetfeletti jellegű eseteket, melyeket az egyház valóknak és Istentől eredőknek nyilvánított. Mivel az egyház már kétezer éves, a világ pedig nagy, aránylag ezek is elég gyakran történtek. Mivel magam mondtam, hogy művelt ember csak akkor hiheti el őket, ha már minden kötél szakad, azaz, ha a bizonyítékok alapján egyenesen rá van kényszerítve, világos, hogy az olvasótól is csak akkor kívánhatom, hogy elhiggye őket, ha bizonyítékaimmal őt is ilyen helyzetbe tudom hozni. Ez azonban csak alapos, részletes és a bizonyítékokat eredeti közvetlenségükben közlő tárgyalási móddal lehetséges. Ha egész röviden végzek velük, céлом elérése lehetetlen. Így alig lehet szó tényleges meggyőzésről. Mivel pedig az alapos, aprólékoságokba menő tárgyalást könyvem terjedelme nem engedi meg, ezért csak egyfel foglalkozom ilyen alaposan: a Lourdes-i eseményekkel. Diákkoromban engem is ezek erősítettek meg legjobban a hitemben, mert nagyon érdekelték s minden róluk szóló könyvet megvettem, sőt a német és francia nyelvet éppen a művek olvasásával tanultam meg.

Mielőtt Lourdes-ra áttérnék, ha futólag is, de azért megemlítem előtte Szent Januarius világhírű csodáját, mely azért egyedülálló, mert évente megismétlődik (minden szeptember 19-én és május első szombatján), tehát szinte megrendelésre történik. (Néha az is előfordul, hogy nem következik be.) A szent holttestét Nápolyban őrzik. Szeptember 19-én van a nevénapja. Ekkor ott nagy körmenet van s a szent beszáradt, másfélezer éves vére megolvad és forni kezd az ereklyetartóban.

Egy magyar protestáns felekezeti lapban olvastam egy angol nyilatkozatát, aki állítólag e célból Nápolyba utazott, s aki a csoda bekövetkeztét megelőző napon az egyik nápolyi gyógyszerárban véletlenül tanúja volt, mikor ott megjelent két kispap azért a vegyi szerért, mellyel ezt a csodát évente előidézték. Bámulatos korlátoltság (s természetesen mind a katolikus tömegek értelmi, mind a katolikus papság erkölcsi színvonaláról való igen megtisztelő vélemény) szükséges ahhoz, hogy valaki még ilyen együgyű s ráadásul ilyen nyílt csalást is lehetségesnek tartson évszázadokon át.

Ezek az együgyű cáfolók nem is sejtik, hogy minden ereklyetartó le van pecsételve s azt évszázadok óta nem is nyitotta ki senki, hogy ezrek látják, hogy a körmenet megkezdésekor az a vér az ereklyetartó fenekén megalvadva fekszik s csak a körmenet alatt vagy befejezése után, tehát az ünnepség megkezdése után hosszú órák múlva hirtelen kezd megolvadni, emelkedni és az ereklyetartót megtölteni. A körmenet alatt pedig százezrek szeme láttára igazán lehetetlen minden manipuláció. De az is lehetetlen, hogy az egész nápolyi papságban – még

akkor is, ha csupán erkölcsi szörnyetegekből állna – annyi évszázad folyamán egyetlen egy se akadt, akiben a lelkiismeret felülkerekedett volna és a csalást leleplezte volna, kivált mikor még a papnövendékek és a gyógyszerész is be van avatva ebbe az egészen kezdetleges világcsalásba. Lehet, hogy csakugyan belépett a patikába két papnövendék, mikor az angol ott volt, az is lehet, hogy mikor elmentek, a gyógyszerész ezt a viccet találta ki a protestáns idegen mulattatására, de hogy az el is hiszi, sőt meg is írja, sőt a világ minden nyelvén terjeszti is majd, mint a világhírű csoda természetes magyarázatát, azon bizonyára még ez a cinikus gyógyszerész is elcsodálkozott volna. Mindenesetre jellemzően bizonyítja milyen megtisztelő (s egyúttal együgyű) véleménye van a katolikus papságról (s egyúttal a hívő katolikus tömegekről) egyes (sőt nem is csak egyes) protestánsoknak.

Ezek a jámborok nem is sejtik, hogy azt a nápolyi ereklyetartót már olyan szellemi nagyságok vizsgálták meg, mint Laoisier, Lalande, Davy, Watterton, Dumas, Kotzebus, Secchi, Hurter. Denze pedig tanítványaival együtt ment ki Milánóból megvizsgálására. Az ereklyetartót azonban még ezek kedvéért se nyitotta ki az egyház, mert a szentek vére nem azért van, hogy vegyi retortákban méricskéljék s az egyház nem cirkusz, mely csodákat produkál s azt mondja: Tessék besétálni. Mikor azonban a tudomány annyira haladt, hogy ezt a vizsgálatot a szent vér érintése nélkül is el lehetett végezni, akkor már készséggel és így Sperinceo és Raffaele tanárok 1902. szeptember 16-án, tehát három nappal a szokásos csodás esemény bekövetkezése előtt meg is állapították, hogy az a szilárd anyag, mely az edény fenekén van, valóban vér.

Akik azt hiszik, hogy a dolgot egyszerűen két papnövendék patikai látogatásával lehet elintézni, nem is sejtik, hogy már 1795-ben is egyetemi tanárok vizsgálták a dolgot, s Fergola tanár például megállapította, hogy május 2-án 24,4°C volt, mikor a vér megalvadt, a negyedik napon 26,4, az ötödiken 23,8, a kilencediken 19,4. Viszont 1879. szeptember 19-én Govi és De Luca egyetemi tanárok megállapítása szerint 30, 27 és 25 foknál történt meg az olvadás, ami teljesen ellenkezik a testek törvényeivel, mert hiszen ugyanazon anyagnak mindig pontosan ugyanaz az olvadási foka. De megállapították, hogy még az ereklyetartó súlya is változik ilyenkor, ami teljes képtelenség, ha a természet törvényei között maradunk. Sperindeo 1901-ben kipróbált érzékeny mérleggel mérte meg az ereklyetartó súlyát akkor, mikor a benne levő vér felemelkedve az egész tartót megtöltötte s ekkor súlyát 1,015 kilogrammnak találta, míg a csodás jelenség elmúltá után a súly csak 0,987 kiló volt. 1905. szeptember 19-én ismét 1,015 kilogramm volt, de 21-én este hatkor már csak 1,004. (A hőmérséklet 25°C volt.)

*

Először engem is meglepett, hogy a máriapócsi (Szabolcs megye) Mária-kép könnyezése is valódi tehát természetfeletti jellegű volt hivatalos egyházi megállapítás szerint is, s nem is gondoltam volna, hogy emellett milyen meggyőző bizonyítékok szólnak.

1696. november 4-től 14 napon át szüntelenül, azután december 8-ig megszakításokkal könnyezett a kép. Gróf Corbelli János tábornok, Cusani örgróf, de Paz gróf ezredes és Krucsay Szabolcs megyei alispán is ott vannak a kihallgatott bizonyító tanúk között.

Mivel azt híresztelték, hogy család az egész és a falon keresztül nyomnak a kép szeméhez vizet (Máriapócs tudvalevőleg erős protestáns vidéken fekszik), Corbelli, a katonai parancsnok körülbelül 300 ember jelenlétében levetette a falról a képet. A kép a vizsgálat alatt is könnyezett. A kinevezett bizottság 26 napon át több száz olyan embert hallgatott ki, akik jelentkeztek, hogy látták. Maga gróf Corbelli tábornok is eskü alatt vallotta, hogy nemcsak látta, hanem kezével fel is fogta és ismételtelen feltörölte a lefolyó könnyeket. Olyan nagy híre volt az esetnek, hogy Lipót király elvitette Bécsbe a képet s Máriapócsnak egy másolatot küldött helyette.

A valódi kép Bécsben már nem könnyezett, de a máriapócsi másolat már 1715-ben újra. Ez persze nemcsak furcsa, hanem nagyon is érthető, hiszen világos, hogy nem a kép teszi a csodát, hanem Isten. Ellenben azt bizonyítja, hogy nem tömeg- vagy autoszugesztzióról van szó, mert akkor a valódi kép Bécsben is könnyezett volna (kivált a jámbor Lipót egész bizonyosan látta volna), ellenben otthon, Pócon, kinek jutott volna magától eszébe, hogy a másolat is ugyanolyan csodatevő, mint az eredeti volt? Augusztus 1-jén, csütörtökön kora reggel Papp Mihály és Molnár János kántor vették észre először. Aznap érkezett oda Bizánczy György nagykállói esperes és délben többekkel egyetemben ő is látta. Aztán Liess főhadbiztos és családja. Pénteken (augusztus 2-án) Kulkáné, előkelő asszony jött át Nyíregyházáról, akinek jelenlétében a kép annyira könnyezett, hogy könnye az alája tett tányérra is legördült. Ugyanaznap délben Nyárády Miklós, kálvinista szolgabíró is tanúja volt a csodálatos jelenségnek. „Én mindezt saját szememmel látom – mondta –, és ezen könnyezésről nemes Szabolcs vármegyének is jelentést teszek.” Elment megnézni Nemes Tisza Boldizsár is feleségével, Kormos Erzsébettel, akik szintén kálvinisták. Látta egy Molitoris nevű (s neve után ítélve valószínűleg lutheránus) úr is. Estefelé a könnyezés szünetelni kezdett. Ötödikén, hétfőn déltájban azonban ismét megindult. Papp Ferenc, kárászi görög pap az egészen a kép alá tett tányérkáig legördült két könnyecsepttel kendőjével fel is törölte s emlékül magával vitte.

Végül 1905-ben (kisgimnazista koromban) december 3-19-ig, 30-án és 31-én újra könnyezett a pócsi Mária kép. Emlékszem, hogy az újságban (keszthelyi kosztadómnak akkor a Budapesti Hírlap járt) mint néhány soros napihír volt benne s hogy a házban lakó felvilágosult szociáldemokrata cipészsegéd nagyot nevetett rajta s gúnyos megjegyzést tett a papok pénzszerzési módjaira. Ilyen gúnyos és fölényes megjegyzések hallatára (cipészsegédek részéről) igazán nem gondoltam volna még akkor, hogy a dolog annyira komoly volt, hogy az egyházi hatóság akkor is érdemesnek találta megvizsgálni s e célra papokból és világi szakértőkből álló vegyes bizottságot nevezett ki, mely a természetfeletti jelleget ismét megállapította.

Meghívták a vizsgálat ellenőrzésére Szabolcs vármegye protestáns alispánját is, ő azonban elhárította magától ezt a megtiszteltetést. Úgy látszik műveltségével nem tartotta összeegyeztethetőnek, hogy egy csoda megtörténének még csak a megvizsgálásába is belebocsátkozzék. Furcsának kell tartanunk eljárását, mert ha a csoda megállapítása kedvéért nem is, legalább a papi csalás, vagy legjobb esetben a katolikus butaság leleplezése céljából igazán érdemes lett volna elfogadni a szerepet. Hiszen eredményeként az egész világ a papokon röhögött volna, az alispán úr pedig a világ legnépszerűbb emberévé vált volna, akinek nevét még a mexikói és a bolíviai félművelt gauchók is tisztelettel emlegették volna. Egyébként is szabad volt-e túrnie a további népbutítást a megye kálvinista alispánjának, mikor ilyen nagyszerű alkalom nyílik számára a leleplezésre?

A bizottság előtt akkor is egész sereg tanú jelentkezett s vallotta eskü alatt, hogy a könnyezést látta, többek között Wirtzfeld Jenő református (lehet, hogy megkeresztelkedett zsidó, bár akkor még nem igen volt divat a zsidók megkeresztelkedése) gyógyszerész, Petróczy János, 48 éves királyi járásbíró Nyírbátorból, Püngür József, 50 éves református vallású segéd-telekönnyvezető, szintén Nyírbátorból, Dr. Janicsek József, eperjesi gimnáziumi tanár, ifj. Gergelyffy Dezső, 26 éves ügyvédjelölt stb. Mindegyik tanú elmondta vallo-másában, mit látott és mikor. De a bizottság a működését – még a tanúkihallgatások előtt – azzal kezdte, hogy levetette a helyéről a képet, hogy lássa, mi van mögötte a falban, s magát a képet is megvizsgáltatta dr. Ekkert László műegyetemi vegyésztanársegéddel, akinek a levételben Wirtzfeld Jenő, református gyógyszerész és Bulhányi Ernő izraelita körorvos segédkezett. Megállapították, hogy a könnyezés se a mögötte levő fal állapotából, se a kép vegyi összetételéből meg nem magyarázható.

Egyébként vagy 20 éve egy mezőgazdasági szaklapban azt is olvastam, hogy a máriapócsi templom falán emberemlékezetnél régebb idő óta méhek fészkelnek s hogy azoknak ilyen időn át ugyanazon helyen való megmaradása is egyedülálló és megmagyarázhatatlan dolog.

*

Aztán ott van Neumann Teréz esete Konnersreuthban, Bajorország csehországi határvidékén. Falusi szabó lánya, 1898-ban született és kilenc élő testvére van. 1918 márciusában megbetegedett annyira, hogy 1919. elejétől kezdve már 100%-os rokkantjáradékot kapott, 1919 márciusában meg is vakult. 1923-ban élőhalott volt. Ekkor kis Szent Teréz azon a napon, mikor boldoggá avatták (1923. április 29.), egy pillanat alatt meggyógyította vakságából. Végül 1925. május 17-én, szentté avatása napján minden más betegségéből is.

1926 böjtjén megjelennek testén Krisztus sebhelyei, a stigmák. Elragadtatásaiban, amikor teste teljesen érzéketlen és többször az egyensúly törvényeit meghazudtoló helyzetben van, végigéli Krisztus kínszenvedéseit, ismerős az akkori Jeruzsálemben, hallja és ismételni is tudja az akkori arám nyelvű beszédet. Ilyenkor távolba is lát és gyakran az emberek lelkében is olvas. A legfőbb azonban az, hogy azon a kis szentostyadarabon kívül, mellyel naponta megáldozik s azon a pár csepp vízen kívül, melynek segítségével ezt lenyeli, 1926. december 23-a óta, tehát több mint 30 éven át úgy élt, hogy se nem evett, se nem ivott semmit.

Mindez egyébként nem is újdonság a katolikus egyház életében, mert az 1850. január 3-án, Bois d' Haine-ben (Belgium) született és 1883. augusztus 15-én elhunyt Lateau Lujza, szintén stigmatizált volt, szintén meg tudta különböztetni az át nem változtatott ostyát az Ol-táriszentségtől (számtalan kísérletet tettek vele) és 1868. április 24-től kezdve ő se evett és ivott semmit haláláig. Belgium Franciaország és Anglia között, tehát úgyszólván a művelt világ középpontjában van. Lateau Lujzát és a vele kapcsolatos jelenségeket orvosok és egyetemi tanárok serege szinte agyonvizsgálta (csak 1870-ben száz orvosnál több vizsgálta meg) és számtalan művet írtak róla, köztük sok orvosit. A dolgot tehát nem lehet egyszerűen úgy elintézni, hogy nem hiszem, ennél kevésbé azzal, hogy család.

Neumann Terézzel is ma már több száz könyv jelent meg, őt is agyonvizsgálták az orvosok, egyetemi tanárok, orientalisták (hogy tényleg arámok-e azok a szavak, melyeket elragadtatásai alatt hall) s magukat a jelenségeket olyan szakemberek is mint tényeket elismerik, akik egyébként mindent természetesen szeretnének magyarázni. Olyan nevetséges nagyképszerűséggel akarják például a dolgot elintézni, hogy éveken át való koplalását azzal a tudákos szólammal próbálják elintézni, hogy kvalitatíve (minőségileg) még meg lehetne magyarázni a dolgot, hiszen egyes állatok is elvannak étel-ital nélkül egész télen át, csak „kvantitatíve” úgyse lehet megmagyarázni, akkor minek emlegetni azt, hogy „kvalitatíve” meg lehet? Pedig „kvalitatíve” se lehet. Nemcsak azért nem, mert Neumann Teréz nem denevér, hanem ember, hanem azért se, mert a téli álomba merülő állatok a zsírjukból élnek télen át s ezért elhízva alszanak el s lesóványodva ébrednek fel, tehát nyilvánvaló, hogy télen át az előzőleg összegyűjtött energiából élnek. Neumann Teréz pedig – mint majd látni fogjuk – évek óta tartó koplalása után se veszített semmit a súlyából. Ez tökéletes képtelenség a természet törvényei szerint.

(Nem készakarva koplal, hanem azért, mert nem tud semmit lenyelni. (Dr. med. Georg Ewald, az erlangeni egyetemen a pszichiátria professzora „Die Stigmatisierte von Konnersreuth” című, a Münchener Medizinische Wochenschrift 1927. 46. számában, de különlenyomatban is megjelent tanulmányában azt írja (31. o.), hogy még a szentostyát se nyeli le, hanem az titokzatosan eltűnik a szájából.) Lateau Lujza is ezért kezdte el a koplalást.)

Neumann Teréz, mikor Krisztus kínszenvedését éli át, nemcsak oldalsebéből, kéz- és lábseibéből vérzik, hanem a fején is (mintha töviskorona lenne rajta) és a szeméből is. Hogy

csütörtök estétől egész péntek délig tartó vérzései alatt mennyi vért veszít összesen, természetesen bajos megmérni. Oly soknak látszik, hogy a néző több literre gondol, Dr. med. Richard Stephan frankfurti főorvos azonban a Frankfurter Zeitung 1927. november 25-i és 26-i számában megjelent „Kritische Gedanken zum Phänomen von Konnersreuth” című tanulmányában csak 100 köbcentiméterre becsüli. Azonban ez is éppen elég minden héten, kivált mikor Teréz nem csak nem eszik, hanem nem is iszik. Honnan veszi hát azt a sok energiát és nedvességet, amit elveszít?

Dr. Stephan ugyanítt azt is megállapítja, hogy részint a vérveszteség, részint a kiállott kínok miatt Teréz alig több, mint fél nap alatt hét fontot (3,5 kiló) veszít súlyából (mások máskor még ennél is sokkal nagyobb súlyvesztéseket állapítottak meg), de ugyancsak Dr. Stephan állapítja meg, aki pedig, mint láthatjuk, nem nagyon hajlamos a túlzásokra, hogy az elvesztett testsúly még aznap délután (!) újra kiegyenlítődik. Vajon honnan, ha se nem eszik, se nem iszik? De ha enne, akkor is lehetetlen volna a dolog ilyen rövid idő (mindössze néhány óra) alatt.

Az orientalisták viszont megállapították, hogy valóban arám nyelvűek azok a szavak, melyeket Teréz elragadtatásaiban hall, mégpedig Krisztus korabeli kiejtésben. Dr. Wessely bécsi orientalista és papiruszkutató a bécsi „Leo-Gesellschaft”-ban tartott előadásában és a Reichspostban közölt cikkében ezt kétségkívül megállapította. Azt mondta például Teréz, hogy Júdás így üdvözölte Jézust elfogatásakor (mikor megcsókolta): „Schalama, Rabbuni!” Ez arámul annyit tesz: Üdvözlég, Mester! Azt mondta, hogy mikor az apostolok meglátták Júdást a katonákkal jönni, izgatottan ezt kiabálták neki: Magéra, baisebus gannaba, gannaba magéra baisebuba!

A szakértők eleinte ezt a mondatot nem értették. A zavar oka az volt, hogy a Júdás-korabeli arám nyelv tele volt görög szavakkal, hiszen a zsidók akkor, mint már az evangéliumokkal kapcsolatban is mondtuk, erősen a görög kultúra hatása alatt álltak. A „magéra” is görögből átvett szó, mely a görögben machaira (s ez a Lukács evangélium görög szövegében is szerepel a megfelelő helyen: 22,49). A mondat értelme tehát ez: „Kardot! Le vele! Ördög-fajzatja! Tolvaj!” A poroszlók aztán Teréz szerint „Jeschua Nasarija”, a názareti Jézust keresték és Jézus azt felelte nekik: „Ana” (én). Ez is arámul van. Ha héberül beszélt volna: anochit kellett volna mondania.

Ami Neumann Teréz legnagyobb csodáját, az évtizedeken át való étel-ital nélkülséget illeti, szinte képtelenség még elgondolni is, hogy a leány és szülei hazudnának, titokban tehát enne-inna s így becsapná a világot. De egyébként legalább 1927. július 14-től 28-ig, tehát 14 napon át ellenőrizték is ezt a teljes ételtől-italtól való tartózkodást. Négy megesketett, külön erre a célra kiválasztott, legszakképzettebbnek és legmegbízhatóbbnak talált betegápoló apáca végezte az ellenőrzést dr. Seidnek, Teréz kezelőorvosának felügyelete és irányítása alatt úgy, hogy ez idő alatt Teréz se éjjel, se nappal egy pillanatra se maradt felügyelet nélkül.

Mindenről jegyzőkönyvet vezettek, de úgy, hogy még a csodát nem hívó Dr. Ewald pszichiátria-professzor is elismeréssel adózott művében (41. o.) annak a „lelkiismeretességnek”, „pontosságnak”, annak az „elfogulatlanságnak” és „józan ítélőképességnek”, melyről az illető nővérek a jegyzőkönyvekben tanúságot tesznek. Minden váladék (például köpés) mennyiségét megmérték, sőt még annak a víznek a mennyiségét is, melyet szájomosáskor a szájába vett és utána kiköpött, hogy nem nyelt-e le belőle. Megállapítják a jegyzőkönyvek, hogy széklete a 14 napban egyáltalán nem volt, vizeletének összmennyisége 14 nap alatt összesen 525 köbcentiméter, tehát elenyészően csekély volt. A normális emberé ennél egy nap alatt is több.

Az orvosi vizsgálat a vizeletben sok acetont és ecetsavat talált, ami az éhezés jellegzetes bizonyítéka. Érdekes azonban, hogy az ellenőrzés befejezése után két napra a vizeletben ugyanezt már csak nyomokban találták meg, augusztus 5-én pedig már egyáltalán nem, pedig

akkor is épp úgy nem evett, mint az ellenőrzés alatt. Ewald professzor kijelentette, hogy bár az ellenőrzésben a legkisebb hibát vagy mulasztást se tudja megállapítani, az eredmény mégis annyira hallatlan, hogy csak akkor lehetné el, ha Teréz ellenőrzés céljából bevonulna egy klinikára.

Azóta már sokszor előkerült ez a kérdés s maga Teréz végül papi rábeszélésre és azon szolgálat miatt, amit a vizsgálat eredménye az emberiség hitére tenne, hajlandónak mutatkozott rá, azonban apja, egy rendkívül önérzetes és makacs bajor paraszttípus, aki már azt a 14 napi ellenőrzést is rossz szemmel nézte, mert sértésnek találta az ő becsületükre, semmi rábeszéléssel se volt rávehető arra, hogy lányának a klinikára való beszállítását megengedje. Azt mondta, aki nem akarja hinni, amit ők állítanak, ne higgye. Ő sohase mondta senkinek, hogy higgye. Az ő lánya nem komédiás, aki produkálni akarja magát az emberek között.

Egyébként ez a 14 napos ellenőrzés is teljesen eldönti a dolgot, mert Teréz ez alatt más táplálékot nem vett magához, mint a naponkénti áldozásban. Mivel azonban nyelni nem tud, áldozáskor még a szentostyának is csak vagy egy nyolcadát kapta. Így két hét alatt csak két egész ostya jönne ki, de ha hármat számítunk, akkor is mindössze 0,39 gramm az a táplálék, amit két hét alatt magához vett. Ez magyarul azt jelenti, hogy egyáltalán nem táplálkozott. Hogy a szentostyát le tudja nyelni, minden alkalommal 3 köbcentiméter vízzel kapta. Ez 14 nap alatt 45 köbcentiméter, s megfelel vagy 3 evőkanálnyi víznek. Tehát magyarul beszélve megint csak azt kell mondanunk, hogy nemcsak nem evett, hanem nem is ivott semmit 14 napig. Ha most meggondoljuk, hogy minden héten csak vért vesz el 100 köbcentimétert még Ewald rendkívül alacsony becslése szerint is, tehát a két hét alatt csak a vérvesztés volt 200 köbcentiméter, testsúlyából azonban a kétheti ellenőrzött koplalás alatt semmit sem veszített, akkor így is tökéletes képtelenséggel állunk szemben. A természet ismeretlen erőiről se beszélhetünk, mert amit itt tapasztalunk, az nem felülmúlja a természet ismert erőit, hanem homlokegyenest ellenkezik velük.

Teréz súlyát mindig cipő nélkül s testén ugyanazon ruhákkal mérték meg. Az ellenőrzés megkezdése előtt való nap, július 13-án 110 font volt. Július 16-án, szombaton tehát elragadtatásai, kínszenvedései és vérvesztése után való napon, 102 font. Utána való szerdán, július 20-án 108 font. Négy nap alatt tehát minden evés nélkül nem fogyott, hanem három kilót – hízott. Az lehetséges, hogy valaki 14 napot evés nélkül kibírjon (már ivás nélkül kevésbé), de az nem lehetséges, hogy koplalása miatt le se soványodjon. Az pedig egészen képtelenség, hogy még hízzon is.

Érdekes azonban, hogy az egyház sem Lateau Lujzát nem avatta szentté, sem Neumann Terézzel kapcsolatos jelenségekről nem mondta ki, hogy isteni eredetűek úgy, mint például a máriapócsi kegyképpel kapcsolatban kimondta. Hogy Neumann Teréz csodái valóban csodák, azaz természetes erőkkkel meg nem magyarázhatók, az bizonyos, de hogy csakugyan isteni csodák, nem pedig ördögiek, az már nem annyira bizonyos.

Érdekes az is, hogy betegségét az orvos már csodás meggyógyulása előtt mint hisztériát kezelte. A stigmákat és a vérzést se teljesen lehetetlen esetleg autoszugesztióval magyarázni. Ezeket esetleg tehát még ördög nélkül is meg lehetne érteni. Azonban mégse ilyen egyszerű gyógyítani szugesztióval s különösen nem egy pillanat alatt s nem úgy, hogy többet sohase térjenek vissza. Aztán, hogy Neumann Teréz az idegbeteggel éppen ellenkező tulajdonságokkal bíró egyén, azt még azok az orvosok is elismerik, akik egyébként csodát nem hajlandók látni esetében.

Betegsége előtt olyan erős volt, hogy másfél mázsás zsákokat vitt fel a hátán a padlásra. Nem különc és sohase volt az. Inkább vígságra hajló kedélyű. Igen józan, természetes esze van és nem is jámborkodó hajlamú. Például nem vallásos dolgokról is szeret beszélgetni, sőt ő maga nem is szokta arra terelni a beszéd tárgyát, ha éppen nem az volt a téma. De arám be-

szédét s különösen étel-ital nélküliségét s ennek ellenére testsúlya egyformaságát, sőt vérzései után jelentős súlyvesztésének táplálék nélküli gyors visszaszerzését úgyse lehet semmiképpen se magyarázni természetfeletti elem nélkül. Így aztán tulajdonképpen céltalan is arról beszélni, hogy a nála tapasztalható jelenségek közül vannak-e olyanok is, melyek esetleg természetes erővel is megmagyarázhatók.

Már most arra kérdésre, hogy isteni vagy ördögi-e az az erő, mely vele kapcsolatban működik, csak vagy 90%-ban mondhatjuk, hogy isteni. Valami kis lehetőség tehát van arra is, hogy nem isteni. Ez esetben pedig csak ördögi lehet. Egy magyar jezsuita atya például, aki Konnersreuthban járt, cikket írt, hogy az esetet nem tartja Istentől eredendőnek. Ő nem találta szentnek Terézt. Azt írja, olyan félvállról és fölényesen beszélt övele, hogy kevélynek találta. A szentek fő tulajdonsága pedig az alázatosság. Mások azonban – s eléggé joggal – azt felelték erre, hogy Terézt annyian zaklatják, annyi kíváncsi, faggató emberrel van dolga, hogy még ha szent, akkor is szinte lehetetlenség, hogy teste-lelke meg ne unja a dolgot és ez néha, mikor például idegkimerült, akaratlanul is meg ne lássék viselkedésén.

A egyensúly törvényeivel ellenkező dolgok – láttuk – a spiritizmussal kapcsolatban is előfordulnak, emiatt tehát nem kell a dolgot feltétlenül Istentől eredeztetni. Az arám beszéd miatt se. A kezemben van például egy angol könyv reklámja: „Ancient Egypt Speaks” (A régi Egyiptom beszél) by A. Howard Hulme and Frederic H. Wood és azt állítja, hogy „ez a könyv megdöbbentő kielégítése a régi egyiptológusok azon hő vágyának, hogy megfejtsék a régi egyiptomi nyelv kiejtőmódját”. Egy fiatal észak-angliai lány, mint beszélő médium, szolgáltatotta e 3300 éves emlékeken talált írás kiejtésének megoldását. Aztán felsorol 18 angol folyóiratot, mely a könyvet elismerőleg ismertette. Eszerint tehát Neumann Teréz Krisztus korabeli arám beszédje is megmagyarázható ördögi beavatkozással is, mint a spiritizmusban.

Még koplalása s ennek ellenére se változó testsúlya, sőt vérvesztése által megcsökkent testsúlyának táplálkozás nélkül való visszaszerzése – bár feltétlenül csoda, tehát természetfeletti – se követel feltétlenül isteni beavatkozást. Mikor a szeánszokon materializálódva, azaz látható alakban jelennek meg szellemek, ezek az ehhez szükséges anyagokat a médium testéből veszik s Raupert állítása szerint ilyenkor a médium, aki eszméletlenül fekszik, még 20 fontot is veszít súlyából, amelyet aztán, mikor a szellemjelenségek elmúltak és transzából felébred, rögtön ismét visszaszerel. Ha ugyanezeket a jelenségeket Neumann Terézben is a sátán, nem pedig Isten idézné elő, akkor a súlymegőrzéséhez, sőt súlygyarapodásához szükséges energiát és anyagot természetesen nem teremti, nem a semmiből, hanem a már meglévőből, esetleg más személyektől veszi, lopja el, mint ahogyan a spiritizmusban is a médium testéből veszi azt az anyagot, mely látható alakban való megjelenéséhez szükséges és aztán újra visszaadja neki.

Másrészről azonban az isteni eredet mellett olyan erős érvek szólnak, hogy mégiscsak azt kell mondanunk, hogy a vele ellentétes magyarázatra még tíz százaléknyi valószínűség se jut. Neumann Teréz plébánosa, az egészen kiváló pap, Naber, aki Terézt legjobban ismerheti, istenieknek tartotta a vele kapcsolatos jelenségeket. Lehetetlenség is, hogy ha a sátán csinálná, ennyi idő alatt semmivel se árulta volna el magát. Láttuk, hogy a spiritizta szeánszokon még fél óra is alig telik el, hogy a hozzáértő megfigyelő ilyes áruelő jelenségeknek nyomára ne jöjjön.

De látjuk az isteni csoda három ismertetőjelét: a bölcsességet, az erőt és a szentséget is. Neumann Teréz vitán felülően kifogástalan erkölcsű és feddhetetlen volt egész életében. Udvartólója sohase volt, sőt még csak nem is táncolt soha, pedig 20 éves volt már, mikor először megbetegedett és nem volt csúnya lány. Ahhoz a nagy csodához, hogy negyed századon át élt étel-ital nélkül, erőben se hasonlíthatók a spiritizmus materializációs csodái s azt se mondhatjuk, hogy céltalanok vérzései, kinszenvedései és elragadtatásai, hogy csak rémítenek

s iszonyattal töltik el a szemlélőt, mint a spiritizmus csodái. Éppen ellenkező az igazság. Akik Neumann Terézt pénteki elragadtatásában és kinszenvedései közepette, vértől előntve látják, épülnek rajta és megértik, mit jelent a bűn s milyen nagy dolog Istent megbántani, mennyit kell emiatt szenvedniük még azoknak is, akik más helyett vezekelnek s azt is látják belőle, milyen sorsa lesz majd az igazi bűnösnek.

Feltűnő például s szinte döntő bizonyíték az isteni jelleg mellett, hogy még nem hívó s nem katolikus tudós-szemlélőkre is vonzó, nem pedig taszító hatást tett a vérben úszó, kinszenvedésektől vonagló leány látása. (A Szakácsiban ájultan vonagló, eltorzult arcú, izzadságban vonagló „látó”-kat visszataszító volt nézni.) Dr. Stephan például, az említett frankfurti orvos ezt írja: „A Mater Dolorosa egy előttem ismert képe se tudja a lelki kinszenvedés megtestesítését oly intenzitással kifejezni mint a konnersreuthi parasztlány élő képe”.

A protestáns Dr. Fritz Gerlich pedig egyenesen ezt írja: „Még soha se láttam ilyen, szinte földöntúli szépségű asszonyarcot”. Ez a Dr. Gerlich háromszor is írt Neumann Terézről (mind a háromszor a „Die Einkehr” című lap 1927. évi évfolyamában).

Egyébként a mi szempontunkból kisebb jelentőségű az a kérdés, hogy Neumann Teréz esetében az Isten vagy az ördög tette-e a csodát, mert a lényeg az, hogy csodával van dolgunk, az pedig egészen vitán felül áll.

*

Világhírűek aztán a Boldogságos Szűz fatimai megjelenései, melyeket az egyház szintén hiteleseknek és istenieknek nyilvánított. Fatima egy 3000 lakosú község Portugáliának majdnem a kellős közepén. Vasárnapon, 1917. május 13-án dél körül juhaik legeltetése közben jelent meg a Szent Szűz a 9 éves Francisco Martonak és testvérének, a 7 éves Jácintának és unokatestvérüknek, a 10 éves Lucia Santosnak. Egyik se tudott közülük írni-olvasni. A jelenés azzal adta magát tudtul a gyerekeknek, hogy derült ég ellenére villámlott, a villámlás megisméltódott, aztán egy magyalbokor fölött lebegve fényesebben, mint a nap, egy csodaszép nő jelent meg előttük. Csak 15-18 évesnek látszott és megnyugtatta a gyerekeket, hogy ne féljenek. Azt mondta, azért jött, hogy megkérje őket, hogy hatszor egymás után, tehát egész októberig minden hónap tizenharmadikán ugyanebben az időben itt megjelenjenek. Majd októberben, mondta, megmondom, ki vagyok és miért jöttem. Többi közléseit a rövidség okáért nem ismertetem.

A következő hónapban, júniusban már vagy 50 kíváncsi vagy ájtatoskodó volt jelen a második jelenéskor. Ezek egyike azt vallotta, hogy nem látott semmit, hallani is csak azt hallotta, amit Lucia mondott a titokzatos égi nőnek, az égi nő hangját azonban nem hallotta. De a jelenés végén a magyalbokor minden levele arra (kelet) felé fordult, amerre Lucia szerint a nő az égbe távozott, mintha csak a palástja széle súrolta volna a leveleket. Érdekes, hogy Francisco, aki pedig a nőt minden esetben látta, a hangját se az első esetben, se most nem hallotta. E második alkalommal a nő azt is mondta nekik, hogy imádkozzák minden nap a szentolvasót (az ő karján is az csüngött) és hogy tanuljanak meg írni-olvasni.

A harmadik, július 13-i jelenéskor már vagy 2000 (egyések szerint 5000) jelenlevő is volt. Ekkor ismét azt mondta az égi nő, hogy októberben mondja majd meg a nevét és hogy akkor nagy csodát is fog művelni, hogy mindenki higgyen. Lucia, a gyerekek közül a legnagyobb, ekkor is és a következő alkalmakkor is egész sereg kérést, például betegek meggyógyítását kérte a jelenéstől, aki az effajta kívánságokra mindig azt felelte, hogy egyesek kérése még az év folyamán (tehát nem azonnal) meghallgatásra talál, de egyeseké nem. Figyelmeztette aztán a gyermekeket, hogy engeszteljék Istent a bűnösökért s szenvedjenek szívesen másokért. Ismételten közölt a gyermekekkel titkokat is, melyeket a főszolgabíró később még börtönnel, sőt elevenen való elégetéssel való fenyegetéssel (melyet – gyerekek lévén még –

el is hittek) se tudta belőlük semmiképpen se kivenni. A nő ekkor Luciának a pokol borzalmaiba is betekintést engedett, hogy lássa, mit érdemel a bűn és hogy sajnálni tudja a bűnösöket. Azt már az első jelenéskor megmondta kérésükre mind a három gyereknek, hogy ők a mennybe fognak jutni. Jácinta és Francisco hamarosan utána meg is halt s csak Lucia maradt életben, aki apáca lett. A jelenlevő több ezer néző közül most se látta és hallotta az égi nőt senki (ami mindenestre eléggé bizonyítja, mennyire nincs tömegszugesztió), de mindenki látott egy fehér felhőcskét lebegni ott, ahol állítólag a nő volt, a jelenés tartama alatt pedig a nap fénye feltűnően lecsökkent, viszont a nő eltűnte után ismét visszanyerte erejét.

Az erősen egyházellenes főbíró erőszakkal megakadályozta, hogy a gyermekek a negyedik, tehát augusztusi jelenésre elmehessenek. Ekkor már 15-20.000 ember várt a gyermekekre, de a főbíró értük ment s azzal az ürüggyel vette rá őket a kocsijába való beszállásra, hogy a jelenések helyére, a Cova da Iriára szállítja őket. Azonban előbb a plébániára, onnan pedig székhelyére, a Vila Nova Ouerembe vitte őket. A jelenések színhelyén várakozó tízezernyi tömeg hiába várta hát a gyermekeket. Hogy a tömeg csalódottságában és felháborodásában nem csinált zendülést, az csak annak köszönhető, hogy még így is kielégült a várakozásuk.

A későbbi egyházi vizsgálat folyamán a jelenlevők közül sokan vallották, hogy a nőt ugyan nem látták (senki se látta, tehát ennyire nem jelentkezett a tömegszugesztió), de látták, hogy a jelenés a gyerekek távolmaradása ellenére is ott volt. A villámlást ugyanis mindnyájan látták s két olyan erős mennydörgést is hallottak, hogy sokan az első pillanatba szaladni kezdtek félelmükben, mert azt hitték, hogy valami ágyú vagy gépfegyver. Csakhamar megnyugodtak azonban, mert látták, hogy a felhők szivárványszínben kezdenek ragyogni annyira, hogy a magyalbokor levelei színes virágnak látszottak tőle. Vagy tíz perc múlva (a jelenés távoztával) a felhő felemelkedett és eltűnt.

De a hibájukon kívül elmaradtak pótlására a gyerekek is kaptak egy jelenést augusztus 19-én, vasárnap. Hogy mennyire nem lehetett ez csak képzelődés vagy autoszugesztió, mutatja, hogy most nem a Cova da Iriában, hanem egész másutt a Valinhosban, pedig a gyerekek bizonyára azt hitték, hogy az égi nő a Cova da Iriához van kötve. Hogy mennyire nem számítottak a jelenésre, mutatja, hogy most is juhaikat legeltették ugyan, de Jácinta helyett most Francisco másik testvére, egy fiú, Joaõ (János) volt velük.

Amint ugyanis legeltettek, egyszerre csak vesztetni kezdett fényéből a nap, úgy, mint olyankor szokott a Cova da Iriában, mikor az égi nő megjelent és Lucia a villámlást is észrevette. Gyorsan hazaszalasztotta tehát Joaõt Jácintáért. Mikor Jácinta megérkezett, csakhamar jött a második villámlás s a nő is megjelent szintén egy magyalbokor felett, de ez nagyobb volt, mint a Cova da Iria-i, mert ez fának is beillett. A nő sajnálkozását fejezte ki előttük, hogy megakadályozták őket a 13-i találkozásban s azt mondta, hogy emiatt az október 13-ára ígért csoda nem lesz olyan nagy, mint tervezte. Ismét buzdította őket a naponkénti olvasóimádkozásra s arra, hogy a még hátralevő két 13-i találkozásra pontosan jelenjenek meg, s azt is mondta nekik: „Imádkozatok és hozzatok áldozatokat a bűnösökért. Sokan jutnak ugyanis azért a pokolba, mert senki se hoz értük áldozatot és senki se imádkozik értük.” Érdekes és megint csak mutatja, hogy közel se olyan könnyű látomásokat látni, mint a hitetlenek a hívőkről gondolják, hogy a kis Joaõ, aki ezen a jelenésen volt jelen először, nem látott semmit. Pedig annyira nézte – mondta –, hogy még a szeme is megfájdult bele. Csak a három kiváltságos látott mindent, de mint láttuk, közülük is az egyik, Francisco, csak látott, de halani nem hallott semmit.

Szeptember 13-án megint vagy 15-20.000 ember jött össze a Cova da Iriában, úgyhogy a nagy tömeg miatt a gyermekeket alig lehetett még segítséggel is odajuttatni. Egy, az értelmiséghez tartozó szemtanú azt írja, hogy megint látták a Nap fényének elhomályosulását, mely minden jelenés alkalmával tapasztalható volt és ezt kivétel nélkül mindenki látta, aki ott

megjelent. Ez alkalommal a leiriai püspöki helytartó (a leiriai püspök hatáskörébe tartozik Fatima) is jelen volt egy pap kíséretében s arra lettek figyelmesek, hogy az emberek elkezdtek kiabálni: „Nézz oda! Nem látod?! Nézd! Ott! Jaj de szép!” Néhány száz méter magasságban a fejük felett egy fénygömböt láttak lassan kelet felé lebegni. A püspöki helytartó kíséretében levő pap utána egymás után ment oda a különböző embercsoportokhoz, megkérdezni, hogy látták-e, s mind erősítették, hogy igen.

A nő most is megjelent a gyerekeknek s többek között azt is megígérte, hogy októberi, utolsó megjelenése alkalmával Szent Józsefet és a kis Jézust is megmutatja majd nekik. A nézők a jelenésből most se láttak vagy hallottak semmit, azonban a fénygömbön és a Nap fényének szokásos elhomályosulásán kívül, mely ez esetben olyan nagy fokú volt, hogy a szemtanúk szerint „még a Holdat és a csillagokat is látni lehetett volna”, még az egész légkör is sárgás színt öltött, a magyalbokrot és a gyermekeket fehér felhő vette körül, az égből pedig sajátságos fehér pelyhek hullottak, mint a virágok vagy a hópelyhek s a földtől néhány méter magasságban eltűntek. Ezek a pelyhek más alkalommal is láthatók voltak s egyik alkalommal mag a leiriai püspök is tisztán látta őket. Antonio Rebelo Martins, az Egyesült Államok alkonzula 1924. május 13-án is észlelte őket, felvételt is készített róluk s felvételét tanúkkal és hivatalosan is hitelesítette. A képen a pelyheknek még árnyékuk is van, tehát nyilvánvaló, hogy testek.

Vége 1917. október 13-án megtörtént az utolsó és előre megígért csodás jelenés. Valóságos népvándorlás indult meg ekkor a Cova da Iria felé, pedig átkozott nedves, párás őszi nap volt s egész előtte való éjszaka (mikor útra indulni kellett) esett. Az izgalmat és érdeklődést nagyban növelték az egyházellenes lapok (akkor mind azok voltak az újságok Portugáliában, legalábbis azok, melyek nagyobb példányszámban jelentek meg s így közvéleményt jelentettek), melyek a legmegvetőbb gúnyt űzték az egész dologból s különösen gúnyolódtak az előre beígért nagy csoda fölött. Ott is volt az összes nagy lap tudósítója.

Lucia anyja – sajátságosan – nem hitt abban, amit a lánya elbeszél, sőt még azt se hitte el, hogy leánya maga is hiszi. Noha soha se hazudott még neki a lánya, most mégis azt hitte, hogy tudatosan szélhámoskodik s előfordult, hogy a jelenések közben is emiatt szidta és ütötte-verte. Később, a tapasztaltak hatása alatt, már kezdte ugyan kissé hinni a dolgot, de most az utolsó nagy jelenés és a nagy csoda előtt valóságos hisztérikus izgalmakat élt ált. Bizonyosra vette, hogy ha az ígért csodából nem lesz semmi – márpedig nemigen merte hinni, hogy lesz belőle valami –, akkor a tömeg az ő lányát ott menten agyonveri.

A jelzett időre a még mindig szakadó esőben összejött 50-70.000 ember. A hajdani magyalbokornak ekkor már még roncsai se voltak, mert már az előbbi jelenések alkalmával szétszaggatták és leveleit, mint szent emlékeket magukkal vitték a nézők. Pontosan dél volt, mikor Lucia felkiáltott: Villámlott! S már mondta is: „Ott van! Ott van!” Mellette levő kétségbeesett anyja pedig odasúgta neki: „Jól vigyázz gyermekem, jól megnézd, nehogy csalódásba ess!”

A nézők most is fehér felhőt láttak a gyermekek körül, olyanformán mint a tömjénfüst, de magából a jelenésből semmit se láttak, se nem hallottak semmit. A nő most megmondta, hogy ő a szentolvasó királynője. Azt kívánta, hogy ezen a helyen kápolnát építsenek neki, s szentolvasót pedig naponta imádkozzák. Kijelentette, hogy a háborúnak nemsokára vége lesz (az első világháború volt akkor) és hogy „az emberek ne bántalmazzák már tovább az Urat, mert éppen eleget bántalmazták már”.

A Szűzanya már távozóban volt, mikor Lucia elkiáltotta magát: „Nézzétek, a Nap!”

S az eső hirtelen elállt, a felhők szétszakadtak és a Nap korongja láthatóvá vált, de úgy hogy bele lehetett nézni, mint a Holdba. Aztán mint egy tüzes kerék, a tengelye körül mérhetetlen sebességgel forogni kezdett és közben sárga, zöld, vörös és lila sugárnyalábokat vetett

ki magából, úgyhogy a felhők, a fák, a sziklák a föld és az embertömeg a legképrázatosabb színekben úsztak. Aztán egy pillanatra megállt, s aztán megint újra kezdte a forgást és a színjátékot. Aztán megint pillanatnyi szünet s harmadszor is újra kezdődött a dolog, még tündöklőbben, mint azelőtt.

A tömeg lélegzetvisszafojtva s elképrázva állt. Egyszerre mindenkinek az az érzése támadt, mintha a Nap elvált volna az égboltozattól és esni kezdene feléjük. A rémület kiáltása szakadt fel a sok ezer torokból:

„Csoda! Csoda! Hiszek az Istenben! Ave Maria! Istenem! Irgalom!” – hangzott összevissza.

Sokan rémületükben térdre borultak s bűnbánóan mellüket verték. A csodás égi jelenség összesen körülbelül tíz percig tartott s a 70.000 jelenlevő mindegyike látta, akár hívő volt, akár hitetlen, akár művelt, akár műveletlen. De mint a későbbi kihallgatásokból kitűnt, látták még olyanok is, akik nem is voltak a helyszínen, hanem tőle 5-6 kilométerre levő otthonukban tartózkodtak. Az is általános tapasztalat volt, hogy a jelenlevőkön egy pillanat alatt megszáradt a rajtuk levő facsarásig vizes ruha.

A fatimai jelenéseket az egyház hivatalosan isteni eredetűnek nyilvánította. Ma Fatima a világ egyik leghíresebb búcsújáráshelye, melyet évente százezrek látogatnak, sőt a második világháború alatt magának XII. Pius pápának is volt a vatikáni kertekben Fatimával kapcsolatos látomása a Napban. Sok csodás gyógyulás is történt azóta Fatimában.

Jellemző azonban hogy az 1917-ben történt fatimai látomásokat az egyház hivatalosan még vizsgálat alá is csak 1922. május 13-án, azaz az első jelenés ötödik évfordulóján vette. Egyáltalán nem ragadtatta el magát az első lelkesedéstől, hanem várt, hogy mi lesz belőle. A vizsgálat is nyolc éven át tartott, és csak 1930. április 14-én fejeződött be. A döntés pedig csak 1930. október 13-án történt, tehát a napsoda és az utolsó jelenés tizenharmadik évfordulóján. Mindent lehet tehát mondani, csak azt nem, hogy az egyház könnyen elhitte Fatimát.

Lourdes

A jelenés

Lourdes-ban történt az a magán-kinyilatkoztatás, melyről azt ígértem, hogy a legalapossabban foglalkozom vele, mert vele kapcsolatban történtek a legkétségtelenebb és legjobban bizonyítható jelenkori csodák.

Lourdes Dél-Franciaországban van, a Spanyolországgal határos Pireneus-hegység lábánál. Nem falu. Már száz évvel ezelőtt is, mikor világhírűvé vált, tízezernél több lakosa volt, a plébánoson kívül három káplánja volt s már akkor volt helyi lapja: a Lavedan.

1858. február 11-én, a hamvazószerdát megelőző csütörtökön délelőtt történt, hogy Soubirous Ferencnek, egy napszámoszá szegényedett hajdani molnárnak két lánya, a 14 éves, de csak 11-nek látszó és se írni-olvasni nem tudó, sem a gyónáshoz és áldozáshoz még nem jártult idősebb Bernadette, a nála kisebb Toinette és a szomszédban lakó Abadie Janka elmentek fát szedni, mert otthon nem volt a főzéshez tüzelő. A város mellett folyik a Gave folyó, melyből egy malomárok ágazik ki és tér vissza szigetként egy rétet képezve, mely akkor egy La Fitte nevű úr volt. A lányok itt kerestek fát s eközben eljutottak a sziget azon sarkába, ahol a malomárok újra egyesül a folyóval. Itt a folyó egész a Massabielle-nek nevezett hegység lábánál folyik, melyben éppen a malomárok torkolatával szemben egy barlang van.

Az ároktorkolaton túl, a folyó partján sok víztől partra sodort ágat láttak, de hogy felszedhessék, ki kellett jutniuk a szigetről. Nem is volt ez nehéz, mert a víz éppen akkor nem lévén duzzasztva, csak bokáig ért a malomárookban. Azon a vidéken mezítlábra húzott facipőben (sabot) járnak az egyszerűbb emberek s ezeken a kislányokon is ez volt. Cipőjüket kezükben tartva tehát könnyen átkeltek az árkon, Bernadette azonban asztmás volt s ezért az ő lábán a facipőn kívül harisnya is volt. Neki tehát azt is le kellett előbb vetnie. De félt is belelépni a hideg vízbe asztmája miatt. Mivel azonban két társa nem törődött vele, hanem ott hagyta, mégis rászánta magát a dologra s vetni kezdte harisnyáját.

Miközben ezzel volt elfoglalva, szélzúgást hallott. Ijedten felnéz, de látja, hogy csönd van, a fák levelei mozdulatlanok. Folytatja hát tovább a vetkőzést, de még erősebb zúgást hall. Újra felnéz s látja, hogy az éppen vele szembenező barlangba rózsaszínű felhő száll alá, aztán pedig a barlang belsejéből egy fehérbe öltözött, fehér, derékig érő fátyolos, világoskék övű, 16-17 évesnek látszó csodaszép nő lép ki, karján lecsüngő olvasóval és szeretettel néz rá. Bernadette ott a réten azonnal térdre borult, kivette a kezéből olvasóját és elkezdett rajta imádkozni. A nő figyelemmel kísérte imádságát s végeztével – körülbelül egy negyed óráig tart az olvasó elmondása – ismét eltűnt a barlang belsejében s utána a rózsaszínű felhő is eloszlott.

Az első alkalommal tehát a nő nem szólt semmit.

Mikor a lányok visszajöttek az ágszedésből, Bernadettet még mindig térdre borulva s elbűvölten a barlangra nézve találták. Hazatértükben elbeszélte nekik, mit látott, húga pedig anyjuknak, s jellemző, hogy az anya egyszerű asszony létére se örült neki, hanem megrémült a dologtól. Féltette a gyermekét, mert valami beteges jelenségnek gondolta a dolgot. Meg aztán ördögi incselkedésre is gondolt. Ezért igen szigorúan megtiltotta neki, hogy a barlanghoz még egyszer elmenjen.

Így telt el a péntek és a szombat. Bernadette közben igen kívánczozott a nő látása után, társnői is kíváncsiak voltak rá, ők is szerették volna meglátni s így addig nyaggatták Soubirousnét, míg 14-én, vasárnap délután végre eleresztette őket. Azt remélte, hogy valószínűleg úgyse látnak majd semmit s így talán éppen ez lesz a legjobb mód kijózanodásukra. Bernadettet

a húgán, Abadie Jankán kívül még 5-6 társnője kísérté a szomszédságból. Most szenteltvizet is hoztak a templomból, hogy így győződjenek meg róla, nem ördög-e. Most természetesen nem a La Fitte-rétre, a szigetre mentek, hanem az árkon túl, a barlang tövéhez. Alig borult térdre Bernadette és kezdett el imádkozni, már örömmel fel is kiáltott:

„Ott van! Ott van!”

Erre Hillot Marie, egyik társnője, kezébe adta a szenteltvizet üveget:

„Hintsd meg hamar!” – mondta neki. Bernadette megette s monda a lányoknak, hogy a nő nem haragszik érte, hanem mosolyog rájuk. Bernadette azonban hamarosan meghalt a külvilág számára s olyan elragadtatásba merült, hogy társnői megrémültek külseje elváltozásától s egyikük felkiáltott:

„Jaj, ha Bernadette meghal!”

És rohantak a nem messze levő Savy-malomba segítségért. Nicolauné, a molnárné odaérve meghatva nézte az elragadtatásában tündérszép leánykát, akit hiába szólítgatott a lányokkal együtt. Érzéketlen volt minden hangra és minden érintésre.

Egyébként se a lányok, se ő nem láttak semmit, még olyan felhőféléket se, mint később a fatimai nézők (látszik mennyire nem volt hajlamos egyikük se a képzelődésre), csak azt látták, hogy Bernadette lát, mégpedig valami egész tiszteletreméltót. Nicolauné erre a fiáért ment, akit szintén valósággal elbűvölt az elragadtatott lány, de mivel valamit mégis tenni kellett, anyja biztatására óvatosan felemelte és hónaljánál támogatva elvitte magával a malomba. Bernadette szeme és feje még eközben is a látomást kísérte (hiába fordította el a fejét és fogta be a szemét a fiatal Nicolau), míg végre magához tért. Hamarosan megérkezett azonban a malomba vesszővel a kezében a gyermek felizgatott s kétségbeesett anyja is, akit a rémületükben hazaszaladt lányok riasztottak meg. Nicolauné azonban megnyugtatta s azt mondta neki, hogy örülhet, hogy ilyen lánya van.

18-án, csütörtökön azonban megint csak elengedte lányát a barlanghoz. Ekkor azért, mert tekintélyesebb egyének: Peyret Antónia és Milletné kérték meg. Nemrég halt meg ugyanis a leánykongregáció vezetője Latapie kisasszony és Peyret Antónia, aki rajongott érte, s arra gondolt, hogy talán az jelent meg és az akar kérni tőlük valamit. Mivel megígérték, hogy elkísérik a leányt és vigyáznak rá, valósággal elkeseredve bár, de mégis beleegyezett az anya.

Most kora reggel mentek, hogy a feltűnést elkerüljék. Bernadette imádság közbe megint hamarosan felkiáltott: „jön, ott van”, de a többiek most se láttak semmit. Az olvasó elvégzése után Antónia Bernadette kezébe adta a magával hozott tollat és papirost, hogy mondja meg neki, írja le oda, mi a kívánsága. Bernadette a barlang felé ment a papirossal a kezében, felágaskodott, de aztán üresen hozta vissza. A nő azt mondta neki, hogy „amit mondani akarok magának, azt fölösleges, hogy leírjam”. Utána pedig azt mondta neki: „Lesz oly jó és kijön ide két héten át minden nap?” Bernadette természetesen megígérte. A nő nem is franciául, hanem az ottani tájszólásban beszélt Bernadettel. Nem tegezte, hanem magázta, és mint látjuk, rendkívül finom udvariassággal szólt neki: „Nem ígérem meg, hogy ezen a földön teszszem boldoggá magát, hanem a másvilágon”. A jelenlevők a hangokból se hallottak semmit, csak azt látták, hogy Bernadette beszél, és hogy választ is kap.

Soubirous-né Bernadette ígérete után, meg mert Nicolauék után most Bernadette újabb kísérei is valósággal áradoztak neki, hogy milyen boldog lehet, hogy ilyen lánya van, már nem merte többé tiltani lányának, hogy a barlanghoz naponta kijárjon, s mivel a dolog híre futótűzként terjedt el, a jelenések mindig nagyobb néptömeg jelenlétében folytak le. Pedig a terep nem olyan volt, hogy nagyobb néptömeg könnyen elhelyezkedhetett volna rajta. Március 4-én a rendőrség 4822 helybelit és 4238 vidékit számlált meg a jelenés színhelyén. Azért voltak olyan sokan ekkor, mert ez volt a megígért 14 egymás után való megjelenés utolsó napja s az emberek ekkor valami különleges eseményre vártak. Semmi különös nem történt

azonban ekkor se. A Lourdes-i Szűz nem ígért és nem is tett jelenései alkalmával semmiféle csodát, mint később a fatimai.

Aki járatos az emberi kultúra történelmében, tudja, hogy ami az értelmiséget illeti, az száz évvel ezelőtt sokkal vallástalanabb volt mint ma. Akkor még ezek körében valósággal szégyen volt férfinak meggyónni s ennek a szellemnek nyomai a falusi értelmiség körében még ma is észrevehetők.

Lourdes egyik orvosa, Balencie, kivételesen hívő katolikus volt, de ő is méltóságán alulinak tartotta, hogy Bernadette jelenéseiben higgyen, vagy akár csak utánuk érdeklődjék is. Így történt, hogy ő ugyan nem, de a másik Lourdes-i orvos, Dozous (aki hitetlen volt) volt az, aki már a február 21-i jelenéskor is jelen volt. Ő ugyanis a dologban tisztán orvosi esetet látott. Így aztán előbb hitt benne, mint hívő orvostársa, sőt könyvet is írt róla (La Grotte de Lourdes) s könyve jellegéül ezt választotta: „Hittem, mert láttam!” Pedig hát ő se látott semmit. De Bernadettet elragadtatásában látni már annyit jelentett, mint a nőt látni, annyira átszellemült volt a gyermek elragadtatásai alatt.

Estrade János, aki a jelenések idején adóhivatalnok volt Lourdes-ban, öreg korában szintén könyvet írt Lourdes-ról (mely magyar fordításban is megjelent). Ő is csak azért volt kénytelen a jelenések tanúja lenni, mert nővérét kellett odakísérnie. Ő így ír az elragadtatott Bernadetről:

„Eleget, talán sokat is forogtam a világban, találkoztam a bájosság, a kiválóság mintaképeivel. De annyi bájjal, annyi előkelőséggel senkit sem láttam köszönteni, mint ahogy ezt Bernadette végezte. (Mikor elragadtatása alatt „a nőt” köszöntötte.) Elragadtatása közben a gyermek időnként keresztet is vetett. És én még aznap, a barlangtól hazamenet mondtam, hogy ha vetnek keresztet az égben, azt csak úgy vethetik, mint Bernadette.” (Magyar kiadás, 93. o.)

A papság Lourdes-ban is a legtartózkodóbban viselkedett. (Fatimában ez a tartózkodás annyira ment, hogy a fatimai plébánosnak később még az ellen a vád ellen is védekeznie kellett, hogy a főbíró az ő helyeslésével csukatta le a gyerekeket.) Pap a barlangnál soha nem mutatkozott, pedig február 26-i jelenéskor „a nő” már üzenetet is küldött nekik Bernadettel s mivel ez foganatlan volt, március 2-án megismételte üzenetét, hogy kápolnát emeljenek ott neki és az emberek körmenetben járjanak oda.

Peyramale plébános (egyébként rendkívül tiszteletreméltó pap – a fatimai már kevésbé) azt üzenete vissza, hogy előbb mondja meg a nevét. A Lourdes-i plébános ugyanis nem szokott előtte ismeretlen egyénnel tárgyalni. A második üzenet után már azt is kívánta, hogy ne csak a nevét mondja meg, hanem bizonyítsa is be, hogy megilleti az a név, amelyet magának mond.

Azt mondd – mondta a lánynak –, hogy egy vadrózsabokor tövében jelenik meg. Hát ha az a vadrózsabokor addig, míg te ott beszélsz vele, a néptömeg szeme láttára kivirágzik, akkor meglesz a kápolna, ha azonban nem, akkor mondd meg neki, hogy többet ne küldözgeszen követeket a plébániára.

Másnap, március 3-án, nemcsak a rózsabokor nem virágzott ki, hanem még maga a nő sem jelent meg. Hiába imádkozta el Bernadette a barlang előtt térdelve az egész olvasót s hiába meresztette epedő tekintetét a rózsabokor felé. Végül felkelt és a kérdezősködésre azt válaszolta, hogy „a nő ma nem jött el”.

Másnap, március 4-én azonban „eljött” s Bernadette át is adta neki a plébános üzenetét és kívánságát. „A nő” azonban nem szólt rá semmit, a rózsabokor nem virágzott ki a 9000 jelenlévő előtt, s noha a kitűzött két hét utolsó napja ez volt, se a nevét nem mondta meg, se el nem búcsúzott Bernadettól.

Peyramale plébános úr szentéletű pap létére is nagyot tévedett, mikor tőle megszabott csodát követelt a „nőtől”, mert Istennel és az Isten embereivel nem lehet úgy bánni, mintha mi lennénk az urak, ők meg a szolgák és mintha részünkről lenne kegy, ha hiszünk bennük. Nem mi szabjuk meg a feltételeket, melyek esetén hajlandók vagyunk benne hinni, vagy kegyesek vagyunk neki szolgálni, hanem Ő szabja meg, kinyilatkoztatja-e magát előttünk, s ha igen, mikor és hogyan. Nem állíthatunk elébe feltételeket, melyeket mi szabunk meg, hanem alázattal kell figyelniük, hol, mikor és hogyan nyilatkoztatja ki magát, hogy imádhassuk és gazdagodhassunk általa. Látni fogjuk, hogy az „a nő”, aki Lourdes-ban megjelent, százszor akkora csodákat is csinált később, mint amilyent a plébános kívánt tőle. De azt, amit ő kívánt és akkor, amikor ő kívánta, nem tette meg. A természetfeletti kinyilatkoztatás nem cirkuszi produkció.

A két hét elteltével kérdezték Bernadettet, hogy kijár-e tovább is a barlanghoz és eljön-e ezután is „a nő”. Azt felelte, hogy ő kijár, de hogy eljön-e a nő is, azt nem tudja. Reméli, mert nem búcsúzott el tőle.

Ki is járt utána szorgalmasan, de a nő csak nem jött. Végül három hét múlva, Gyümölcsoltó Boldogasszony napján, március 25-én, óriási néptömeg jelenlétében, mert mindenki számított arra, hogy ezen a Mária-ünnepen valami történik, megint megjelent, sőt – ami eddig még sohase történt meg – mikor Bernadette a barlanghoz ért, a nő már ott volt. Várta.

Most se történt azonban semmi különös, legalábbis olyan nem, amit a tömeg láthatott volna. Most azonban végre „a nő” megmondta a nevét. Azt mondta: „Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás”.

Mivel a pápa csak jó három évvel előbb, 1854 végén mondta ki dogmának Szűz Mária szeplőtelen fogantatását, a nő kijelentése azt jelenti, hogy én vagyok az, akit az egyház feje szeplő nélkül fogantatottnak nyilvánított, tehát tulajdonképpen az egyház tekintélyének és a pápa tévedhetetlenségének (mert a pápa „ex cathedra” mondta ezt ki) megerősítése is volt a nyilatkozata.

Mikor M. Fabisch a lyoni szobrászati és szépművészeti iskola tanára, carrarai márványból kifaragta a Lourdes-i szűznek a barlangban ma is ott lévő szobrát (melyre egyébként Bernadette azt mondta, hogy úgy különbözik attól, akit ő látott, mint az ég a földtől), természetesen előbb Bernadettel lépett érintkezésbe, hogy fogalma legyen arról, akit ki kell faragnia. A művész nem látta Bernadettet elragadtatásában, csak a dolgot elbeszélni hallotta tőle, mégis egész életében hatása alatt maradt annak, amit tőle hallott és látott.

„Soha életemben nem láttam még ilyen szépet – írta haza a családjának –, mint mikor kérdeztem tőle, hogy milyen volt a szent Szűz, mikor azt mondta: „Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás”. Nagy igénytelenséggel felállt, összekulcsolta a kezeit és az égre emelte szemeit. De se Fra Angelico, se Perugin, se Raphael soha nem alkotott olyan édeset és ugyanakkor annyira fenségeset, amilyen ennek az annyira egyszerű és naiv lánynak a tekintete volt.”

Levelében később újra visszatért e tárgyra a művész:

„Nem, amíg élek, nem felejttem el soha ezt az elragadó arckifejezést. Láttam Olaszországban és másutt a legnagyobb mesterek remekműveit, azokét, akik kiváltak az isteni szeretet és elragadtatás lendületének megtestesítésében. Ezek egyikében sem találtam meg az elragadtatás ily fokú édességét. És ahányszor kértem Bernadettet ennek a testtartásnak megjelenítésére, mindig ugyanaz a kifejezés jelent meg rajta, hogy kicserélje, átváltoztassa és megdicsőítse ezt a fejet.”

Végül még később, egy szeptember 20-i keltezésű levelében: „Bernadette megint megmutatta, hogyan nézett rá a Szent Szűz, mikor azt mondta: Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás. Őszintén szólva: sírni kell a megatottságtól”.

Március 25-e után a Szent Szűz még kétszer jelent meg: április 7-én és július 16-án, összesen tehát 18-szor.

A jelenések befejeződése után Bernadette bejárt a Lourdes-i zárdába, ott megtanult írni-olvasni és végre elszállásához járult. A jelenések után nyolc év múlva zárdába lépett Neversben és 1879 nagyszerdján, 35 éves korában, húsz évvel a jelenések után meghalt. Állandó betegeskedései miatt igen sokat szenvedett életében.

Az egyház a Lourdes-i jelenések isteni jellegének kimondásával se sietett. Az első jelenés után egy fél év is eltelt, mire a püspök 1858 végén kinevezte a 16 tagú bizottságot az ügy megvizsgálására, de még ez a már kinevezett bizottság is még három hónapig várt, mire munkáját megkezdte s aztán folytatta hosszú éveken át, mire meghozta a jelenések isteni jellegét megállapító döntését. Bernadette alapos kihallgatásával kezdtek s megesküdtették valomására.

„Je le jure!” – mondta ünnepélyesen és felelőssége tudatában a leány: „Esküszöm (hogy láttam)! Aztán kiszálltak a barlanghoz s megvizsgálták a környéket, majd a csodákat vizsgálták meg, melyek a jelenés után oly nagy számban történtek, végül 1862. január 18-án végre megjelent a kedvező döntés. Azóta az egyház már Bernadettet is szentté avatta. Halála után 30 év múlva, 1909. szeptember 22-én Dr. Jordan és Dr. David orvosok közreműködésével felbontották a sírját és megnyitották koporsóját. Testét olyan épnek találták, hogy újra fel lehetett öltöztetni. Még az erek is látszottak rajta. Azóta még kétszer felnyitották a koporsóját s a testét akkor is épnek találták.

A Lourdes-i jelenések isteni jellege

Bernadette jelenéseit természetes módon magyarázni lehetetlen, de a gonosz szellemnek se lehet tulajdonítani.

Eleinte valami fénytünetemény okozta érzéki csalódásra gondoltak azok, akik mindenáron természetes módon akarták a dolgot magyarázni. Ámde a jelenés hol délben, hol délután, hol kora reggel történt s „a nő” később beszélt is. Ilyen megoldásról tehát szó sem lehet. Egyébként is Bernadette egyszer a sziget sarkában, tehát a malomárok innenső partjáról látta (legelőszőr), máskor mindig a Gave folyó túlsó partján, a barlang tövében, sőt – mert a hatóság közben a barlangot el is zárta – előfordult az is, hogy egyenesen a Gave folyó innenső partjáról.

De vizionálásra és hallucinálásra se lehet gondolni, mert ez idegbaj, mégpedig ha oly nagyfokú, mint Bernadettnél, hogy egymás után ismétlődik heteken át s ráadásul a páciens még ellenőrizni se tudja magát s esküszik arra, hogy a vízió valóság, akkor már nem is idegbajt, hanem örültséget jelentene.

A „L'Union Medicale” című francia orvosi szaklap 1872. június 27-i száma közölte Voisin (abban az időben Franciaországban közismert ideggyógyász) egy előadását, melyben azt a véleményét fejt ki, hogy a víziók hosszú sorozatát nem bírja ki az idegzet, hanem hamarosan örültségbe csap át a dolog, s ez kétszeresen áll a gyöngye gyermeki idegzetre. Ezért kellett – teszi hozzá csak úgy mellesleg – a hallucináló Lourdes-i gyermeket is a nevers-i orsolyazárdában elrejtteni a világ szeme elől.

Erre Ágoston, nevers-i püspök, 1872. október 3-án (mert csak elkésve hívták fel figyelmét e cikkekre) a „L'Univers” című katolikus francia napilapban nyílt levelet tett közzé, melyben meghívja „az illusztris professzort”, legyen vendége. Ígéri, hogy egészen szíves vendéglátásra számíthat és beszélhet Bernadettel (mert akkor még javában élt). S hogy még gyanúja se lehessen az irányban, hogy nem vele beszél, a nevers-i állami ügyésszel fogja neki bemutatni. Beszélhet aztán vele négy szemközt, kérdezheti, faggathatja, még terhére is lehet kérdéseivel, hogy meggyőződhessek, mennyire épelméjű.

A levél olvastára egy M. E. Artus nevű derék katolikus 10.000 frankot (akkor még aranyfrank) is felajánlott a nagyhangú ideg orvosnak, ha be tudja bizonyítani, amit mondott. Voisin azonban nemcsak el nem fogadta a meghívást, hanem hallgatott, mint a hal. Mindenestre kissé furcsa magatartás egy tudós részéről. Mert hiszen ezzel nemcsak azt ismerte el, hogy hasból beszélt, hanem azt is, hogy a helyes tényállásról nem is akar meggyőződni.

Ekkor aztán a 10.000 frankját hiába kockáztató Artus, miután Voisint ismételten hiába szólította fel a megszólalásra, ezt a nyílt levelet intézte hozzá:

„Engedje meg Uram, hogy egy megjegyzéssel fejezzem be az ügyet, mely szól mindazoknak, akik mint Ön, abban a megtisztelő helyzetben vannak, hogy akár szavukkal, akár tollukkal a nyilvánossághoz szólhatnak. Mindenki, aki ebben a helyzetben ilyen jelentőségű tényeket állít vagy tagad anélkül, hogy valóságukról meggyőződött volna, vagy akár csak tanulmányozta is volna őket, szociális büntényt követ el, mert meghamisítja vagy megzavarja számtalan ember lelkiismeretét, kinek magában véve sem ideje, sem tehetsége nincs hasonló vizsgálat elvégzésére, s akik ezért tudatlanságukban olyanokhoz igazodnak, akik illetékeseknek tartják magukat arra, hogy másokat tanítsanak.”

Dr. Damoiseau pedig, aki a de l'ornei orvosi társaság elnöke volt, ez ügyben Dr. Robert Saint-Cyrhez, a nevers-i orvostársaság elnökéhez fordult felvilágosításért Bernadette ügyében, mert mint tudjuk, Bernadette Neversben volt apáca. A következő választ kapta:

„Nevers, 1872. szeptember 3.

Kedves Kartársam!

Nem fordulhatott volna jobb helyre, hogy a Lourdes-i kislányról, jelenleg Mária-Bernarda nővérről, a kívánt felvilágosítást megkaphassa. Én lévén a zárda orvosa, hosszú időn át kezeltem ezt a fiatal nővért, akinek törekeny egészsége élénk aggodalmakra adott okot. Ma állapota már megjavult és betegemből betegápolómmá vált.

Kicsi, látszatra hitvány, 27 éves. Természete szelíd és nyugodt. Betegeit nagy szakértelemmel ápolja és el nem mulaszt semmit az előírásokból. Nagy tekintélye is van (a betegek előtt), részemről pedig nagy bizalomnak örvend.

Láthatja, kedves kartársam, hogy ez a fiatal nővér igen messze van az örültségtől. Inkább azt mondom: nyugodt, igénytelen, szelíd (douce: édes) lelkialkata miatt a világon senki se áll messzebb a megőrüléstől, mint ő.

Boldog vagyok, kedves kartársam, hogy alkalmat adott, hogy Önnel érintkezésbe léphessek és hogy a kért felvilágosítások megadásával szolgálatára lehettem.

Robert Saint-Cyr

A nevers-i orvosi egyesület elnöke”

Bernadette tehát nemcsak örült vagy hallucináló idegbeteg nem volt, hanem a természete éppen ennek az ellenkezője volt. Az idegbetegek különcök, zárkóztak, magukba vonulók, szeszélyesek, makacsok, önzők és gyűlölködők, sok esetben a rendesnél sokkal tehetségesebbek. Bernadette mindennek homlokegyenest ellenkezője volt. Még a közepesnél is gyengébb tehetség (ez is oka lehetett, hogy nem vitték gyónni-áldozni még 14 éves korában se), ezért nem kívánczolt maga se az iskolába. Ellenben ártatlanul gyerekes, naiv lelkületű volt, szívesen vegyült kortársai közé, szeretett játszani velük még a jelenések után is, mikor már ugyancsak fejébe szállhatott volna a dicsőség és többnek tarthatta volna magát náluk, meg hiszen már nem is volt olyan fiatal. Érdekes, hogy noha hívő volt és ártatlan, rajongásra, nagyobb buzgóságra, sok imádkozásra nem volt hajlamos. Mikor már a jelenések lezajlása után a zár-

dában az elsődlozásra készítettek elő s buzdították az elmélkedésre, kérdezte, hogy mi az, s kijelentette, hogy ő nem tud elmélkedni.

Aztán hogy lehetne szó képzeldésről és autoszugesztióról, mikor láttuk, hogy látomásai a legkülönbözőbb időpontokban voltak, hol délben, hol délután, hol reggel, hol az árok egyik partján, hol a másikon, hol meg a folyó medrén is innen, hol állva látott (legelőszőr), hol térdelve, a nő hol várta már, hol csak később jelent meg, hol beszélt is hozzá, hol szótlan maradt. A legfeltűnőbb azonban, hogy kétszer egyáltalán nem jelent meg akkor se, mikor várta. Ha csak autoszugesztióról lenne szó, hogy lehet elképzelni, hogy éppen március 3-án nem jelent meg, mikor a plébános üzenetét kellett volna neki átadnia?

Még ennél is feltűnőbb a jelenés február 22-i elmaradása. Az előtte való napon idézte ugyanis maga elé Bernadettet Jacomet rendőrfőnök s ő ugyan nem, de helyette apja megígérte, hogy többet nem megy a barlanghoz. Másnap szülei iskolába küldték s ő el is indult, de azt állítja, hogy útközben láthatatlan akadály állította meg s kényszerítette, hogy a barlang felé vivő útra forduljon. Mikor pedig odaér, akkor hiába imádkozik, a nő nem jelenik meg. Ha egyszer azt hitte, hogy egyenesen láthatatlan erő kényszerítette a barlanghoz, akkor sohase jelent volna meg a nő oly bizonyosan, mint éppen akkor, ha az a megjelenés az akaratától, beteg idegzetétől vagy rajongásától függött volna. S ráadásul a jelenés mindkét kimaradása arra a 14 napra esett, mikor a nő maga kérte, hogy mindig megjelenjen, tehát a nő megjelenésére is a legbiztosabban számíthatott. Az is feltűnő, hogy a nőt nemcsak akkor látta és hallotta beszédét, mikor már elragadtatásba merült és se nem látott mást, se nem hallott, se nem érzett, hanem már akkor is, mikor ez a lelkiállapot még nem következett be, hiszen láttuk, hogy elkiáltotta, hogy „Jön!” vagy: „Ott van!”, sőt a látomás alatt fel is kelt és egyszer a szenteltvizet, máskor a papírt és a tintát oda is nyújtotta neki s az érzéketlenséggel járó elragadtatás csak utána állott be.

Azt mondta, hogy miközben ő az olvasót imádkozta, látta, hogy a nő is figyelemmel kíséri s egy-egy Miatyánk vagy Üdvözlégymondása után is odább csúsztatott olvasóján egy-egy szemet, de ő maga se a Miatyánkot, se az Üdvözlégymondást nem mondta vele együtt. Csak ezt: Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istenek.

Valóban a Boldogságos Szűz csak így tehetett, mert önmagához nem imádkozhatott, de a Miatyánk se való volt szájába, mert neki nem kellett már mindennapi kenyér, melyet abban kérünk, vétkei se voltak, melyek megbocsátásáért esedezhetett volna, a gonosztól se kellett félnie, se a kísértéstől. Ellenben a Szentháromság magasztalása az ő szájába is illett. De viszont ha az egész csak Bernadette képzelőerejének játéka lett volna, hogy lett volna magától annyi esze az analfabéta és még gyónni se tudó együgyű leánykának? Egyébként akkor még nem is tudta, hogy Szűz Mária az a nő. (Sohase emlegette így, hanem mindig a „nő”-nek (la dame) mondta.)

De a nevét, hogy Ő „a Szeplőtelen Fogantatás”, azt is csak mennyei közlésből tudhatta, hiszen annyira nem volt tisztában vele, hogy később Estradétól kérdezte is, hogy mi az. Mikor pedig a plébániára tartott, hogy ott közölje a várva várt eredményt a nő kiletét illetően, hogy el ne felejtse, egész úton át mondogatta. De még ha tudta volna is, mi az, annak a kis analfabéta lánykának semmiképpen se juthatott eszébe, hogy Szűz Mária helyett Szeplőtelen Fogantatást mondjon azért, mert ennek dogmáját a pápa csak néhány éve mondta ki. Mit tudott akkor még erről az analfabéta Bernadette?!

Aztán ha csak idegbaj volt az, hogy látott, honnan tanulta azt a fenséges magatartást, melyet Estrade is, Fabisch is nem győz magasztalni és honnan vette azt az elragadó szépséget, mely elragadtatásában előntötte?

Igaz, nem minden idegbetegség visszataszító vagy elrémítő (én is láttam kórházban egy 15-16 éves, magánkívül levő idegbeteg, fényre, testi fájdalomra teljesen érzéketlen, zsidó fi-

út, aki fent volt, szemei is nyitva voltak s nemcsak csinos fiú volt, de vonásai is nyugodtak, normálisak voltak, mintha semmi baja se lenne), de Bernadette egyenesen szebb, sőt magával ragadó lett az „idegbajától”, ez pedig már teljes képtelenség. (Neumann Terézt se találta minden szemtanú olyan szépnek elragadtatása alatt, mint az idézett orvosok, Bernadettet azonban mindenki.)

Óriási bizonyíték amellet, hogy Bernadette nem vizionáló és hallucináló volt, az is, hogy nem elmosódóan, ködösen, homályosan látta a dolgokat, hanem tisztán és élesen. A legaprólékosabban le tudta írni, milyen volt a nő, aki neki megjelent. Aztán ezen az egy nön kívül látomásai alatt soha mást és másokat nem látott, őt magát azonban mindig ugyanazon külsővel és alakban. Semmi nem volt bizonytalan. Még azt is meg tudta mondani, hogy tájshólásban beszélt és hogy őt magázta. Ez az egyformaság, határozottság és pontos elhatároltság összegeztethetetlen a vízióval és hallucinációval. Az olyanforma, mint az álom, a fantázia bizarr játéka, mely minduntalan új meg új alakot ölt.

De még ennél is döntőbb bizonyíték, hogy Bernadette-nek ezen a jó negyedév alatt lejátszódo 18 jelenésén kívül se előtte, se utána soha semmiféle jelenése, víziója vagy hallucinációja nem volt. Idegbetegség esetén ez teljes képtelenség. Hiszen a beteg idegzet folytán a megbomlott és az ész ellenőrzése alól kicsúszott, a való világtól elvált érzékek fantasztikus játéka idők múltával csak fokozódik, míg örületben vagy öngyilkosságban nem végződik.

Ha Bernadette részéről csak egy csepp autoszugesztio, képzelődés vagy beteges rajongás lett volna a dologban, hogy lehet elképzelni, hogy az alatt a hús év alatt, melyet a jelenése után még a földön töltött, egyetlenegyszer se tudta magának az ő kedves nőjének alakját úgy elképzelni, hogy látta is volna s csak 1858 februárjától júliusáig tudta elképzelni? Pedig hátralévő életében a 20 év alatt állandóan arról beszélt, az ezer meg ezer érdeklődő állandóan róla faggatta. S ráadásul az utolsó jelenéskor a nő még csak el se búcsúzott tőle, tehát éppen nem hagyta el olyan hangulatban, hogy ne számíthatott volna rá, hogy még láthatja.

Még feltűnőbb és nagyobb bizonyító erejűvé válik ez az érv akkor, ha meggondoljuk, hogy a jelenések után Bernadette még nyolc éven át maradt Lourdes-ban s ez idő alatt is folytatta régi kedves szokását és szinte naponként megjelent a barlang előtt. Hogy lehet, hogy ekkor már mégis mindig hiába függesztette várakozó szemeit arra a helyre, melyet a nő jelenlétével megszentelt? Mikor eljött az idő, hogy végre örökre távoznia kellett szülővárosából és attól a szent helytől, mely élete egyetlen nagy élménye és dicsősége volt és búcsúzóban utoljára térdelt a barlang előtt, majd a szíve szakadt meg a válás fájdalomja miatt, de akkor se látott mást, mint csak az üres barlangot és a sziklákat. Maga a nő ekkor se volt ott.

És ha a rajongás, csak gyermekes képzelődés vagy idegbetegségre valló érzéki csalódás volt az egész, akkor hogy tudjuk megmagyarázni, amit az akkor még hitetlen Dozous doktor tapasztalt az április 7-i, utolsó előtti jelenéskor s amit ő maga mint az eset szakértő szemtanúja, említett művében így ír le:

„Bernadette térdén állva, nagy áhítattal imádkozta az olvasót, melyet a bal kezében tartott, míg a jobb kezében egy égő, megszentelt gyertya volt. Akkor, mikor megkezdte szokásos, a barlang felé való térden csúszását, mozdulatában egy hirtelen megállás következett be és a jobb kezével a bal felé közelítve a nagy gyertya lángja ezen keze alá került, melynek ujjai voltak olyan messze egymástól, hogy a láng közöttük áthatolhasson. Úgy láttam, hogy a bőrén, amelyet a láng ért, nem történt semmiféle elváltozás, pedig a lángot ugyanekkor meg lehetősén erős légvonal élesztette.

A különös esettől megdöbbenve megakadályoztam, hogy ezt a folyamatot bárki is megszüntesse és kivéve a zsebórámat, egy negyed órán át könnyűszerrel szemlélhettem a dolgot.

Mikor ájtatosságát befejezte és arcának elváltozása megszűnt, Bernadette felkelt és távoznia készült a barlangtól. Visszatartottam egy pillanatra s mondtam neki, hogy mutassa a

bal kezét, melyet nagy gonddal vizsgáltam meg. Sehol nem találtam rajta a legkisebb égési nyomot se.

Ekkor odafordulva ahhoz a személyhez, aki a gyertya birtokába jutott, kértem, hogy gyűjtsa meg újra és adja vissza. Egymás után többször azonnal Bernadette balkeze alá helyeztem a lángot, aki azonban azonnal elkapta a kezét, azt mondva: „Megéget!”

Ezt a tényt, amelyet nem egy személy, aki épp úgy Bernadette közelében volt mint én, szintén megállapított, úgy adom elő, ahogyan megtörtént, magyarázat hozzáfűzése nélkül.”

Ezt a dolgot bizony nem is lehet megmagyarázni, legalábbis természetes módon nem. Hogy Bernadette az elragadtatás alatt nem érzett s így az égés nem fáj neki, az megmagyarázható, sőt idegbajokban egészen gyakori dolog. Az az idegbeteg zsidó fiú, akit fentebb említettem, szintén teljesen érzéketlen volt. Se egy gombostűnek a karjába való egész tövig beszúrására, se szeme a fényhatásra nem reagált. A tűznek azonban akkor is megvan a pusztító hatása, ha az áldozat nem érzi. Akinek tehát egy negyed órán át égeti a kezét a gyertya lángja, annak égett lesz a keze s nemcsak a bőre ég el, hanem még az alatta levő sejtek is, melyek aztán rögtön az elragadtatás elmúltá után fájnak is iszonyúan, de a roncsolás mindenestre megtörténik akkor is, ha nem is fájna.

Ez az eset tehát feltétlenül és mindenképpen csoda. Letagadni pedig nem lehet, hiszen nemcsak szemtanú, hanem egyenesen orvos szemtanú állapította meg s a megállapítását ő maga örökítette meg nyomtatásban is. Isten tehát egy ilyen nagy csodával is hitelesítette azt, hogy Bernadette látomása nem természetes jelenség volt.

Egyébként Estrade könyvéből megtudhatjuk, hogy ugyanez a csoda a látomások alatt többször is előfordult. (Az asszonyok a jelenések alkalmával mindig égő gyertyát adtak Bernadette kezébe. Egyszer Estrade nővére izgatottan fel is kiáltott: „De hát vegyék el a gyerektől azt a gyertyát! Nem látják, hogy égeti?!”)

Egy további, még sokkal ismertebb és jelentősebb isteni bizonyítéka Bernadette látomásai isteni eredetének az, hogy február 25-i látogatása alatt a barlangban forrás fakadt a keze alatt, mely azóta megszakítatlanul folyik s olyan bővizű, hogy naponta 122.000 liter vizet ad. Ez egyébként valójában sokkal kisebb csoda, mint a tűz pusztító erejének felfüggesztése, mert a forrást Isten nem akkor teremtette, hanem csak Bernadettnek felfedte.

Egy hidrológiai szakértő (aki egyébként pap), azt mondta, hogy az a hegység, melyben Bernadette a forrást fakasztotta, annyira jellegzetesen forrást tartalmazó, hogy ő még a közelében elhaladó vonatból is előre meg tudta volna mondani, hogy ott forrás van. Tehát a Föld belsejében volt ott forrás a jelenések előtt is, de az vitán felül áll, hogy erről senki addig nem tudott és addig ott semmiféle forrás nem folyt. Ezt február 25-én, számtalan ember jelenlétében, Bernadettnek „a nővel” való társalgása közben fakadt fel a barlang bal sarkában, mégpedig azért, mert „a nő” azt mondta neki ekkor, hogy menjen, mosdjék meg a forrásban és igyék belőle. A lány – forrás nem lévén – előbb a Gave folyóhoz akart e célból menni, de a nő visszaintette s a barlang bal sarkára mutatott. Erre ott kaparni kezdte a földet és víz jött.

Érdekes, hogy a látomások isteni jellegének ez a később olyan nagy jelentőségűvé váló bizonyítéka eleinte éppen az ellenkező hatást érte el. Estrade, aki ekkor is jelen volt, de mások is éppen ekkor egészen kiábrándultak Bernadettből. Amiben ugyanis Bernadette megmosdott, ekkor még inkább sár volt mint víz. Az arca bepiszkult tőle s ezt meglátva s előtte a zavaros viselkedését tapasztalva (említettük, hogy először a Gave-hoz akart menni), azt hitték, hogy a lány megőrült s így mégiscsak azoknak volt igazuk, akik lenézték az egészet. Szégyelleni kezdték magukat, hogy művelt ember létükre egy kis parasztlánytól hagyták magukat félrevezetni.

Másnap azonban már csörgedezett a forrás, lassú útjában leért már egész a Gave folyóig, néhány nap múlva pedig már karvastagságúan ömlött belőle a víz.

Az embereknek természetesen hamar eszükbe jutott, hogy ezt a forrást a Boldogságos Szűz bizonyára nem ok nélkül fakasztotta. Rögtön betegségek ellen kezdték használni és csakugyan, csodásabbnál csodásabb gyógyulások történtek általa. Többek közt a vele való borogatással gyógyult meg szembajából egy pillanat alatt Lasserre Henrik, párizsi ügyvéd is, aki aztán hálából megírta Lourdes első világhírűvé vált történetét, mely 7 év alatt 142 kiadást ért el, tehát még Renan hírhedt művének népszerűsége is eltörpül mellette.

Lourdes és a vele kapcsolatos dolgok egyébként úgy agyon vannak már tanulmányozva, hogy már a mi Révai-lexikonunk is azt írja, hogy 2000 mű jelent meg már róla. A gyógyulások eleinte csak a víz használata által jöttek létre. Később gyakoriak lettek az olyan gyógyulások, melyek akkor következtek be, mikor a Lourdes-ban szokásos körmenet alatt a püspök a szentséggel megáldotta a beteget. Valamennyi között pedig talán a legcsodásabb, Ruder Péter meggyógyulása, nem is Lourdes-ban, hanem a Lourdes-i barlang egy belga utánzata előtt következett be, ahol se víz, se körmenet nem volt. Lourdes-ban pedig az egyik legcsodásabb gyógyulás, a Rouchelnéé, a bazilikában történt, miközben Rouchelné az oltár háta mögé bújva imádkozott az alatt, miközben kint a hatalmas körmenet lezajlott. A csodás gyógyulások olyan gyakoriak lettek Lourdes-ban, hogy ott külön orvosi klinikát állítottak fel abból a célból, hogy a bekövetkező csodákat ellenőrizhesse és természetfeletti jellegüket megállapíthassa.

A Lourdes-ba érkező betegek bizonyítványt visznek magukkal kezelőorvosuktól, s amelyik beteg azt állítja, hogy meggyógyult, e bizonyítvánnyal megjelenik a Lourdes-i „Bureau des constatations médicales”-ban és odaadja kezelőorvosa bizonyítványát, mely betegségét bizonyítja. Erre az orvosok megvizsgálják (bármely orvos bemehet és részt vehet az ellenőrzésben) s megállapítják, hogy eltűnt-e a baj vagy nem. Az irattárban aztán elhelyezik a magával hozott orvosi bizonyítványát s azt a jegyzőkönyvet, melyet gyógyulása után felvettek róla azon orvosok aláírásával, akik a gyógyulást megállapították.

Mivel mindennapos dolog, hogy a meggyógyultak utána is rendszeresen járnak Lourdes-ba hálaárandoklatra, ilyenkor mindig megjelennek ott az orvosi intézetben ellenőrzésre, újra megvizsgálják, kikeresik ottani iratait s hozzájuk teszik az újabb jegyzőkönyvet, mely megállapítja, hogy a gyógyulás maradandó. Már több ezer orvos fordult meg a Lourdes-i klinikán s csak azoknak a gyógyulásoknak száma, melyeket itt állapítottak meg, mint feltétlenül természetfelettieket, több ezerre rúg.

Ismertetünk közülük néhányat, mert itt már a természetfeletti beavatkozás, a csoda, szinte kézzel tapogatható. A legmodernebb tudományos eszközökkel és szakemberek nyilatkozataival bizonyítható ugyanis és minden írásba is le van fektetve, tehát maradandó.

A Lourdes-i csodás gyógyulások

Gargam Gábor

Harmincéves mozgóposta-tiszt volt, mikor 1899. december 17-én az este fél tizenegykor Bordeaux-ból Párizs felé induló gyorsvonaton három társával együtt az utolsó előtti kocsiban teljesített szolgálatot. Néhány kilométerrel Angoulême előtt géphiba miatt a vonat megállt az éjszakában, de szerencsétlenségre éppen egy kanyarulatban úgy, hogy az ugyanazon irányban tíz perccel később utána induló expressz mozdonyvezetője csak az utolsó pillanatban láthatta meg a vesztglő vonat utolsó kocsijának a lámpáját s így 80 kilométeres sebességgel beleszaladt.

Gargam Gábort reggel hét óraker találták meg eszméletlenül a hóban 18 méterre a vasúti pályától s az angoulêmei kórházba szállították. Eltört kulcscsontja és más külső sebesülései

hamar begyógyultak, de alsóteste béna és érzéketlen maradt, táplálása pedig csak mesterséges módon, szondával volt lehetséges. Ez is olyan fájdalommal járt, hogy naponta csak egyszer kísérelték meg. A beteg hamarosan valóságos csontvázzá vált. Noha az átlagosnál magasabb termetű férfi volt, súlya csak 36 kiló volt. Mikor Lourdes-ban 1901 augusztusában megmérték a lábikráit, csak 24 cm volt a kerületük, sőt a jobb lábon csak 23.

Gargam gyógyulása azért rendkívül érdekes, mert mint ilyenkor szokás, a szerencsétlenség után családja (még nőtlen ember volt) kártérítési pert indított a vasúttársaság ellen s azzal érvelve, hogy nagy jövő előtt álló fiatalember volt (egyetemi végzettséggel rendelkezett) s a szerencsétlenség, mely szolgálata közben érte, teljesen kettétörte pályáját, 300.000 frank (aranyfrank) kártérítést követelt részére s ezenkívül évi 12.000, azaz havi 1000 aranyfrank nyugdíjat.

Kezembem van a hosszú, részletes orvosi bizonyítvány, melyet a per lefolytatásának céljaira az angoulêmei kórház illetékes főorvosa, Decressac állított ki 1900. december 29-i keltezéssel, melynek csak a befejezését idézem: „Ezt az állapotot véleményem szerint egyedül a szóban forgó vasúti szerencsétlenség idézte elő. Tartós betegség ez, javulásra alig képes, inkább állandó és végzetes kifejlődésre”.

Hat hónappal később, 1901. június 19-i kelettel újabb bírósági eljárás céljaira ugyanez a kórházi főorvos újabb hosszú bizonyítványt állított ki, melynek befejezése ez: „Végeredményben tehát a beállított változások jelentéktelenek, de mégis kisebb rosszabbodást jelentenek, melyek a következő szimptomák következményei: Fájdalmak megjelenése a karokban is, a lesóványodás növekedése, az emésztőutak rossz állapota.

A betegség gyógyíthatatlanságára és progresszív fejlődésére vonatkozó végkövetkeztetések ugyanazok.”

Az angoulêmei törvényszék 1901. február 20-i ítélete meg is állapított Gargam Gábor részére 60.000 aranyfrank kártérítést és évi 6000 frank nyugdíjat. E hallatlanul nagy összeg megítélését a törvényszék, melynek ítélete szintén kezembem van, de amelyet az angoulêmei törvényszék irattárában bárki ma is megtalálhat, így okolta meg:

„Tekintettel arra, hogy Gargam Gábort nem lehet arra kényszeríteni, hogy életét kórházban vagy szanatóriumban töltsse el, hanem joga van ahhoz, hogy olyan magánháznál élhessen, mely igényeinek megfelel, tekintettel arra, hogy legalább két begyakorolt személyre van szüksége maga mellett éjjel-nappal, hogy abban az ápolásban részesülhessen, melyet különlegesen kényes egészségi állapota megkíván, tekintettel arra, hogy nyilvánvalóan igen gyakran szüksége van orvosi segítségre, kétségtelen, hogy a felajánlottnál (a vasúti társaság évi 3000 frankot ajánlott, amiből akkor egy egész család urasan megélhetett) jóval nagyobb összegre van szükség évente, hogy házbérét fizethesse, táplálkozásának, az orvosi honoráriumnak, a két ápoló fizetésének és ellátásának költségeit fedezhesse.”

Ezért ítélték meg tehát 6000 frank évi nyugdíjat. Az ezen felül megítélt 60.000 frankos kártérítés megokolása pedig ez: „A társaság (mely csak a 3000 frank nyugdíjat ajánlotta meg, kártérítést nem) elfelejtí, hogy Gargamot a legnyomorultabb állapotba juttatta és valóságos emberi roncsot csinált belőle (une véritable épave humaine), melyben egyedül csak az értelem az, ami nem károsodott; elfelejtí továbbá, hogy Gargam ifjúsága teljében járt szerencsétlenül, tört szét egzisztenciája, és semmisültek meg a boldog jövő iránt táplált jogos reményei. Nagyon is méltányos tehát, hogy az alperes társaság legalább abban, amiben lehetséges, azaz bizonyos pénzösszeg fizetése által tartozzék kártalanítani Gargamot azokért a fizikai és lelki szenvedésekért, melyeket okozott neki eddig és fog még ezután okozni.”

A törvényszék ítélete ellen nemcsak a vasúti társaság fellebbezett, mert a megítélt összeget túl nagyoknak találta, hanem Gargamék is, mert ők még többet akartak. Ez ügyben másodfokon a Bordeaux-i fellebbviteli törvényszék is meghozta már ítéletét 1901. július 2-án

(ennek a részére készült a már említett második orvosi bizonyítvány). Jóváhagyta a törvényszék döntését, sőt még Gargam javára módosította is, mert míg az első ítélet szerint Gargam a nyugdíjat csak az ítélet napjától kezdve kapta volna, a másodfokú ítélet egész a szerencsétlenség napjáig visszamenőleg is megítélte neki. S míg az elsőfokú ítélet szerint azt a hivatalos állami rokkantnyugdíjat, melyet Franciaországban minden szerencsétlenül járt a törvény szerint az államtól kap, a vasúti társaság beleszámította Gargam járandóságába úgy, hogy a kettő összege együtt legyen évi 6000 frank, addig a másodfokú ítélet az állami rokkantnyugdíjon kívül ítélte meg a 6000 frankot.

Gargam esetében tehát olyan betegséggel van dolgunk, melyet és melynek gyógyíthatatlanságát hivatalos állami hatóságok állapították meg, sőt kártérítést fizettek neki nemcsak a már elszenvedett, hanem az ezután elszenvedendő testi és lelki kínokért is. Olyan bizonyosságra vették tehát, hogy ezek Gargamra még a jövőben is várnak. Az angoulêmei törvényszék ítélete egyenesen azt mondja, hogy „a társaság ajánlatai (az évi 3000 frank), tekintve a felperes siralmas állapotát, a legnevetsegesebbek (les plus dérisoires)”.

A vasúti társaság megbízottja, aki Gargamot a vasúti társaság orvosával is megvizsgálta, utána is felkereste a kórházban és meggyőződött állapotáról, egyenesen azt ajánlotta a társaságnak, hogy adja meg az évi 12.000 frank nyugdíjat, ha e révén megszabadulhat a kártérítés fizetésétől, mert tekintve a beteg állapotát, a nyugdíjat úgyse kell soká fizetnie és így fog jární legjobban. 1901. augusztus 12-én a társaság kijelentette, hogy a feljebbviteli törvényszék ítéletében megnyugszik.

Gargam Gábor 1901. július 2-án nyerte meg a perét másodfokon s már augusztus 20-án meggyógyult Lourdes-ban. Nem volt vallásos ember. Ritkaság volt az akkoriban Franciaországban a művelt férfiak között. A 30 éves Gargam akkor már 15 éve nem volt templomban. Az anyja azonban vallásos volt (Gargam apja katonatiszt volt), sőt egy nagynénje is, sőt egyik unokatestvére apáca volt.

A Lourdes-ba menésről Gargam eleinte hallani se akart, csak akkor tudta magát rászánni, mikor a kórházban az orvos mütétet ajánlott, ő pedig abba semmiképpen se akart beleegyezni s ezért elhagyta a kórházat. A Lourdes-ba indulás előtt becsületből meggyónt, mert úgy érezte, hogy ha az égiek segítségét kéri, illik, hogy ő is megtérjen. Az áldozásra azonban nehezen szánta rá magát. Úgy érezte, hogy még nincs akkora hite s ezt majd csak Lourdesban végzi el, de aztán mégis megáldozott már otthon is. Mivel azonban nyelni nem tudott, csak egy egész kis ostyarárszeccskével áldozott.

A Lourdes-i utazás nagyon nehéz volt. Megbénult és érzéketlenné vált alsótestében az utolsó hónapokban már az üszkösödés, az elhalás jelei is jelentkeztek, felsőteste viszont annyira érzékeny volt, hogy ha megmozdították, azonnal elájult. Egy hordágyat csináltattak tehát számára, akkorát, hogy a vasúti kocsiba beférjen, arra matracokat tettek, a hordágy végére pedig a lábhoz egy kis álló deszkát szegeztek, hogy a takaró ne súrolja üszkös lábujjait, melyekről a hozzá súrlódó takaró a bőrt lehúzta. Az állomásra csak lépésben hajtottak, mert nagyobb rázás ájulásba ejtette, melyből egy óránál előbb nem igen tért magához. Hárman kísérték: egy ápoló, az anyja és anyja egyik barátnője.

Reggel érkeztek Lourdes-ba. Délután két óraker hordágyán fekvé belemerítették a forrás vízbe, de eredménytelenül. Négy órára a körmenetre odavitték a többi beteg közé az Oltáriszentség útjába. Az utazás fáradalmaitól s az izgalmaktól még sápadtabb és kimerültebb volt, mint máskor, sőt közben eszméletét is elvesztette. Megfogják: hideg a teste. Volt, aki követelte, hogy vigyék el, mert ha ott hal meg a gyógyulásukat váró betegek között, nagyon lehangoló hatással lesz rájuk. Már meg is fogják a hordágyat, hogy elvigyék, mikor kísérete egyik tagja azt mondta: „Hagyják! Majd ha meghal, letakarom s észre se veszi senki.” Így maradt ott.

A Daily Mailben egy zsidó szemtanú így írta le a csodás gyógyulást:

„Az arany szentségtartó megcsillan az égő Nap tűzében, mikor egy, a lábainál hordágyán fekvő ember ajkait artikulálatlan kiáltás hagyja el, egy, a hordágy mellett álló nő száját pedig ez a zokogástól elfojtott kiáltás: „Istennek szent anyja, köszönöm!”

A hordágyon fekvő ember a hordágy két oldalát megragadja a kezeivel, melyek olyan soványak voltak, mint egy madár karmai és egy görcsös mozgással felegyenesedik egészen az ülő helyzetig.

Segítsenek! – sóhajtotta, miközben két nagy könnycsepp gurult végig kiaszott arcán egészen a szakálláig. Tudok járni, érzem. Buzgó kezek segítették a talpra állásban és ott volt előttük állva, mintegy a halálból visszajött ember, kalap és nadrág nélkül, nem lévén rajta más, mint egy hálóing és egy hálóköpeny. „Hadd járjak!” – kiáltott újra különös, kísérteties hangon. „Hallgasd meg, Szent Szűz, hallgasd meg!” – zokogta az anyja. Nyolc hónapja már, hogy nem beszélt fennhangon. És a körmenet mindkét oldalán az ezeryi elképedt szemlélő szeme láttára „ez az emberi roncs” a mángorlófákhoz hasonló lábszáraival, azokkal a lábai- val, melyek merő sebhalmazok voltak, öt tántorgó lépést tett a hálóköntösén, melyet sző- nyegnek terítettek alája, aztán kimerülve a felfogásra feléje táru- ló karokba esett.

Követtem a hordágyat egész a kórházig a tömeg közepette...

Már csak ritka időközökben tudott beszélni és a csípőjétől a lábáig teljesen merev volt a teste s még a tüzes vas iránt is érzéketlen volt, melyet az orvosok nemegyszer alkalmaztak nála.

Ezen a reggelen... a lába sebei, melyek tegnap még gennyeztek, majdnem tökéletesen meggyógyultak. Arcán már egy kis pír van és a beszédje tökéletesen világos.

Gargam úr azt mondta nekünk az orvosi irodában, ahol megvizsgálták, hogy a hite nem régiebb eredetű, mint a gyógyulása.”

Gargamot az orvosi irodába vitték, ahol éppen nem kevesebb mint 60 orvos volt jelen. (Ápolójának még ott volt a kezében a mesterséges táplálására használt szonda.) Lábára áll. Valóságos csontváz és 32 éves léte- re aggastyánnak látszik. Az orvosok, látva szánandó, ki- merült állapotát, meg a rettenetes tömeg miatt is, mely az orvosi irodát ostromolta, azt mon- dták neki, pihenje ki magát előbb s majd jöj- jön vissza holnap, akkor vizsgálják majd meg. A szállásán enni kért. Olyan ebédet adtak neki, mint másnak, húsleves, osztrigát, baromfisültet, szőlőt. Étvágygal elfogyasztotta mind. Nem akartak hozzá engedni senki idegent, mégis tíz óráig nem tudott lefeküdni az érdeklődők faggatásai miatt. Azt mondja, ha egészséges lett volna, akkor is kifáradt volna tőle. Végre ágyba kerül s egyhuzamban oly csöndes, nyugodt álomban aludta át az éjszakát, mint egy gyermek.

Másnap újra jelentkezik az orvosi irodában, de most már rendesen felöltözve, vadonatúj ruhában, melyet ott Lourdes-ban vásároltak neki. Már ügyvédje, Sevenet is vele volt, mert azonnal táviratoztak neki s már megérkezett. Megvizsgálják. Elüszkösödött lábainak sebei szinte az orvosok szemeláttára tűnnek el és hegesednek be, de olyan sovány, hogy ijesztő. Az orvosi iroda igazgatója megállapítja, hogy Gargam számára orvosi szempontból a járás lehetetlen, mert hiszen teljesen hiányoznak a gépezet rugói, az izmok. A lehetetlenség azonban mégis megtörténik: az orvos felszólítására fel-alá jár előttük.

Utána a szervezet regenerálódása is gyors iramban történt. Három hét múlva már tíz kiló volt a súlygyarapodása, s lábikrái kerülete a régi 23 helyett 35 cm lett. Évekkel később már 75 kiló volt a testsúlya, annyi, mint egy vele hasonló magasságú rendes férfié. Hálából ön- kéntes betegápoló lett Lourdes-ban, az érkező betegeket szállítja, fürösztli.

Még ha Gargam Gábor szervi sérülést nem szenvedett volna s baja csak idegrázkódtatás következménye lett volna, gyógyulását autoszugesztíóval még akkor se lehet megmagyaráz- ni, mert hiszen nyilvánvaló, hogy 20 hónapnyi kínszenvedése alatt az idegkimerülésből már szervi betegség lett. Hiszen valóságos élőhalott volt. De hát nyilvánvaló, hogy szervi baj volt

a baja, hiszen az üszkösödés fellépte azt bizonyítja, hogy alsótete már el is halt, orvosai pedig azon a véleményen voltak, hogy bénasága onnan származott, hogy a sérülés folytán valamelyik hátgerinccsigolyája a gerincvelőt nyomja s ezért akartak operációval próbálkozni. Az üszkösödés beálltával azonban már ez is elkésett dolog lett volna még akkor is, ha a diagnózis helyes lett volna.

Viszont autoszugesztióra hogy lehetne nála még csak gondolni is?! Hiszen eszméletlen volt, mikor a püspök az Oltáriszentséggel megáldotta s csak azóta hisz, amióta meggyógyult.

Vajon melyik lett volna nagyobb csoda: A Lourdes-i plébános kívánságának teljesülése és a vadrózsabokornak a jelenések alatt való kivirágzása vagy Gargam Gábor meggyógyulása?

Rouchelné

Egy metzi ácsnak a felesége volt Elzászban. Négy gyermek anyja, 1851-ben született, leányneve Freymann Teréz. A 90-es évek elején kezdett betegeskedni. Először a szemeivel. Az orvos azt mondta neki, nem lehet meggyógyítani, mert a vére az, ami beteg. Nemsokára sebek kezdték elrútítani arcát, melyek eleinte begyógyultak, de aztán újra kiütöttek, hamarosan azonban az egész alsóarca és szája merő gennyező seb lett. Tuberkolotikus bőrbajban: lupusban, bőrfarkasban szenvedett.

Tudvalevő, hogy a lupusz elviselhetetlen büzt terjeszt, s mivel Rouchelné sebe éppen e legszembetűnőbb helyen volt s a táplálkozást is rendkívül keservessé tette, nem csoda, hogy egyik orvostól a másokhoz ment. Először Dr. Bar kezelte, aztán Dr. Maurice, aztán Dr. Weiss, Dr. Kramer, Dr. Reis, 1895-től kezdve pedig Dr. Ernst, de mindnyájan eredménytelenül. Ernst végül Dr. Bender bőrspecialistához küldte, aki minden fogát kihúzatta, hogy a sebhez, melyet tüzes vassal égetett, jobban hozzáférhessen, de szintén a legcsekélyebb eredmény nélkül.

Mikor Dr. Bender elköltözött Metzből, egy másik specialista, Dr. Müller kezelése alá került, aki szintén a tüzes vassal kísérletezett, végül azt mondta: Álljunk meg most egy kissé és hagyjuk működni a természetet. A természet aztán úgy működött, hogy már az egész szervezet beteg lett s Rouchelné 1902 decemberétől 1903 májusáig fekvő beteg volt, sebének kimondhatatlan bűze miatt pedig átka volt a háznak és hozzátartozóinak. Mivel érzékeny lélek volt, helyzete lelkiileg is beteggé tette s vallásos létére is erőt vettek rajta az öngyilkossági kényszerképzetek. Egyszer, mikor félőrülten kóborolt, hogy a folyóba vesse magát, egy arra sétáló jólelkű pap megszólította a dültarcú asszonyt, megkérdezte mi a baja, s hogy megvizsgálja, Lourdes-ra terelte figyelmét. 1903. szeptember 4-én meg is érkezett oda.

Egy metzi apáca, Zsófia nővér kísérte és ápolta útközben. Dr. Georges Bertrin, egyetemi magántanár Zsófia nővérrel tartott interjúja alapján közlöm, hogy Rouchelné sebe az utazás alatt is annyira gennyezett, hogy a kötést minden tízpercben váltani kellett. Mikor útközben egy éjszakát Párizsban töltöttek, ő sebének bűze miatt különszobát kapott s ugyanezért párizsi rokona se látogatta meg személyesen, hanem csak üdvözlötlet és pénzt küldött neki.

Hamann, Rouchelné plébánosa ezt az írásbeli tanúságot állította ki Rouchelné betegségéről:

„Mezt, 1903. október 28.

Rouchelnével az 1903. év húsvéti ideje óta találkozom. Mikor először hívtak hozzá, ágyban találtam borzalmas szenvedések közepette. Orra, ajkai és arca egy része nem volt más, mint merő gennyező seb. Rendszerint kötés volt rajta. „Jaj, plébános úr – mondta –, nem is tudná megnézni az én betegségemet. Megvadulna tőle, ha megmutatnám.” Mikor biztosítottam róla, hogy erős idegeim vannak és megnézhetek mindent, rászánta magát, hogy levegye a kötést. Több esetben is alkalmam volt rá, hogy kötés nélkül lássam. Utoljára kevéssel Lourdes-ba való utazása előtt.

Csak arra szorítkozom, hogy elmondjam, milyen állapotban volt e legutóbbi alkalommal. Rouchelné arcának egész alsó részét pirosas, gennyező seb fedte. A bajtól főleg a felső ajka volt megtámadva, mely körülbelül három centiméter nagyságúra volt megduzzadva. Az orra alsó részét is összeroncsolta már a baj. A szája mellett a jobb arcán egy lyukat láttam, egy nyílást, melyből gennyező anyagok jöttek ki. Úgy látszik, itt volt a baj székhelye, különösen a szájpadráson s innen terjedt aztán kifelé az orrára és az ajkaira. Ez a gennyező seb kiterjedt mindkét arcára, s a szája belsejére egész a torkáig, ameddig csak be tudtam látni. Meg kell mondanom, hogy idegeim erőssége ellenére e nagy seb látása visszataszító hatással volt rám s undort keltett bennem épp annyira, mint ahogyan szomorú sorsa felkeltette szánalmamat és részvéteimet.”

Aláírás: Hamann

De orvosi írásbeli bizonyítékunk is van Rouchelné állapotáról. A zsidó vagy protestáns Dr. Ernst, aki legtovább kezelte, gyógyulása után ezt a nyilatkozatot adta ki:

„Én Rouchelnét először 1895-ben láttam a jótékonyági irodában és megállapítottam, hogy arc-lupusza van, főképpen az orrán és a felsőajkán. Minden alkalmazott orvoslás (jódozás) stb. eredménytelen volt a baj megfékezésére. De még Dr. Bender bőrspecialistának, akihez én küldtem, kezelése is, mint a curetage és cauterisatio, haszontalan volt s az 1899. év folyamán perforálódott a szájpadrás, 1901-ben pedig hasonlóan perforálódott a jobb arc.

Tizenegy nappal Lourdes-ba való utazása előtt, 1903 augusztusában siralmas állapotban volt a beteg a perforáció és az orrt ért roncsolások miatt, kívül is belül is, a felső ajkon, a jobb arcon és a szájpadráson. A szájpadrás puha és szilárd részeinek találkozásánál még mindig megvolt a perforáció, úgyszintén a jobb arcon is körülbelül három centiméterre a szájszöglettől. Az orra és a felsőajka egybe voltak tapadva és bűzös gennyel voltak fedve.”

Hogy a Lourdes-ba való utazás közben is még mindig ugyanilyen volt az állapota, azt ápolója, Zsófia nővér, bizonyítja:

„Ah, mondta Dr. Bertrinnek, borzasztó volt azt látni. A szája rothadásban a szó szoros értelmében tönkretéve, egy feketés vegetációtól érdes volt, mint egy túskebor és elviselhetetlen bűzt árasztott. A felső ajka, mely orrára ráhajolt és azt elzárta, fekélyes volt és varas és döglletes folyadék szivárgott belőle. A jobb arcán, a szájától 2-3 centiméterre, lyuk volt, amelyen keresztül kifolyt a szájába vett folyadék, ha nem gondoskodtunk róla, hogy előbb egy dugasszal betömjük.”

„Tehát kedves nővér egész jól látta ezt a jobb arcon levő lyukat?” – kérdi Bertrin.

„Nemcsak láttam, hanem mivel az a kaucsuk-dugó, mellyel a Metzről való elindulásakor el volt zárva, útközben elveszett, én magam csináltam egy tampont vattából s magam helyeztem oda, hogy megakadályozzam, hogy ne itt jöjjön ki a folyadék a szájából.”

„És milyen nagy volt ez a tampon?”

„Mint a kisujjam, mely egész könnyen belefért azon a lyukon, melyet a fekély létrehozott.”

„De azt olvastam, hogy volt egy másik gennyező lyuk is, mégpedig a szájpadráson. Azt is látta, kedves nővér?”

„Igen. Ez hosszúkás volt. A szélessége fél centiméter volt, de legalább háromszor olyan hosszú volt... Azon anyagok útjául szolgált, amelyek az eltorlaszolt orron keresztül nem tudtak kifolyni s ezért a szájba jutottak.”

Így érkezett meg Rouchelné Lourdes-ba 1903. szeptember 4-én reggel 6 órakor. Az állomásról egyenesen a barlanghoz ment két farschwilleri zarándok: Risse Mária és Jozefin kíséretében és térden állva kérte a Szent Szület, hogy ha nem akarja meggyógyítani, mert bűneiért büntetni akarja, akkor legalább tegye át a sebéet valahová máshová, például a lábára,

hogy legalább ne borzassa az embereket, akik meglátják. Aztán elment a forráshoz és borogatta, mosogatta vele a sebét és utána úgy érezte (lehet hogy csak képzelődött), hogy már nem gennyezik egészen annyira, mint azelőtt.

Másnap, ötödikén meggyónt, megáldozott, nagy önbizalom fogta el s azt mondta a szentélyben, hogy ma el nem hagyja addig a barlangot vagy a fürdőmedencét, amíg meg nem gyógyul. De sajnos mindkettőt ekkor is épp oly betegen kellett elhagynia, mint azelőtt. Mikor a fürdőbe ment, Lacroixné találta ott, aki két héttel előbb Metzben meglátogatta lányai-val. „Nem merte felemelni a fejét (ti. Rouchelné, mikor Metzben meglátogatta) – mondta – mert félt, hogy megrémülünk. Azt mondta (és ugyancsak nehezen tudtuk kivenni, hogy mit mond): Ha levennem a kötést, megvadulnának.”

S most szeptember 5-én szombaton reggel a Lourdes-i fürdőben viszontlátta a szerencsétlen asszonyt. „Meg akartam mosni a sebét – mondta –, de ő inkább maga akarta ezt elvégezi.”

„Ekkor láthattuk annak a száznak a borzalmát. A felsőajka úgy felemelkedett és elduzzadt, hogy tökéletesen elzárta az orrát... A szája jobb oldalán egy lyuk, amelyből genny folyt. Borzalmas volt.”

„Még láttam ezt a szerencsétlen asszonyt, amint mosta a sebét, amint kifacsarta a szivacsot (a víz, amely kijött belőle, megnevezhetetlen színű volt), amint tölcseren át egy kortynyi vizet vett a szájába, hogy kiöblítse vele. Mindezt gyorsan és keresetlenül csinálta, hogy minél kevésbé vegyék észre. Mikor eltávozott, tiszta pólyát adtak neki, mert az övé teljesen tele volt gennyel.” Lacroixné még most is, mikor mindezt elmondja, tele van borzalommal.

Szeptember 5-én egy órakor – mint látni fogjuk – látta még a sebét Mechtild nővér, a Lourdes-i menedékház ápolónője, sőt látta még délután fél ötkor is a tarbesi nagyszeminárium igazgatója.

Egy fél óra múlva, öt órakor indult a bazilikából az a szentséges körmenet, melynek útjába szokták elhelyezni a beteget (például Gargam Gábort is), hogy az Oltáriszentséget vivő püspök egyenként megáldja őket, mert sok csodás gyógyulás ekkor történik.

Rouchelné nem állt közibük, nem akart sebe bűzével szomszédai terhére lenni. Helyette inkább bement a kivonuló körmenet után üressé vált bazilikába, de még ott is elbújt a főoltár mögé és ott imádkozott.

Mikor a közeledő zaj jelezte, hogy a körmenet visszafelé jön már a templomba, az arcáról a kötés minden ok nélkül, hiszen nem is mozdult, leesett és a kezében tartott imakönyvet is vérrel és gennyel szennyezte be. Megijedve, hogy valaki még meglátja kötést nélkül az arcát, gyorsan felkapta a pólyát és két csomóval újra felerősítette. Mikor innen ismét a csodás forráshoz ment és a csap fölé hajolt, hogy igyék, a kötés újra leesett.

Kevéssel utána Romana nővér a menedékhelyen, ahol szállása volt, az egyik terem sarkába félrevonulva találta s feltűnt neki, hogy az arcán nincs kötés. „Már többször is visszatettem – felelte –, de nem tart.” Az apáca odamegy hozzá s felkiált: „Rouchelné, maga meggyógyult!”

Zsófia nővér, aki a hírré természetesen azonnal odaszaladt, így beszélte el a dolgot Dr. Bertrinnek:

„Nem felejttem el soha. Néztem ezt az arcot, melyet néhány órával előbb még borogattam és amelynek akkor még nem volt emberi formája. Most rá lehetett nézni undor nélkül.”

„Az orrlyukai felszabadultak, a felsőajka lecsökkent rendes alakúra, mert elvesztette nagysága kétharmadát. Minden gennykiválasztó pörsenés, mely egy sebbé tette az egészet, szárazzá vált. Gennyezés nem volt többé”.

„És a lyuk az arcon, kedves nővér?”

„A lyuk az arcon teljesen beforradt: nem volt többé. Az én vattadugóm eltűnt. Bizonyára a kötéssel esett le a templomban. Mert nyilvánvalóan ez volt az a pillanat, mikor a csoda bekövetkezett.”

„Igen, kívül, kedves nővér. De meggyőződött-e arról is, hogy a szája belsejében is, mely a betegség középpontja volt, ugyanilyen hirtelen változás történt?”

„Tökéletesen. Kedves betegemmel azonnal kinyitattam száját, belenéztem alaposan és soha nem tudom kellőképp kifejezni, amit akkor éreztem. Az a borzalmas száj, melyből minden oldalról folyt a genny, mely borzalmasan tele volt sebbel, teljesen rendes száj volt már. Csak az élénk piros színe maradt meg, mely három nap múlva szintén eltűnt. De a gennyezés azonnal megszűnt épp úgy, mint a külső részeké.”

„De nem beszél a szájpaddlásban arról a gennyező lyukról, melyet előzőleg megállapított. Mi lett azzal?”

„Az, ami az arcán levő lyukkal: A Szent Szűz azt is azonnal eltüntette. Semmi se látszott belőle. Sőt hozzá kell tennem, hogy másnap reggel, mikor Rouchelnének öltözni segítettem, a háta bőrén észrevettem egy egész friss sebhelyet, akkorát, mint egy ötfrankos.”

„Rouchelné, mi ez? – mondom. Ez is egy seb, ami épp úgy gennyezik, mint a többi. Doktor Müller akarta is kezelni, de nem akartam. Láttam, hogy úgy se tud meggyógyulni” – felelte. (Ez mutatja, mennyire tele volt már Rouchelné tuberkolózissal s mennyire oda volt már a szervezete.)

„Hát az a seb most milyen?” – kéri Rouchelné.

„Bezárult, úgy, mint az arcán és a szájában lévő sebek.”

Másnap szinte erőszakkal kellett Rouchelnét az orvosi klinikára vinni.

„Körülvettek, mint egy gonosztevőt, aki felett ítékezni készülnek” – fejezte ki magát utána az asszony méltatlankodva.

Az orvosi vizsgálat megállapította, hogy hajdani sebek szárazok, a gennyezés megszűnt, a perforációk eltűntek és a betegségből más nem maradt, mint a bőrnek bizonyos pirossága és némi kis var a felső ajak belső részén. Rouchelné imájában utána arra kérte a Boldogságos Szűzet, hogy elrémítő betegségének ezt a kis nyomát hagyja meg neki, hogy állandóan figyelmeztesse, milyen nagyot tett övele a Szent Szűz. Ennyi meg is maradt belőle.

Az említett Mechtild nővér ezt a vallomást tette:

„Én Rouchelné sebéit utoljára szeptember 5-én, szombaton délután egy óra felé kötöztem. Nem vettem észre, hogy a beteg állapotában bárminő javulás beállt volna. Ekkor az ajkai, az orra és az arca nem volt más, mint merő seb, melyből rákos, elviselhetetlen bűz áradt. Még azt is megállapítottam akkor, hogy a jobb arcán akkora szélességű lyuk volt, mint a kisujjam. Mikor este meg akartam újítani a kötést, azt üzenté, hogy nincs rá szüksége. Mivel azt hittem, hogy más végezte el helyettem, csak másnap jelentkeztem nála. Ekkor szemügyre vettem. Az ajkai, az orrlyukai és arca normális állapotban voltak, a lyuk az arcán be volt forradva.”

Mikor három nap múlva a metzi zarándokok elhagyták Lourdes-ot, már egész Franciaország tudott a gyógyulásról. A cetei pályaudvaron, ahova este érkeztek, s ahol vonatuk várt, már kereste is két orvos Rouchelnét, hogy megnézzé. Csak zarándoktársai nagy kérésére volt hajlandó velük szóba állni, mert azok megmagyarázták neki, hogy ez az orvosok részéről nem felesleges kíváncsiskodás és ő a Boldogságos Szűznek is tartozik azzal, hogy hálából a dicsőségét terjessze.

„Egy lámpa volt náluk – mondta Bertrinnek – és még valami, amivel a fényt a számba lövellték. Az egyikük belenézett a számba, sőt még az ujjait is belefúrta mindenfelől... Az, aki legjobban megvizsgálta, azt mondta, hogy magának ugyancsak oka van arra, hogy felkiáltson: Dicsőség a Lourdes-i Boldogasszonynak! Szeretném, ha a városból minden kartársam itt lenne és látná azt, amit én látok.”

A metzi állomáson a gyerekei Rouchelnét nem ismerték meg mindjárt, mert ők egy be-kötött arcú asszonyt kerestek a szemükkel. Első éjszakája otthon egészséges, üdítő álomban telt el. Attól kezdve egészséges, rendesen tud beszélni és azt eszik, amit akar.

Nem katolikus és egyébként is szabadgondolkodó orvosa, Dr. Ernst, nemigen volt hajlandó nyilatkozni a dologról, a felesége azonban azt beszélte, hogy az egészséges Rouchelné viszontlátása után „sápadtan jött haza és nem tudott enni. Nem szűnt meg e gyógyulásról beszélni”.

Nyilatkozatot nem adott mindjárt, hanem várt, hátha visszaesés következik be. Végül 1903. december 22-én a következő bizonyítványt állította ki:

„Rouchelnét Lourdes-ból való hazatérte után öt nappal láttam. Tökéletes változás állt be állapotában. A pirosság majdnem teljesen eltűnt (tehát ekkor már az is), a szájpaddlás és az arc perforációi beforradtak. Az arc-perforáció külső oldalán alig volt egy lencsenagyságú piros heg. Az ajkat, amelyen a legnagyobb volt a seb, szépnek mondható var borította (une croûte de belle apparence), a felpuffadás kétharmad részben eltűnt, a fekélynek alig látszott nyoma. A hajdani gyulladási részeket néhány hegesedési csomósodás látszott.”

Olyan szenzációt keltett a dolog Metzben, hogy Rouchelnét szeptemberben a rendőrség-re is beidéztek és kikérdezték. November 25-én pedig este nyolc órakor ismét egy rendőr ke-reste fel, hogy meggyőződjék róla – mondta –, hogy még mindig egészséges-e.

Metzben az orvosi egyesület is tárgyalta a dolgot s Rouchelnét is megidéztek. Ő csak nagy rábeszélésre volt hajlandó megjelenni... Többnyire zsidókból és protestánsokból állt ez az egyesület s határozatával másutt foglalkozom.

Mikor az a mű, melyből adataimat veszem (Bertrin: *Historie critique des événements de Lourdes 1912-es kiadása*) megjelent, Rouchelné még élt (úgyszintén Gargam Gábor is) s a szerző azt írja, hogy még 1909 végén is látta Rouchelnét egészségben, tehát gyógyulása után hat évre. További sorsát nem ismerem.

Rouchelné betegségével kapcsolatban tisztán idegbajról, tehát autoszugesztio okozta gyógyulásról szó se lehet. Ha idegbajos lett volna, autoszugesztioóra akkor is bajosan lehetne gondolni. Láttuk, s egyébként is természetes, hogy Rouchelné arra számított, hogy a barlang-nál vagy a fürdőben gyógyul meg, de ez se itt, se ott nem következett be. A szentséges körmeneten, ahol szintén gyakori volt a gyógyulás, részt se vett. Ha annyira bízott volna benne, akkor nem hiszem, hogy tisztán az, hogy szomszédainak kellemetlen lesz a jelenléte, visszatar-totta volna tőle. Hiszen a gyógyulása neki mégis csak mindennél előbbre való volt s vég-eredményben azért utazott Lourdes-ba. Arról szó se lehet, hogy azért ment volna a főoltár háta mögé, mert azt hitte, ott fog meggyógyulni s egyébként is egészen valószínűtlen az ef-fajta gondolat. A meggyógyulás pillanatában nem is volt a gyógyuláson az esze, hiszen kezé-ben kinyitva tartott imakönyvből imádkozott, abban pedig az ő meggyógyulására vonatkozó imádságot nem is találhatott. Egyébként is látható a közölt képen, hogy imakönyve éppen egy Szent Józsefhez szóló, nálunk is használatos imádságnál volt kinyitva.

A kötés a meggyógyulás pillanatában eshetett le s bizonyára azért, mert sebe dagadtsága egyszerre megszűnt s így a kendő meglazult, de a seb is azonnal szárazzá vált s így nem tapadt már hozzá a kendő. De éppen ekkor annyira nem várta a gyógyulást, hogy noha a kendő leesése gyanút kelthetett volna, mégse jutott eszébe, hogy a kötés leesése meggyógyulásának jele. Ha várta, sőt egészen bizonyosra vette volna, hogy meggyógyul (mert hiszen csak az az autoszugesztio, ha erősen akarom, sőt bebeszélem magamnak, hogy meggyógyulok és hogy most gyógyulok meg, sőt hogy már meg is gyógyultam), hogy lehet akkor az, hogy ez még csak akkor se jutott eszébe, mikor már a kendő leesése figyelmeztette rá?

Vajon melyik volt nagyobb csoda: Rouchelné gyógyulása-e vagy ha februárban a jelenés tartama alatt kivirágzott volna a rózsabokor? S különösen melyiknek volt nagyobb haszna, melyik volt nagyobb áldás?

Dehant Joachine

29 éves belga lány volt Liége környékéről és 1878 szeptemberében érkezett Lourdes-ba. Kezelőorvosától a következő bizonyítványt hozta magával:

„Alulírott Froidbise Gusztáv orvosdoktor stb., Oheyben, Namur tartományban (Belgium) kijelentem, hogy megvizsgáltam a 29 éves Wanfercée-Bauletben született, Gesvesben lakó Dehant Joachine-t és a következőket állapítottam meg:

1. A jobb oldalon a coxo-femoralis ízület kificamodása.
2. A jobb láb tibialis oldalizmainak tartós visszahúzódása, mely elformátlanodott donga-lábat hozott létre.
3. Egy fekély, mely a jobb láb külsejének kétharmad részét borítja.
Melynek hitelül kiállítottam a jelen bizonyítványt.
Ohey, 1878. szeptember 6.

Dr. G. Froidbise.”

Mindez magyarul azt jelenti, hogy Dehant Joachine-nak a jobb csípője ki volt fordulva, a jobb lába el volt formátlanodva és a térdétől a bokájáig érő, 32 cm hosszú és 15 cm széles, üszkös, már egész a csontig hatoló seb volt rajta. A leány előzőleg kolerában volt, majd utána tifuszban és a két betegség kiállása után fejlődött ki nála ez a seb, melyben akkor már, mikor Lourdes-ban hirtelen meggyógyult, 12 éve szenvedett. Hogy mennyire meg volt támadva egész szervezete, mutatja, hogy mikor 1878-ban Lourdes-ba megérkezett, 29 éves létére 27 kilót nyomott.

Nagyon sóvároghatott a gyógyulás után vagy nagyon kínos lehetett neki az éjszaka, mert szeptember 16-án már hajnali négy órakor megjelent a forrásnál, hogy megfürödjék. Dorval Léonie kísérté oda és segítette levetkezni. Látván kétségbeejtő állapotát, bele se akarta engedni a vízbe, de hiába fürösztötte meg benne mégis, nem használt. „Nem baj – mondta a beteg –, majd visszajövök.”

És kilenc órára már újra ott volt. A kötéssel sebén ment be a medencébe és mikor kijött és Léonie véletlenül a lábához ért, feltűnt neki, hogy nem fáj. Megszorítja – ekkor se fáj. Leveszik a kötést s látják, hogy csak pirosság jelzi a volt és 12 éven át be nem gyógyuló sebet. „Nemcsak új bőrt teremtett a lábamra a Boldogságos Szűz – mondta a beteg, hanem még húst és lábikrát is”.

A csoda híre pillanatok alatt elterjedt. „Igaz, hogy már nincs sebe? – kérdi tőle a haltinesi plébános, mikor találkozik vele. „Igaz – feleli neki. – Úgy nincs nekem a lábamon, mint Önnek a kezén.”

Az érdeklődők felkeresik a lakásán s a szoba egyik sarkában még ott látják a földön azokat a véres húscscafákat, melyeket lába reggeli bekötözése alkalmával sebéből kiszedett.

De a csípője továbbra is kifordulva és a sebből meggyógyult lába továbbra is elformátlanodva maradt.

Másnap újra a fürdőbe ment, de csak estefelé. A medencében kibíratatlan fájdalom fogta el, csontjai szinte recsegtek-ropogtak és a maga és társa szemeláttára a lába úgy egyenesedett ki, mint – ő fejezte ki így magát – az óramutató az óralapon. Két végével egymás felé hajló, karika (donga) alakú beteg lábászára kiegyenesedik, az összehúzódott izmok kinyúlnak, térde visszanyeri rendes alakját. Ugyanekkor a csípője is mozgáson ment át olyan fájdalommal, hogy kísézője, Dervan Léonie, azt hitte, menten meghal. De ezzel aztán vége is volt mindennek, fájdalmai azonnal megszűntek és a csípője is normális, teste egyenes lett.

Azonnal ment a barlanghoz, hogy emlékebe otthagyja két mankóját, ez óra múlva pedig – természetesen mankó nélkül – részt vett az elég nagy testi megerőltetéssel járó szentséges

körmenetben. Öt nappal később otthon Namurban jelentkezett orvosánál, Froidbise-nél, aki megvizsgálta és a következő lakonikus bizonyítványt állította ki részére:

„Alulírott, orvosdoktor stb. Oheyben, Namur tartományban (Belgium) kijelentem, hogy megvizsgáltam a 29 éves, Wanfercée-Bauletben született, Gesvesben lakó Dehant Joachine-t és megállapítottam, hogy a csatolt bizonyítványban említett sérülések teljesen eltűntek. Egy egyszerű pír jelzi a fekély helyét.

Gesves, 1878. szeptember 19.

Dr. G. Froidbise.”

Néhány évvel később a meggyógyulása előtt mindössze 27 kiló súlyú Dehant Joachine ezt írja az „Annales de Notre-Dame de Lourdes” XI. évfolyamában a 223. oldalon: „Ma 75 kiló vagyok és azóta nem szüntem meg a legtökéletesebb egészségnek örvendeni”.

Dr. Royer belga orvos 1893-ban, tehát 15 évvel a gyógyulás után elhatározta, hogy honfitársa, Dehant Joachine csodálatos gyógyulásának bebizonyítására összeszedi az összes adatokat, kihallgatja az összes nevezetesebb tanúkat s ezáltal a csoda mellett olyan bizonyosságot szerez, melynek elfogadását csak az háríthatja el magától, akiről minden tárgyilagosságnak meg kell állapítania az elfogultságot és a rosszakaratot. A tanúk felkérésében és kihallgatásában Deploige Simon, a löweni katolikus egyetem jogi karának tanára volt segítségére, egyes tanúkat pedig Legrand György, namuri ügyvéd, Poncelet Gyula, arloni ügyész és Eischen János orvosdoktor hallgatott ki.

Kihallgatták a beteg szomszédait, Lourdes-ba menet útitársait és annak a szállodának a személyzetét, melyben megszállt. Csak olyan tanúkat kérdeztek meg, akik nem voltak rokonai a gyógyultnak. Családja tagjait meg se kérdezték. Minden kikérdezés után írásba fektették a kérdéseket és a tanú rá adott feleleteit, eljuttatták a tanúhoz, elolvastatták vele, megkérdezték, helyesen van-e megfogalmazva, ezt és így mondta-e aztán aláírták vele.

Az összes így szerzett tanúvallomások a kezemben vannak s bizony az lenne a legmeggyőzőbb, ha mindegyiket szóról szóra közölném is. Mivel azonban ez túl nagy terjedelmű volna, csak szemelvényeket közlök, bár – sajnos – így a bizonyító erő nem egészen annyira magával ragadó, mint a teljes anket közlése lenne.

Először M. J. B. Martint, Dehant Joachine falujának, Gesvesnek akkori polgármesterét keresték fel (Itt „polgármesteren” természetesen a mi falusi bírónkat kell érteni, bár Belgiumról lévén szó, a mi falusi bíráinknál átlag bizonyára műveltebbeket.) Deploige professzor és Legrand ügyvéd voltak a kihallgatók, ideje pedig 1893. december 15-én volt. Ekkor Jambesban lakott a Meuse tér 3. szám alatt.

– Ismeri Dehant Joachine-t, akiről azt beszélük, hogy 1878 szeptemberében Lourdes-ban meggyógyult?

– Igen, jól ismerem. 1878-ban Gesvesben voltam polgármester és Gesvesből utazott el Dehant Joachine Lourdes-ba szeptemberben. Mikor meghallottam, hogy Lourdes-ba készül zarándoklatra, felkerestem. Egy vagy két nappal Lourdes-i útja előtt volt ez. Azt mondta: Megmutatom magának a ronda (laide) lábamat.

– És mit látott?

– Egy visszataszító sebet, egy valóságos infekciót. Annyira bűdös volt, hogy már indultam is.

– Mekkora volt?

– Ekkora. (Ezt mondva Martin úr kinyújtja a jobb lábát és végig húzza a kezét az egész külső felén, majdnem a térdétől egész a bokájáig.)

– Milyen volt a seb és milyen volt a mélysége?

– Amit mondhatok, csak az, hogy rám valóságos rothadás benyomását tette.

– Láta Dehantot Lourdes-ból való visszatérése után?

– Igen. Elébe mentem. (Mire hazaért, az újságokból már tudták a hírt, de a gesvesi grófnának, aki az út költségeit fizette, meg is táviratozták. Bertrin a távirat másolatát is közli. Szövege: „Joachine tegnap este tökéletesen meggyógyult. Raikem.) Mikor a kocsiról leszállni láttam, uraim, micsoda élmény! El nem felejttem soha!

– Járt?

– Igen.

– És a seb?

– Eltűnt.

– Megnézte a lábaszárát?

– Igen, egy vagy két nappal Dehant Joachine megérkezése után. Seb nem volt már, a bőre visszatért, talán egy kicsit pirosabb volt, mint egy beforradt seb.

Martin írásba rögzített vallomását október 8-án kapta kézhez s ekkor ezt a nyilatkozatot írta utána: „Alulírott Martin Ker. János, volt gesvesi polgármester, elolvasás után kijelentem, hogy a fenti beszélgetés teljesen pontos és hogy minden pontjában fenntartom azt, amit Legrand és Deploige uraknak erre vonatkozóan kijelentettem.”

Október 6-án Royer, lens-saint-rémy-i doktor és Deploige jogtanár a gesvesi kastélyba mentek de Limminghe grófnéhoz. Ő volt az, aki Dehant Lourdes-i utazása költségeit fedezte. Ezt a beszélgetést már csak szemelvényekben közlöm:

„Miután megkaptam Dehant Joachine vasúti jegyét, augusztus 23-án vagy 24-én a kastélyba hívtam és magam figyelmesen megvizsgáltam. (Ilyen az igazi keresztény nagyúr. Nemcsak pénzt ad a szegénynek, de érdeklődik is iránta s szeretetében még az ilyen visszataszító sebek vizsgálatásától se ijed meg, pedig sok olvasónk bizonyára már az olvasásától is rosszul lett.) A térdétől egészen a bokájáig terjedt egy nagy seb, melynek a felülete olyanforma volt, mint az itatóspapír. Ez a seb gennyezett és erős szagot árasztott. A boka közelében feketés színű fekély volt...”

„Ebben az állapotban utazott el Dehant Joachine Lourdes-ba szeptember 10-én. A sebet újra láttam vagy az utazása előtt való nap, vagy két nappal előtte s ekkor is olyan volt, mint azelőtt.”

„Szeptember 15-én kaptam Lourdes-ból egy táviratot Raikem úrtól, a zarándoklat vezetőjétől, mely Joachine gyógyulását jelentette be. (Láttuk, hogy a grófné a táviratot is megmutatta.) Lourdes-ból való visszatérése után fogadtam a gesvesi kastélyban. Bajai eltűntek.”

Az említett két úr még szintén október 6-án felkereste a gesvesi apácafőnököt, Jean-Baptiste nővért is, leánynevén d' Aoust Hortenziát:

– Láta Dehant Joachine sebet a jobb lábán?

– Igen, négy-ötször.

– Milyen volt ez a seb?

– Majdnem az egész lábszárát elborította térden alultól egész a bokájáig. Bőr nem volt rajta, piros volt és egyenetlen, fehér és sárga színű genny folyt belőle, a szaga nagyon rossz volt. A sebről levett pólyák mindig tele voltak gennyel.

– Mikor látta utoljára a sebet?

– Azon a napon, mikor Froidbise doktor jött megvizsgálni. Nálunk vizsgálta meg reggel. Mikor Froidbise doktor befejezte a vizsgálatot, azt mondta: Ha ez meggyógyul, az csoda.

– Hallotta ezt?

– Igen, saját füleimmel.

– Tehát többször látta a sebet. Nem vett észre valami javulást az egyik esettől a másikig?

– Ó, nem.

– Láta Dehant Joachine-t Lourdes-ból való visszatérése után?

– Nem rögtön a visszatérése után, csak szeptember 20-a felé. Nem volt már sebe, gennyezésről szó se volt, de a bőr elég finom volt.

– Froidbise doktort július 12-én kérdezte ki Deploige professzor.

– Megvizsgálta Ön Dehant Joachine-t 1878. szeptember 6-án és 19-én?

– Igen.

– Szeptember 6-án megállapította Dehant jobb lábán egy seb létezését?

– Igen, egy hatalmas (vaste) seb létezését.

– Mikor szeptember 19-én újra megvizsgálta Dehantot, igaz, hogy ez a seb eltűnt?

– Igen, tökéletesen.

– Gondolja, hogy ez a seb természetesen meggyógyulhatott 6-ától 19-éig?

– Nem. Szeptember 6-án a nyers hús látszott, 19-én pedig tökéletesen visszatért a bőr a seb felületére. A bőr száraz volt és egészséges. (Pedig hát tanúk bizonyítják, mégpedig kétségtelenül, hogy a seb nem 6-ától 19-éig gyógyult, hanem pillanatok alatt tűt el.)

– Igaz, hogy a szeptember 6-ai vizsgálat után Ön Jean-Baptiste nővérnek Gesvesben azt mondotta, hogy ha Dehant Joachine sebe Lourdes-ban meggyógyulna, ezt a gyógyulást csodának kellene tekinteni?

– Igen.

Froidbise doktor október 11-én kapta meg Deploige-től július 12-i beszélgetésük írásba fektetését és Louvainben kelt, 1893. október 12-i keletű levelében így válaszolt: „Egyáltalán semmi kifogásolnivalót nem találok azon a módon, melyen Ön július 12-i beszélgetésünket írásba foglalta. Minden teljesen pontos.”

Dehant Joachine Lourdes-ba való utazása előtt fivérével egyetemben Gesvesen Henrion-nénál lakott. Henrionné egyik fia, Henrion Gusztáv, 1893-ban Samsonban lakott. Itt kereste fel október 10-én Goenne Károly namuri ügyvéd és Legrand:

– Igaz, hogy Ön is Gesvesben lakott akkor, mikor Dehant Joachine ott lakott?

– Igen, ugyanabban a házban.

– Mi baja volt?

– Nagyon szenvedett, egy seb volt a lábán.

– Láta Ön ezt a sebet?

– Egyszer láttam, mikor a nővérem kötözte, kevésel Joachine Lourdes-ba való utazása előtt. A seb a lábikrán volt. Nagyon bűdös volt és nem volt jó nézni. Gennyesek voltak azok a fáslik, melyeket kötözéskor levettek róla.

– Láta Dehantot hazatérése után is?

– Láttam a lábát rögtön Lourdes-ból való hazaérkezése után. Azt hiszem, még aznap volt vagy másnap. A láb ugyancsak meggyógyult, nem gennyezett. A bőr finomabbnak látszott ott, ahol a seb volt.

A fenti tanú nővérét, Henrion Henriettet október 6-án hallgatta ki Gesvesben Royer doktor és Deploige professzor:

– Igaz, hogy Dehant Joachine maguknál lakott több héten át, mielőtt 1878 szeptemberében Lourdes-ba ment volna?

– Igen.

– Igaz, hogy sebe volt a jobb lábán?

– Ó, igen. Láttam a sebet nagyon gyakran.

– Mekkora volt a seb?

– Igen nagy volt. Majdnem körülérte a lábát.

– Azon idő alatt, míg Dehant Joachine ott volt, nem vett észre valami javulást a seb állapotában?

- Nem volt semmi javulás.
- Milyen volt a seb?
- Kiduzzadó. Azt lehetne mondani, hogy megannyi vérkelés volt.
- Gennyezett?

– Bőségesen. Fehér genny folyt belőle. Mikor megtisztították, akkor piros volt és pörse-
neses. Igen rossz szaga volt. Joachine-nak Lourdes-ba való utazása előtt való nap a seben
egész fekete kidudorodások voltak, mint az üszög.

- Mikor látta a sebet utoljára?
- Aznap reggel, mikor Joachine Lourdes-ba utazott. A seb még mindig épp oly rút volt.
- Látta Joachine-t rögtön Lourdes-ból való hazatérése után?
- Igen, még aznap, mikor megérkezett. A seb eltűnt, a bőre visszajött. Végig lehetett fe-
lette húzni a kezünket.

– Nem volt már bekötve a lába?

– Nem.

– A harisnyája nem volt nedves?

– Nem, a bőr egészen száraz volt.

Ezek voltak a szomszédok. Vallomásuk bizonyítja, hogy Dehant Joachine egy nagy üsz-
kös sebbel a lábán indult el hazulról. Most következnek az útitársak, akik bizonyítják, hogy a
seb útközben is még megvolt.

Dr. Royer és Dr. Deploige 1893. október 5-én Jemelle-be ment Michaux Hubert, volt
schaltini községi titkár kihallgatására:

– Volt Ön 1878 szeptemberében Lourdes-ban a belga zarándoklattal?

– Igen.

– Igaz az, hogy Dehant Joachine Lourdes-ban meggyógyult, mialatt Önök ott tartózkodtak?

– Igen. Dehant Joachine a Lourdes-i utazást ugyanabban a vasúti kocsiban tette meg,
melyben én. Namurban láttam legelőször a váróteremben, szeptember 10-én, elutazásunk
napján. Beteg színe volt. Beszállásunk után bizonyos idő múlva a fülke többi utasai elkezd-
tek panaszkodni a rossz szag miatt, amely Dehant Joachine lábából jött.

– Önnek is kellemetlen volt ez a szag?

– Nem, az én helyem az ajtó mellett volt, meg nekem talán nem olyan érzékeny a szaglá-
som, mint útitársaimnak. Ők többnyire élénken panaszkodtak a bűz miatt. Még arról is szó
esett, hogy Dehant Joachine-t Párizsban kellene hagyni.

– Honnan jött ez a szag?

– Egy sebből, mely Dehant Joachine jobb lábán volt.

– Látta ezt a sebet?

– Láttam Lourdes-ba való megérkezésünkkel este a szállodában, szeptember 12-én, csü-
törtöki napon.

– Ugyanabban a szállodában lakott, melyben Dehant Joachine?

– Igen. Latapienál.

– Mely órában látta a sebet szeptember 12-én?

– Este kilenc vagy tíz óra felé. Dehant Joachine szobája szomszédos volt az enyémmel.
Mielőtt lefeküdt, szeretett volna új kötést tenni a sebére. Engem hívott. A földön ült a szobá-
jában. Azt mondta, hogy fásli kellene neki és hogy szeretné, ha emiatt nem kellene felkelnie.
Én aztán odavittem neki azt az útizsákot, melyben a fáslik voltak.

– És akkor látta a sebet?

– Igen.

– Mekkora volt? Mint a kezem?

– Sokkalta nagyobb. Ó, igen, sokkalta nagyobb. Volt ekkora (s ekkor Michaux úr a jobb lábán a térdétől a bokájáig húzza a kezét).

– Voltak tisztátalanságok a seben?

– Visszataszító volt.

– Vérzett?

– Gennyezett.

– Mély volt?

– Igen, mélynek látszott. Itt is, ott is, mintegy repedezett varak voltak, melyekből folyt a piros és fehér genny.

– A sebet borító fáslik szennyesek voltak?

– Igen.

– Dehant Joachine másnap reggel újra megtisztogatta a sebét?

– Lehetséges. Mintha úgy emlékeznék, hogy vittem is neki vizet a sebe kimosására, de nem emlékszem pontosan, hogy ez megérkezésünkkor este volt-e vagy pedig másnap reggel. Most már emlékszem, hogy másnap reggel, mikor – igen korán – elhagyta a szállását, azt mondta nekem, hogy már megújította a seben a kötést.

– Visszontlátta Joachine-t a nap folyamán, szeptember 13-án?

– Igen, a templomban. De este, a szállodába való visszatérésünk után hívtak bennünket, hogy megmutassák, hogy Joachine sebe meggyógyult.

– Milyen volt?

– Nos hát nem volt többé egyáltalán sebe. Ott, ahol a seb volt, új bőrt láttam, csak egy kissé pirosabbat, mint a környéke.

– Mikor látta ezt?

– 13-án, pénteken, este kilenc vagy tíz óra felé.

Dr. Royer és Deploige Jemelle-ből Schaltinba mentek, ahol Médotot, a község nyugalmazott plébánosát keresték fel, aki annak idején szintén Dehant Joachine útitársa volt:

– Mi baja volt Dehant Joachine-nak, mikor 1878-ban Önnel Lourdes-ba ment?

– Láttam, hogy egy nagy csomag fásli volt vele, a lábán való sebe kötözésére.

– Látta ezt a sebet?

– Nem. De a fülkében panaszkodtak a rossz szag miatt, amely áradt belőle. Útitársaim közül többen kijelentették, hogy nem lehet már tovább kibírni. Sokat kellett hadakoznom, hogy Joachine-t ott ne hagyják Párizsban.

– És Dehant meggyógyult Lourdes-ban?

– Igen. Találkoztam vele – azt hiszem, hogy ez Lourdes-ba való megérkezésünk után két napra (murlendemain) reggeli négy órakor volt – és ő mondta, hogy meggyógyult.

– Látta a seben a forradást?

– Nem. Nem is törekedtem rá. Elhittem, amit mindenki állított.

Dr. Royer és Deploige még aznap ellátogattak Eminesbe is, hogy Devos plébánost kikérdezzék:

– Michaux úr azt mondta nekünk, hogy Ön is tanúja Dehant Joachine gyógyulásának.

– Valóban.

– Igaz, hogy Dehant Joachine-nak, mikor Önnel 1878-ban Lourdes-ba utazott, a jobb lábán sebe volt?

– Igen.

– Mire emlékszik erre a sebre vonatkozóan?

– A lábának azt a részét, mely a térd és boka között van, egészen elfödte, kivéve egy egészséges hússzalagot a belső részen. Gennyezett és dögletes szagot árasztott, mely végig kísért bennünket az egész út alatt annyira, hogy fülkénkben rosszul lettek tőle az emberek.

Azt hiszem, arra is emlékszem, hogy azokat a fáslikat is láttam, melyek a seb kötözésekor előkerültek s melyek szennyesek voltak a gennytől.

– Mít tud a seb gyógyulásáról?

– Joachine azt mondta Lourdes-ban a második napon, mikor este visszajött szállodánkba, hogy reggel a második fürdésre meggyógyult a sebe.

– Láta a bezárult sebet?

– Láttam a Lourdes-i pályaudvaron, mikor visszaindultunk Belgiumba, szeptember 16-án. Joachine egy gersi orvosnak mutatta, aki azt mondta: „A Szent Szűz rendkívüli dolgokat tesz”. Nem maradt belőle más hátra, mint egy gyenge pír, mely a seb helyét jelezte.

– Egyébként mindarra vonatkozóan, amit elfelejthettem, utalok arra a beszámolóra, amelyet a Les Annales de Notre-Dame de Lourdes 1878. december 30-i számában tettem közzé.

– Milyen források alapján állította össze ezt a beszámolót?

– Az utazásra és a gyógyulásra vonatkozóan annak alapján írtam, amit magam láttam és hallottam.

– Beszámolóját rögtön a zarándoklás után írta? A később kapott útbaigazítások és felvilágosítások nem rendítették meg a megbízhatóságát, különösen ami a sebet és a meggyógyulás körülményeit illeti?

– Nem, semmiképpen se. Most is meg vagyok győződve a seb létezéséről és a gyógyulásnak a második fürdő után való bekövetkezéséről. Dorval Léonie, Joachine fürösztője, biztosított róla. Ő szent leány volt, aki teljesen képtelen kitalálásra vagy hazugságra. Az ő előttem előadott elbeszélése után írtam meg beszámolómat.

Ezután Royer és Deploige a plébános nővérehez, Devos Adélhoz fordultak:

– Láta azt a sebet, mely Dehant Joachine jobb lábán volt, mikor 1878 szeptemberében Önökkel együtt Lourdes-ba utazott?

– Namurból való elindulásunk után való nap Paray-le-Monialban láttam. A szállodában volt. Dehant Joachine a szálloda egyik szobájában a földön ülve vizet kért tőlem, hogy sebet kimoshassa. Segítettem neki, de bizonyos idő múlva rosszul lettem a dögletes szagtól és a nagy seb látásától és nem tudtam folytatni segítő tevékenységemet.”

– Láta kötés nélkül is a sebet Paray-le-Monialban?

– Igen. A térdétől a bokájáig terjedt. A bokájánál kiszélesedett, de a lábszára belső felén volt egy hússzalag, mely nem volt megtámadva.

– Gennyezett a seb?

– Ó, igen. A seb duzzadt volt. A genny fehéres-sárga volt és a fáslik egészen szennyesek voltak a gennytől.

– És ez a seb bezárult Lourdes-ban?

– Igen. Lourdes-ba való megérkezésünk után való nap este a szállodában Joachine azt mondta nekem, hogy sebe begyógyult.

– Láta a bezárult sebet még ezen este?

– Igen. Az új bőr még piros volt. Egyes helyeken még pikkelyes volt, de már száraz és genny már nem folyt belőle.

Másnap, október 6-án, Dr. Royer és Deploige Haltinnesbe mentek Dorval Viktorint ki kérdezni:

– Ön 1878 szeptemberében Lourdes-ban volt. Tudna néhány részletet mondani Dehant Joachine betegségéről és gyógyulásáról, aki Önökkel együtt utazott oda?

– Istenem! Olyan régen volt már és annyi minden történt azóta! Csak élne Léonie nővérem! Elsősorban ő volt az, aki útközben Joachine gondját viselte.

– Mi kutatást végzünk és azon személyek tanúvallomását igyekszünk összeszedni, akik Dehant Joachine-t közvetlenül a gyógyulása előtt és után látták.

– Kutatást? De hiszen minden benne van a Les Annales de Notre-Dame de Lourdes akkori évfolyamában!

– Megbízható a Les Annalesnek ez a közleménye?

– Kétkedik benne?

– Mi azt szeretnénk megtudni, hogy ez a közlemény a szemtanúk vallomásaira támaszkodik-e?

– Nos, hát amit a Les Annales de Notre Dame de Lourdes mond, a tiszta igazság.

– Olvasta?

– Igen. Léonie nővérem olvasta fel nekem.

– És mit mondott róla a nővére?

– Hogy ezzel egyezően történt minden.

– Igaz, hogy Léonie nővére tanúja volt Dehant Joachine gyógyulásának?

– Nagyon is. Nővérem volt az, aki Dehant Joachine-t a medencébe merítette.

– És Ön látta Dehant Joachine sebét a lábán?

– Nem, de láttam a piszkos fáslikat, melyeket levettek róla s melyek nagyon bűdösek voltak.

– Mikor látta a meggyógyult sebet először?

– Nem emlékszem már rá pontosan.

Mint látjuk, a főtanú, Dorval Léonie a 15 évvel később tartott vizsgálat idejében már nem élt, de vallomását pótolja nővérenek, Viktóriának vallomása, Devos plébánosnak ismertetett kijelentése, de vallott erre vonatkozóan de Limminghe grófné is, akinek megbízásából kísérte ő Dehant Lourdes-ba és utána az esetet számtalanszor elbeszélte a grófnénak. A grófné úgy emlékszik, hogy Léonie a sebet utójára útközben Paray-le-Monialban látta. Hogy a gyógyulás mikor következett be, azt Léonie nem tudta bizonyosan, mert Joachine-t bekötözött sebbel fűrésztötte meg. Azt mondta, hogy szeptember 13-án, reggel kilenc óra felé, a második fürdő után monda Joachine-nak: „Joachine, úgy látszik, mintha magának nem fájna a sebe. Mit gondol, ne bontsuk ki? Kibontották és mindketten elképedtek, látva a beforradt sebet. Egész olyan volt mint a márvány, kék és piros. Csak később fehéredett meg lassan-lassan.

1893. október 14-én Poncelet Gyula ügyvéd és Eischen János orvosdoktor, mindketten Arlonból, Chaillonban hallgatták ki Sosson, nyug. esperest.

– Ön 1878-ba Lourdes-ban volt J. Dehanttal. Igaz, hogy Dehantnak Lourdes-ba menet a jobb lábán sebe volt?

– Egész biztos, hogy borzasztó sebe volt. Ő maga is mondta és körülötte mindenki azt beszélte az egész utazás alatt, hogy a lábán a hús rothadásban van. Útitársai azt beszéltek, hogy hetvenszer vannak rácsavarva fáslik és egy óra se telt bele és már valamennyit átütötte a genny. Azt mondták, hogy a bűz, ami ebből a sebből áradt, elviselhetetlen volt és úgy betöltötte az egész fülkét, hogy majdnem lehetetlen volt ott megmaradni. Valami homályos emlékem van, mintha Agenban láttam volna, amint a sebét mosta.

– Igaz, hogy ez a seb Lourdes-ban meggyógyult?

– Kétségtelen, mert amint ez a gyógyulás bekövetkezett, a híre azonnal elterjedt és általános izgalmat keltett.

– Mikor gyógyult meg?

– Azt mondták, pénteken gyógyult meg a seb. Körülöttem mindenki azt beszélte. Az a haltinnesi kisasszony, aki a beteget megfűrésztötte, beszélte nekem, hogy ő maga vette le a kötést és nagy meglepetésére egészséges, kissé barna húst takart ki.

Mikor Dr. Royer 1893 szeptemberében Lourdes-ban tartózkodott, a „de Pau” út 25. szám alatt levő Latapie-szállodába ment, ahol Dehant 1878-ban megszállt. Előbb Latapienét hallgatta ki:

– Emlékszik, hogy Dehant Joachine valamikor meggyógyult a sebéből, mely a lábán volt?

– De mennyire! Joachine 1878 szeptemberében szállt meg itt sok más belga zarándokkal. Még aznap este kötözött itt egy sebet, mely a lábán volt. A sógornőmmel egyetemben láttam ezt a sebet. A gennyezés bőséges volt, a fáslik tele voltak gennyel. Másnap reggel még az ágylepedő is szennyes volt a gennyezéstől, mely még a kötésen is áttört. Másnap ezt a sebet tökéletesen bezárulva láttam. Piros és nagyon finom heg borította. Gennyezésnek nyoma se volt.

Latapie Mária aközben érkezik, mialatt Dr. Royer a sógornőjét kérdezi:

– Mire emlékszik Dehant Joachine gyógyulására vonatkozóan?

– Emlékszem, mikor Joachine megérkezett. Nyöszörgött minden lépésére. Egy pap, aki a kíséretében volt, ajánlotta, hogy külön helyezzük el, mert szagot áraszt. Üszkös a lába. S valóban nem volt jó szaga. Este aznap, mikor megérkezett, láttam a sebet is, mikor Joachine levette a kötést, hogy megújítsa. A seb cudar volt, a fáslik szennyesek és gennyesek voltak. Az ágy lepedőjét az éjszaka folyamán kiszivárgott genny bepiszkította és másnap tisztával kellett felcserélni.

– Nagy volt a seb?

– Ó, igen, ekkora. (Ezt mondva Latapie Maria mutatja kiterjesztett jobb kezét és a másikkal a könyökén felül mutat.)

– Mély volt?

– Nem emlékszem rá. Közébről egyébként se vizsgáltam meg. Nem volt kellemes nézegetni. Másnap este, mikor hazajött, Joachine mutatta a lábát. A seb teljesen eltűnt, nem maradt belőle más, mint piros hegesedés.

– Mikor látta a meggyógyult sebet?

– Este, mert Joachine az egész napot a barlangnál töltötte. (Ez is bizonyíték rá, hogy már egészséges volt.)

Maga Latapie kikérdezése:

– Tud felvilágosítást adni Dehant Joachine gyógyulásáról?

– Nagyon jól emlékszem erre a gyógyulásra. A sebet nem láttam, de hallottam beszélni, hogy egy nyomorék egyénnek sebe volt. Megérkezése után való nap láttam a begyógyult sebet akkor, mikor Joachine a többi szállodabelieknek is mutatta.

Látjuk tehát, hogy Dehant Joachine gyógyulása épp olyan biztos, mint például a világosi fegyverletétel, megtörténtében lehetetlenség kételkedni. De viszont arra gondolni, hogy nem csoda, hanem a természet valami előttünk ismeretlen ereje hozta létre, épp oly képtelenség.

Most utolsónak még csak egy gyógyulást ismertetünk, valamennyi között talán a legnagyobbat és legcsodásabbat.

De Rudder Péter

1822. július 2-án született Jabbeke-ben, mely 2500 lakosú belga község Bruges és Ostende között. Ott mezőőr volt Du Bus de Gisignies gróf birtokán. 1867. február 16-án a két Knockaert-testvér mellett vitt el útja, amint ezek a kastély közelében fákat vágtak ki az út mentén. Az egyik rossz helyre dőlt s emelőkkel azon fáradoztak éppen, hogy a szántóföldről, melyen végigfeküdt, az út felé lódítsák. Péter segített nekik, s miközben egy bokor ágait vagdosta le, mely útban volt, a fatörzs hirtelen engedett, De Rudder lábára esett és a bal lábát kevéssel térden alul eltörte.

A gróf azonnal elhozatta Affenaer doktort D'Oudenbourgból. Ez megállapította, hogy az alsó lábszárat alkotó mindkét csont eltörött. A sebet kitisztította s mint ilyenkor szokás, gipszbe tette, hogy míg összeforr, mozdulatlan maradjon. Úgy látszik azonban, hogy a seb fertőzést kapott (akkor még a fertőtlenítést nem ismerték), mert De Ruddernek olyan veszett

fájdalmai voltak, hogy a gipszborítást el kellett távolítani. S csakugyan a sebben a gyógyulással éppen ellenkező folyamat játszódott le. A tört csontok végei elvesztették périostjukat és gennyben úsztak, s ezenkívül még egy nagy, erősen gennyező seb is keletkezett. Affenaer doktor néhány hónap múlva végleg elvesztette reményét, hogy a seb valaha meggyógyuljon.

A Jabbeke-i gróf épp oly jólelkűnek mutatkozott, mint a gesvesi, mert Affenaeren kívül még két brugesi orvossal Tchackerttel és Verriesttel is kezelte szerencsétlenül járt munkáját, sőt Buylaerttel, a varssenaie-i és van Hoestenberghével, a stalhillei doktorral is. Végül még kikérte egy híres Bruxelles-i professzor véleményét is, aki az amputálást ajánlotta, amibe azonban de Rudder nem egyezett bele. Eleinte borzalmas fájdalmai voltak, egy évig feködt is vele, aztán két mankón járt úgy, hogy beteg lába nem is érintette a földet s naponta kétszer-háromszor kellett újítania sebén a kötést az állandó gennyezés miatt. Így élt De Rudder Péter nyolc éven át.

Belgium területén Oostackerban volt akkor egy, az egész környéken híres Lourdes-i barlang, az eredeti utánzata. Péter oda kívánczolt, de a gróf vallástalan, akarom mondani: „felvilágosult” volt: az orvosoktól nem sajnálta a költséget, de a zarándoklattól igen: azt feleslegesnek, illetve haszontalannak tartotta. Mikor azonban az öreg gróf meghalt, a fia már megértőbb volt és Péter kedvét ebben is megtette. 1875. április 7-e lett az utazás napja. Már reggel négykor elindult feleségére támaszkodva s azt a harmadfél kilométert, ami a csőszházat (melyben lakott) a vasúti állomástól elválasztotta, két óra alatt tette meg. A vasút megérkezéséig Blomme Péter vasúti őr ismerőse házában leülve várt. Blomme segítette fel a vonatra is két-három más, jóakarátú ember közreműködésével.

Oostackerben De Rudder feleségével együtt leült a barlang előtt egy padra, ahol a körülötte tolongó zarándokok élénk fájdalmat okoztak neki, amint beteg lábához hozzá-hozzáérttek. Ott ültében kérte a Szent Szüzet, hogy gyógyítsa meg, hogy megkereshesse a maga és családja kenyerét és ne kelljen kegyelemkenyeret ennie. Egyszerre csak mondhatatlan izgalom fogja el, felugrik, mankó nélkül odamegy a szobor elé és letérdel.

„Istenem – mondja –, hol vagyok? Hiszen térdelek!” Erre már a feleség is észre tér s az is felkiált: „Mi történt? Mit csinálsz? Mit csinálsz?” – aztán megtántorodik és elájul. Néhány pillanat múlva már De Courtebourne Alfonzné ottani grófné kastélyában vannak s vizsgálják a lábát. Könnyezni kell azon, amit látnak. A seb duzzadsága eltűnt s ezért a kötés magától leesett. Sebnek nyoma sincs. Törésnek se.

De Rudder ettől kezdve Oostackerben, noha hajdani beteg lábának talpán a bőr eleinte nagyon érzékeny volt, hiszen nyolc éve nem állt már rá, állandóan talpon volt, sőt mivel visszamenet az omnibusz már indulóban volt, még szaladt is, hogy elérje. Kisfia, aki a szerencsétlenség után született s így apját még sohase látta mankó nélkül, meg se ismerte, mikor hazaérkezett.

Falun mindenki ismeri egymást, de különösen ismeri a mankós nyomorékot. Nem volt tehát Jabbeke-ben olyan ember, aki Péter bácsit ne ismerte volna. Hirtelen meggyógyulása olyan lelkesedést keltett a faluban, hogy kilenc napon át minden nap nagymisést tartottak, mindig vagy másfél ezer résztvevővel és munkaszünettel, mint vasárnap. A községi tanács pedig a következő okirattal örökítette meg az eseményt: megerősítve a község hivatalos pecsétjével:

„Alulírottak, a Jabbeke-i plébánia hívei, kinyilatkoztatjuk, hogy De Rudder Péter Jakab itt született és itt lakó 52 éves egyén tibiája [sípcontja] egy fának rázuhanása folytán 1867. február 16-án úgy eltört, hogy a sebészet minden eszközének kimerítése után a beteget a tudomány emberei magára hagyták, gyógyíthatatlannak nyilvánították s ilyennek tekintették mindazok is, akik ismerték. Ő azonban a Lourdes-i Boldogasszonyt hívta segítségül, akit Oostackerben tisztelnek, és teljesen meggyógyulva és mankó nélkül tért haza és azóta min-

den munkát tud végezni úgy, mint a szerencsétlenség előtt. Kijelentjük, hogy ez a hirtelen és csodás gyógyulás 1875. április 7-én történt.

L. Slock plébános, Augustus Rommelsere káplán, d' Hoedt polgármester, Aug. Stubbe városi tanácsos, P. Maene városi tanácsos, C. Sanders gyárigazgató, Ch. De Cloedt községi bizottsági tag és kurátor, F. Demoine egyházközségi pénztáros, J. Calewaert írnok, P. de Lorge, J. de Simpel községi tanácsos, L. Bouten Perloot, Gróf Du Bus Keresztély.

Jabbeke, 1875. április 15.”

Az aláírók egyike, M. P. de Lorge annyira nem volt vallásos, hogy halálakor nem is részesült egyházi temetésben, de a gróf se volt addig hívő ember. A község hírheft istentagadója, de Weisch is megtért és hívővé vált a megrázó esemény hatására. Az omnibusz kocsisa, aki de Ruddert Oostackerba és visszazállította, s aki szintén egyházellenes ember volt s akinek kocsiját menet be is piszkította a De Rudder sebéből szivárgó és a kocsi padlójára csepegő genny, szintén hívővé vált a csodás esemény következtében. A Jabbeke-i plébános még utána 20 évre is azzal dicsekedett, hogy egyetlenegy olyan ember sincs a faluban, aki vallását ne gyakorolná, azaz vasárnap templomba ne járna s húsvétra meg ne gyónna.

De Rudder orvosai, akik, mint láttuk, nem Jabbeke-ben laktak (úgy látszik, hogy ott akkor még nem volt orvos), a hír hallatára nem sajnálták a fáradságot, hogy külön ezért Jabbeke-be utazzanak. Affenaer doktor, aki legelőször kezelte és a lábát gipszbe tette, már másnap, április 8-án megérkezett. De Rudder nem volt otthon, mert a templomból hazajövet betért Rosseel Károlyékhoz. Ide ment érte a doktor. Az orvos szemeiből nagy könnycseppek potyogtak, mikor a tegnap még tört, gennyes és rothadó, de ma már egészséges lábát meglátta.

Már másnap, 9-én, jött Van Hoestenberghé, a másik doktor. Affenaer Oudenbourgból, Van Hoestenberghé Stalhille-ből fáradt át Jabbeke-be. Mikor ez utóbbi megérkezett, De Rudder éppen a kertjében ásott. Az orvos elszörnyedt, s De Rudder jókedvében még ráduplázott és féllábon (a hajdan törött lábán) ugrándozva közeledett feléje. De azért megvizsgálta. Megállapította, hogy a hajdan tört felület teljesen sima és se lábmegrövidülés, se sántaság nem maradt a baj után.

De Rudder gyógyulása után még 23 évig élt és 1898. március 22-én halt meg tüdőgyulladásban 75 éves korában. Az alatt a 23 év alatt, amely gyógyulása és halála között eltelt, még négyszázszor (!) zarándokolt el Oostackerbe hálából. Csak ő tudta ugyanis igazán, mit kapott a Boldogságos Szűztől, nem pedig az, aki csak elképzeli.

Az eset Van Hoestenberghé doktort annyira izgatta, hogy mindenképpen látni akarta De Rudder összeforrt csontjait. Engedélyt kért hát De Rudder holtteste exhumálására és meg is kapta. 1899. május 24-én, tehát a halál után jó egy évre történt meg ez és az illető lábcsontjain jól látszottak a hajdani törés és a szabályos összeforradás jelei.

Dr. Royer, az említett lens-saint-rémy-i orvos De Rudder Péter gyógyulásának csodás jellegére vonatkozóan is tanúbizonyságokat gyűjtött, de sajnos ez ügyben is csak 1892-ben, tehát csak az eset után 18 év múlva. Ez a késedelem azonban csak annak részére kellemetlen, aki a csodát bebizonyítani akarja. Világos ugyanis, hogy ugyanazok a tanúk egész más hangon, meggyőződéssel és elevenséggel vallanak rögtön az esemény után, mint rá 18 évre. Ekkor már azon se nagyon lehetne csodálkozni, ha egyszerűen letagadnák, vagy azt mondanák, ki tudja már, hogyan volt. Joggal feltehetjük tehát, hogy a bizonyítás még meggyőzőbb lett volna, ha korábban történt volna.

Dr. Royer igen tárgyilagosnak és meggyőzőnek akarta a vizsgálatot s ezért elhatározta, hogy maga mellett, aki a hitet képviseli, a vizsgálat másik tényezőjeként egy híres és ismert hitetlent kér fel a tanúvallomások felvételére, illetve ellenőrzésére. Abban az időben híres volt Belgiumban mind tudományáról és jellemességéről, mind hitetlenségéről a Hannutban lakó Mottart doktor. Ezért 1892. december 16-án a következő levelet intézte hozzá:

„Nagyon Tisztelt Kartárs!

Megküldöm Önnek a Lourdes-i Annales legutóbbi októberi számát, melyben olvashatja a De Rudder Péter gyógyulásáról szóló közleményt.

Arra kérem, Kedves Kartárs, az igazság érdekében legyen szíves hozzám csatlakozni egy újabb nyomozás lefolytatásában és pontos felvilágosítások szerzésében, De Rudder még életben lévő.

Önnek jól ismert meggyőződése mindenki számára biztosíték lesz a tárgyilagosságot illetően. Ez annyira igaz, hogy két huyi egyén jelentette ezt ki előttem és ők szívesen megtérik utazásának összes költségeit is.

Elmegyünk majd Jabbeke-be, felkeressük majd azokat az orvosokat, akik De Ruddert kezelték.

Ha megszerzi nekem azt az örömet, hogy elfogadja javaslatomat, közösen megállapítjuk majd, hogy mi lesz a jobb, hogy az igazságot minél jobban megismerjük.

Fogadja stb.

Dr. Royer.”

Dr. Mottart így válaszolt:

„Kedves Kartárs Úr!

Megvallom, hogy a füzetet, melyről beszél, nem olvastam. Csak kivételesen nézem át pontosabban újságokból, füzetekből és körlevelekből álló terjedelmes postámat, s nézeteim ellenére, melyeket Ön nagyon jól ismer, nem is nagyon telik örömem az effajta megbeszélésekben.

De Rudder esetére vonatkozóan egyáltalán nem tudok semmit. Küldje meg még egyszer a füzetet, elolvasom és közlöm majd elhatározásomat.

Fogadja stb.

Dr. Mottart.”

Dr. Mottart tehát hitetlen, s ezt mindenki tudja róla, de csodákat vizsgálni, azaz a buta hívőket felvilágosítani (mert hiszen most alkalma nyílt volna bizonyítani, hogy csodák nincsenek) még sincs kedve. S milyen felsőbbes hangon válaszolgat Dr. Royernak, hogy küldje meg újra füzetet s milyen nagy kegy részéről, hogy talán még el is fogja olvasni, pedig hát nemigen van hozzá kedve! Levele nagyszerűen mutatja, amit egyébként eddig is tudtunk, hogy a hitelenség oka, ha nem a rosszakarát, legalábbis a kényelemszeretet és érdeklődés hiánya. Mottart levele megmutatta, hogy nem érdemelte meg a füzet újabb megküldését, de Dr. Royer, mint a vallásos emberek általában, alázatos volt, megküldte azonnal másodszor is, sőt 19-én személyesen is találkozott vele. Ekkor megtudta tőle, hogy állítólag el is olvasta a közleményt s rövidesen megadja válaszát. A válasz azonban sohase ékezett meg s Dr. Royer kerülő úton tudta meg, hogy őmagassága nem óhajt a kutatásban részt venni.

Vajon miért? Talán mert a megküldött füzetből megtudta, hogy igaz a csoda? De hát akkor miért nem lett hívő? Vagy talán mert annyira látta, hogy nem igaz, hogy még vele foglalkozni se tartotta érdemesnek? De hát akkor miért nem használja fel az alkalmat, hogy a buta népet is felvilágosítsa és magához felemelje, a papok népbutítását pedig leleplezze? S meg is érte volna a fáradságot, mert világhírű ember lehetett volna általa. S amit tett, illetve nem tett, miért csinálta ezt is olyan sértően, olyan neveletlenül? Talán csak nem a lelkiismeret-furdalás zavarta meg s miatta viselkedett olyan fonákul? S mit gondoljunk, mikor ez a Dr. Mottart nemcsak hitelenségéről és nagy tudományáról, hanem jellemességéről is ismert volt a környéken?

Dr. Royer azonban nem vesztette el a kedvét, hanem egyedül is elindult célja végrehajtására és azonnal írt a Stalhille-i orvosnak és a Jabbeke-i plébánosnak, hogy január 18-án érke-

zik. A vonatban Bruges körül egy kereskedő volt az útitársa, akivel beszédbe ereszkedve, rögtön látta, hogy épp olyan hitetlen, mint Dr. Mottart. Közölte hát vele, hogy ő éppen csodát megállapítani megy s felszólította, tartson vele. A kereskedő, Taffeniers elfogadta az ajánlatot. Ő kíváncsibb és így igazságszeretőbb volt, mint Dr. Mottart. De nála alkalmasabb is volt erre a szerepre, mert a kihallgatandók közül sokan nem tudtak franciául, csak flamandul (hollandul) s Taffeniers ezt a nyelvet is értette. Az ő tolmácsolásával készítette el Dr. Royer a flamand vallomásokat.

Dr. Van Hoestenberghé, De Rudder Stalhille-i orvosa, két levelet intézett a Lourdes-i orvosi irodába. Az első 1892. augusztus 21-én, a második 1892. szeptember 3-án kelt. Az elsőben ezt írja:

„De Rudder Pétert munka közben síp- és szárcsontjának szétzúzódással járó törése érte. A szétzúzás oly nagy volt, hogy a végtag rázásakor a végtag egymáshoz ütődő összes csontja olyan hangot adott, mint mikor egy dióval tele zsákot rázunk. Összeforradás sohase jött létre és hiába kezelte Du Bus gróf úr 6 esztendőn keresztül a beteget. Ennek az embernek, akiről az orvosok már lemondtak, semmi reménye se volt már a gyógyulásra, mikor nekem alkalmam nyílt arra, hogy a lábát megvizsgáljam. Hosszas leírás felesleges. A lábszár alsó fele a lábfejjel együtt a töréstől lefelé a szó szoros értelmében ide-oda ingott, úgyhogy a sarkával a végtag tengelye körül több, mint egy kört lehetett leírni. Ezt a mozgást csak a lágy részek ellenállása akadályozta. A zárandoklat után azonban az összeforradás tökéletes volt.”

A második levelében ezt írja:

„Mikor De Rudder Péter elindult zárandokútjára, már nyolc éve volt, hogy a lábát maga után húzta és két mankón vándorogott. Lábszára alsó harmada és a lába feje ernyedten lógott le, mint egy rongy.

Péter ugyanazon nap estéjén mankó nélkül és az örömtől szökdécselve érkezett vissza. Mindjárt másnap több órás utat tett meg gyalog és közben áradozott a boldogságtól.

Természetesen felkerestem, hogy lássam, és megvallom, hogy nem hittem a gyógyulásában. És mit találtam? – Egy lábszárát, melyben semmi hiba se volt és ha a szerencsétlent előzőleg nem magam vizsgáltam volna meg, egész határozottan kimondtam volna meggyőződésemet, hogy az a láb nem is volt soha eltörve. Ha ugyanis az ember lassan végigcsúsztatja az ujjait a sípcsont élén, nem érzett a legkisebb egyenetlenséget se, hanem végig egy egészen sima felületet. Egyetlen maradványként néhány bőrhegesedés volt látható.”

Dr. Van Hoestenberghé így fejezi be ezt a második levelét:

„Lehet, hogy ez a levél Önt Zola úrral való tárgyalások közben találja. (Ekkor járt Zola nagy hírverés közepette Lourdes-ban.) Ha úgy van, boldog lennék, ha e sorok a kezébe kerülnének és alkalmam nyílna ezt mondani neki: Uram, én épp olyan hitetlen voltam, mint Ön. De Rudder csodája nyitotta meg a világosság elől elzárt szemeimet. Néhányszor bizonyos vallási kételyek még felmerültek bennem, de tanulmányoztam a keresztény vallást és elkezdtem imádkozni. Most kijelentem Önnek becsületszavamra, hogy a legkisebb kételyem sincs már. Hiszek feltétlenül és fenntartás nélkül és szeretném hozzátenni, hogy ezzel a hittel együtt olyan boldogságot és belső megelégedettséget is találtam, amilyent azelőtt nem ismertem.

Kiemelem még, hogy ennek a lábnak a vizsgálata mindenki számára érdemes, akinek csonttörések összeforradásának megfigyelésére valaha alkalma nyílt. A Szent Szűz kétségtelenül nem úgy gyógyít, mint a természet, de még akkor se, ha ez még oly előnyös támogatásban részesül is.

De Rudder Péter Bruges és Ostende között lakik. Vizsgálat céljából szívesen meg fog jellenni e két város bármelyikében és én részemről örömmel vállalnám, hogy őt kísérem.”

Sajnos „Zola urat” a doktor levele már nem találta Lourdes-ban s így az üzenet nem jutott el hozzá. De egyébként is aligha használt volna neki, mikor még a Dr. Mottartok, akik-

nek szakmájába is vágott a dolog, becsületességükről is ismertek voltak és még a közelben is laktak, ők se nagyon siettek Brugesbe vagy Ostendébe De Rudder lábászárát vizsgálgatni és őt kikérdezni. Pedig egész bizonyos, hogy nyaralás céljából közben nemegyszer voltak a közeli Ostendében. A csodára azonban még ekkor se voltak kíváncsiak. Nem akarták elrontani üdülésüket lelkiismeretük megzavarásával.

Mikor a Chronique Medicaléban még 1907-ben is újra előkerült De Rudder Péter esete, Van Hoestenberghé doktor újra írt egy levelet ez ügyben:

„Stalhille-chez-Bruges, 1907. szeptember 12.

Részemről kijelentem lelkemből és lelkiismeretemből:

1. Hogy én De Rudder Pétert tízszer is megvizsgáltam s utoljára két vagy három hónappal oostackeri útja előtt láttam a lábát.

2. Hogy minden alkalommal ki tudtam dugni a csontok végeit a sebből és hogy azok meg voltak fosztva périoste-juktól, nékrose-juktól, hogy a gennyezés bűzös volt és bőséges és úgy elöntötte végig az inat is, hogy végül a láb hátán egy tályogot hozott létre, mely a nagyujjat mozgató inat is kiszakította.

3. Hogy minden alkalommal egész a seb fenekéig bevezettem a két ujjamat és hogy mindig észrevettem négy-öt centiméter távolságot a csontvégek között, mégpedig egész terjedelmükben, úgyhogy könnyűszerrel meg tudtam őket kerülni.

4. Hogy legelőször a sebben nagy tisztogatás történt (csonttöredékeket távolítottak el) és hogy a genny az elmúlt évek folyamán nagyon gyakran hozott ki utána is csonttöredékeket, végül hogy öt-hat alkalommal, vizsgálata folyamán, az én ujjaim közé is akadtak ilyen csonttöredékek.

Dr. Van Hoestenberghé.”

Ezt a Van Hoestenberghé doktort kereste fel legelőször Dr. Royer a hitetlen kereskedővel, a De Rudder falujával, Jabbeke-kel szomszédos Stalhille-ben. Megmutatta neki a Lourdes-i Annales 1892. október 31-i számát, melyben a doktornak azok a levelei jelentek meg, melyeket már idéztünk, s kérdezte tőle, hogy csakugyan ő írta-e őket. Azt felelte, hogy igen és hogy az igazságot tartalmazzák. Aztán így folytatta:

– Nem én voltam De Rudder Péter orvosa, hanem érdeklődésből kerestem fel, mert nemegyszer hallottam emlegetni. Az esetet menthetetlennek láttam épp úgy, mint kartársaim, Affenaer és Veriest is.

Mivel Dr. Hoestenberghé a következőkben nagyjából azt mondja, amit két leveléből már idéztünk, vallomását rövidség okán elhagyjuk. Csak ezt a részét idézzük még belőle szóról szóra: „A láb alsó (törött) része minden tekintetben mozgatható volt. A sarkát fel lehetett emelni úgy, hogy a lábat a közepén (ott, ahol eltörött) lehetett összehajtani. El lehetett csavarni úgy, hogy a sarok került előre és a lábujjak hátra. Minden mozgásnak határt egyedül csak a lágyszövetek szabtak.

Ha lett volna még valami kételyem, egyébként tökéletesen eloszlatna volna az ide, Stalhille-be való Houtsaege János vallomása, akit most fognak kihallgatni. Ez értelmes ember, egyáltalán nem jámborkodó hajlamú és egész bizonyos, hogy nem túlozza el azt, amit mond.”

Ezután a doktortól említett Houtsaege János kádármester, Stalhille-i lakos kihallgatása következett.

„Ez a valóban intelligens ember – mondja Dr. Royer – francia nyelven teszi meg a vallomását:

Tökéletesen emlékszem, hogy 1875. április 7-én az utcán lévén, szokatlan mozgalmat láttam Jabbeke lakói között. Kérdeztem, mi az oka. Azt felelték, hazajött De Rudder Péter, tökéletesen meggyógyulva.

Ekkor felkiáltottam: Hogyan? Rudder meggyógyult? Hiszen a múlt héten még láttam az eltörött lábszárát! Csakugyan, március 29-én láttam, tehát kilenc nappal előbb. A tömegben mindjárt meg is láttam Ruddert az állomásról jövet rendesen gyalogolva, mankói nélkül.

– Mit látott a lábszárán?

– Egy akkora sebet, mint a tenyerem.

– A fáslik szennyesek voltak?

– Igen, egy vérekes kiszivárgástól, mely nagyon rossz szagú volt.

– Fehér volt a genny?

– Nem.

– Láttá jól, hogy a lába el van törve?

– Igen. Péter a kezével behajtott a lábát úgy, hogy a sebből kijött és láthatóvá vált az eltört csontoknak a két vége.

– Meg is fogta ezeket a csontokat az ujjával?

– Nem.

– Fehérek voltak vagy feketék?

– Se fehérek, se feketék.

– Kerekdedek voltak?

– Nem, nem voltak kerekdedek. Tört tárgy benyomását tették. Péter bemutatta, hogyan tudja a sarkát előre és a lábujjait hátra csavarni. A lábszár hátán egy seb is volt.” (A törés sebében kívül. Dr. Hoestenberghé is hangsúlyozza vallomásaiban, hogy két külön seb volt.)

Ezt a vallomást maga Houtsaege fogalmazta meg, s mivel többen voltak jelen mikor vallomását megtette, kívülé még a tanúk is mind aláírták.

Ezután Van Hooren Ede, De Rudder szomszédja kihallgatása következett:

– Ön tehát ismeri Ruddert?

– Ó, igen, az egyik szomszédja vagyok.

– Ön írta alá ezt a bizonyítványt.

Ezzel Dr. Royer a következő bizonyítványt mutatja neki:

„Alulírottak kijelentik, hogy 1875. április 6-án látták De Rudder eltörött lábát. A tört csont két vége keresztüljött a bőrön és egy három centiméter hosszú gennyező seb választotta el őket egymástól. Hasonlóan kijelentjük, hogy Rudder április 7-én tökéletesen meggyógyulva jött vissza a Lourdes-i Boldogasszony oostackeri kegyhelyéről. A csont összeforrt, a seb eltűnt. Rudder tudott járni, testét egyenesen tartani és épp úgy dolgozni, mint szerencsétlensége előtt.

Aláírva: Van Hooren Gyula, Van Hooren Ede, Wittizaele Mária.

Jabbeke, 1875. április 25.”

– Igen, mi írtuk alá ezt a nyilatkozatot.

– Tudta jól, hogy mit ír alá?

– Igen, igen, természetesen.

– Csakugyan a gyógyulás előtt való nap volt az, amikor látta?

– Igen, előtte való nap, este. Ott voltam Péteréknél a fiammal meg Wittizaele Máriával.

– Mit látott?

– Péter kitakarta a lábát, hogy a kötést felváltsa, aztán behajtott, hogy a tört csont két végét láthassuk.

– Ezek a csontok össze voltak kapcsolva? (Ha úgy lett volna, akkor nem dughatta volna ki őket a sebből. A kérdés tehát tulajdonképpen felesleges volt.)

– Nem. Minden úgy volt, ahogyan régebben láttam. A csontok el voltak egymástól távolodva. A lábszár mozgatható volt, himbálózott. El lehetett csavarni.

– Mikor látta De Ruddert meggyógyulva?

– Az utána következő nap, hogy az eltört lábát láttam. A házam kapujában álltam, mikor láttam, hogy Péter jön haza a zarándoklatról, rendesen lépegetve és mankók nélkül.

Ez a vallomás – mondja Dr. Royer – flamand nyelven történt, s mivel ő flamandul nem tud, Taffeniers, az említett hitetlen kereskedő és Dr. Hoestenberghé vették fel több tanú, köztük De Rudder Péter jelenlétében. Taffeniers ekkor már kijelenti, hogy meg van győzve.

Nem is csoda. Dr. Hoestenberghé csak hónapokkal a gyógyulás előtt látta utoljára a sebet és a törést, Houtsaghe János kilenc nappal előbb, Van Hooren és még két társa azonban csak a gyógyulás előtt való nap, sőt még akkor is este. S nemcsak a sebet látták, hanem még a tört csontokat is, sőt Rudder letört, lógó lábszárának körben való elcsavarását is, mely kétségtelen jele mindkét csont teljesen eltört voltának. Ugyanők látták másnap délután Ruddert a maga lábán és mankó nélkül jönni haza az állomásról s ezt nemcsak 1893-ba állítják, azaz 18 évvel az esemény után, hanem már utána két hétre adtak ki róla ünnepélyes nyilatkozatot. Lehet-e itt szó józan kételyről, kivált mikor nemcsak ők a tanúk, hanem egy egész falu népe, mint mindjárt látjuk?

Van Osschen, érdemrenddel kitüntetett munkás:

Először a jelenlevő De Rudder Péter személyazonosságát állapítatják meg velem. Kérdik tőle, hogy ez-e az. Mondja, hogy igen. Aztán elmondja, hogy ő jelen volt akkor, mikor Rudderrel a szerencsétlenség történt 1867-ben, sőt ő volt az, akit ezzel kapcsolatban elküldtek Oudenbourgba Affenaer doktorért. Ő De Rudder Péter lábát külön nem látta a zarándoklat előtt, de azt jól tudja, hogy De Rudder addig nem gyógyult meg. Azt mindenki tudja itt. Láta egyébként a lábát is, csak nem abban az időtájban, mikor a zarándoklatra indult. Kijelenti, hogy nagyon jól tudja, hogy De Rudder egy pillanat alatt gyógyult meg Oostackerben akkor, mikor az orvosok már rég lemondtak róla.

Ezt a vallomást Taffeniers, a kereskedő vette fel, aki kijelenti, hogy a tanúvallomások hallatára egészen el van képedve. Olyan világosak, hogy nem lehet bennük kételkedni.

Miközben Royer és Taffeniers Jabbeke utcáján mennek, egy munkás jön velük szembe. Dr. Royer szól Taffeniersnek, kérdezze meg találmra:

– Hallott már beszélni bizonyos De Rudder Péternek lábtöréséből való hirtelen meggyógyulásáról Oostackerben, már jó néhány éve?

– Igen, tudok róla, teljesen igaz. Itt a községben ezt mindenki tudja.

– Láta De Rudder lábát a zarándoklat előtt?

– Nem, én nem láttam a lábát, de azt jól tudom, hogy el volt törve és hogy hirtelen meggyógyult. Azt itt mindenki tudja.

Royer és Taffeniers betérnek egy kávéházba, ahova kevéssel előttük tért be Bouchout jegyző úr, aki megtudva tőlük Jabbeke-i látogatásuk célját, kérdi:

– Nos, megállapítottuk a csodát?

Erre Dr. Royer azt kérdi tőle:

– És Ön, jegyző úr, ismeri a gyógyulás részleteit?

– Nem. Én nemrégem vagyok itt jegyző. De beszélni hallottam nemegyszer, hogy hirtelen történt egy oostackeri zarándoklat alatt.

Ezután Sempel, Jabbeke-i polgármester következik. Először Dr. Royer felolvassa neki azt a nyilatkozatot, melyet a Jabbeke-i községi tanács állított ki a csodás gyógyulásról egy héttel a gyógyulás után (április 15), amelyet már közöltünk s amelyen az aláírók között szerepel Sempel is, bár akkor még nem volt a község polgármestere.

Sempel 1893-ban már aggastyán volt. Franciául tud, de nem jól. Dr. Royer megkérdi tőle, hogy valóban ő írta-e alá a nyilatkozatot és hogy a többiek aláírása is hiteles-e. Mindkét kérdésre igenlően válaszol s azt mondja, hogy a nyilatkozatot a község irattárában helyezték

el, de ma már nincs ott. Eltűnt onnan. (Jellemző. Kivált mikor – mint láttuk – Jabbeke-en mindenki vallásos. Vajon kit és miért bánthatott az a nyilatkozat annyira?)

Az állomáson a vonatra várva Royer és Taffeniers Gielen Péter vendéglőjébe térnek be. Taffeniers mindjárt megkérdi a kocsmárost flamandul, hallotta-e bizonyos De Rudder Péter nevű ember már hosszú évekkel ezelőtt történt hirtelen gyógyulását? Azt feleli, hogy igen, bár ő akkor még nem lakott Jabbeke-ben.

„A tény igaz – mondta –, sőt van is itt egy pályaőr, aki annak idején De Rudderst besegítette a vonatba és aki azt mondta neki: Mit akar maga ott ezzel a lábbal?! Vannak olyanok, akik már meggyógyultak és hát akkor én is meggyógyulhatok, felelte neki De Rudder.”

– Kitől hallotta ezt?

– A pályaőrtől magától.

– Itt van az a pályaőr? És mi a neve?

– Ez a pályaőr ma már nem pályaőr. A neve Blomme Péter. De még itt dolgozik a Du Bus-kastélyban.

– Elhiszi, hogy ez az ember igazat mondott? Becsületes ember, akinek a szavára lehet adni?

– Nagyon becsületes ember, aki még sohase hazudott. (Erre több jelenlévő személy is helyeslőleg beleszól a beszédbe.)

– Láthatnánk?

– Egy negyedóra járásnyira lakik ide.

„Erre megkértem – írja Royer – a Gielen-család egyik tagját, lenne szíves Blomme Pétert értesíteni, hogy holnap dél és két óra között itt leszek a pályaudvaron és szeretnék vele találkozni.

Mikor kilépünk a pályaudvarra, a Gielen-fió közli, hogy jelenleg is van itt a pályaudvaron egy pályaőr, aki besegítette De Rudder Pétert a vonatba. Szerencsétlenségemre tolmácsom, Taffeniers úr, kénytelen a brugesi vonatra felszállni. Azzal válik el tőlem, hogy ami őt illeti, ő minden kétely nélkül hisz ebben a gyógyulásban, melyet a tanúbizonyosságok egyezése kétségtelenné tesz. – Tényleg egészen fel volt lelkileg dűlva (boulversé).

A pályaőrt bevezetem a Gielen-kocsmába, akinek két lánya folyékonyan beszél franciául.

Ez a jelenlegi Jabbeke-i pályaőr De Jacgher Boldizsár. Az egyik Gielen-lány kérdésre kijelenti, hogy ő segítette be De Ruddert a vonatba, mikor Oostackerbe elutazott.”

– Láta a törött lábát az induláskor? Láta, hogy ingott, hogy lóbálózott?

– Nem, ő nem látta a lábát a zarándoklásra való induláskor és ekkor az abnormális mozgását se látta (aki segít, az nem is figyelheti ezt), de látta De Rudder meztelen lábát nyolc nappal ez előtt a zarándoklás előtt.

– Mit tapasztalt?

– Két sebet, a láb törését, hogy el lehetett csavarni a lábat úgy, hogy a sarka legyen elől. (Megfelelő mozdulatot tesz a dolog szemléltetésére.)

Péter reggel hat óra felé indult a vonattal és estefelé látta leszállni a vonatról. Látta tökéletesen meggyógyulva járn.

Mivel ezen a napon nem tudtam Blomméval találkozni – írja Dr. Royer –, Ostendébe mentem megszállni és 19-én dél felé visszajöttem Jabbeke-be. Kérésemre a pincéras elment Blomméért, mert nem volt otthon, mikor értesíteni akarták.

Az egyik Gielen-kisasszony kérdésére több személy jelenlétében kijelenti, hogy ő segítette be De Rudder Pétert a vonatba, több személy segítségével, mikor zarándokútjára elindult.

De Rudder, akinek lakása elég messze volt a pályaudvartól, az ő (a pályaudvar mellett lévő) bakterházában pihent meg. Blomme itt megállapította De Rudder lábának természetellenes mozgathatóságát (a tanú megmutatja, hogy nem az ízületben, hanem a tibia mely részén lehetett behajlítani) és hogy lóbálni lehetett a lábat. (Most tehát már nemcsak arra vannak ta-

núk, hogy Rudder sebe és törése a gyógyulás előtti este még változatlanul megvolt, hanem arra is, hogy még a gyógyulás napjának reggelén is.)

Mindezt látva így szólt De Rudderhez: „De minek mész is te Oostackerbe? Jobb lenne, ha itthon maradnál!”

Blomme elbeszéli, hogy elképedt, mikor este látta Ruddert leszállni a vonatról, hibátlanul a lábán járva és mankó nélkül. Mikor megkérdezték, jó-e az emlékezőtehetsége és biztos-e abban, amit állít, nincs-e benne talán valami kis nagyítás, élénken jelenti ki, hogy nem nagyít semmit és hogy teljesen bizonyos abban, amit állít. Újra elbeszéli, milyen jól megállapította előtte, hogy a láb törött, noha meztelenül nem látta a lábat.”

– Ott volt De Jacgher, mikor besegítette a vonatba?

Blomme nem meri biztosan állítani. Hárman-négyen voltak. Azt hiszi, igen, de nem egészen bizonyos benne.

– Ki volt akkor az állomásfőnök?

– De Cupper úr volt akkor az állomásfőnök. Most gentbruggei főnök.

„Éppen mikor a brugesi vonatba szállni készültem, lép be az üzletbe egy úr – írja Royer –, akivel a Gielen kisasszony közli, hogy a De Rudder Péter gyógyulása valóságának ügyében tudakozódni jöttem Jabbeke-be. Ez az úr azonnal azt mondta franciául (tehát úgy, hogy Royer is érthette), hogy De Rudder Péter hirtelen gyógyulása Oostackerben egészen kétségtelen tény.

Én nem laktam akkor Jabbeke-ben – mondta –, hanem Oudenbourghban. Én De Ruddert nem láttam a gyógyulása előtt, de az az Affenaer doktor, aki kezelte, maga mondta nekem, hogy De Rudder gyógyíthatatlan, hogy a lába, mely már évekkkel előbb törött el, nem gyógyulhat meg és hogy De Rudder Oostackerben gyógyult meg hirtelen.

Egyébként, mióta itt vagyok Jabbeke-ben, nemegyszer hallottam emlegetni. Ebbe egész nyugodtan hihet, mondta, ezt itt Jabbeke-ben akárki el tudja Önnek beszélni.

Verriest, brugesi doktor, aki De Ruddert kezelte, utoljára két héttel Van Hoestenberghé után vizsgálta meg (De Rudder állítása szerint). Legutolsó látogatásakor éppen olyan rossz állapotban találta a lábat, mint azelőtt. Meghalt már, de sokszor elmondta Van Hoestenberghé doktornak, hogy nem érti ezt a gyógyulást, hogy mindig képtelenségnek tartotta.”

De látta De Rudder sebeit és törött lábát két nappal meggyógyulása előtt a fiatal De Bus grófnak, Keresztélynek, a felesége is, aki akkor még csak menyasszonya volt jövőendő urának s aki ezt 1904 szeptemberében, a Lourdes-i orvosi irodában beszélte el többek jelenlétében:

„A Jabbeke-i kastélyban voltam, mikor De Rudder jelentkezett a két mankójával. Elég gyakran jött a kastélyba Du Bus de Gisignies Keresztély vicomte-ot meglátogatni. (Látjuk, milyen demokrácia volt abban az állítólagos feudális korban!) Kíváncsiságomban látni akartam De Rudder lábát. Leszedte hát fáslijait, amelyek tele voltak szívódva vérrel és gennyel. Kibírhatatlan bűz jött ki belőlük. A legalul levő fáslik bele voltak ragadva a sebbe és nem tudta őket levenni. Erre ösztönszerűleg eltűntem onnan.”

De Bus grófék aznap, mikor De Rudder Oostackerben járt, Bruxelles-ben tartózkodtak. „Másnap – beszélte a grófné – amint visszatértünk a Jabbeke-i kastélyba, De Rudder megjelent az egész család előtt. Sebe tökéletesen meggyógyult és kifogástalanul járt.”

Szomszédja, az a Van Hooren, aki a gyógyulás után két hétre fiával és Wittizaele Máriával azt az írásbeli nyilatkozatot adta ki, hogy Oostackerbe való indulása előtt való este még látta a sebeket is és a törött csontokat is, aznap reggel is találkozott Rudderrel, mikor két mankóján feleségével az állomás felé tartott. Néhány szót váltott is vele.

Égész kétségbevonhatatlan és hiteles tanúvallomások igazolják tehát, hogy De Rudder sebe és csonttörése 1875. április 6-án este (Van Hooren Ede, Van Hooren Gyula és Wittizaele Mária), sőt április 7-én reggel (Blomme Péter) még megvolt és a gyógyulásra a legkisebb

hajlamot se mutatta. Azt pedig egész sereg tanú bizonyítja, hogy április 7-én este De Rudder Pétert mankó nélkül és normálisan járni látta. Az is kétségtelen, hogy gyógyulása nem reggeltől estig tartott, hanem egy pillanat alatt történt, miközben a barlang előtt ült. Ő és felesége ezt így mondták s szavuk igazságának kétségbe vonására lehetetlenség volna elfogadható okot felhozni. Viszont az, ami egy pillanat alatt (vagy akár csak ha amellett maradunk is, hogy április 7-én reggeltől estig) történt, olyan nagy dolog, hogy ennél nagyobb csodát még elképzelni is alig lehet.

Hogy Rudder Péter sebe nem gyógyult volna meg már soha és csontja se forradt volna már többé soha össze, abban nem kételkedhet senki, aki egy kicsit ért a dologhoz. De Rudder 45 éves volt akkor, mikor a szerencsétlenség érte és 53 akkor, mikor meggyógyult. Nem volt tehát már fiatal. De hogy nem volt meg szervezete regeneráló ereje, mutatja, hogy már akkor nyolc éve nem forrt össze a csont és nem gyógyult be a seb.

De ha a szükséges regeneráló erő meglett volna még a szervezetében, az összeforradás akkor is lehetetlen volt. Hiszen láttuk, hogy a tört csontok végei 3-4 centiméterre álltak egymástól s emellett gennyben és rothadásban úsztak. Dr. Affenaer, akit legelőször hívtak, s aki Dr. Royer ellenőrző vizsgálatában azért nem szerepel, mert akkor már nem élt, a seb abban az első nagy „sequestralásában”, amelyet Dr. Van Hoestenberghé emleget, egy körülbelül két centiméter hosszú, egészen letört csontdarabot is kimosott a sebből. Apró törmelékek azonban, mint Van Hoestenberghé doktor nyilatkozatából láttuk, még később is állandóan jöttek ki a sebből. Mivel azonban De Rudder beteg lába a gyógyulása után mégse lett rövidebb a másikonál, kétségtelen, hogy Istennek meggyógyításakor teremnie is kellett csontot, nem is szólva arról a húsról és új bőrről, melyet a seb meggyógyítása által kellett odateremteni. Mivel ugyanis hirtelen történt a gyógyulás, mindez természetes regenerálódás útján nem jöhetett létre még akkor se, ha a gyógyulás nem egy pillanat alatt következett volna be, hanem csakugyan reggeltől estig tartott volna. Ennyi idő alatt ez semmiképpen se lehetséges.

De nemcsak a semmiből való teremtésre volt szükség De Rudder meggyógyításával, hanem a meglévő megsemmisítésére is, ami épp oly csoda. De Rudder sebeit ugyanis senki se mosta ki meggyógyulásakor, annál kevésbé fertőtlenítette vagy égette ki a már megtámadott és rothadó részeket. Tehát nemcsak ezek voltak benne a sebben, hanem a legutolsó kötözés óta keletkezett vér, piszok és genny is, amely még több lehetett mint máskor, mert hiszen útközben nem válthatta a kötést, s láttuk, hogy előtte a szivárgás még az omnibusz padozatát is beszennyezte. Ezeket a tisztátalan anyagokat tehát a szó szoros értelmében meg kellett semmisítenie annak, aki De Rudder Pétert meggyógyította.

De csonttöréskor, kivált olyan csonttörés esetén, mikor két párhuzamos csont mindketteje eltörik, mint Rudder esetében is, még külön problémát okoz az összeforrasztáskor, hogy a forradás egyenesen történjék. Ha ugyanis az eltört csontrészeknek csak egyike is ferde helyzetbe jut s úgy forr össze, akkor már görbe lesz a láb s természetesen rövidebb is, még akkor is, ha egyébként egészen nem tört le a csontokról semmi.

Még az is gyakran előfordul, mert hiszen a beteg a fájós végtagját ösztönszerűleg összehúzza tartja, hogy a csont eltört végei egymásra csúsznak és így forradnak össze. Ez esetben bütykös lesz kívül a csont felülete s az összeforrt végtag természetesen még rövidebb lesz. Ennek és az elferdült helyzetben való összenövésnek a megakadályozására kell sínek közé tenni s aztán gipsszel rögzíteni a tört végtagot addig, míg az összeforradás hetekig tartó folyamata be nem fejeződik.

De Rudder lábát azonban senki se húzta ki az összeforradás előtt, senki se gondoskodott róla, hogy az összeforrandó csontrészek egyenesen álljanak és így forradjanak össze, senki se tette őket sínek közé, hogy egyenesen álljanak és senki se rögzítette őket, hogy a beforradá-

sig el ne mozduljanak. Ennek ellenére egyenesen forrt össze mind a sípcsont, mind a szár-csont, s noha 3-4 centiméternyi letört belőlük, mégse lett rövidebb a tört láb, mint az egészséges.

Végül téves diagnózisról, esetleges ideges eredetről s így szuggesztióról se beszélhet itt az, aki nem akarja magát nevetségessé tenni. Seb, gennyező és büzt árasztó seb létezésének megállapításához nem kell orvos. De olyan törés megállapításához sem, mely miatt a lábat himbálni lehet, a térd és boka között behajlítani, sarkát előre s a lábujjakat hátracsavarni, sőt a csontok törött végeit egész könnyűszerrel még meg is lehet mutatni. Ámde mindezt tanúk serege látta, nemcsak a gyógyulás előtt való este, hanem még aznap reggel is. Mikor például De Ruddert a vonatra felsegítették, a törött lába olyan természetellenesen meglódult, hogy valaki tréfásan felkiáltott: Nini, ez az ember elveszti a lábát!

De Rudder Péter meggyógyulása tehát egészen kétségtelenül bebizonyított és igen-igen nagy csoda. Egészen kétségtelenül sokkal nagyobb, mintha a Lourdes-i plébános kívánságára Bernadette jelenése alatt a vadrózsabokor kivirágzott volna. Az egészszet pedig csak azért hoztuk elő, hogy ha De Rudder Péter csodás gyógyulása nem tagadható, elhihető, sőt el is kell hinni, akkor azoknak az evangélistáknak is, akik Jézust látták és ismerték, akikről kétségtelen, hogy nem hazudnak s másképp is hitelreméltók, szintén nyugodtan elhihetjük, hogy Jézus is meg tudott és valóban gyógyított is meg gyógyíthatatlan betegeket s ráadásul kezelés nélkül, sőt nyugodtan elhihetjük azt is, hogy feltámadt. Ha egyik csoda lehetséges, akkor lehetséges a másik is.

Ha Jézus az anyja kedvéért így meggyógyította De Rudder Pétert, csak azért, hogy megkönnyítse nekünk a hitet és megmutassa, mennyire szeret bennünket, akkor az időben, mikor mint Megváltó a földre jött s azt akarta nekünk bebizonyítani, hogy valóban Ő az, bizonyára szintén csinált csodákat, hisz azok akkor sokkal szükségesebbek voltak, mint a XIX. században a Lourdes-iak.

Azonban ezek a Lourdes-i csodák is ugyanazon okból történtek, mint a földön járó Krisztuséi. Az ugyanis, hogy a pápa, mint a hitben tévedhetetlen tanító, 1854. december 8-án dogmaként kimondta, hogy a Boldogságos Szűz szeplő nélkül fogantatott és a Bernadette-nek megjelenő „nő” 1858. március 25-én éppen ennek a szeplőtelen fogantatásnak nevezte magát, tulajdonképpen nemcsak a Szűz Máriát tisztelő katolicizmus igazságának égi bizonyítéka volt a szentek tiszteletét helytelenítő protestantizmussal szemben, hanem még a pápa tévedhetetlenségének, tehát a legtúlzóbb klerikalizmusnak és vakbuzgó „bigottságnak” is. Ez kapott Lourdes-ban és De Rudder Péter meggyógyulásában is égi megerősítést.

Néhány cáfolatkísérlet

Mivel az emberek, s így az én olvasóim is az érem mind a két oldalát szeretik nézni s ezért mindig érdeklő őket, mit tud mondani az ellenfél, s igazán csak akkor vannak meggyőződve valaminek igazságáról, ha az ellenvetéseket is meghallgatták, nem lesz felesleges Lourdes-dal kapcsolatban is ismertetni az ellenfél szavát is, bár – például Dr. Mottart viselkedésével kapcsolatban – már némi ízelítőt kaptunk belőle.

De Rudder esetével kapcsolatban még csak cáfolatkísérlet se történt. Dehant Joachine meggyógyulásával kapcsolatban se. Ellenben említettük, hogy a részben protestáns lakosú Metzben lakó Rouchelné gyógyulásának csodás jellegét már nem voltak oly könnyen elismerni hajlandók a város többnyire zsidó és protestáns orvosai. Említettük, hogy Rouchelnét még a rendőrségre is beidéztek s hónapok múlva még a lakásán is ellenőrizték, hogy még mindig egészséges-e és hogy a metzi orvosi egyesület is foglalkozott gyógyulásával. Meg is hívták oda is Rouchelnét s ő nem szívesen bár, de meg is jelent (1905 áprilisában).

Itt először is kárörömmel állapították meg, hogy hiszen meg se gyógyult. Említettük ugyanis, hogy a felső ajka belső részén maradt egy kis, az orvostól egyenesen „szép”-nek mondott kis seb, melyre vonatkozóan a metzi Dr. R. felajánlotta Rouchelnének, hogy egy kis műtéttel megszabadítja ettől „a kis gyulladástól”. Rouchelné azonban azt mondta, hogy csak maradjon, mert a Szent Szűz bizonyára azért hagyta meg ezt a kis jelet, hogy mindig figyelmeztesse hajdani szerencsétlenségére és arra, hogy milyen kegyet kapott Istentől.

Az illető orvosok rosszakarátát azonban ez a kifogás nagyszerűen mutatja. Ők nem voltak hajlandók azt nézni, hogy mi történt, hanem csak azt, hogy mi nem történt. Nem azt vizsgálták, hogy a Boldogságos Szűz meggyógyította-e Rouchelnét, és hogy az, amit tett vele, valóban lehetetlen-e a természet erői szerint, hanem abba kapaszkodtak bele, hogy a Szent Szűz miért így gyógyította meg és miért nem amúgy. Nem azt nézték, csodát tett-e vele, hanem csak azt kifogásolták, hogy miért nem tett még nagyobb csodát?

Annyi eszük azonban – úgy látszik – mégis volt, hogy ezzel még nem tartották elintézettnek a dolgot s azért abba kapaszkodtak bele, hogy Dr. Ernst vizsgálata között (mely megállapította a seb létezését és a szájpaplás és a jobb arc átlukadását) és a Lourdes-i orvosok vizsgálata között (mely a seb és a perforálódások eltűntét állapította meg) tizenkét nap telt el. Tizenkét nap alatt pedig nagy adagokban adott jó alkalmazásával lehetséges ilyen gyógyulás létrejötte. Dr. Müller állapította ezt meg. Ki kell jelentenünk, hogy bámulatos elfogultság kellett hozzá. Lehet, hogy lehetséges, hiszen mondtuk, hogy csak az nem lehetséges, hogy valaki a saját fejét leharapja, de azt már igazán nem mondhatta a doktor úr, hogy egyúttal valószínű is. Az a „lehetséges” csak azt jelentette, hogy nem egészen lehetetlen. Dr. Ernst, sőt maga Dr. Müller is kezelte Rouchelnét, s láttuk, hogy Dr. Ernst külön hivatkozik arra, hogy éppen ezzel a csodaerejű jóddal kezelte, s mégis a seb nyolcévi kezelés után nemcsak meg nem gyógyult, hanem állandóan rosszabbodott, s egymás után lyukadt ki a szájpaplás és a jobb arc is. Gondolhatjuk tehát, mennyit érhet az a „lehetségesség”, amely aztán csekély 12 nap alatt állítólag mégis létrehozta a teljes gyógyulást a lyukak beforradásával egyetemben.

Ámde ez a gyógyulás 12 nap alatt még Dr. Müller szerint is csak nagy jódadagolásokkal lehetséges, az pedig vitán felül áll, hogy ezt a jódot se kis, se nagy adagokban abban a kérdéses 12 napban Rouchelnének senki se adagolta. Hiszen ekkor járt Lourdes-ban, és ekkor már egészen másra volt gondja, mint a csodaerejű jódra. Hiszen éppen azért ment Lourdes-ba, mert nyolc év alatt már igen jóllakott a hiábavaló jódadagokkal.

Aztán az is egészen komikus álláspont, hogy a metzi orvosi egyesület szerint más tanú, mint orvos, nem számít. Nem számít semmit még magának a betegnek a szava se. Hiába

mondja ő, s vele a tanúk serege, hogy szeptember 5-én gyógyult meg, gyógyulása szerintük addig meg nem történhetett, míg az orvos meg nem állapította, az pedig csak rá egy hétre állapította meg. Ha valami belső, titkos bajról lenne szó, még megérthetnénk ezt az álláspontot, de hogy egy sebnél, mely ráadásul az arcon van, perforációkkal, melyeket kaucsuk, majd vattadugóval tömnek be, s mely olyan gennyezést csap, hogy nem győzik kötözni s olyan büzt áraszt, hogy ájuldoznak körülötte az emberek, miért kell orvos és csakis és feltétlenül orvos, hogy megállapítsa, meggyógyult-e már, gennyezik-e és bűdös-e még, azt sehogy se értjük.

Ott van az ápolónővér, aki a beteget az egész úton kísérte, kötözte, a kaucsuk-, majd vattadugót használta. Ott van a másik nővér, aki Lourdes-ban, a szállodában még a gyógyulás napján is látta és kötözte a sebet, s aki bizonyítja, hogy ott is megvolt még, gennyezett és bűzös volt. Ott van maga a beteg, aki szintén csak tudhatta, meddig volt beteg és mikor gyógyult meg, mind nem számít. Az orvosok megállapítják, hogy a seb nem egy pillanat alatt, hanem 12 nap alatt gyógyult meg, mert Dr. Ernstnek a betegséget és a gyógyulást megállapító két vizsgálata között ennyi idő telt el s ennyi idő alatt nagy jódadagokkal (melyeket egyébként senki se alkalmazott) mégse egészen lehetetlen a gyógyulás.

A Rouchelnével történt csoda elfogadása alól tehát csak így lehet kibújni. Vajon nem neveltséges-e ez az „így”? S nem ordítja-e szinte azt a rosszakaratot és látván nem látást, hogy az evangélium szerint méltán megérdemli és meg is kapja Isten büntetését? (Pedig hát De Rudder Péter és mások gyógyulásának csodás jellegébe még ilyen kifogásokkal se lehet belekapaszkodni. Ha Rouchelné nem, Joachine Dahant és De Rudder Péter még akkor is csodával gyógyult meg.)

Magyarok is gyógyultak meg csodásan Lourdes-ban. Egy apácát, Rosamunda nővért, akit vasmíderben [fűzőben] és tolókoksiban vittek oda, ismertem is, mert nővéremnek tanítónője volt. Később, az első világháború vége felé ugyanakkor volt az érsekújvári kórházban ápoló apácák főnöknője, mikor én ott káplánkodtam. Mivel a kórház egyházi ügyeit, mint főnöknő, ő intézte, többször tárgyaltam vele, de a betegségéről és csodás gyógyulásáról soha. Nekem akkor már megvolt a Lourdes-i eseményekről a magam meggyőződése és De Rudder, Dehant, Gargam és Rouchelné esete után már nem volt szükségem újabb bizonyítékokra, ő pedig – úgy látszik – nem tartotta szükségesnek, hogy az esettel kapcsolatban magára vonja a figyelmet, még egy olyan papét se, akit nővére révén ismert. Ő nem is sejtette, hogy én betegségéről és csodás gyógyulásáról hallottam, sőt mivel erről nem is kérdeztem soha, bizonyára csak azt érthette belőle, hogy sohase hallottam róla. Mégse hozta elő sohase. Pedig hallottam, hogy meg is írta betegsége és gyógyulása történetét, de ezt is csak utólag és mástól hallottam. Ennyire nem reklámozzák magukat azok, akiket az Isten csodával tüntetett ki. Azt láttam, hogy az alatt a két év alatt, míg összeköttetésben voltam vele, sohasem volt beteg, s azt is láttam, hogy még apácák közt is kivált életszentségével, magába vonultságával, igénytelenségével.

Régebben Lourdes-nak magyar nyelven is volt külön lapja. Ebben láttam Lourdes-i zárandoklata és meggyógyulása alkalmával Rosamunda nővér képét, akit nővérem, akit azelőtt tanított, e képen azonnal megismert. Ugyanezen lapban lehetett olvasni annak a Borsod megyei falusi napszámos asszonynak az esetét is, akinek a béna keze gyógyult meg Lourdes-ban s aki, mikor hazaérkezése után elment a zsidó orvoshoz, megmutatta neki meggyógyult kezét és bizonyítványt kért róla, azt a választ kapta tőle, hogy valóban meggyógyult, de bizonyítványt nem ad, hogy az ő nevével a papok ne dobálózzanak.

Ilyenformán viselkedett Trouvé Klementina francia orvosa is, akinek páciense tuberkulotikus csontszúba szenvedett már három éve s 1891. augusztus 21-én Lourdes-ban az első fürdése alkalmával azonnal végleg meggyógyult. Az ő orvosa, Dr. Cibiel is olyanforma lelületű lehetett mint a Borsod megyei magyar-zsidó orvos, ha nála egy kissé nyugat-európaia-

sabb volt is. Ő betege Lourdes-ba való távozása előtt Lusignanban 1891. június 11-én a következő orvosi bizonyítványt állította ki:

„Alulírott lusignani (Vienne département) orvos bizonyítja, hogy a fiatal Trouvé Klementina, Rouille-i lakos, a sarkán osteo-périostitében [csonthártyagyulladásban] szenved, mely ellenállt az inciziós [bemetszéses] kezelésnek és fertőtlenítő injekcióknak.

A gyógyulást Trouvé Klementina plébánosa már augusztus 22-én jelentette Dr. Cibielnek, de mivel nyaralási szabadságán volt épp akkor, csak 8 nappal később állította ki a következő bizonyítványt:

„Alulírott orvos bizonyítom, hogy a fiatal Trouvé Klementina, aki 1891. június 12-én périostéto-tuberkulotikus eredetű talpi fisztulában szenvedett, jelenleg meggyógyult állapotban van és hajdani betegségének semmi más nyomát se mutatja, mint hegesedési nyomokat és a talpi tájék egy kissé talán jelentősebb megduzzadását. (Bizonyára azért, mert a három éve már nem használt talp eleinte még érzékeny volt a hirtelen igénybevételre.) Bizonyítom egyébként, hogy a kérdéses felületre gyakorolt nyomás nem fájdalmas és a kis beteg kényelmesen áll a beteg lábán.”

Mikor a Rouille-i plébános e bizonyítvány kiállítását után azt mondta a doktornak, hogy nem lett volna-e jó, ha azt is belevette volna, hogy hol gyógyult meg az a beteg láb, Dr. Cibiel azt felelte, hogy nem. Ezt bizonyítják a tanúk. „Egyébként pedig – tette hozzá – bocsásson meg a plébános úr, de Önnek is csak azt ismétlem, amit már Trouvé néninek is megmondtam: Akár a jó Isten, akár az eleven ördög gyógyította is meg, a gyermek meggyógyult, nagyon meggyógyult és én ennek örülök, nagyon örülök.”

Látjuk tehát, hogy a doktor úr azt mondja ugyan, hogy örül, nagyon örül a gyógyulásnak, de viszont minden enemű kijelentése ellenére nagyon is elárulja, hogy mérges, nagyon mérges miatta. Másképp miért kellett volna emlegetnie az eleven ördögöt? Úgy látszik, bántotta, hogy nem ő gyógyította meg. De – úgy látszik – még az eleven ördögtől is szívesebben vette volna, mint éppen a Boldogságos Szűztől.

Trouvé Klementina rá egy évre hálazarándoklatra ment ismét Lourdes-ba és 1892. augusztus 20-án éppen akkor jelent meg ellenőrzésre az ottani orvosi irodában, mikor Zola is ott tartózkodott. Zolára nagy hatást tett az akkor is még csak alig 15 éves, az ártatlanságot megjelenésében is szinte lehelő leány s Lourdes-ról írt regényében is említi Sophie Couteau néven eképpen:

„Egy lányka lökte be az ajtót, mosolyogva és szerényen, értelemtől sugárzó, tiszta szemekkel.

Zsófi, beszélj el az úrnak.

A lányka bájos mozdulatot tett, mely figyelmet parancsolt.

Hát bizony az én lábam már elveszett. Már nem tudtam egyedül eljárni a templomba és mindig fáslikba kellett takarnom, mert nem éppen tiszta dolgok folytak belőle. Rivoire doktor úr (Dr. Cibiel álneve Zola regényében), aki felvágta, hogy megnézze, mi van belül, azt mondta, hogy el kell távolítani a csontot, de akkor egész bizonyosan sánta lettem volna. És akkor nagyon kértem a Szent Szüzet. Belemártottam a lábamat a vízbe és aztán minden baj ottmaradt benne és mikor kijöttem belőle, nem volt már többé semmi bajom.”

Dr. Boissarie, a Lourdes-i orvosi iroda igazgatója, aztán felszólította a leányt, hogy mutassa meg Zola úrnak a lábát. Zola erre így folytatja:

„Lassan előkerült a kis láb (bizonyára azért lassan, mert a lányka nem szívesen mutogatta a Zola-féle érzékeny uraknak), nagyon fehér, nagyon tiszta, majdnem ápolat (Trouvé Klementina egyszerű falusi leány volt), a bokája fölött hegesedéssel, melynek fehéres vágása bizonyította a baj nagyságát. Néhány orvos odahajolt és némán nézte. Mások, akiknek bizonyára megvolt már a meggyőződésük, nem mozdultak. Az előbbieket közül az egyik, nagyon

előkelő megjelenésű, azt jegyezte meg, hogy ha a Boldogságos Szűz van a dologban, miért nem teremtett egy egészen új lábat, hiszen az se került volna neki többé.”

Ezt a bölcs megjegyzést természetesen a valóságban nem egy „igen előkelő megjelenésű orvos”, hanem maga Zola teszi s megjegyzése ostobaságát s még inkább rosszakaratát bizony egy cseppet se csökkenti az igen előkelő megjelenés. Tárgyilagos ember ugyanis, ha csodát nem hisz és mégis mutatnak neki, nem úgy „cáfolja” meg a dolgot, hogy miért nem mutatnak neki más, nagyobb csodát. Itt ugyanis nem azt kell vizsgálni, hogy mit lehetett volna esetleg még tenni, hanem azt, hogy mi történt a valóságban, és hogy az, ami tényleg történt, valóban csoda-e. Clementine Trouvé lábával bizonyára az történt, mert ha nem, akkor az „igen előkelő” Zolának nem kellett volna ilyen „szellemes” megjegyzésekhez folyamodnia, hogy a dolog lényegét megkerülhesse s ne kelljen olyasmit elismernie, amit nem akar.

Egyébként pedig megjegyezhetjük, hogy ha a Boldogságos Szűz szót fogadott volna Zolának és úgy gyógyította volna meg Trouvé Klementinát, hogy a hajdani sebnek még csak a helye se látszott volna, akkor Zola, illetve az „igen előkelő megjelenésű doktor” egyenesen azt mondta volna, hogy hazudik a lány, mert ennek a lábnak sohase volt semmi baja. Azt a heget azon a lábon igenis ott kellett hagynia a Boldogságos Szűznek, hacsak csodatettének a nyomait ő maga nem akarta volna eltüntetni. De viszont ez meg azt jelentette volna, hogy csak egyedül Trouvé Klementinának lett volna belőle haszna, másnak, az ezrek lelkének nem. Aztán meg a Boldogságos Szűz bizonyára nem azért tette a csodát, hogy utána az igen előkelő megjelenésű doktor és Zola szép női lábakat láthasson. Hiszen látjuk, hogy ez a nagy fehér hegeket mutató női láb még így is megtetszett Zolának.

Azonban annyi esze Zolának is volt, hogy ezzel még nem látta elintézettnek a dolgot (nem tudom azonban, hogy a regényét olvasók mindegyikének van-e akár csak annyi esze is) s azért közben izgalomban a kesztyűjét rágta. Csodát ugyanis el nem ismerhetett, mert akkor szabadgondolkodó barátai ábrándultak volna ki belőle. Viszont ha meg nem ismeri el, akkor meg kellett valamivel okolnia. Ezért azt kérdezte Dr. Boissariétól, hogy jelentkezett-e Trouvé Klementina tavaly, már meggyógyulása előtt is a Lourdes-i orvosi irodában, mikor beteg lábával Lourdes-ba jött.

– Igen – felelte Dr. Boissarie.

– És Ön megvizsgálta-e akkor a lábát? – kérdezte Zola.

– Én magam nem vizsgáltam meg, volt a válasz.

– Hát ez nagy baj. Én azt szerettem volna, ha a betegséget Ön megállapította volna, mondta Zola.

Dr. Boissarie joggal válaszolhatta erre, hogy hogyan győzne ő maga néhány nap alatt ezer beteget megvizsgálni (mert akkor egyszerre ennyi jött Lourdes-ba) és nem sokkal többet ér-e a hitetlen s a gyógyulás miatt mérgében az eleven ördögöt emlegető Dr. Cibielnek a vizsgálata és megállapítása, akinek orvosi bizonyítványa volt a betegről, mint az ő megállapítása, akiről Zola és társai azt tartják, hogy a papok barátja. S egyébként is érne-e a szükségképpen sebtiben végzett, tehát nem alapos vizsgálat annyit, mint a kezelőorvosé, aki a beteget már évek óta szeme előtt tartotta? Egyébként is egy évek óta gennyező, nyitott seb megállapításához kell-e egyáltalán orvos? Zolát azonban nem lehetett meggyőzni. S hogy is lehetett volna, mikor már úgy ment oda Lourdes-ba, hogy azért se hagyja magát meggyőzni.

Így szólt hozzá Dr. Boissarie: „Nézze Zola úr! Itt van ez az eset, amely Önt, mint látom, érdekli. Felkérem, rendezzünk ez ügyben együtt közösen: én a hit, Ön a nemhit képviselőtében egy alapos vizsgálatot (olyanfélét, mint a Dehant- és Rudder-ügyben az imént láttuk). Szálljunk ki a helyszínre, beszéljünk személyesen az orvossal, a tanúkkal, s ennek alapján állapítsuk meg, beteg volt-e a kérdéses láb, Lourdes-ban gyógyult-e meg és egy pillanat alatt-e. Mivel sebről van szó, a laikusok megfigyelése is feltétlenül hitelreméltó, hiszen csak szem

kell hozzá.” Zola azonban szabadkozott, hogy ő erre nem ér rá, hogy ő erre nem vállalkozhat, s végül azzal vágta ki magát a rá nézve kellemetlen helyzetből, hogy azt felelte befejezésül:

„Mivel Ön személyesen nem látta a sebet, Doktor Úr, kérem, tessenék valami mást mutatni.”

Trouvé Klementina esete csakugyan a kevésbé bizonyítottak közé tartozik. Láttuk ugyanis, hogy Dr. Cibiel bizonyítványa a betegségről június 11-én kelt, a gyógyulás pedig csak augusztus 21-én történt, de nyaralása miatt még ezt is csak 8 napos késéssel tudta megállapítani a kezelőorvos. Tehát a két bizonyítvány között majdhogynem negyed év telt el s ez idő alatt a seb valóban természetes módon is meggyógyulhatott volna.

Mivel Trouvé Klementina Franciaország olyan részén lakott, ahol kivételesen protestánsok is vannak, egy protestáns lelkésznek kedve is jött azt a vizsgálatot lefolytatni, amire Zolának nem volt ideje. Még az is könnyen meglehet, hogy Zola megbízásából csinálta a dolgot, mert azt tény, hogy Zola tudott e vizsgálatról s elismerését is fejezte ki a lelkész munkájának eredményén. A lelkész cáfoló munkáját az első orvosi bizonyítvány szokatlanul régi kelte miatt még az is nagyon megkönnyítette, hogy a kérdéses nyomozás a gyógyulás után csak jó három évre, 1894 decemberében történt. Ha azonban hosszú idő telik el a gyógyulás és a gyógyulás kivizsgálása között, ez nagyon hátrányos ugyan, ha valaki a csoda megerősítését várja a vizsgálattól, rendkívül előnyös azonban akkor, ha a csoda megcáfolása a cél. Az ember ugyanis csodát csak akkor hisz el, ha muszáj, s minél régebben látta, annál könnyebben el tudja hitetni magával, hogy talán nem is úgy volt, kívált, ha a tanú, akit megkérdeztünk felőle, még protestáns lelkész is és az eleven ördögöt emlegeti mérgében azért, mert állítólag csoda történt.

Maga Trouvé Klementina is azt mondta, hogy mikor a zárandoklatra indult, protestáns szomszédai azt mondták neki: „Hiába mész, úgyse gyógyulsz meg, hiszen mások se gyógyulnak meg! Mikor aztán gyógyulva hazaérkezett, azt beszéltek, hogy valójában sohase volt beteg.

A protestáns lelkésznek a katolikus Zola helyeslésétől kísért vizsgálata is ilyesfélélt állapított meg. De micsoda különbség van e vizsgálat és azon anketók között, melyeket katolikus részről Dehant vagy Rudder esetében végeztek! Ez utóbbi esetekben olyanokat kérdeztek meg, akik illetékesek voltak, mert szomszédai, útitársai voltak a meggyógyultnak, sőt voltak köztük, akik még a gyógyulásnál is jelen voltak, vallomásukat pedig aláírásukkal hitelesítették. A katolikus nyomozók azonkívül a vallomások felvételéhez külön keresték a más világnézetű vagy másvallású egyéneket. A protestáns lelkész ezzel szemben egymaga ment Rouille-be (kétszer volt ott, de mindig csak addig, míg a legközelebbi vonat indult), esze ágában se volt katolikusokat is felkérni munkája tárgyilagosságának ellenőrzésére. Azt se tudjuk, kivel beszélt ott (bizonyára csak protestánsokkal), mert nemcsak egyetlenegy aláírást nem szerzett még a protestánsoktól se, hanem még meg se nevez senkit, akiktől felvilágosításait szerezte.

Mivel nem valószínű, hogy ő maga se törekedett volna rá, hogy megmondhassa, ki az, aki ezt meg ezt vallotta, a teljes névtelenséget csak azzal lehet magyarázni, hogy olyanokat kért meg csupán, akik nem is nagyon tudhatták, beteg volt-e Trouvé Klementina vagy nem és hogy mi volt a baja. Ezért, hogy illetéktelenségük ki ne tudódjék, előnyösebb volt a tanúk nevét, amiből ezt meg lehetett volna állapítani, elhallgatni, vagy pedig maguk a tanúk voltak azok, akik nem engedték meg, hogy megnevezze őket, mert ők is tudták, hogy valótlant mondanak. Így azonban felesleges volt az egész vizsgálat, mert hiszen számít az olyan tanú, akinek a nevét nem szabad vagy nem lehet megmondani? Így még azt is jogunk van mondani, hogy a nyilatkozatokat egyszerűen a vizsgáló gyártotta. Mivel tudja ugyanis bizonyítani, hogy nem?

Az egyetlen egyén, akivel a lelkész beszélt és akit meg is nevez, Dr. Cibiel. Gondolhatjuk, hogy ő, aki még rögtön a gyógyulás után is szívesen fogta volna a dolgot az eleven ör-

dögre, három év múlva, mikor már nem kellett az ördöghöz fordulni, mert már kezdett elhomályosulni a dolog emléke, már természetesebb magyarázatot talált. Jellemző azonban, hogy írásba ő se mert adni semmit, hanem csak mondta, amit mondott, ha ugyan valóban mondta.

Állítólag ezt mondta:

„Mikor a beteg lábat utoljára, 1891. június 11-én megvizsgáltam, el voltam foglalva és nem vizsgáltam meg jól a sebet.

A gyermek kétszer is volt a lusignani kórházban és mind a kétszer gyógyultan jött ki onnan.

Valószínű, hogy a seb a Lourdes-ba való utazás idején már be volt gyógyulva. Var keletkezett, mely eltakarta a gyógyulást s egyszerűen ez a var esett le a fürdőben. Egy egyszerű lábfürdő itt ugyanazon eredménnyel járt volna.”

Lám, a gyógyulás után három évre a csodaellenes orvos már ilyen nagyszerűen fel tudta használni azt a véletlen körülményt, hogy az ő betegséget megállapító és a gyógyulást megállapító két vizsgálata között majdnem három hónap telt el. De még így is kénytelen azt állítani, hogy a betegség megállapítása részéről hanyagul történt. Inkább a maga hanyagságát ismeri el tehát, mint a csodát. Úgy látszik, jól tudta, hogy a közvélemény is jobban megbocskája neki az elsőt, mint a másodikat.

De szerencsétlenségére minden állítását tanúkkal tudjuk megcáfolni. Nevüket és aláírásukat közölni merő szemtanúk igazolják, hogy a betegség nem az eltelt három hónap alatt gyógyult meg, hanem egy pillanat alatt a Lourdes-i fürdőben. Oda a beteg gennyező lábbal ment bele, nem pedig egy olyan meggyógyult sebbel, melyről már csak a begyógyult varnak kellett leesnie.

Magáról Trouvé Klementináról maga Zola is elismeri, aki a szájából hallotta betegsége történetét, hogy „egész bizonyos, hogy nem hazudott”. Nos hát ez a Trouvé Klementina, aki bizonyára sokkal jobban emlékezett a saját magára vonatkozó esetre, mint a doktor a sok száz betege közül erre az egyre, bizonyítja, hogy Dr. Cibiel nem volt nagyon elfoglalva 1891. június 11-én, mikor Klementinát utoljára megvizsgálta. Nem is lehetett, hiszen a vizsgálat nem is az orvos rendelőjében történt, ahol esetleg még sok beteg várakozhatott volna, hanem egy magánlakásban, Sardeték lakásán. A doktor nemcsak megvizsgálta a sebet, hanem ki is tisztította és szondájával is belehatolt. Ezt nemcsak Klementina bizonyítja, hanem anyja is és Sardetné is. Trouvé tartotta a lányát a térdei között a fájdalmas műtét közben, Sardetné pedig tartotta a lábát, mert a gyermek ordított a fájdalomtól. De ott volt még Dr. Moresai is, aki Cibielt szokta távollétében helyettesíteni. Már maga ez a körülmény is ellentmond annak az állításnak, mintha akkor csak futtában nézte volna meg a doktor a beteget. A seb szondázása olyan nagy vérzést is okozott, hogy a műtét után fel is kellett mosni a vértől a kövezetet.

Mikor 1908-ban a párizsi érsek eljárást indított az ő egyházmegeje híveivel Lourdesban történt csodás gyógyulások kivizsgálásra, a bizottság megidézte Trouvé Klementinát is, aki akkor már Mária Ágnes néven apáca volt s ő két ízben is tett a bizottság előtt vallomást eskü alatt: 1908. január 11-én és február 8-án. Dr. Cibiel 1891. június 11-i vizsgálatára vonatkozóan (mint mondtuk: eskü alatt) ezt vallotta:

„Én magam vezettem be a műszert (stylet) a lábam sebébe. Eleinte Cibiel doktor maga próbálta meg, de a szondával nem találta meg a megfelelő helyet s emiatt nagy fájdalmat okozott. Ekkor kivettem a kezéből, hogy magam vezessem be, mert már gyakorlatom volt benne. Igen gyakran csináltam ugyanis ezt magam.”

Dr. Cibiel azon állítása se igaz, hogy Klementina kétszer volt a lusignani kórházban s mind a kétszer gyógyultan jött ki onnan. Az igazság az, hogy csak egyszer volt ott s akkor is eredménytelenül. Ezt bizonyítja a lusignani kórház apácafőnöknőjének bizonyítványa, mely, mint keltezéséből láthatjuk, három évvel Cibiel doktor ellenkező állítása előtt kelt:

„Alulírott, a lusignani kórház főnőknője, van szerencsém hivatalosan bizonyítani, hogy a kis Rouille-i 14 éves Trouvé Klementina 1890. április 4-én vétetett fel házukba, hogy a jobb lábán lévő, csontszű okoztat és gennyező sebet gyógyíttassa. Annak ellenére, hogy az orvosi előírásoknak megfelelően a leggondosabb kezelésben részesítettük, kórházi tartózkodásának négy hónapja alatt semmi érdemleges javulás a gyermek állapotában nem állt be. Mikor a seb az egyik helyen begyógyult, négy vagy öt napra rá a másik oldalon más fakadt helyette. Így július 27-én kénytelen volt családjához visszatérni.

Alkalmam volt ezt a fiatal lányt 1891. augusztus 10-én újra látni és lábát megvizsgálni. Állapota nem változott és a seb még mindig olyan volt, mint azelőtt.

A mondottak hitelül aláírásomat adom.

1891. szeptember 14.

Deléchelle nővér”

Ebből a bizonyítványból azt is látjuk, hogy igaz, hogy Dr. Cibiel június 11-e óta nem bizonyítja a seb létezését, de egy ápolónővér még augusztus 10-éről is bizonyítja ugyanezt. Igaz, hogy ő nem orvos, de azért mint hivatásos ápolónő, legalább félig szakértő, nem is szólva arról, hogy egy gennyező és a test felszínén lévő seb létezésének megállapításához nincs szükség szakértőre. De Deléchelle nővér bizonyításához még hozzájárul magának a betegnek az állítása, akiről pedig maga Zola állapítja meg, hogy „egészen bizonyos, hogy nem hazudik”. Ő az említett párizsi bizottság előtt eskü alatt vallotta, hogy sebe akkor is, mikor 1891. augusztus 21-én a Lourdes-i forrás vizében megfürdött, épp úgy megvolt és épp úgy gennyezett, mint azelőtt, s csak a fürdés közben tűnt el, de egy pillanat alatt.

Trouvé Klementina említett 1908-as eskü alatt tett vallomásában még ezt mondta:

„Gyakran beszélnek többszöri bemetszésekről, operációkról, sebekről. Azt hiszem, zavar van itt. Betegségem alatt sokan próbáltak nekem orvosságot adni. Voltak köztük olyanok is, amelyek jó hatással voltak. Sebeim közül nem egy akkor bezáradt. S mikor az egyik bezárult, mások keletkeztek helyettük és bemetszéseket kellett végezni, hogy a genny kifolyhasson.

Mikor Lourdes-ba mentem, csak egy eleven sebem volt, mely akkor már két éve állandóan nyitott volt. Betegségem folyamán kis csontdarabkák jöttek ki a sebemből. Kettőt közülük meg is őriztem. Mikor azonban Lourdes-ból hazaérkeztem, eldobtam őket. Minek tartogassam őket, gondoltam, mikor már meggyógyultam.”

Látjuk tehát, hogy bár nem a kórházban történt, mégis igaz Dr. Cibiel állítása, hogy Trouvé Klementina sebe többször is begyógyult, de éppen az, hogy többször gyógyult be, bizonyítja, hogy a seb állandóan kiújult. Érthető ez, hiszen a csont tuberkulotikus fertőzöttsége volt a seb oka s a gyógyítás csak azt tudta elérni, hogy a seb gyógyuljon meg, nem a baj, csak tüneti volt a sikeres kezelés, nem alapos, és a baj oka, a csont tuberkulotikus fertőzöttsége, megmaradt. Mivel tehát a belső infekció továbbra is megvolt, világos, hogy az ott keletkező gennynek, ha máshol is, de ki kellett törnie.

Láthatjuk azonban azt is, hogy még ezeket a tüneti eredményeket is csak a betegség kezdeti stádiumában lehetett elérni. A meggyógyulást megelőző két évben már állandóan folyt a beteg lába. Viszont a Lourdes-i gyógyulás nemcsak a sebet tüntette el, hanem magát a bajt, a tuberkulotikus fertőzést is, tehát az ott tenyésző tuberkulózis bacilusokat is végleg kipusztította. Klementina lába ugyanis utána soha többet nem fakadt ki és Dr. Goix, párizsi orvos (de Saxe avenue, 33. szám) 1908. január 25-én kiállított orvosi bizonyítványa már gyógyulása után 16 évre is bizonyítja, hogy lábának a hajdani sebet bizonyító hegeken kívül semmi baja sincs.

Mikor Zola megállapítja Trouvé Klementináról, hogy „egészen bizonyos, hogy nem hazudott”, mikor betegségét s annak egyes fázisait elbeszélte, mindjárt azt is hozzáteszi, hogy

de ki tudja, hogy lassacskán mégis nem ferdítette-e el az igazságot. Azt is tanúkkal tudjuk bizonyítani, hogy nem. Aki ugyanis nem készakarva hazudik, annak a részére hosszabb idő kell, míg az igazság észrevétlenül elferdül a szájában. Ezt, mint látjuk, Zola is tudja s ezért hangsúlyozza ő is, hogy „lassacskán” történhetett ez. Ámde amit Klementina 1891-ben történt gyógyulásáról 1908-ban mondott, az részint az ő, részint más tanúk nyilatkozata alapján már a gyógyulást követő hetekben, sőt napokban írásban is le volt fektetve, akkor pedig még nem volt és nem is lehetett meg a lassú és önkéntelen elferdítéshez szükséges idő.

Mikor Zola egy évvel gyógyulása után Lourdes-ban Klementina szájából hallotta gyógyulása történetét, elbeszélése először rá is olyan meggyőző hatással volt, hogy így szólt Dr. Boissariénak: „De doktor, ez csoda, amit itt nekem mutat! Sajnálom, hogy nem látom itt Ön mellett a párizsi iskola néhány professzorát!”

„Én ezt épp úgy sajnálom, mint Ön” – válaszolta neki Dr. Boissarie.

De aztán Zola észre térve, hogy neki elvbarátaival ellenkező eredményre jutnia nem szabad, belekapaszkodott abba, hogy Dr. Boissarie maga nem látta a sebet. De persze, ha ő is látta volna, akkor meg az lett volna a baj, hogy viszont Zola maga nem látta. Tanúk kihallgatásával meggyőződhetett volna ugyan róla, és ha maga hallotta volna őket közvetlenül, bizonyára nem is tudta volna kivonni magát meggyőző hatásuk alól épp úgy, mint az a kereskedő nem tudta magát kivonni, akivel Dr. Royer a vonaton találkozott és felkérésére vállalkozott a vizsgálatban való részvételre, de hát Zola nem volt hajlandó ráérni hasonló vizsgálatban való részvételre, s ez a bűne. Így Istennek magának kellett volna ugyanis utánajárnia, hogy Zola meggyőződhessen az igazságról. Isten azonban – sajnos – tőlünk várja ezt, mert aki még ennyire se becsüli az igazságot s azt az igazságot, melytől egyenesen örök üdvössége függ, az nem is érdemli meg se az igazságot, se az üdvösséget: „Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot, mert majd eltelnek vele.” (Mt 5,6)

Zola nem szomjúhozta, sőt kerülte, félt tőle, kitért útjából. Világos, hogy nem is elégitette ki vele.

Húsznál több tanú van arra, hogy Trouvé Klementina lassan és akarata ellenére se ferdítette el az igazságot, mert ennyien látták tátongó sebet még akkor is, mikor a zarándoklatra elindult, mikor tehát már harmadfél hónap telt el Dr. Cibiel bizonyítványának kiállítására óta.

Íme néhány közülük:

„Alulírott Renoux Adeline, férjzett Delaigne Pálné, sanxayi (Vienne dep.) lakos, ezenel bebizonyítom, hogy rokonaimnál, akik a Lambertieres-birtokon bérlők, Rouille-ben (Oise dep.) időzvéen, láttam Trouvé Klementina gennyező sebet, mely a jobb lábán a bokája és a sarka között volt. Ez 1891. augusztus 17-én, a Lourdes-i nemzeti zarándoklattal való elutazása előtti napon volt. Mikor megmutatta a lábát, fájdalommal láttam a tátongó sebet, melyből vérrel vegyes genny szivárgott. A lábát takaró kötés egész szennyes volt. Láttam a lábát tökéletesen meggyógyulva is. Anyám épp úgy megpillanthatta Trouvé Klementina betegségét és gyógyulását, mint én. Sajnálja, hogy nem tud tanúságot tenni az igazságról, mert nem tud írni.

Trouvé néni egy taligán hozta el hozzánk a lányát, mert hosszabb út lehetetlen volt a gyermek számára.

Kelt Sanxay, 1891. október 20.

Renoux Adeline,
férjzett Delaigne P.-né”

Látjuk a keltezésből, hogy ennek a tanúvallomásnak az írásba foglalása is hamarosan a gyógyulás után történt, nem pedig akkor, mikor három évvel később a protestáns lelkész névtelen tanúkkal az ellenkezőt állapította meg, tehát lassú elferdítésre ezt a tanút illetően nem volt idő.

De Roederer grófné volt annak a vallásos jótékonyági egyesületnek a megbízottja, akire azoknak a szegény sorsú betegeknek a felügyelete volt bízva, akik akkor a nemzeti zarándoklattal Lourdes-ba indultak. Ő a következő nyilatkozatot tette írásban:

„Alulírott a „L' Association de Notre-Dame de Salut” poitiersi egyházmegyei titkárnője, bizonyítom, hogy a vonat este ötórai megérkezéssel a poitiersi állomáson 1891. augusztus 18-án vettem át a Rouille-i Trouvé Klementinát, mint a Lourdes-i Boldogasszony nemzeti zarándoklata betegei közé felvett tagot.

Ennek a gyermeknek a jobb lába sarkán csontszúja volt, mint orvosa bizonyítványa tanúsította. Ezt a szűt egyébként bizonyította a vérrel vegyes gennyesedés is. Láttam a sebet, melyet a gyermek azonnal megérkezése után kibontott. Az utazás fáradalmi növelték a gennyezést és a gyermek sírt, mert úgy látta, hogy fáslikészlete sokkal hamarabb elfogy majd, mint gondolta. Kínlódott emiatt s ugyancsak fáradságomba került, hogy meg tudjam vigasztalni. Az alatt a nap alatt, melyet Poitiersben töltöttünk, újra láttam a gyermeket. A vonatban aztán megint láttam. A mondott természetű gennyezés még mindig bőséges volt.

A gyermek augusztus 21-én gyógyult meg, miközben a forrás vizében megfürdött. A seb egy pillanat alatt forrt be. Klementinát a „Sept. Douleurs” menedékhelyen láttam viszont. Egyszerre több lépcsőt is átugrott, mert futni volt kedve.

Öröme leírhatatlan volt. Ezt ismételte: „Most már jól tudok futni, de nem szabad.” A Lourdes-i orvosok a gyógyulást aznap megállapították.

Hitelesítésül aláírta:

Poitiers, 1895. január 15.

De G. Vtesse Roederer.”

Ez a nyilatkozat, mint látható, a protestáns lelkész cáfolatkísérlete után történt, de viszont olyan közvetlen részleteket tartalmaz, melyeket nem lehetett „lassan” kitalálni.

Látták aztán a sebet: Fouquet Sándorné (akárhányszor), özv. Boutinné (csak két-három nappal a Lourdes-ba utazás előtt), Sardet Jánosné (két nappal előbb), Neau Honoréné, Jamel Ernőné és Boutin Mária pedig mindhárman közvetlenül az elutazás előtti napon is. Ők azt is bizonyítják, hogy a gyermek előttük a gennyező lyukba ismételten belevezetett egy 1-2 cm hosszú és másfél cm széles vászondarabot a seb tisztogatására. Kötőtűt használ erre a célra.

Végül sikerült előteremteni Lallier Pálné, sensi (Yonne dep.) lakost is (de l'Épé utca 6. szám), azt, aki Trouvé Klementinát meggyógyulásakor fűrésztötötte. Az ő nyilatkozata így szólt:

„1891. augusztus 21-én, pénteki napon Lourdes-ban, a gyermekek fürdőjében tartózkodtam a párizsi Cornet kisasszonnyal és más hölgyekkel együtt, akiket nem ismerek, hogy a betegeket fűrészzük. Már nem egy szegény kis beteget merítettem bele a csodálatos vízbe, mikor Trouvé Klementinát láttam felém közeledni. Még ma is jól emlékszem a benyomásra, amit akkor rám tett: Megkapott arcának tisztasága és ártatlansága és feltűnt sápadt, beteges alakja. Kínosan vonszolta magát egy nagy botra támaszkodva. A szegény kicsinyt egy székre ültetve óvatosan és tisztelettel fogam meg a lábait és én magam merítettem be őket az áldott vízbe, melyet egy nagy lábfürdő tartalmazott, miközben a szokásos imákat mondtam a Szent Szűzhez.

Arra már nem emlékszem pontosan, mi lett azokkal a fáslikkal, melyek Klementina lábára voltak tekerve és amelyeket levettek róla, mielőtt a gyermeket kezeimbe adták. Azt hiszem, hogy a kezében tartotta őket és abban a nagy izgalomban, mely a gyógyulást követte, beleestek a vízbe és onnan később eltávolították őket.

Miután elmondtam az Üdvözlégy Máriát és elkezdtem a fohászt: „Áldott legyen a szep-lőtelen fogantatás” stb., nem volt időm be is fejezni, mert a szegény kis beteg felegyenesedett, elkiáltva magát: „Hagyjon! Meggyógyultam!”

Valóban meggyógyult, mégpedig alaposan meggyógyult a Lourdes-i Boldogasszony csodás vizétől. Ugyanebben a pillanatban megláttam a jobb sarkán egy nagy forradást, mely úgyszólván a szemeim előtt jött létre, a hús összeért és úgy látszott, mintha magától forna össze. Nem akartam hinni annak, amit láttam. Izgalmam akkora volt, hogy nem is tudtam követni Klementinát, amint örömittasan azonnal a barlanghoz akart menni köszönetet mondani a Szent Szűznek és a botját ott elhelyezni. Lábam felmondták a szolgálatot.

Néhány pillanat múlva csatlakoztam csak kedves kis csodás gyógyultamhoz, aki a legkisebb nehézség nélkül haladt. Én kísértem az orvosi irodába is, ahol sok orvos gyűlt össze.”

Ilyen világosan be lehet tehát bizonyítani még annak a Trouvé Klementinának gyógyulását is, hogy egy pillanat alatt következett be, akinek magával hozott orvosi bizonyítványa már több hónapos volt, s akinek olyan orvosa volt, hogy mérgében először az eleven ördögöt emlegette, később pedig még a saját bizonyítványát is le akarta tagadni s inkább azt ismerte el, hogy hanyag volt, mintsem a csodát.

Egyébként Trouvé Klementina gyógyulásának csodás vagy nem csodás volta nem is fontos, mert hiszen ott van De Rudder Péter vagy Dehant Joachine esete, mely ugyancsak be van bizonyítva és akiknek orvosaik is meghódoltak a csoda előtt s akik esetében a természetfölötti jelleg ellen még csak ellenvetés se mert elhangzani. Hogy mégis ismertettük Trouvé Klementina esetét is, csak azért tettük, hogy kitűnjön, kinek az oldalán van az igazság, a becsület és a tiszta lelkiismeret ebben a kérdésben, s hogy megmutassuk, hogy még a Rudderénél vagy Dehanténál sokkal kevésbé nyilvánvaló csodák természetfeletti jellege is mennyire megtámadhatatlan.

Lourdes és Zola

Zola nem olyan nagy ember ma már, hogy olyan sokat számítana, hitt-e a Lourdes-i csodákban vagy nem. Csak annyiban érdemes foglalkozni az esetével, mert láthatjuk belőle az érem másik oldalát is és hogy elfogulatlanabban tudjuk megállapítani, kinek van ebben a kérdésben igaza, azaz történnek-e korunkban is csodák.

Említettük már, hogy ha az a kis seb, melyet Zola a zsebkésével véletlenül ejtett az ujján, a szeme láttára onnan egy pillanat alatt eltűnne, arról ő is elismerné, hogy bizonyosan csoda. Igaza is van, mert ehhez új sejtek keletkezése kell, az pedig egy pillanat alatt nem lehetséges, mert a természetnek az építéshez időre van szüksége.

De hogy mennyit lehet adni Zola és általában az egyház ellenségei szavára, azt láthatjuk onnan, hogy e kijelentése ellenére, mikor Lourdes-i tartózkodása alatt a Temps tudósítója ezt a kérdést tette fel neki: „Ha tanúja lenne egy olyan csodának, mely olyan különlegesen szigorú feltételek között történt volna és állapítottatott volna meg, melyeket Ön szabott volna meg, elfogadná akkor és meghajolna az egyház tanai előtt?”

Zola egy kis ideig gondolkodott s aztán ezt mondta: „Nem tudom, de nem hiszem.”

Mi pedig, akik az embereket ismerjük, elmondhatjuk, hogy nemcsak Zola, hanem az egyház legtöbb ellensége ilyen. De hát akkor érdemes egyáltalán ezekkel az emberekkel foglalkozni? – Igen, de csak a keresztény szeretet címén. Az ész alapján nem. És elsősorban nem is az ő kedvükért foglalkozunk eseteikkel, hanem azok kedvéért, akik náluk jobban megbecsülik az igazságot s így az ő helytelen viselkedésükön okulni tudnak.

Aztán ezt mondta Zola: „Az első pillantásra tudok én valamit megítélni a legjobban. A szemem egy objektív lencse, amelyben minden kép egyforma helyesen tükröződik. Ha többször nézem ugyanazt, csak elhomályosul a kép és bizonytalanná, elmosódottá válik.”

Az ilyen ember azonban lehet igen jó regényíró, költő vagy művész, de a tudomány művelésére, tehát az igazság megállapítására teljesen alkalmatlan. Ha Newton, Faraday, Galvani, Volta, Ampère és társaik is ilyen elvek alapján álltak volna, még ma is székéren és vitorlason utaznánk. Az igazság megállapítására bizony igen sokat kell nézni, ugyanazt újra meg újra szemlélni és tanulmányozni, a régebbi észlelések helyességét újra meg újra ellenőrizni, sőt ugyanannak a kérdésnek szemléletébe szinte éveken át egyenesen beletemetkezni. Annyira így van ez, hogy egy ember élete legtöbbször nem is elég a természet egy-egy törvénye megállapítására, s ez az oka, hogy minden nagy felfedezést, az elektromosság törvényeit, a rádióhullámokat, a repülőgépet, az atomrobbantást stb. csak több nemzedék állandó megfigyelése és tanulmányozása tudta létrehozni, mert a kezdő felfedező figyelmét – bármilyen nagyok voltak is egyébként szellemileg és bármennyire a kérdésnek szentelték is egész életüket – még sok részlet elkerülte. Ők még nem láttak tisztán mindent.

Zola 14 napig tartózkodott Lourdes-ban és két alkalommal két óra hosszat időzött az ot-tani orvosi irodában. Jegyzetet egyáltalán nem készített. De azért (előbbi dicsekvő nyilatkozatával szemben) adta az alaposat is. Azt mondta, hogy ha azt akarják, hogy a Lourdes-i csodákat a hitetlen közvélemény is elfogadja, ne a Lourdes-i orvosi iroda állapítsa meg őket (pedig bármely orvos bemehet oda és részt vehet a vizsgálatban), hanem népszavazással válasszák meg annak a bizottságnak tagjait, mely a csodákat ellenőrzi és megállapítja. (De mikor Zolát felszólította a Lourdes-i orvosi iroda igazgatója, hogy vegyen részt vele együtt Trouvé Klementina gyógyulása részleteinek kinyomozásában, elutasította az ajánlatot. Dr. Mottart is elutasította. És láttuk, hogy Szabolcs megye akkori alispánja is elutasította a részvételt annak kinyomozásában, hogy valóban könnyezett-e a máriapócsi kép s nem magyaráz-

ható-e ez meg természetes módon is. Mit érne tehát a Zola ajánlotta görögtüzes népszavazás?)

Aztán még azt ajánlotta Zola, hogy a betegeket előbb gyógyulásuk előtt állítsák ki egy terembe, hogy mindenki láthassa őket (!). Aztán hogy le kellene fényképezni beteg tagjaikat, sebeiket s e fényképeket is állandóan kiállítani stb. Jellemző, hogy az akkori sajtó nem győzte magasztalni ezt a Zola ajánlotta ellenőrző módszert. Arra nem gondoltak, milyen ellen-szenves lenne ez a reklám s mennyire nem illenék az egyházhoz. Mennyire ellenkeznek az orvosi titoktartással és milyen mondhatatlanul megalázó lenne a betegekre.

De milyen ízléstelen is, nyomorúságukat a nagy nyilvánosság elé vinni, mikor rendes ember még az orvosának se szívesen mutatja, mert őt se akarja terhelni vele. A gyógyulás kedvéért természetesen még ilyen megalázásnak is szívesen alávetnék magukat a betegek. De hát természetesen Lourdes-ban se gyógyul meg mindenki, sőt minden tíz közül egy se. Illene és lehetne hát valakitől csak azért, mert szeretne meggyógyulni, de minden valószínűség szerint nem fogja elérni óhaját, azt a feltételt szabni, hogy előbb állítsa ki nyomorúságát, sőt sokszor szégyenét ország-világ előtt?

De felesleges is lenne a dolog, mert ezeket a minden ízlés és méltányosság ellenére kiállított betegeket vagy fényképeket mindenki nézegetné, csak azok nem, akik nem hisznek, tehát szükségük volna rá, hogy nézegessék. Látni fogjuk, hogy maga Zola se volt hajlandó meg-nézni Lemarchand Máriát még rögtön meggyógyulása után se, azzal a megokolással, hogy még mindig igen csúnya. A csoda ellenségei tehát csúnyát nem szeretnek és nem akarnak lát-ni még akkor se, ha csodát állapíthatnának meg vele. A beteg, s különösen maga a betegség pedig csúnya. Kinek a részére állítsuk hát ki őket szemnek, fülnek orrnak egyaránt visszata-szító nyomorúságukban?

De éppen Zola Lourdes-i tartózkodása bizonyítja, hogy aki akart, e kiállítás nélkül is lát-hatott csodát Lourdes-ban, mert Zola maga is látott, mégpedig kettőt is és ugyancsak nagyot. Látta mind a két meggyógyultat betegen is és meggyógyultan is. Igaz, hogy el nem ismerte, hogy csoda történt velük, de hát akkor elismerte volna, ha előzőleg kiállításon látta volna őket?

Az egyik ilyen beteg volt Lemarchand Mária, egy 18 éves lány, akinek épp úgy tuberku-losus borbaja, lupusza volt, mint Rouchelnének, s ráadásul még neki is éppen az arcán. Igaz, hogy az ő szápadlása és arca még nem volt átlyukadva, mint Rouchelnének, de egyéb-ként épp oly visszataszító volt, vagy talán még jobban, mint az. Minden nap négyszer kellett váltani arcán a kötést, annyira gennyezett, az arcán kívül – bizonyítva az egész szervezet be-teg voltát – neki is volt még másutt is ilyen sebe (Rouchelnének a hátán, neki a lábikráján). De Lemarchand Mária betegsége abban még Rouchelnéén is túltett, hogy neki tüdőtuberku-lózis is volt, mégpedig mindkét szárnyon és már többször vért is hányt.

Zola látta a lányt a Lourdes-ba érkező betegek között – hogyan látta volna, hiszen ilyen feltűnő beteg kevés volt köztük – és Lourdes-ról írt regényében, hol Rouquet Eliz néven sze-repelteti, borzalmas színekkel festi:

„A vasúti kocsiban – írja – volt egy vézna lány, akinek az arca fekete kendővel volt beta-
karva. A fekete kendő alatt durva hang rőfögött (grognait). Végül a fekete kendő leesett és
Mária (a regény egyik szereplője) bőre borsózni kezdett a borzalomtól. Bőrfarkas volt ez,
mely lassacskán eluralkodva hatalmába kerítette az orrát és a száját, elpusztítva a lágyszar-
vet. A feje, mely hosszában elnyúlt, mint a kutya pofája, durva hajával és nagy kerek szemei-
vel borzalmassá vált. Most az orra porcogóit is már majdnem teljesen megemésztette a baj. A
szája elnyúlt, a felső ajka megduzzadása miatt bal felé ferdült és hasonlónak vált egy ferde,
tisztátalan és alakatlan nyíláshoz. Egy vér és genny keverékéből álló folyadék szivárgott ki a
szőrnyű, kékes sebből.”

Azt is leírja a regény, hogyan szokott enni ez a szőrnyű beteg a sebes szájával:

„Rouquet Eliz óvatosan csúsztotta le a kis kenyérdarabokat abba a vérző lyukba, ami neki a szájául szolgált. Az egész vagon elsápadt az undorító látványtól.” (Zola: Lourdes, Paris, 1903., 15-16. o.)

A vonat Poitiersbe érkezik. A nagy hőségben „sokan szaladtak oda a kúthoz, hogy megmerítsék üvegeiket, kannáikat és kancsóikat. A rendkívül gondozott és finom Madame Maze is oda akart menni a kezét megmosni, de mikor odaért és ott találta Rouquet Elizt éppen ivás közben, visszatántorodott a szörnyeteg előtt, aki kitárta sebe ferde nyílását, kiöltötte a nyelvét és nyalt. Nem csoda, hogy nemcsak őt, hanem a többieket is borzadás futotta át, ők is habozni kezdtek, hogy megtöltsék-e üvegeiket, kannáikat és kancsóikat annál a kútnál, amelynél ő ivott”.

De Zola szerint még az ilyen nőben is él azért a hiúság:

„Rouquet Eliz elővett egy zsebtükröt – kölcsönkapta –, felállította magával szemben és egészen belemerülve, végtelen gonddal, elegánsan szedte ráncokba a kendőt a feje körül, arra törekedve, hogy szörnyeteg arcát azzal a véres sebbel minél jobban elrejtse.”

Ezt természetesen csak Zola találta ki, hogy regényét érdekesebbé tegye, mert Lemarchand Mária egészen más természetű lány volt. Azt azonban elhihetjük Zolának, hogy azok a betegek, akik őt látták, mindjárt nem érezték magukat annyira szerencsétleneknek. Láttára „ugyanaz a gondolat szállt fel minden reménnyel tele lélekből: Ó Szent Szűz, ó hatalmas Szűz, de nagy csoda lenne, ha még ilyen betegség is meggyógyulna!”

Ilyen „szörnyeteg” szállt le Lourdes-ban 1892. augusztus 20-án a betegvonatról akkor, mikor Zola is ott tartózkodott és már másnap, augusztus 21-én, vasárnapi napon, délután négy óra körül belemerülvén a csodás fürdőbe, már az első fürdés alkalmával egy pillanat alatt teljesen meggyógyulva jött ki onnan. Nemcsak az arcán tűnt el a seb és keletkezett új, friss, száraz bőr, hanem a lábikráján is és ugyanakkor a tüdeje is teljesen egészségesé vált. Most még orvos, tehát szakértő tanúja is volt a csodás, egy pillanat alatt bekövetkező gyógyulásnak. Dr. d' Hombres maga kísérte a meggyógyult beteget ellenőrzésre az orvosi irodába is:

„Nagyon jól emlékszem – mondja –, hogy láttam Lemarchand Máriát a fürdő előtt, amint várt, hogy rákerüljön a sor. Megkapott különlegesen visszataszító külseje. Mindkét arcát, orra alsó részét és a felső ajkát tuberkulotikus fekély fedte, mely nagyon bőven gennyezett. A kötés, mely borította, egészen piszkos volt a gennytől.

Amint kijött a fürdőből, e nő után én azonnal mentem a szállására. Igen jól megismertem, noha arca teljesen elváltozott. A borzalmas seb helyett, melyet csak az imént láttam, igaz, hogy még piros, de száraz, s mintegy új bőrtől borított felületet láttam. Azok a vásznak, melyek a fürdőbe való belépése előtt fásliul szolgáltak, ott voltak mellette és egész szennyesek voltak a gennytől.

Ennek a szegény betegnek a megfürdése előtt, egy ugyanolyan természetű sebe volt a lábán is és ez a seb, épp úgy mint az arcáé, a fürdőben egészen elszáradt.

Megvallom egész őszintén, hogy ez a hirtelen változás rendkívül erős hatást tett rám, hiszen csak egyszerű hideg vízbe való bemerítés okozta, és tudvalevő, hogy a lupusz olyan bántalom, amely nagyon makacs minden orvosi beavatkozással szemben.”

Lemarchand Máriának otthoni kezelőorvosa nem viselkedett úgy, mint Dr. Cibiel. Ő teljesen meg volt győződve arról, hogy csoda történt, pedig kissé nagyobb volt a tudománya, mint Cibielnek, mert Dr. La Néelle volt, a caeni (ide való volt Lemarchand Mária) „L' Hotel-Dieu” klinika volt igazgatója. Ezt írta Lourdes-ba betege gyógyultán való hazaérkezése után: „Még mindig teljesen meg vagyok indulva attól, hogy ezt a teljesen természetfeletti gyógyulást kezemmel tapogattam. Lemarchand Máriának előrehaladott tuberkulózisa is volt, melynek létezéséről a legkevésbé se kételkedhettem és ennek se találok semmi nyomát.”

Zola maga is látta a betegek között Lemarchand Máriát. Szörnyű külseje meg is kapta a képzelőerejét, mint regényének idézett részei mutatják. Éppen az orvosi irodában volt, mikor a már teljesen meggyógyult leány ott rögtön meggyógyulása után jelentkezett.

„Látja Zola úr, mondta neki Dr. Boissarie, ez éppen az az eset, ami után Ön álmodozik. Egy seb, melyet akárki a szemével láthat és amely hirtelen bezárul. Nézze meg hát jól ezt a leányt.”

„Jaj nem, nem nézem meg: még mindig nagyon csúnya!” – felelte Zola.

Az igazság pedig ott volt, hogy szép még bizonyára nem lehetett, mert ott, ahol azelőtt a seb volt, az arca még erősen piros volt, de viszont se seb, se gennyezés, se nedvesség már nem volt. Új s száraz bőr volt a régi seb helyén, de pirossága is napról napra csökkent, s mikor csak egy évvel később, 1893 novemberében Dr. Boissarie Párizsban a Luxemburg-palota nagytermében a kérdéstről előadást tartott s ott közönségének a meggyógyult Lemarchand Máriát személyesen is bemutatta, a Temps munkatársa egyenesen azt írta, hogy „ideálisan szép” (idéalement belle) leány volt.

Zola tehát csodát látni ment Lourdes-ba s mikor Isten kivételesen olyan jó volt hozzá, hogy láthatott, akkor nem volt hajlandó megnézni azon a címen, hogy csúnya. Neki tehát nemcsak csoda kell, hanem az is, hogy a csoda még szép is legyen. Aztán meg honnan tudta, hogy csúnya, ha egyszer meg se nézte?

A regényben pedig úgy írja le az esetet, hogy a leány reggel óta állandóan mosogatta az arcát a vízben, aztán megint mosogatta és egész nap állandóan mosogatta és csakugyan, mintha már száradni kezdett volna a seb, mintha már nem lett volna annyira csúnya. Ebből aztán azt a következtetést vonja le, hogy úgy látszik, még a lupusz is lehet idegi eredetű, s így szuggesztióval befolyásolható.

Az igazság pedig először az, hogy a lupuszt bacilusok okozzák, tehát világos, hogy nem lehet idegi eredetű, s szuggesztióval meggyógyítani képtelenség, mert hiszen a szuggesztiótól a bacilusok nem pusztulnak el, kivált egy olyan egyénben, amelynek már nemcsak a bőrét (s nem is egy helyen!), hanem már a tüdejét is mindkét oldalon megtámadták. Másodszor Lemarchand Mária nemcsak egész nap nem mosogatta a sebé a forrás vizével, hanem egyetlen egyszer se mosta meg vele. Egyetlenegy fürdőt vett. Többre ugyanis nem volt szükség, mert ennek az egynek a hatására már teljesen meggyógyult, mégpedig egy pillanat alatt. A víz pedig hozzá se ért a sebéhez még ez egy alkalommal se, mert hiszen a seb az arcán volt, a feje pedig természetesen a fürdés alatt sem került a vízbe.

Dr. Bertrin, mikor 1905-ben sikerült kikutatnia Lemarchand Mária lakóhelyét, írt neki. A „hajdani szörnyeteg” akkor már asszony volt. Ez is mutatja, hogy aligha lehetett olyan csúnya, mint Zola regénye sejteti. Ezt a választ küldte Bertrin érdeklődésére:

„Coubert (Seine-et Marne megye), 1905. december 1.

Uram!

Az a borzasztó betegség, melyből Lourdes-ban meggyógyultam, nem tért többé vissza. Tökéletes egészségnak örvendek. Kulcsárnő vagyok kastélyban. Mivel már hat éve férjhez mentem, négy gyermekem van, akik mind vasgyúronak születtek (robustes) és most várom az ötödiket. Íme, mivé tette a Boldogságos Szűz azt a szegény beteget, akit az orvosok már magára hagytak, mint a gyógyíthatatlant és aki már nem várt mást, mint csak a véget.

Egy pillanat alatt gyógyultam meg és nem több fürdő után, hanem csak egyetlenegy után. A szenvedéstől agyongyötörve, iszonyú sebekkel léptem be a fürdőbe és teljesen meggyógyulva jöttem ki onnan. Nem éreztem mást, mint csak valami rendkívüli jó érzést az egész testemben.

Rögtön leoldottam a kötéseket, melyek arcom és lábam sebét fedték. Nincs ott már semmi. Végighúzhattam rajtuk a kezemet minden fájdalom nélkül. A gennyezés egy pillanat alatt megszűnt. Mily örömmel és mily hálával mentem a barlanghoz, jóanyámra támaszkodva, aki tanúja volt szenvedéseimnek és most tanúja lett gyógyulásomnak is! Negyedfél éve már, hogy nem jártam. Stb.

Aláírás:

Authierné,
született Lemarchand Mária.”

Bertrin azt írja, hogy 1909/1910 telén is látta Lemarchand Máriát, szintén jó egészségben.

A másik csodás gyógyulás, melynek Zola Lourdes-ban tanúja volt, a Lebranchu Máriáé. Fekvő tüdővész volt, a betegség harmadik stádiumában, kavernákkal. Régi testsúlyából 24 kilót veszített. Egyébként 35 éves volt már akkor és párizsi. Ez is egy pillanat alatt gyógyult meg, az első alkalommal, amint a forrás vízébe mártották egy lepedőbe fektetve, melynek négy sarkát egy-egy hölgy fogta.

Őt „la Grivotte” néven szerepelteti Zola a regényében. Őt is látta Zola betegen is, mert matracán fekve, szánandó állapotában magára vonta mindenki figyelmét és látta rögtön a gyógyulása után is, mert szintén éppen az orvosi irodában tartózkodott, mikor meggyógyulását jelenteni ott megjelent. Ezt a jelenetet a regényben így írja le:

„Az iroda fel van fordulva. Most rontott be a Grivotte, mint a szélvihar. „Meggyógyultam!... Meggyógyultam!...”

És elbeszélte, hogy először nem akarták megfürösztetni (olyan szánandó állapotban volt) és kérnie, könyörögnie, rimázkodnia kellett és izzadságban fürödve és a sorvadástól összeroncsolva, alig volt a vízben három percig, hogy érezte az erejét visszatérni, mintha egy nagy ostorcsapással korbácsolták volna bele. Egy rajongás, egy láng izgatta, mely toporzékolt benne és örömet sugárzott belőle és nem tudott tőle egy helyben maradni.

„Meggyógyultam!... Meggyógyultam!...”

1891. augusztus 20-án, szombaton történt mindez. Az orvosok megvizsgálják és megállapítják, hogy egészséges. Másnap, augusztus 21-én újra megvizsgálják. Ugyanezt állapítják meg. Az étvágya is azonnal megjött. Úgy látszik, ezt Zola is megfigyelte rajta, mert ezt írja regényében:

„Grivotte rákuponodik a földön fekvő matracára, a zsebéből kenyérdarabokat vesz elő és falni kezd.”

„Sajátságos aktivitási láz vesz rajta erőt” – folytatja. Elbeszélte, hogy egy fél csibét egyszerűen bekebelezett, ő, aki nem evett már hónapok óta. Azután talpon volt a két órán át tartó gyertyás körmenet alatt. „Egész bizonyos – teszi hozzá a cinikus Zola –, hogy egész reggelig táncolt volna, ha a Boldogságos Szűz bált rendezett volna.”

„Mikor azonban – legalább Zola regénye szerint – a zarándokok hazafelé tartottak már Lourdes-ból és az éjszaka csöndjében zakatoló vonatban a lámpa ide-oda táncoló, sápadt fénye mellett csomagjaik közé temetkezve bóbiskoltak, Grivotte arca egyszerűen csak eltorzul, ijesztő köhögés rázza meg egész testét, aztán orrán-száján sugárban ömlik a vér. Jácint nővér, az apáca-kísérő megborzone, karjaiba veszi a szerencsétlen leányt és letörli véres ajkait...”

Zola azzal magyarázza a dolgot, hogy a nagy hit, a nagy bizalom, az autoszugesztíó, az, hogy előre a fejébe vette, hogy ő „a csodás vízben” meg fog gyógyulni, olyan erőt adott a tüdővész lánynak, hogy „meggyógyult” tőle és „gyógyulása” után az említett erőfeszítésekre is képes volt. Mivel azonban az autoszugesztíótól – bármilyen nagy volt is – a Koch-bacilusok nem pusztulhattak el, annál kevésbé születhetett újjá már szétroncsolt tüdeje, nagy volt aztán a reakció, megbosszulta magát az egész és megadta a betegnek a kegyelemdőfést.

Igaza van Zolának, csakugyan tudóvész szuggesztióval csak így gyógyulhat meg. Éppen csak abban van túlzás, hogy a tudóvész utolsó stádiumában már ilyen erő kifejtés a szervezet részére a legerősebb akarat, a legnagyobb autoszuggesztió ellenére is lehetetlen: szétrocsolt tudóvel ekkora és ily hosszú erő kifejtéshez már nincs meg a fizikai lehetőség.

Ha tehát csakugyan csak a hit, a bizalom, az autoszuggesztió gyógyította volna meg Lebranchu Máriát, akkor valóban úgy járt volna, mint Zola regényében Grivotte, sőt még annál is rosszabbul, mert az összeroppanás még sokkal előbb bekövetkezett volna.

A Lourdes-ban tudóvesze utolsó stádiumából hirtelen meggyógyult valóságos Lebranchu Mária azonban nem járt úgy, mint a regény Grivotte-ja. Az igazi Lebranchu Mária harmadik osztályon ülve tette meg haza a fárasztó utat, sohase hányt vért, sohase esett vissza s még gyógyulása után évtizedek múlva is egészséges volt. Bertrin 1908-ban fedezte fel tartózkodási helyét (Angersban lakott akkor). 1907-től, tehát meggyógyulása után 16 évre orvosi bizonyítványt és röntgen-leletet közöl egészségéről, 1908-ban pedig hosszú beszélgetést is folytatott vele, melynek érdekes részleteit sajnálattal hagyjuk itt el. Azóta sohase volt fekvőbeteg. Bertrin azt is megtudta tőle, hogy gyógyulása óta egyszer Zola is felkereste, tehát Zola is nagyon jól tudta, hogy mennyire nem úgy „gyógyult meg”, mint ő regényében elbeszéli.

Dr. Boissariét a tények ily vakmerő meghamisítása úgy felháborította, hogy felkereste Zolát s számon kérte tőle, hogy merte ő Grivotte-ot regényében gyógyulása után vért hányatni s így meghaladni (bár ezt a regény külön nem meri mondani), mikor nagyon jól tudja, hogy ma is egészséges.

Zola fölénytel ezt válaszolta: „Mi közöm nekem ehhez?! Az én regényem szereplői tőlem függenek, úgy bánok velük, ahogy akarok, addig élnek, amíg én akarom és akkor halnak meg, amikor én akarom. Engem más nem érdekel, mint az én képzelőerőm és az én művem érdeke.”

Igen ám, de Zola úr Lourdes-ról szóló regénye megírása előtt nagy hírverések közepette Lourdes-ba utazott, mégpedig azért, hogy – mint maga dicsekedett „az igazságot, még egyszer mondom: az igazságot” írja meg. Zola tehát történeti regényt akart írni Lourdes-ról. Ha azonban azt írt, akkor kötve volna az igazsághoz s nem lett volna szabad olyan regényt írnia, mely szerint Lourdes-ban csak szuggesztió működik és az ott történő csodák nem igazi csodák. Zola Lourdes-ról a nem igazat, még egyszer: a nem igazat írta meg. Ezt azonban még akkor se lett volna szabad tennie, ha nem ígérte és hirdette volna ennek külön az ellenkezőjét.

Zola regényének főszereplője, Guersain kisasszony, már teljesen költött személy. Egy hisztérikus idegbéneltségben szenvedő leány, akit a szerző – nagyobb hatás kedvéért – egy kaszniba tesz, abban húzat ide-oda, ott töltet el vele nyolc esztendő, hogy aztán Lourdesban, az autoszuggesztió hatására onnan egyszerre kiugrassza. Előbb azonban megjelenik neki Szűz Mária és előre megmondja neki, hogy meggyógyul és hogy mikor gyógyul meg.

Dr. Boissarie erre a jelenésre megjegyzi, hogy hosszú Lourdes-i gyakorlatában annyi ezer beteg között egyetlen egyre sem emlékszik, aki azt mondta volna, hogy megjelent neki Szűz Mária. De megállapítja egyúttal azt is, hogy ha mind igaz is lenne, amit Guersain kisasszonnyal kapcsolatban Zola ír, akkor se ugorhatott volna ki hirtelen a kasznijából, mert az olyan láb, melyet nyolc éve nem mozdítottak meg, legfeljebb hosszabb szoktatás, gyakorlat után lehet csak képes arra, hogy futhasson, még abban az esetben is, ha egyébként semmi szervi baja nincs és nem is volt.

Jellemző, hogy Zola még ennyi mesterkedés és cinizmus mellett is végül azt állapítja meg, hogy „nyilvánvaló, hogy Lourdes-ban eddig eléggé nem tanulmányozott, sőt ismeretlen erők működnek és fel lehet tenni, hogy mindenki őszinte: az orvosok is, a betegek is és a tanúk is”.

Ha még olyan hazudozások és rosszakarat után is, amilyenekről Lourdes-dal kapcsolatban Zola tesz tanúságot, végül mégis ilyen nagy engedményt kellett tenni, az igazán fényes bizonyítéka a Lourdes-i gyógyulások természetfeletti voltának.

A legújabb csoda

Talán még túl hosszúra is nyúlt ez a fejezet, s igazán feleslegesnek látszik már még további bizonyítékokat is közölni arra, hogy ma is történnek csodák, mégpedig nem idézőjelbe teendő, hanem olyan igazi csodák, melyek a XX. század tudományos ellenőrzését is könnyűszerrel kibírják, de azért mégis megemlítem még a siracusai esetet is azért, mert az olvasót legjobban az szokta érdekelni, ami legújabb.

E munkámat 1953 húsvétján fejeztem be. Ugyanakkor (1953. március 21.) kötött házasságot a szicíliai Siracusában Angelo Jannuso fiatal, szegény, s még írni-olvasni se tudó napszámos Antonietta Giustóval. A szegény új párnak az ifjú férj bátyja, József adott otthont azzal, hogy lakásuk kamráját átengedte nekik. Ez a lakás Siracusa legelhanyagoltabb, proletárok lakta külvárosában, a „Degli Orti” utcában egy kicsi kis földszintes házban volt. Még ez se volt Jannuso József tulajdona, hanem csak bérelte, s a második világháborúban, mikor Siracusát bombatámadás érte, a szoba mennyezete is átszakadt s a sérülést a szegény bérlő még 1953-ra se tudta rendesen megcsináltatni. Egyébként abban a városrészben, melyben a Via degli Orti van, mindkét legutóbbi országgyűlési választáskor a kommunisták kapták a legtöbb szavazatot, s épp ebben az utcában még nemrégben egy baptista imaház is épült. Tehát nemcsak az istentelenség, hanem a szekták is terjedtek e nyomorban élő és írástudatlan proletárok között.

De hogy mindezek ellenére azért a szeretet se halt ki közöttük, mutatja nemcsak az, hogy a völegény egyik testvére még nyomorult kis lakását is megosztotta új családot alapító öccsével, hanem az is, hogy az esküvőre a rokonoktól még különféle nászajándékokat is kaptak. A völegény egy harmadik testvére (Antal) és felesége ajándéka például egy 34-38 centiméter nagyságú fekete üveglapra csavarokkal ráerősített, Szűz Máriát és szeplőtlen szívét ábrázoló gipszplakett volt, melyet ágyuk feje fölé a falra akasztottak.

A család egyik tagja se volt vallásos, de annak ellenére, hogy például maga az új férj, Angelo Jannuso is szorgalmasan járt a kommunista összejövetelekre s így természetesen velük is érzett, azért istentelének se voltak. Bizonyítja ezt a most említett nászajándék is, melyet erre az alkalomra vásároltak egy helybeli üzletben. Természetesen tömegáru volt és az illető olasz cég csak néhány éve mintáztatta meg és hozta forgalomba.

A fiatalasszony az esküvő után hamarosan várandós lett s várandósságával kapcsolatban megmagyarázhatatlan betegségbe esett. Hetente az epilepsziához hasonló rohamokat kapott s ilyenkor egy időre a látását is elvesztette. Később már naponta jöttek a rohamok s különösen rossz volt az állapota az 1953. augusztus 29-re, szombatra virradó éjszaka. Ekkor már éjjel fél háromkor megkezdődtek a rohamai. A szerencsétlen fiatal házaspár ekkor sógornőjét és annak vele együtt lakó anyját is felkeltette, hogy segítségüket kérje. A férj az ébren töltött éjszaka után reggel fáradtan volt kénytelen munkába menni, fiatal felesége pedig, aki a kimerültségtől a lábára se tudott állni, megfordítva feküdt az ágyban, úgy, hogy a feje az ágy lábánál volt, s megvakulva kétségbeesve várta az újabb rohamot. (Az orvos a betegséget terhességi mérgezésnek mondta.)

Reggel fél kilenc körül egyszer csak érzi, hogy újra lát, s minthogy a falon, mivel fordítva feküdt, szemei előtt a nászajándékkul kapott Mária-kép volt, természetesen arra nézett. Meglepetésére könnyet látott a Mária-kép szemében. Aztán a könnyek egymás után következtek, úgyhogy lecsurogtak már a kép arcán végig, egész az állkapcsáig. Felkiáltott:

„Nézétek! A Szűz Máriácska (la Madonnina) sír!”

A két asszony, aki az ágynál ült, annyira csak a beteg félrebeszélésének tartotta a dolgot, hogy még csak kíváncsi se volt a dologra. Csitítgatni kezdték tehát a beteget s csak ismételt

erősítésére néztek oda. Ekkor azonban a könnyezés már olyan fokú volt, hogy a könnyek már a Madonnának szívét tartó tenyeréig folytak s az egész azt a benyomást tette, mintha nem is egy kép, hanem az élő, a valóságos Szűz Mária lenne ott s az könnyezne. Az asszonyok egyike se volt vallásos, rendes templomba járó vagy imádkozó, de a dolog olyan megrendítő hatással volt rájuk, hogy térdre borultak s imádkozni kezdtek. A beteg asszonynak is azonnal megszűnt a betegsége. Mivel pedig a Madonnina könnyei csak folytak, folytak rendületlenül, mit tehettek volna mást, mint hogy ijedtükben átszaladtak a szomszédokhoz.

Először egy Rubera nevű rendőr feleségéhez, aztán Messináékhoz. Innen először a fiúk jöttek s ők hívták aztán az anyjukat is. Aztán jöttek a férfiak is, de azok eleinte megálltak az ajtóban és nevetgéltek. Mihelyt azonban ránéztek a képre, hamarosan ők is úgy viselkedtek, mint az asszonyok. Néhány óra múlva már az egész proletárnegyed hangyabollyá változott s olyan tömeg ostromolta a házat és környékét, hogy lehetetlen volt ki- vagy bemenni. A könnyezés pedig közben olyan méreteket öltött – s ezt természetesen látják mindazok, akik a kérdéses kamrába a nagy tömeg miatt be tudtak jutni –, hogy a könnyek már az ágyra potyognak és a vánkosok és a lepedő nedves lesz tőlük. Aztán egyeseknek eszükbe jut, hogy kendővel felfogják a könnyeket. Így is újra újak törnek elő. Mindenki térdre borul és megrendülve imádkozik, aki látja.

A közeli baptista imaház környékéről olyan suhancok is jönnek, akik csúfolódnak a dologon. (Ezek természetesen nem is igyekeztek bemenni a házba, hogy megnézzék, mi van ott.) Akik látták, felháborodnak és verekedés kezdődik az utcai tömegben. Rendőrök is jönnek, mert Messináné elszaladt értük.

Délben hazaérkezik a Messina-család feje, Mario Messina. Nagytekintélyű ember a környéken. Neki utat nyitnak, hogy a házba bejuthasson.

„A kép a falon függött – mondja – s lassan könnyek bugyogtak a szeméből. A kint álló férfiak segítségével, akik közül egyesek hittek, mások nem, levettem a képet a falról, hogy jobban lássam, honnan jön a nedvesség. A fal száraz, a plakett hátlapja szintén. A tetőről nem jöhet nedvesség, hiszen ott nedvességnek semmi nyoma. A kép feje is száraz. Egész biztos meggyőződést akartam azonban szerezni s ezért lecsavartam a domborművet (a hátát képező üveglapról). Még azt a dicskoszorút is levettem, mely a Madonna fejét övezte. A két kis csavar is hasonlóképpen száraz volt.

Ekkor egy kendőcskével jól letöröltem a kép arcát és mellét. De ismét rögtön megjelent a Madonna szemében két könny, mely olyan volt, mint a gyöngy. Mind nagyobbá váltak és lefutottak az arcán, ahol nyomot hagytak maguk után. Aztán az állán is végigszaladtak. Aztán a két könnyet sok más követte. Meggyőződve a tényállásról, az ablakhoz mentem (megjegyezzük, hogy Jannusóék háza sarokház s annak a kamrának ablaka, melyben a fiatal házaspár lakott, nem is a Via degli Ortira, hanem a Via Carsóra néz) és kikiáltottam az embereknek: „A Madonna valóban könnyezik. Akarjátok látni?!”

Mikor a kint álló emberek a könnyező Istenanyát meglátták, ez a kiáltás zúgott végig a tömegen: „Evviva Maria!” Voltak, akik sírtak, voltak, akik imádkoztak és voltak, akik ide-oda beszéltek.”

Közben hazaérkezett Jannuso József is, a lakás bérlője. Igen rossz hangulatban volt, mert aznap mondtak fel neki a gyárban és sokkal kevesebbel fizették is ki, mint várta. Mikor meglátta a háza körül az iszonyú tömeget, riadtan kérdezte:

„Mi az? Mi történt?”

„Egy Madonna könnyezik” – mondták neki.

„Éppen elég okom van rá, hogy én könnyezzek, ne a Madonna” – felelte nekik.

A tömeg miatt nagy nehezen bemegy a házba és a belépőben fáradtan leül egy székre, de a járókelők állandó lökdösődése miatt hamarosan újra felkel és kimegy. Aztán újra vissza-

megy és csak ekkor kezd igazán érdeklődni, hogy mi is történt az ő lakásában. Végre belép az öccsének átadott kamrába s látja a képet és a könnyezést. Reszkető kézzel ő is leveszi a falról, de amint látja, hogy a könnyek közben még a kezén is végigfolyanak, az ő lelkéből is eltűnik a keserűség, ő is térdre borul és imádkozik.

Aztán fogta a kerékpárját és elment rajta az öccséért. Ez még vallástalanabb volt, mint a bátyja, de mikor hazaérve nagybetegén hagyott feleségét állva és egészségesen találja, megrendülésében egy székre roskad. Ő is csak aztán megy be a szobájába, illetve a kamrába, melyben éppen akkor senki se volt. Azt mondja, hogy mikor megnézte, épp akkor a kép nem könnyezett. Hamarosan elkezdte azonban s a fiatal férfi együtt sírt vele.

A rendőrségen eleinte valami kommunista trükkre gondoltak, mert ha már csoda történik, azt mindenholnhan lehetségesnek tartották, csak éppen ebből a városrészből nem. Este kilenc óra felé rendőr jelent meg Angelo Jannusónál és felszólította, hogy kövesse a Via Román levő rendőrségre. A képet is vitték magukkal. A kép útközben is annyira könnyezett, hogy a rendőrnek, aki vitte, a kabátja is átnedvesedett tőle. Közben az utcalámpa alatt is megálltak s úgy nézegették. Bent a rendőrségen is lecsavarták a plakettet üveg hátlapjáról s megállapították, hogy a gipsz hátlapja teljesen száraz. Samperini rendőrfelügyelő megjegygette, hogy a nedvesség egyedül a szemekből jön. Ezek a szemek olyan fájdalmas kifejezésűek voltak, hogy a rendőrség embereit is meghatották. Visszacsavarták hát hátlapjára a plakettet és a rendőrszobában is úgy tettek, mint a kommunista munkásnegyed lakói: letérdeltek és imádkoztak.

Fél tizenegy volt, mikor a képet újságpapírba csavarták és visszaadták Angelo Jannusónak. De annak ellenére, hogy éjszaka volt már, még mindig akkora tömeg várta a képet a rendőrség körül, hogy Jannuso csak úgy tudott kimenni, hogy az egyik mellékutcára (a Via Mestranzára) nyíló ablakon át létrán eresztették le. De lakása is még mindig annyira ostrom alatt volt, hogy csak két óra körül tudott a képpel bejutni. Ott a képet egy vánkosra helyezték. Akkor is könnyezett.

Másnap, augusztus 30-án, vasárnap volt. Ekkor már nemcsak siracusaiak, hanem vidékiek is voltak a tömegben. A „La Sicilia” című lap, annak ellenére, hogy a címlapján az is rajta van, hogy „Szabadelvű Napilap”, már a vasárnapi számában is a címlapon foglalkozott az eseménnyel, mégpedig teljesen a hívő álláspontjából. A lap siracusai tudósítója, Aldo Carratore ezt írja. „A hír gyorsan elterjedt a városban és nagy feltűnést keltett. A hitetlenek kényszerítve látták magukat, hogy a tény szemmel láthatósága előtt fejet hajtsanak, mert a kép szemeiből a könny egész napon át folyt. Ezt mi magunk is meg tudtuk állapítani.”

E cikk hatására már vasárnap tízezrek tolongtak Jannusóék háza körül. Dél körül már a ház külső ajtajára akasztották ki a képet a szegre, a rendőrség pedig állandóan szolgálatot tartott mellette. Mindenki odamehetett és vattával vagy kendővel a könnyeket is felfoghatta. Ekkor a nagy tolongásban a kép az orrán gyengébben meg is sérült. Később már nem engedték az embereket személyesen oda, hanem egy ezzel megbízott egyén vette ki a kezükből a vattát vagy kendőt és úgy adta aztán vissza tulajdonosának. Hamarosan már a siracusai pályaudvar is szűk lett a forgalom lebonyolítására, úgy özönlöttek az emberek. Pedig Siracusa nem kisváros.

Azon személyek számát – mondja egy illetékes hely –, akik augusztus 29-től szeptember 1-ig, azaz a kép könnyezésének időtartama alatt Siracusába jöttek, nem lehet megállapítani. Milliókról beszélnek s mi nem tudjuk megállapítani, hogy egymillióan voltak-e vagy két-hárommillióan. (Hozzáértők előtt túlzottnak látszik a szám, de Szicíliának több millió lakosa van s a lakosság túl sűrű, tehát nem látszik lehetetlennek, hogy ezek a milliók tényleg valóságot jelentenek.)

A kép könnyezése néha egészen rövid időre szünetelt, de aztán újra elkezdődött. Egy, a sajtónak adott közlemény, mely 1953-ban jelent meg, 239 olyan szemtanút említ, akiket kihallgattak és akik a legkülönbözőbb felfogásúak és társadalmi állásokhoz tartoznak. Augusztus 30-án, a könnyezés második napján a „La Sicilia del Lundeì” tudósítója ezt jelenti lapjának:

„Egész Siracusa látta a Madonnát könnyezni. A csodálatos jelenség a városra nagy hatást tett és mindenkit mélyen megthattott. Mindenütt róla beszélnek, az utcán és otthon egyaránt...”

„Az az egy bizonyos és való: A „deglì Orti” utcai Madonna szemei könnyeket ontanak és a csodát – ha a különös és megmagyarázhatatlan jelenséget így szabad nevezni – ezek meg ezek erősítették meg, akik megszakítatlan áramlásban özönlenek a húszéves Antonietta Giusto lakása felé, hogy a maguk hitetlen szemével lássák a Madonna könnyezését. A hitlenség, noha időnként makacs és elfogultsággal teljes volt, kénytelen volt végül a tények szemmel láthatósága előtt meghajolni. A fekete üveglapon a Madonnina kis képe kis közbesző szünetekkel egész nap ontotta a könnyeket. A kételkedők is lelkük mélyéig meghatódtak és minden tagjukban reszkettek, mikor vattával a Madonna arcát letörölték és ők is kénytelenek voltak hinni.

A hír, amelyet lapunk a kora reggeli órákban hozott, az emberek leírhatatlanul nagy számát csalta a Via degli Ortiba. Az a vágy hajtotta őket, hogy végül ők is láthassák a jelenséget és a kegyképként híressé vált dombormű előtt térdre borulhassanak. Soknak teljesült ez a forró vágya s a benyomás, amit tett rájuk, leírhatatlan.”

Szeptember 1-jén, mely a könnyezés negyedik és utolsó napja volt, ugyanennek a lapnak ugyanez a munkatársa így ír:

„Azoknak a hitetleneknek száma, akik hitlenségükben annak a csodának ellenére is kitartanak, amely a „deglì Orti” utcai kis házban folyik, mindig kisebb lesz és a kétely szkeptikus hangja, mely a tények nyilvánvalóságával éles ellentétben áll, az ezek meg ezek karában, akik a Madonna szemeit könnyezni látják, elveszik.

Annyi bizonyos, hogy tisztán szuggesztióról szó se lehet, mert hiszen a jelenséget olyanok is megállapították, akik mélyen meggyökerezett meggyőződésből nem hisznek és tiszta kíváncsiságból mentek a csodálatos képhez, talán éppen azzal a kíváncsággal, hogy a csodálatos jelenségre mindenáron materiális magyarázatot találjanak. Amint azonban a csodálatos könnyek előtt álltak, melyek időről időre a Madonna szemeiből folytak és arcát végig barázdálták, még a legmakacsabb hitlenség is arra látta magát kényszerítve, hogy beadja a kulcsot és megalázkodjék.

A jelenséget tehát egyáltalán nem lehet tagadni. Ez nem jelentene mást, mint ha valaki azt akarná állítani, hogy a Nap már nem áraszt sem fényt, sem meleget. Most már négy napja ontja a Madonna a sok könnyet és a tömeg nem szűnik meg éjjel-nappal ostromolni a Giustocsalád házát, hogy lássa a csodaképet, mely naponta nyilvános tiszteletre van kitéve.”

Augusztus 30-án már egy pap (Pater Vincenzo Sapio) is megjelent a színhelyen és lefényképezte a könnyező képet. A rákövetkező napon újságírók, fényképesek és amatőr fényképesek egymás után vették fel róla a felvételeket. Filmre is ismételt felvették. Professor Paolo Albani meg is kóstolta a könnyeket. Olyan ízűnek találta, mint amilyen az emberi könny. Augusztus 31-én délután az egyházmegyei iskolaigazgató, Canarella kanonok és a városrész plébánosa, H. H. Bruno azzal a kérelemmel fordult a tartományi egészségügyi hivatalhoz, küldjön ki egy bizottságot, hogy megvizsgálja azt a nedvességet, mely a Mária-kép szemeiből folyik.

Szeptember 1-jén Bruno plébános egy szakértő bizottsággal egy rendőri különítmény kíséretében a helyszínre ment, hogy az esetet tudományosan ellenőrizték. Ez a bizottság vizsgálata eredményeképpen a következő jelentést terjesztette az egyházmegyei hatóság elé:

„A rendőrség segítségével, mely a ház előtt álló nagy néptömegben utat nyitott számunkra, egy hálósobába léptünk, melynek egyetlen ablaka a Via Carsóra néz. Giustoné Antonietta kérésünkre kinyitott egy szekrényt, mely zárva volt és egy Mária-kép volt benne. Kendővel volt letakarva és úgy láttuk, hogy fekete üvegre erősített gipszből van.

A kép melle és arcának egyes részei szemmel láthatólag nedvesek voltak. Vattával gondosan letöröltük. Csak egyetlenegy csepp maradt ott belőle a bal szem belső szögletében. Ezt egy 1/10 köbcentiméteres szívócsővel levettük onnan. Aztán ugyanazon a helyen egymás után újabb cseppek jelentek meg, melyeket szintén felvettünk. Mialatt az egészséget egy üvegcskébe gyűjtöttük, újabb könnyek bukkantak elő a kép szeméből. Ezek a képnek abba a kezébe gyűltek össze, mely a szívet tartja, és ezeket is felszívtuk. Nem lehetett megakadályozni, hogy a felszívás alatt a könnyek egy részét a jelenlevők le ne töröljék. Összesen körülbelül egy köbcentiméternél nagyobb mennyiséget vittünk a laboratóriumba.

Attól a pillanattól kezdve, hogy a képet a szekrényből kivettük, a jelenség körülbelül 15 percig tartott. Nem folytatódhatott tovább és így újabb vizsgálati anyagot nem sikerült szerezni. (Megjegyzendő, hogy a szem belső oldalának nagyítóüveggel való megvizsgálása a gipsz felületén se lyukacsosságot, se más rendellenességet nem eredményezett. A gipszmin-tát a fekete üveglapról, melyre erősítve volt, lecsavartuk és megállapítottuk, hogy a kép egy-két centiméter vastagságú gipszből áll, felső felületén színesre van festve, alsó felülete pedig megmunkálatlan. Ez a belső rész fehér és szabálytalan felületű és a vizsgálat idején tökéletesen száraz volt.”

Következnek a bizottság tagjainak aláírásai: Dr. Cassola Mihály, Dr. Cotzia Ferenc, Dr. Ing. D’Urso Lajos, Bruno József plébános. Jelen volt még Dr. Samperini Miklós rendőrfő-nök, Gresco Paqualino professzor Floridából, Dr. Bertini vegyész, Ferrigo Umberto állam-rendőrségi parancsnok Carmelo Romano őrnagy.

A siracusai érsek a könnyeket vegyileg is megvizsgáltatta. E a vizsgálat 1953. szeptem-ber 2-án történt s a bizottság tagja volt többek között La Rosa professzor, egészségügyi ve-gyész és a siracusai egészségügyi és profilaktikai laboratórium vegyészszakosztályának munkatársa is. Ő 1953. október 17-i kelettel a vizsgálat eredményéről a következő nyilatko-zatot tette:

„A mikrosugarakkal végzett analízis (a felvett könnyek mennyisége egy köbcentiméter volt) a Madonnina által előállított anyagban a vegyi alkotórészek hiányát tudta megállapítani. Az emberi könny minden fiziológiai komponense megtaláltatott, mégpedig a klórnátriumból való vízkiválasztás a protein és quaternaer anyagok világos nyomaival.

Egy felnőtt és egy hároméves gyermek könnyeivel való összehasonlító kísérlet analóg eredményt adott s így a sajtóval közölni lehetett, hogy a Madonnina szeméből eredő nedves-ség ugyanazon összetételű, mint az emberi könny.”

A siracusai Mária-kép könnyezése 1953. augusztus 29-én, szombaton, reggel kilenc órá-tól egész szeptember 1-jén délelőtt negyed tizenkettőig tartott.

Szeptember 7-én, hétfőn, a „La Sicilia” tudósítója ezt telefonálta lapjának:

„A tolongás minden képzeletet felülmúl és a jámbor buzgóságnak olyan jelenetei újulnak meg pillanatonként, hogy az újonnan érkezőkre mély benyomást tesznek. (Pedig ekkor már a kép rég nem könnyezett.) Úgy érezzük, hogy mi itt nem is a valóságok világában élünk. Az isteni és az emberi úgyszólván nincs is itt egymástól elválasztva, és mindaz, ami más időkben hihetetlennek és abszurdnak látszana, a „degli Orti” utcában csodálatosan érthetővé, logikus-sá és összefüggővé válik.” Természetesen most is eszükbe jutott a hívőknek, hogy a csodála-tos képhez betegeket vigyenek. Az eredmény most is egész sereg csodálatos gyógyulás lett.

Szeptember 9-én a „La Sicilia” tudósítója ezt telefonálja lapjának:

„Siracusában a nap minden órájában új csodálatos gyógyulások. Egy ragusai árva gyermek kialudt szemeiben fény. A béna örömkialtással dobja el mankóit. Két gyermek és egy férfi, akiknek lábai bénák voltak, ismét járni tud.”

Szeptember 10.: „Tíz csodás gyógyulás. Egy misterbiancói gyermek, aki öt éve süket, a megrendült tömeg közepette visszaszerzi hallását.”

Szeptember 12.: „Egy giarrei poliomyelitisben megbetegedett lány egy siracusai zárándoklat után meggyógyult. Tegnap megint négy gyógyulás.”

Szeptember 13.: „Nyolc béna kihült tagjaiba tért vissza az élet. A nolai Cottone Mária 36 éve nem tudta mozgatni bal kezét. Két cataniai egyén a tegnap meggyógyultak között.”

Szeptember 14.: „Tegnap hat beteg nyerte vissza egészségét a kegykép előtt.”

Szeptember 15.: „Tegnap hat gyógyulás. Egy máltai asszony csodálatosan meggyógyult.

Szeptember 16.: „Ismét tizenhárom személy gyógyult meg.”

Szeptember 17.: „A csodálatos gyógyulások nagy számban következnek egymás után. A tegnap meggyógyultak között két cataniai gyermek van, akik bénák voltak.”

Szeptember 18.: „Tegnap ismét nyolc csodás gyógyulás.”

Szeptember 19.: „A csodás gyógyulások tovább tartanak.”

Szeptember 21.: „A csodás gyógyulások egymás után következnek.”

Szeptember 22.: „Tegnap öt csodás gyógyulás a siracusai Madonna által.”

Szeptember 23.: „Tegnap kilenc csodás gyógyulás.”

És így tovább.

Szeptember 29.: „A gyónások száma három-négyszeresére nőtt.”

Még azon propagandisták (népnevelők) közül is, akiket a kommunista párt a csodás események ellensúlyozására kétszeres fizetéssel Siracusába küldött, az egyik a csodásan meggyógyultakkal való beszélgetés hatása alatt megtért és leleplezte a párt egész machinációját. Hanglemezre vett nyilatkozatát az olasz rádió is közölte.

Egy floridai cselédlányt is lelepleztek, aki – valószínűleg a párt megbízásából – sóoldattal itatta át a könnyező Madonna képéhez érintett vattát s azt állította, hogy az eredetileg száraz vatta is (mert hiszen a kép már rég nem könnyezett, mikor hozzáérintette) könnyezik. Úgy látszik, így akarták a valóságos csodát is nevetségessé tenni, arra hivatkozva, hogy az is ugyanilyen csalás volt. Aztán valami érmet is mutogattak, amely állítólag izzadt. Szeptember 15-én pedig a félkegyelmű Carrei Fiammigo (Fiume-Freddóból) kiáltott fel a tömegben: Csoda! Csoda! Szerencsére ott volt a fiume-freddói plébános is egy zárándoklattal s leleplezte. Kisült, hogy őt is a kommunisták vesztegették meg.

Hogy a csodás gyógyulások mennyire nem szűntek meg a kép könnyezésének megszűnésével, bizonyítja a „La Sicilia” 1954. március 21-i száma, amely szerint csak február óta 300 csodás esetet jelentettek már be, köztük már Spanyolországból, Franciaországból, Belgiumból, Hollandiából, Angliából, az Amerikai Egyesült Államokból, sőt Ausztráliából is. 1954 januárjában pedig a szívbajos, félveséjű és fertőző tüdővész magyar jezsuita, Zsámár Jenő Kínában, Formóza szigetén tért vissza a halál küszöbéről az életbe imádság és egy olyan vatta használata folytán, melyet magyar rendtársa, Gallus Tibor küldött neki Siracusából légipostával, aki ekkor Messinában volt tanár.

Abban a formóza zárdában, melynek P. Zsámár gyóntatója volt, két apácjelöltet elbocsátottak, mert a tüdőleletük pozitív volt és fertőző. A siracusai vatta használata után mindkettő lelete negatívvá vált és újra felvehették rendi ruháikat, melyeket kevéssel előtte le kellett vetniük.

Egy barátom (pap) Dél-Amerikában élő mérnök testvérét (nem vallásos és bűnös viszonyban él) megoperálták, de azonnal vissza is varrták, mert már egész belseje egy rák volt. Büntársa írta ezt meg haza azzal a közléssel, hogy legfeljebb csak hetekig élhet még, de ma-

ga a beteg ezt természetesen nem tudja. Barátom siracusai vattát küldött neki s öccse ma is él és semmi baja.

De a gyógyulásokkal nem foglalkozom, mert a Lourdes-iak után már csak az olvasó felesleges fárasztása volna. Csak azt jegyzem meg, hogy a Siracusában meggyógyult betegek között több gyermek, sőt csecsemő is van, akiknek a gyógyulását a nagy hit eredményezte, szuggesztióból vagy autoszuggesztióból magyarázni egészen nevetséges volna.

Ami pedig magát a kép könnyezését illeti, azok a körülmények, melyeket az imént részleteztem, a csalásnak vagy más természetes magyarázatnak még a gondolatát is lehetetlenné teszik. Hiszen az eset félkommunista proletárcsalád lakásában történt s egész váratlanul. Maga a könnyező kép is egész új keletű és csak pár hónappal előbb vásárolták ott Siracusában a Ditta Floresta-boltban a Corso Umberto utcában.

A képet könnyezése közben a falról is ismételten levették, a rendőrségre is elvitték (s útközben is könnyezett), a szekrénybe is betették (ott is könnyezett) és mikor a rendőrség, később pedig a tudományos vizsgáló bizottság a kezében tartotta, akkor is könnyezett. A gipszművet üveg hátlapjáról le is csavarták, hátul is megnézték s ismételten és mindenütt száraznak találták, a szemét kivéve. És a szeménél nem volt nyílás. De hogy nem egyszerű víz, hanem emberi könny jött a szeméből, az is lehetetlenné teszi, hogy csalásra gondolhassunk. Még a vegyi anyagok hiánya is bizonyíték, mert a természetes vízben vannak vegyi anyagok, legfeljebb az esővízben és a desztillált vízben nincsenek. Említettük, hogy a tömeg kedvéért Jannusóék később már kifüggesztették a képet az utcára a ház külső ajtaja fölé s ott is könnyezett.

Igaz, mi ma már csak a könyvekben szereplő tanúknak hihetünk, de a „La Sicilia”, ez a „Szabadelvű Napilap” megfelelő számai nyilvános könyvtárakban ma is megtalálhatók, tehát tulajdonképpen ma is „muszáj” hinni a dolgot. (A képet később – de ekkor már nem könnyezett – az erre a célra alkalmasabb átelleni ház falára függesztették (éjszakára azonban Jannusóék mindig bevitték magukhoz), szeptember 19-e óta pedig díszes és magas oszlopon a közeli Euripides-téren helyezték el.)

*

Ezek után már könnyű eldönteni, vannak jelenleg is csodák, és hogy e tekintetben kinek van igaza: az egyháznak-e vagy a hitetlenségnek. Azon hitvány és kezdetleges eljárás mód és eszközök láttára, melyeket a hit ellenségei e csodák megcáfolására, mint láttuk, alkalmaztak, csak még jobban kell látnunk, hogy igaz ügy ellen harcoltak.

Pedig ha a tárgyalt csodák (sőt ha közülük csak egy is) igazak, akkor már minden be van bizonyítva: Isten, másvilág, pokol, mennyország, Jézus istensége és csodái, az Oltáriszentség (hiszen a csodák közül sok általa történt), az egyház egyedül üdvözítő volta, a szentek tiszteletének helyessége, a szeplőtelen fogantatás (hiszen a Lourdes-i Szűz ennek mondta magát), a pápai tévedhetetlenség (hiszen akkor csak három éve mondta ki ezt dogmának a pápa „ex cathedra”), minden.

*

Ugyanerre az eredményre csodák nélkül is eljuthatunk azonban maguknak a keresztény tanoknak alapos megismerésével és átélésével. Annak, aki évtizedeken át valóban keresztény életet él, a kereszténységet alaposan megismerte, behatolt a szellemébe, igyekezett életében is megvalósítani, és így alkalma volt önmagán tapasztalni áldásait, annak nincs is már szüksége csodákra, mert a keresztény tanok bölcsessége, szentsége, fennsége és utolérhetetlen tökéletessége, mely az ő lelkében is már élő valóságként él és termi gyümölcseit, olyan meggyőződést, olyan biztonságot eredményez, melyhez semmiféle más bizonyíték nem fogható.

Ehhez azonban hosszabb keresztény múlt szükséges. Ezért azoknak, akik e nagy kincsnek nincsenek és nem is lehetnek birtokában, csak arra hívom fel a figyelmét, hogy milyen áldások származtak már a kereszténységből még földi szempontból is. Lehet-e például véletlen, hogy a rabszolgaság eltörlésében, az alsó társadalmi osztályok kizsákmányolásának megszüntetésében, az egyenjűség meghonosításában, a fejedelmi zsarnokság megszüntetésében, az emberi méltóság megbecsülésében, a nő felszabadításában a férfi uralma alól, a gyermek megvédésében a szülői zsarnokság ellenében, a közműveltség általánossá tételében, a szegények, öregek, betegek felkarolásában és ápolásában, a közszabadságok kivívásában, sőt még az anyagi kultúra és technikai felfedezések tekintetében is éppen az az Európa lett az emberiség vezetője és minden földi jónak s haladásnak forrása és hazája, mely 1000-1500 évvel ezelőtt már a kereszténységet fogadta el élete irányítójának?

Mekkora kultúra, mekkora műveltség volt valaha Egyiptomban, Indiában, Kínában! Milyen nagy bölcsei voltak az ottani népeknek! Eleinte még az iszlám is mennyire felülmúlta technikai kultúra tekintetében az európai népeket! Hiszen ma is arab számokat használunk! S mégis hol vannak az arabok, hinduk, kínaiak és hol vagyunk mi!

Ha ezek a vívmányok mind nem közvetlenül az egyháztól indultak is ki, mint például a könyvnyomtatás elterjesztése, a munkások jogainak kivívása, a korlátlan uralkodói hatalom megtörése és a népképviselő megvalósítása kétségtelenül nemcsak az egyház érdeme, hanem már az egyházi befolyástól mentes modern kultúrának is része van benne, akkor is tagadhatatlan, hogy végeredményben a kereszténységből folyt még ez a hatás is, mert hiszen a modern kultúra is a keresztény társadalomban keletkezett, a keresztény európai légkör termelte ki. Ez pedig semmiképpen se lehet véletlen. Ami e mozgalmakban jó volt, azt a kereszténységtől tanulták még azok is, akik egyházellenes éllel képviselték, és amennyiben keresztényellenes elemek is keveredtek beléje, annyiban meg is voltak mérgezve ezek az eszmék, s ennek hátrányait érzi is a modern társadalom. A könyvnyomtatás ugyanis inkább a nép félrevezetését és elrontását, mint nemesebb értelemben vett kultúráját és felemelését szolgálja ma már, a népképviselőből forradalmak vagy bolsevizmus keletkezett, a munkásvédelem pedig a kommunizmus szolgátságában és a munkás kizsákmányolásában végződött. De mindezt már nem az egyház, hanem éppen ellenkezőleg, a vele való szembeszegülés csinálta. Maga az eszme azonban jó volt és a kereszténységből fakadt. A kereszténnyé lett népek lettek a kultúrában is vezetőik, a mohamedánok és buddhisták pedig – ősi kultúrájuk ellenére – a maradiság és életteleniség megtestesítőivé váltak.

Az pedig, ahogyan a kereszténység elterjedt és meghódította a világot, a legnagyobb csoda.

TARTALOMJEGYZÉK

JÉZUS ISTENSÉGÉNEK BIZONYÍTÁSA A SZENT KÖNYVEK HITELESSÉGÉBŐL	5
A kinyilatkoztatás mibenléte és bizonyításának módja	7
Renan: „Jézus élete” és más ellenvetések	14
Az újszövetségi szent könyvek autentikussága	32
Az autentikusság külső bizonyítékai	32
Az autentikusság belső bizonyítékai	38
A szent írók jóhiszeműsége	48
A szövegépség	51
A szent írók nem is tévedtek	60
Az evangéliumok Jézusa Isten	65
JÉZUS ISTENSÉGÉNEK BIZONYÍTÁSA A CSODÁK VALÓSÁGÁBÓL	77
Jézus csodái	79
Lehetségesek és felismerhetők-e a csodák?	93
A spiritizmus mibenléte	100
Az okkultizmus	100
A spiritizma jelenségek természetfeletti jellege	104
A spiritizmus az ördöggel való cimborálás	119
A spiritizmus egyházellenessége	125
A spiritizmus tanulságai	133
A valódi isteni csodák	147
Az álcsodák	147
Valódi csodák	155
Lourdes	166
A jelenés	166
A Lourdes-i jelenések isteni jellege	170
A Lourdes-i csodás gyógyulások	175
Néhány cáfolatkísérlet	204
Lourdes és Zola	214
A legújabb csoda	220

Látva, hogy az emberiség a kinyilatkoztatásra mennyire rászorult, és tudva, hogy Isten szeretete teremtményei, legfőképpen pedig a maga képére teremtett ember iránt milyen végtelen, egyáltalán nem tarthatjuk nehezen elhíhetőnek azt az állítást, hogy Isten nemcsak megteremtette az embert, hanem érintkezésbe is lépett vele, kinyilatkoztatta magát neki, s tudtára adta, mit kíván tőle, hogy járhat kedvében. Ez tehát nemcsak lehetséges, hanem nagyon is valószínű. Nincs fontosabb és szentebb kötelessége tehát az embernek, mint érdeklődni, kutatni az után, hogy csakugyan megtörtént-e ez a valószínűség, és ha igen, mit közölt Isten az emberekkel erre vonatkozóan és hol található ez meg.

Ez a könyv ezzel a kérdéssel foglalkozik, megkövetelheti tehát, hogy mindenkit érdekeljen, aki ennek a kinyilatkoztatásnak a tartalmát még nem ismeri, illetve még nem tudta elhinni, hogy Isten közlései csakugyan megtörténtek. Aki ebben hanyag és kényelmes, akinek ennél bármi is fontosabb, aki az ezzel való foglalkozást húzza-halasztja, mert sohasem ér rá, az a képzelhető legnagyobb bűnt követi el Isten ellen. De önmaga ellen is, mert hiszen ha Isten szükségesnek tartotta, hogy egyet-mást vele közöljön, akkor egész bizonyos, hogy neki is érdeke tudni, mi az, amit közölt. Kutatnia kell, mi az Isten akarata övele, mit kíván Isten tőle. Csak az mentheti meg majd magát azzal, hogy nem tudta, hogy Isten kinyilatkoztatást is adott és hogy az mit tartalmazott, aki erről sohasem hallott, de nem egy Európában élő ember, aki ráadásul még olvasni is tud s műveltsége is van. Mentheti-e majd magát az, akit érdekelték az x-sugarak, érdekelt az atomrombolás mikéntje, érdekelt Ady költészete, de az már nem, hogy van-e Isten, és ha van, mit akar tőle?...

